

**MINISTRY OF
FOREIGN AFFAIRS
OF DENMARK**

**Швеція
Sverige**

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Швейцарська агенція розвитку
та співробітництва (SDC)

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПРОЄКТ
ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ

**UNITED NATIONS
UKRAINE**

КОМПЛЕКСНИЙ АНАЛІЗ ДАНИХ ПРО СТАН ДОВКІЛЛЯ В ДОНЕЦЬКІЙ ТА ЛУГАНСЬКІЙ ОБЛАСТЯХ

ЗВІТ З КОМПЛЕКСНОГО АНАЛІЗУ СТАНУ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА ТА ПЛАН МОНІТОРИНГУ ЗАБРУДНЕННЯ ДОНЕЦЬКОЇ ТА ЛУГАНСЬКОЇ ОБЛАСТЕЙ

Комплексний аналіз стану навколишнього природного середовища та план моніторингу забруднення в Донецькій та Луганській областях підготовлено в межах Програми ООН із відновлення та розбудови миру (UN RPP) за фінансової підтримки урядів Данії, Швейцарії та Швеції.

Автор: Арапов Олександр, консультант ПРООН

За зміст цієї публікації відповідає виключно її автор, і її жодним чином не можна вважати такою, що відображає погляди Програми ООН із відновлення та розбудови миру або урядів Данії, Швейцарії та Швеції.

Програму ООН із відновлення та розбудови миру реалізують чотири агентства ООН: Програма розвитку ООН (ПРООН), Структура ООН з питань гендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок (ООН Жінки), Фонд ООН у галузі народонаселення (UNFPA) і Продовольча та сільськогосподарська організація ООН (ФАО).

Програму підтримують одинадцять міжнародних партнерів: Європейський Союз, Європейський інвестиційний банк, а також уряди Великої Британії, Данії, Канади, Нідерландів, Норвегії, Польщі, Швейцарії, Швеції та Японії.

ЗМІСТ

	Стор.
1. АНАЛІЗ СТАНУ ДОВКІЛЛЯ ТА СИСТЕМИ МОНІТОРИНГУ ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ ЗА 2016-2018 РОКИ	4
1.1 Відомості про документи, що стали підставою для розробки Звіту	4
1.2 Фізико-географічна та демографічна характеристика Донецької області	5
1.3 Оцінка стану атмосферного повітря	10
1.4 Оцінка стану водних ресурсів	18
1.5 Оцінка стану земельних ресурсів	27
1.6 Аналіз стану геологічного середовища та надр	32
1.7 Аналіз стану тваринного світу	48
1.8 Аналіз стану рослинного світу	55
1.9 Аналіз стану природно-заповідного фонду	65
1.10 Аналіз стану поводження з відходами	70
1.11 Аналітичний огляд існуючих програм розвитку охорони навколишнього природного середовища Донецької області	81
1.12 Огляд системи моніторингу навколишнього середовища Донецької області	113
1.13 Аналіз стану системи моніторингу Донецької області	121
2. АНАЛІЗ СТАНУ ДОВКІЛЛЯ ТА СИСТЕМИ МОНІТОРИНГУ ЛУГАНСЬКОЇ ОБЛАСТІ ЗА 2016-2018 РОКИ	124
2.1 Відомості про документи, що стали підставою для розробки Звіту	124
2.2 Фізико-географічна та демографічна характеристика Луганської області	126
2.3 Оцінка стану атмосферного повітря	128
2.4 Оцінка стану водних ресурсів	133
2.5 Оцінка стану земельних ресурсів	145
2.6 Аналіз стану геологічного середовища та надр	154
2.7 Аналіз стану тваринного світу	165
2.8 Аналіз стану рослинного світу	171
2.9 Аналіз стану природно-заповідного фонду	180
2.10 Аналіз стану поводження з відходами	183
2.11 Аналітичний огляд існуючих програм розвитку охорони навколишнього природного середовища Луганської області	189
2.12 Огляд системи моніторингу навколишнього середовища Луганської області	218
2.13 Аналіз стану системи моніторингу Луганської області	228
3. ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ОБ'ЄДНАНОГО АВТОМАТИЗОВАНОГО ПЛАНУ МОНІТОРИНГУ ЗАБРУДНЕННЯ ДОНЕЦЬКОЇ ТА ЛУГАНСЬКОЇ ОБЛАСТЕЙ УКРАЇНИ	229

1. АНАЛІЗ СТАНУ ДОВКІЛЛЯ ТА СИСТЕМИ МОНІТОРИНГУ ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ ЗА 2016-2018 РОКИ

1.1 Відомості про документи, що стали підставою для розробки Звіту

При розробці Звіту були враховані вимоги наступних нормативно-правових актів України:

- Законів України «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про охорону атмосферного повітря», «Про відходи», «Про тваринний світ», «Про рослинний світ», «Про природно-заповідний фонд України», «Про регулювання містобудівної діяльності»;
- Земельного Кодексу України, Водного Кодексу України, Кодексу України «Про надра»,
- Постанови Ради Міністрів УРСР від 28 квітня 1990 р. № 100 «Про порядок і періодичність обнародування відомостей про екологічну, в тому числі радіаційну обстановку та стан захворювання населення»;
- «Положення про державну систему моніторингу довкілля», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30 березня 1998 р. № 391 із змінами, затвердженими постановою Кабінету Міністрів України від 16 травня 2001 р. №528;
- «Положення про моніторинг земель», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 20 серпня 1993 р. №661;
- «Про затвердження Порядку здійснення державного моніторингу вод», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2018 р. №758;
- «Порядок організації та проведення моніторингу в галузі охорони атмосферного повітря», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 9 березня 1999 р. №343;
- Указу Президента України від 12 січня 2015 р. №5 «Про Стратегію сталого розвитку «Україна - 2020»;
- Протоколу про реєстри викидів та перенесення забруднювачів, ратифікований Законом України від 03.02.2016 № 980-VIII;
- Розпорядження Кабінету Міністрів України від 30 листопада 2016 р. №909 «Про затвердження Плану дій із впровадження Ініціативи «Партнерство «Відкритий Уряд» у 2016-2018 роках»;
- Розпорядження Кабінету Міністрів України від 3 квітня 2017 р. №275 «Про затвердження середньострокового плану пріоритетних дій Уряду до 2020 року та плану пріоритетних дій Уряду на 2017 рік»;
- Розпорядження Кабінету Міністрів України від 20 вересня 2017 р. №649 «Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні».

Звіт розроблений з урахуванням даних, наведених в Екологічних паспортах Донецької області за 2016-2018 роки, в Регіональних доповідях про стан навколишнього природного середовища в Донецькій області у 2016-2017 роках та на офіційних сайтах Донецької обласної державної адміністрації, Департаменту екології та природних ресурсів Донецької обласної державної адміністрації, Державної служби статистики України та Головного управління статистики у Донецькій області.

1.2 Фізико-географічна та демографічна характеристика Донецької області

Донецька область площею 26,5 тис. км², що становить 4,4 відсотка території України, розташована у південно-східній частині України. На південному заході та заході вона межує з Дніпропетровською та Запорізькою областями, на північно-заході – з Харківською, на північному сході – з Луганською, на сході – з Ростовською областю Російської Федерації, з півдня – омивається Азовським морем. Територія області простягнулась з півночі на південь на 240 км та зі сходу на захід – на 170 км. Область займає західну частину Донецького кряжу та східну половину Приазовської височини.

За ознаками фізико-географічного районування територія належить до степової зони північно-степової підзони Донецької північно-степової провінції Західно-Донецької схилово-височинної та Донецької височинної областей. За особливостями геологічної будови територія характеризується як складна щодо структури нашарувань гірських порід і сполучення форм поверхні, що підтверджується наявністю кількох геоструктурних районів: Донецьке складчасте утворення, Приазовський блок Українського кристалічного щита, Донецька частина Дніпровсько-Донецької западини, Причорноморська западина.

За своїм характером земна поверхня Донецького кряжу є хвилястою рівниною. Максимальні відмітки висот по Донецькому кряжу в області сягають 200-260 метрів. Найвища точка – Саур могила, її височина 277,9 м. Амплітуда висот в цих районах досягає 200 м. Це все, що залишилося від колись досить високого гірського масиву. На околицях Донецький кряж втрачає і без того скромну висоту, зливаючись з навколишніми річковими долинами. І лише біля Сіверського Донця він обривається крутим уступом, оголюючи древні

крейдяні відкладення. У ландшафтній структурі території області переважають степові височини та схили, степові рівнинні комплекси терас, а також горбисті, піщані та лісові рівнини, річкові долини та мережа балок. Типові ландшафти області – сильно розчленовані балками рівнини та височини, які переходять у заплавні ландшафти річкових долин, а також лиманні рівнини на морському узбережжі.

Клімат Донецької області формується під впливом температури повітря, опадів, сонячної радіації, повітряних мас, циркуляції атмосфери, підстильної поверхні, рельєфу. Уся територія знаходиться в помірному поясі, в області помірно-континентального клімату. Рівнинний характер поверхні території України сприяє вільному просуванню на територію Донецької області атлантичних, арктичних і континентальних повітряних мас. Взимку переважно північно-східні та східні вітри, влітку північно-західні і західні, на узбережжі Азовського моря – бризи. Максимальні швидкості вітру досягають 20-30 м/секунду. Середня температура у січні становить мінус 4 – 6 °С. Клімат нестійкий. У зв'язку з вторгненням теплих повітряних мас із заходу, морози часто змінюються відлигами. У холодну пору року переважає Азіатський антициклон. Вже в третій декаді березня температура повітря швидко піднімається. На початку квітня на всій території області вона сягає 5 °С вище нуля. Найтепліший місяць - липень, середня температура якого становить +23,4 °С. Максимальна температура повітря в літній період близько +42 °С. Загальна тривалість безморозного періоду в північній частині області – до 172 днів, а у південній – до 198 днів. Середня кількість атмосферних опадів в Донецькій області коливається від 350 мм (Приазов'я) до 550 (на Донецькому кряжі). Основна кількість опадів (76-82 %) на території Донецької області випадає у вигляді дощу і тільки 18-24 % - у вигляді снігу. Територія області відноситься до зони з недостатнім зволоженням. Максимальна кількість опадів випадає в травні-липні та вересні-жовтні, мінімальне взимку - січень-лютий. Дощі носять зливовий характер, короткочасні і охоплюють невеликі площі. Сніговий покрив досягає 10-30 см.

За кліматичними умовами в Донецькій області виділяється Донецький кряж. Він характеризується помірно-континентальним кліматом, незважаючи на те, що лежить в зоні південних степів. Середня січнева температура на Донецькому кряжі -7 °С, середня липнева +22 °С. Завдяки порівняно високим оцінкам Донецький кряж має більш вологий клімат, ніж навколишня його рівнина. Річна кількість опадів 450-550 мм. Самий дощовий місяць - липень. Коефіцієнт зволоження за рік 0,55-0,44. На території Донецької області відбувається зміна пір року, що характеризуються різними погодними умовами. Зима м'яка і нетривала. Для території області взимку характерна активна циклонічна діяльність. Початок зими - кінець листопада - початок грудня - відрізняється постійною хмарністю, туманами. Опади випадають у вигляді снігу. Заметілі на території області можуть спостерігатися протягом всієї зими. Весна настає з приходом теплих південних і західних повітряних мас. Вона починається на півдні (Приазов'я) і поступово просувається на північ. Часто навесні після встановлення теплих температур настають холоди, викликані припливом холодного арктичного повітря Азіатського антициклону. Іноді бувають штормові вітри східного напрямку, які видувають верхній шар сухого ґрунту. У цей час спостерігаються пилові бурі. Літо спекотне, посушливе. У літній час ідуть дощі зливого характеру. Часті посухи, суховії і пилові бурі. Кінець літа характеризується зниженням температури повітря до +15 °С і нижче. Осінь на території області починається з поступового зниження температури повітря, посилення циклонічної діяльності, що проявляється у збільшенні днів з туманами і опадами. Однак бувають тривалі періоди, коли тримаються досить високі температури (+20 °С). Поступово температура падає і на початку жовтня починаються заморозки на поверхні. Серед несприятливих кліматичних явищ слід виділити зимову відлигу, ожеледицю, промерзання ґрунту, весняні заморожування, сухі східні вітри, град і часті тумани.

У гідрографічному відношенні територія Донецької області ділиться на 3 частини: північну (басейн ріки Сіверський Донець), південну (ріки басейну Приазов'я) і західну (басейн ріки Дніпро).

Основну частину запасів поверхневих вод Донецької області складають річки. В області налічується 246 річок, загальна довжина яких складає 5410 км. З метою регулювання місцевого стоку на них побудовано 130 водосховищ ємністю 863 млн. м³ і більш як 2147 ставків ємністю 270 млн. м³.

Водні ресурси області формуються за рахунок транзитного притоку поверхневих вод річки Сіверський Донець, місцевого річного стоку, що утворюється в межах області, стічних, шахтних і кар'єрних вод, а також експлуатаційних запасів підземних вод.

Територією області протікає: 1 велика річка – Сіверський Донець загальною довжиною 1053 км (у межах області – 96 км) – головна водна артерія краю; 8 середніх річок – Казенний Торець довжиною 134 км (у межах області – 134 км), Лугань – 198 км (44 км), Кальміус – 209 км (209 км), Міус – 258 км (65 км), Кринка – 180 км (170 км), Самара – 320 км (51 км), Вовча – 323 км (147 км) і Мокрі Яли – 132 км (132 км); 2269 малих річок, у тому числі струмків, загальною довжиною 10,59 тис. км, з них – 246 річок довжиною понад 10 км загальною довжиною 5,4 тис. км.

Демографічні показники та здоров'я населення є чутливими показниками, які відображають зміни в якості навколишнього природного середовища. Чисельні дані свідчать про те, що в екологічно несприятливих районах реєструється збільшення рівня смертності та захворюваності населення, при цьому відстежується певний зв'язок з екологічними особливостями району.

В Донецькій області впродовж 2016-2018 років спостерігається скорочення чисельності населення, що пов'язано зі специфікою демографічних процесів, погіршення показників здоров'я, зниження матеріального добробуту та безпеки життєдіяльності населення.

Демографічна ситуація в області характеризується негативним природним приростом (Таблиця 1.2.1). Основна причина зниження приросту населення – збільшення смертності на фоні зниження народжуваності.

Таблиця 1.2.1 - Природний рух населення Донецької області*

Роки	Кількість живонароджених, осіб	Кількість померлих, осіб	Природний приріст, скорочення (–) осіб
2016	19321	36808	-17487
2017	17691	37419	-19728
2018	15894	40174	-24280

* - інформація сформована без урахування частини зони проведення антитерористичної операції на основі наявних адміністративних даних.

Зміна вікової структури населення, зниження якості та тривалості життя є наслідком багатьох економічних, соціальних та екологічних факторів, серед яких забруднення навколишнього природного середовища займає значне місце. Зміни в структурі захворюваності та аналіз причин смертності (таблиця 1.2.2) дозволяють опосередковано зробити висновки про тенденції в забрудненні навколишнього середовища.

Таблиця 1.2.2 – Динаміка зниження чисельності населення в 2016-2018 роках*

Рік	Всього померлих	За окремими причинами:					
		хвороби системи кровообігу	новоутворення	зовнішні причини смерті	хвороби органів травлення	хвороби органів дихання	деякі інфекційні та паразитарні хвороби
2016	36808	22488	4491	1714	1632	679	685
2017	37419	22275	4471	1745	1480	582	598
2018	40174	23097	4708	1745	1778	712	639

* - без урахування непідконтрольної уряду України території Донецької області

Серед хвороб, які можуть мати відношення до забруднення атмосферного повітря, слід виділити хвороби органів дихання, хронічний бронхіт та астму, а також новоутворення. Явно виражених тенденцій до зниження рівнів захворюваності по кількості населення не спостерігається.

1.3 Оцінка стану атмосферного повітря

На території Донецької області створена потужна техносфера, що включає значні промислові підприємства гірничодобувної, металургійної, хімічної промисловості, енергетики, важкого машинобудування та будівельних матеріалів, родовища корисних копалин. Висока концентрація промислового, сільськогосподарського виробництва, транспортної інфраструктури в поєднанні із значною щільністю населення створили величезне навантаження на біосферу – найбільшу в Україні і Європі.

На території Донецької області зосереджена п'ята частина промислового потенціалу України, 78 відсотків якого припадає на екологічно небезпечні виробництва металургійної та видобувної галузей, виробництво електроенергії й виробництво коксу. Підприємства саме цих галузей найнегативніше впливають на довкілля.

За даними Головного управління статистики у Донецькій області, викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами забруднення за 2018 рік становлять 790,2 тис. т (31,5 % від загальних викидів по Україні) та на 0,7 % більше, ніж за 2017 рік (таблиця 1.3.1).

Таблиця 1.3.1 – Динаміка обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря за 2016-2018 роки

Показники*	2016 рік	2017 рік	2018 рік
Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел, тис. т	981,4	784,8	790,2
Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел у розрахунку на км ² , т	37,0	29,6	29,8
Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел у розрахунку на одну особу, кг	230,7	185,9	188,9

* - інформація наведена без урахування непідконтрольної уряду України території Донецької області

Характеризуючи стан атмосферного повітря в цілому по Донецькій області, необхідно відзначити деяке збільшення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря в 2016 році (на 6,5 % по відношенню до попереднього року) внаслідок збільшення потужності підприємств, моральним старіння та фізичним зношенням пилогазоочисного устаткування. Зниження кількості викидів в 2017 році обумовлене відсутністю інформації по території, непідконтрольній уряду України. У 2018 році спостерігається незначне збільшення викидів по відношенню до 2017 року, що пов'язане з нарощуванням потужності промислових підприємств та переходом з газу на альтернативні види палива (зокрема на вугілля різних марок).

Щільність викидів шкідливих речовин від стаціонарних джерел у розрахунку на квадратний кілометр області у 2017 р. склала 29,6 т проти 37,0 т за 2016 рік, а на одну особу – 185,9 кг проти 230,7 кг.

Дані по викидам забруднюючих речовин в атмосферне повітря за видами економічної діяльності наведені в таблиці 1.3.2.

Таблиця 1.3.2 – Викиди забруднюючих речовин та діоксиду вуглецю від стаціонарних джерел у атмосферне повітря за видами економічної діяльності у 2016-2018 роках

Вид діяльності	2016 рік		2017 рік		2018 рік	
	Обсяги викидів, т	Крім того, діоксиду вуглецю, т	Обсяги викидів, т	Крім того, діоксиду вуглецю, т	Обсяги викидів, т	Крім того, діоксиду вуглецю, т
1	2	3	4	5	6	7
Усі види економічної діяльності	981400,0	38200,0	784850,0	22879803,8	790158,9	25143420,9
Сільське, лісове та рибне господарство	-*	-*	1691,3	19396,6	1529,8	29656,1
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	-*	-*	172607,7	263690,0	149545,0	234482,4
Переробна промисловість	-*	-*	310107,6	8279728,1	332923,8	9302874,7
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	-*	-*	290578,5	14222899,6	302438,5	15489375,5
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	-*	-*	220,2	4148,0	246,2	5252,9
Будівництво	-*	-*	21,5	610,0	37,8	2656,6
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	-*	-*	367,8	2100,9	14,7	340,6
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	-*	-*	960,1	29030,4	900,8	25114,6
Тимчасове розміщення й організація харчування	-*	-*	7,3	402,5	13,2	447,6
Інформація та телекомунікації	-*	-*	0,0	0,7	0,0	1,0
Фінансова та страхова діяльність	-*	-*	-	-	-	-
Операції з нерухомим майном	-*	-*	8,3	704,4	16,2	1282,1

Професійна, наукова та технічна діяльність	-*	-*	4495,8	19824,4	249,7	3359,8
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	-*	-*	10,5	133,7	-	-
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	-*	-*	2714,1	20415,2	1261,0	28070,8
Освіта	-*	-*	321,8	3507,9	366,7	2620,6
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	-*	-*	734,7	13176,1	612,9	17854,0
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	-*	-*	-	-	-	-
Надання інших видів послуг	-*	-*	2,8	35,3	2,6	31,6

* - відсутні значення в даних Державної служби статистики України

Як видно з таблиці 1.3.2, основними забруднювачами атмосферного повітря в Донецькій області залишаються підприємства добувної (підприємства вугільної промисловості) та переробної (металургійні підприємства) промисловості та постачання електроенергії (теплові електростанції).

Дані щодо викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення по містах обласного значення та районах Донецької області у 2016-2018 роках наведені в таблиці 1.3.3.

Таблиця 1.3.3 - Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення

1	2016 рік	2017 рік	2018 рік
1	2	3	4
Донецька область	981400,0	784850,0	790158,9
м. Донецьк	-	8,0	9,4
м. Авдіївка	10300,0	11691,3	12494,4
м. Бахмут	-	323,3	283,7
м. Вугледар	25900,0	24149,3	23802,5
м. Горлівка	-	-	-
м. Дебальцеве	-	-	-
м. Добропілля	35800,0	31013,5	34950,5
м. Докучаєвськ	-	-	-
м. Дружківка	-	500,7	550,8
м. Єнакієве	42700,0	-	-
м. Жданівка	-	-	-
м. Костянтинівка	-	333,9	344,2
м. Краматорськ	1400,0	5375,4	6111,8
м. Лиман	-	311,2	239,2
м. Макіївка	1700,0	-	-
м. Маріуполь	257300,0	288227,2	316578,1
м. Мирноград	18900,0	18000,5	14203,9
м. Новогродівка	7500,0	5863,0	5650,8
м. Покровськ	68100,0	90835,4	66826,8
м. Селидове	2000,0	1740,6	1261,5
м. Слов'янськ	400,0	304,6	580,1
м. Сніжне	-	-	-
м. Торецьк	8900,0	6676,3	6954,9
м. Харцизьк	53700,0	-	-
м. Хрестівка	-	-	-
м. Чистякове	-	-	-
м. Шахтарськ	-	-	-

м. Ясинувата	-	-	-
райони			
Амвросіївський	-	-	-
Бахмутський	-	110839,7	107467,0
Бойківський	-	-	-
Великоновосілівський	-	464,9	709,8
Волноваський	-	1773,6	1759,0
Добропільський	-	513,6	529,9
Костянтинівський	-	190,0	170,2
Мангушський	-	405,1	312,4
Мар'їнський	-	154875,8	139560,8
Нікольський	-	508,3	449,4
Новоазовський	-	-	-
Олександрівський	-	5352,9	2799,5
Покровський	-	616,8	583,5
Слов'янський	-	23941,5	44962,4
Старобешівський	-	-	-
Шахтарський	-	-	-
Ясинуватський	-	13,6	12,4

*- інформація наведена без урахування непідконтрольної уряду України території Донецької області.

Як видно з таблиці 1.3.3, найбільш забрудненими в Донецькій області є міста Маріуполь, Покровськ, Добропілля. Підприємства цих міст викидають щорічно найбільшу кількість забруднюючих речовин в атмосферне повітря. Також проблемою є те, що ці міста найбільш густонаселені, тому відбувається негативний вплив на здоров'я великої кількості людей.

В таблиці 1.3.4 наведені дані щодо викидів найбільш поширених забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення у окремих населених пунктах Донецької області у 2016-2018 роках.

Таблиця 1.3.4 - Викиди найбільш поширених забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення

	2016 рік, тис. т					2017 рік, тис. т					2018 рік, тис. т
	Обсяги викидів, всього	У тому числі				Обсяги викидів, всього	У тому числі				
		Діоксид азоту	Діоксид сірки	Оксид вуглецю	метан		Діоксид азоту	Діоксид сірки	Оксид вуглецю	метан	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Донецька область	981,4	55,3	393,0	268,7	148,1	784,8	44,8	233,7	255,6	166,6	790,1
Авдіївка	10,3	2,8	1,4	3,6	0,1	11,7	2,9	2,3	3,7	0,1	-*
Білицьке	0,7	0,0	0,1	0,2	0,4	1,1	0,0	0,0	0,2	0,7	-*
Білозерське	9,2	0,0	0,1	0,1	8,5	5,5	0,0	0,1	0,1	5,1	-*
Вугледар	25,9	0,1	0,3	0,1	24,9	24,1	0,0	0,3	0,1	23,2	-*
Волноваха	-	-	-	-	-	0,7	0,1	0,1	0,0	0,3	-*
Торецьк	8,9	0,1	0,3	0,5	7,2	31,0	0,1	0,3	0,5	5,0	-*
Мирноград	18,9	0,0	0,6	0,0	17,8	18,0	0,1	0,6	0,0	16,9	-*
Добропілля	35,8	0,2	2,3	0,7	27,7	31,0	0,2	2,4	2,1	22,7	-*
Дорожнє	-	-	-	-	-	0,4	0,0	0,0	0,0	0,0	-*
Горняк	-	-	-	-	-	0,8	0,0	0,2	0,4	0,0	-*

Єнакієве	42,7	1,5	2,7	30,5	0,0	-	-	-	-	-	-	-*
Зугрес	53,7	4,8	46,4	0,4	0,0	-	-	-	-	-	-	-*
Курахове	126,4	11,6	83,0	5,1	0,2	154,7	13,7	99,5	7,4	0,1	0,1	-*
Курицине	1,4	0,0	0,2	0,0	0,0	2,5	-	-	-	2,5	2,5	-*
Краматорськ	1,4	0,4	0,1	0,6	0,0	5,4	1,0	1,4	0,7	0,1	0,1	-*
Покровськ	68,1	0,2	0,9	0,7	65,5	90,8	0,2	0,9	0,7	0,7	88,1	-*
Макіївка	1,7	0,4	0,5	0,5	0,0	-	-	-	-	-	-	-*
Маріуполь	257,3	7,4	16,9	212,0	1,1	288,2	10,4	17,1	235,1	2,1	2,1	-*
Опитне	-	-	-	-	-	1,6	1,6	-	0,0	0,0	0,0	-*
Новий Світ	97,0	8,9	60,0	0,6	0,1	-	-	-	-	-	-	-*
Новгородівка	7,5	0,0	1,3	3,3	2,2	5,9	0,0	1,1	2,5	1,6	1,6	-*
Райгородок	56,7	5,3	42,8	0,4	0,0	23,9	5,3	14,0	0,3	0,0	0,0	-*
Родинське	17,8	0,0	0,2	0,2	17,0	17,8	0,0	0,2	0,3	0,3	17,0	-*
Селидове	2,0	0,0	0,8	0,6	0,0	1,7	0,0	0,6	0,6	0,6	0,0	-*
Слов'янськ	0,4	0,1	0,0	0,1	0,0	0,3	0,1	0,0	0,1	0,1	0,0	-*
Степанівка	-	-	-	-	-	2,7	-	0,0	0,0	0,0	2,6	-*
Харцизьк	53,7	4,8	46,4	0,4	0,0	-	-	-	-	-	-	-*
Українськ	-	-	-	-	-	0,6	0,0	0,3	0,2	0,2	0,0	-*

* - відсутні значення в даних Державної служби статистики України

Дані щодо викидів окремих забруднюючих речовин в атмосферне повітря Донецької області від стаціонарних джерел забруднення в 2016-2018 роках наведені в таблиці 1.3.5.

Таблиця 1.3.5 - Викиди окремих забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення

№ з/п	Забруднююча речовина	2016 рік, тис. т	2017 рік, тис. т	2018 рік, тис. т
1	Суспендовані тверді частинки	106,5	76,2	75,4
2	Діоксид сірки	393,0	233,7	244,5
3	Діоксид азоту	55,3	44,8	44,3
4	Оксид вуглецю	268,7	255,5	276,7
5	НМЛОС	0,7	0,8	0,7
6	Аміак	0,2	0,2	0,2
7	Метан	148,1	166,6	142,5
8	Діоксид вуглецю	38179,8	22879,8	25143,4

Фактичні показники якості атмосферного повітря в 2017-2018 роках в містах Донецької області, де розміщуються стаціонарні пости спостереження, наведені у таблиці 1.3.6.

Дані стаціонарних постів спостереження по місту Слов'янську свідчать про постійне перевищення середньорічних концентрацій фенолу та формальдегіду, по місту Маріуполь - по діоксиду азоту, фенолу та формальдегіду, по місту Краматорську – також по фенолу та формальдегіду.

Таблиця 1.3.6 - Вміст забруднюючих речовин в атмосферному повітрі міст

Назва забруднюючої речовини	Місто	Середньорічний вміст, мг/м ³		Максимальний вміст, мг/м ³	
		2017 рік	2018 рік	2017 рік	2018 рік
Завислі речовини	Слов'янськ	0,09 (0,6 ГДК)	0,1 (0,67 ГДК)	0,3 (0,6 ГДК)	0,8 (1,6 ГДК)
Діоксид сірки		0,011 (0,2 ГДК)	0,003 (0,06 ГДК)	0,079 (0,16 ГДК)	0,058 (0,12 ГДК)
Оксид вуглецю		3,3 (1,1 ГДК)	1,0 (0,33 ГДК)	21,0 (4,2 ГДК)	23 (4,6 ГДК)
Діоксид азоту		0,10 (2,5 ГДК)	0,04 (1 ГДК)	0,44 (2,2 ГДК)	0,19 (0,95 ГДК)
Фенол		0,004 (1,3 ГДК)	0,007 (2,3 ГДК)	0,037 (3,7 ГДК)	0,041 (4,1 ГДК)

Назва забруднюючої речовини	Місто	Середньорічний вміст, мг/м ³		Максимальний вміст, мг/м ³		
		2017 рік	2018 рік	2017 рік	2018 рік	
Фтористий водень	Мариуполь	0,002 (0,4 ГДК)	0,004 (0,8 ГДК)	0,026 (1,3 ГДК)	0,023 (1,15 ГДК)	
Формальдегід		0,010 (3,3 ГДК)	0,007 (2,3 ГДК)	0,121 (3,46 ГДК)	0,044 (1,26 ГДК)	
Завислі речовини		0,15 (1 ГДК)	0,2 (1,3 ГДК)	1,4 (2,8 ГДК)	1,1 (2,2 ГДК)	
Діоксид сірки	Мариуполь	0,013 (0,26 ГДК)	0,014 (0,28 ГДК)	0,076 (0,15 ГДК)	0,06 (0,12 ГДК)	
Оксид вуглецю		2,2 (0,7 ГДК)	1,0 (0,33 ГДК)	10,0 (2 ГДК)	9,0 (1,8 ГДК)	
Діоксид азоту		0,05 (1,3 ГДК)	0,07 (1,75 ГДК)	0,26 (1,3 ГДК)	0,38 (1,9 ГДК)	
Сірководень		0,002	0,001	0,017 (2,13 ГДК)	0,009 (1,13 ГДК)	
Фенол		0,004 (1,3 ГДК)	0,006 (2 ГДК)	0,019 (1,9 ГДК)	0,024 (2,4 ГДК)	
Аміак		0,01 (0,25 ГДК)	0,01 (0,25 ГДК)	0,02 (0,1 ГДК)	0,04 (0,2 ГДК)	
Формальдегід		0,019 (6,3 ГДК)	0,018 (6 ГДК)	0,078 (2,23 ГДК)	0,077 (2,2 ГДК)	
Завислі речовини		Краматорськ	0,12 (0,8 ГДК)	0,1 (0,67 ГДК)	0,6 (1,2 ГДК)	1,2 (2,4 ГДК)
Діоксид сірки			0,012 (0,2 ГДК)	0,002 (0,04 ГДК)	0,147 (0,29 ГДК)	0,025 (0,05 ГДК)
Оксид вуглецю			3,0 (1 ГДК)	1,0 (0,33 ГДК)	15,0 (3 ГДК)	5,0 (1 ГДК)
Діоксид азоту	0,05 (1,3 ГДК)		0,03 (0,75 ГДК)	0,36 (1,8 ГДК)	0,27 (1,35 ГДК)	
Фенол	0,005 (1,7 ГДК)		0,007 (2,33 ГДК)	0,043 (4,3 ГДК)	0,034 (3,4 ГДК)	
Фтористий водень	0,003 (0,6 ГДК)		0,004 (0,8 ГДК)	0,041 (2,05 ГДК)	0,045 (2,25 ГДК)	
Формальдегід	0,008 (2,7 ГДК)		0,004 (1,33 ГДК)	0,084 (2,4 ГДК)	0,067 (1,91 ГДК)	

Таким чином, в Донецькій області в 2016-2018 роках спостерігається стійке навантаження на атмосферне повітря завдяки викидам промислових підприємств, в тому числі гірничодобувної, переробної та енергетичної промисловості, високій енергоємності та ресурсоємності виробництва, недостатньої ефективності роботи пилогазоочисного обладнання, низького рівня використання альтернативних джерел енергії та низького рівня впровадження енергоефективних технологій.

1.4 Оцінка стану водних ресурсів

Водні ресурси Донецької області формуються за рахунок місцевого природного стоку (900 млн. м³/рік), транзитної притоки по річці Сіверський Донець (1,8 млрд. м³/рік), стічних шахтних і кар'єрних вод, а також запасів підземних вод. Середньобагаторічна забезпеченість сумарними водними ресурсами на 1 мешканця складає 2,24 тис. м³/рік, в тому числі місцевим річковим стоком – 0,234 тис. м³/рік.

З метою подолання дефіциту водних ресурсів і забезпечення потреб населення та галузей економіки у водних ресурсах у складі водогосподарчого комплексу побудовані і використовуються канали та водоводи:

- канал Сіверський Донець – Донбас – здійснюється перекидання води з р. Сіверський Донець в маловодні південні регіони Донецької області. Обсяг забраної води з р. Сіверський Донець до каналу Сіверський Донець – Донбас у 2017 році склав 466 млн. м³;
- другий Донецький водовід, для забезпечення питного водопостачання з підземних джерел, розташованих у заплаві р. Сіверський Донець, обсяг забраної води склав 9,7 млн. м³;
- Південно-Донбаський водовід з системи каналу Сіверський Донець – Донбас, для водопостачання м. Мариуполь, обсяг води, поданої по водоводу в 2017 році, склав 17,9 млн. м³.

Підземні водні ресурси, які є джерелами питного водопостачання Донецької області, складають лише 3% від загального забору прісної води по області. Розподіл запасів підземних вод за водоносними горизонтами і за площею є нерівномірним, але в цілому велика частина Донецької області відноситься до регіонів малозабезпечених (придатними для використання) підземними водами.

Динаміка водокористування за 2016-2018 роки наведена в таблиці 1.4.1.

Таблиця 1.4.1 – Водокористування Донецької області

Показники*	Одиниця виміру	2016 рік	2017 рік	2018 рік
Забрано води з природних джерел, усього	млн. м ³	1501	1458	1707

Показники*	Одиниця виміру	2016 рік	2017 рік	2018 рік
у тому числі: поверхневої	млн. м3	808,5	793,0	1039
підземної	млн. м3	137,8	103,4	101,4
морської	млн. м3	554,2	561,2	565,9
Забрано води з природних джерел у розрахунку на одну особу	м3	-	-	-
Використано свіжої води, усього	млн. м3	926,4	912,4	1153
у тому числі на потреби: господарсько-питні	млн. м3	104,4	100,0	102,1
виробничі	млн. м3	804,2	796,4	1034
сільськогосподарські	млн. м3	2,413	2,211	1,948
зрошення	млн. м3	5,383	4,739	11,55
Рибогосподарські (без вилучення з в/о)	млн. м3	158,4	158,7	140,6
Використано свіжої води у розрахунку на одну особу	м3	-	-	-
Втрачено води при транспортуванні	млн. м3	221,6	224,9	231,1
	% до забраної води	15	15	13
Скинуто зворотних вод, усього	млн. м3	821,9	801,6	1036
у тому числі: у підземні горизонти	млн. м3	-	-	-
у накопичувачі	млн. м3	0,413	0,401	0,374
на поля фільтрації	млн. м3	0,06	0,111	0,105
у поверхневій водній об'єкти	млн. м3	821,4	801,0	1035
не віднесених до водних об'єктів	млн. м3	0,497	0,656	0,642
Скинуто зворотних вод у поверхневій водній об'єкти, усього	млн. м3	821,4	801,0	1035
з них: нормативно очищених, усього	млн. м3	104,2	95,18	100,5
у тому числі: на спорудах біологічного очищення	млн. м3	51,58	41,29	41,7
на спорудах фізико-хімічного очищення	млн. м3	0,054	0,086	0,093
на спорудах механічного очищення	млн. м3	52,61	53,81	58,67
нормативно (умовно) чистих без очищення	млн. м3	444,9	444,9	687,9
забруднених, усього	млн. м3	180,2	199,4	185,6
у тому числі: недостатньо очищених	млн. м3	176,1	199,1	185,4
без очищення	млн. м3	4,051	0,300	0,122
Без категорії (ШР)	млн. м3	92,03	61,45	61,42
Скинуто зворотних вод у поверхневій водній об'єкти у розрахунку на одну особу	млн. м3	-	-	-

* - згідно з листом Сіверсько-Донецького басейнового управління водних ресурсів від 22.05.2019 № 08/1316
У 2017 році в Донецькій області водокористування здійснювали 750 водокористувачів, у тому числі по галузях економіки:

- промисловість – 164 (22 %),
- сільське господарство – 411 (55 %), з них 294 водокористувачів рибного господарства, які здійснюють використання води без її вилучення (71 % від сільськогосподарської галузі),
- комунальне господарство – 74 (10 %),
- інші галузі – 101 (13 % від загальної кількості водокористувачів по галузям).

Об'єм забору води з природних водних об'єктів (поверхневі, у т.ч. морська вода та підземні водні ресурси) у 2017 році складав 1458 млн. мз (таблиця 1.4.1), у тому числі по джерелам забору:

- поверхневої прісної – 793 млн. мз (54 % від загального забору води по області);
- підземної – 103,4 млн. мз (7 % від загального забору води по області), з яких 71,53 млн. мз шахтно-кар'єрних (69 % від загального забору шахтних вод по області);
- морської води - 561,2 млн. мз (39 % від загального забору води по області).

Співвідношення забору води по основних суббасейнах складає:

- р. Сіверський Донець – 635,2 млн. мз (43 % від загального забору води по області),
- басейн р. Кальміус – 116,9 млн. мз (8 % від загального забору води по області),
- басейн р. Самара – 97,54 млн. мз (7 % від загального забору води по області),
- Азовське море – 561,2 млн. мз (38 % від загального забору води по області).

На долю промисловості приходить 53% (752,7 млн. мз) забору води з природних водних об'єктів Донецької області, у тому числі підприємствами чорної металургії – 84% (634,6 млн. мз), електроенергетики – 7% (49,02 млн. мз), вугільної промисловості – 8% (64,04 млн. мз), машинобудування – 0,4% (3,37 млн. мз), промбудматеріалів та харчової промисловості – 0,2% (1,619 млн. мз), інші галузі – 0,4%.

На долю комунального господарства приходить 42% (614,3 млн. мз) загального забору води з природних водних об'єктів області. Головним підприємством, яке здійснює забір води з поверхневих водних об'єктів –р. Сіверський Донець для забезпечення водою споживачів по каналу Сіверський Донець - Донбас є регіональне управління експлуатації каналу КП «Компанія «Вода Донбасу», водозабір з якого 35 % води використовується підприємствами на підконтрольній уряду України території Донецької області. У 2017 році забір води склав 466,0 млн. мз (76% від забору по галузі).

На долю сільського господарства припадає 0,6% (8,362 млн. мз) забору води з природних водних об'єктів Донецької області.

Динаміка використання води за видами економічної діяльності у 2016-2018 роках наведена в таблиці 1.4.2.

Таблиця 1.4.2 – Використання води в Донецькій області за видами економічної діяльності

Види економічної діяльності	2016 рік		2017 рік		2018 рік	
	усього, млн. мз	% економії свіжої води за рахунок оборотної	усього, млн. мз	% економії свіжої води за рахунок оборотної	усього, млн. мз	% економії свіжої води за рахунок оборотної
Усього за регіоном	926,4	82,47	912,4	75,8	1153	74,83
За видами еконо-мічної діяльності, у тому числі:						
промисловість	759,4	83,59	740,5	76,55	976,4	76,36
жилкомгосп та побут	121,7	4,020	128,9	3,470	127,6	0,137
сільське господарство	43,14	-	40,92	-	47,22	-
інші	2,13	76,06	2,08	78,83	1,78	84,13

*- згідно з листом Сіверсько-Донецького басейнового управління водних ресурсів від 22.05.2019 № 08/1316

У 2017 році в області було використано 912,4 млн. мз води, що на 14 млн. мз менше, ніж в 2016 році та на 240,6 млн. мз ніж у 2018 році. Основними користувачами свіжої води в області є такі галузі економіки: чорна металургія, електроенергетика, вугільна промисловість, комунальне господарство та сільське господарство. Динаміка скидання забруднюючих речовин із зворотними водами у поверхневі водні об'єкти наведена в таблиці 1.4.3.

Таблиця 1.4.3 – Скидання забруднюючих речовин у Донецькій області

Забруднююча речовина	2016 рік	2017 рік	2018 рік
	обсяг скиду забруднюючої речовини*, тон	обсяг скиду забруднюючої речовини*, тон	обсяг скиду забруднюючої речовини*, тон
Азот амонійний	179	220	257
БСК 5	965	993	1237
Завислі речовини	1540	1552	2028
Нітрати	3686	3753	5747
Нітрити	106	81	94
Сульфати	64680	62720	95820
Сухий залишок	171900	166100	241200
Хлориди	26480	26470	33740
ХСК	4402	4465	5363
Алюміній	1,448	2,129	1,991
Бензол	0,045	-	-
Ванадій	0,010	0,010	0,035
Жири, масла	0,602	-	-
Залізо	26,47	27,36	33,40
Марганець	2,085	1,765	2,087
Мідь	0,957	0,630	1,535
Нафтопродукти	22,72	19,79	18,883
Нікель	0,216	0,197	0,214
Роданіди	0,118	-	-
Свинець	0,002	0,002	0,056
СПАР	17,3	16,62	19,09
феноли	0,016	0,009	0,035
Фосфати	301,3	316,0	491,0
Хром загальний	0,16	0,151	0,173
Хром б+	0,077	0,100	0,058
Цинк	2,038	1,538	1,855
Ціаніди	0,006	-	-

*- згідно з листом Сіверсько-Донецького басейнового управління водних ресурсів від 22.05.2019 № 08/1316 Дані про скид зворотних вод у морське середовище наведені в таблиці 1.4.4.

Таблиця 1.4.4 – Скид зворотних вод у морське середовище

Рік	Скидання зворотних вод*	
	усього, млн. мз	з них неочищених, %
2016	452,1	0,01% (0,06 млн. мз)
2017	467,1	0,004% (0,021 млн. мз)
2018	468,5	0,004% (0,021 млн. мз)

*- згідно з листом Сіверсько-Донецького басейнового управління водних ресурсів від 22.05.2019 № 08/1316

Загальна потужність очисних споруд в Донецькій області у 2017 році складала 688,0 млн. мз. Із зворотними водами на території Донецької області за даними державної звітності у 2017 році до поверхневих водних об'єктів басейну р. Сіверський Донець було скинуто 29,8 тис. т забруднюючих речовин (без сухого залишку); до поверхневих водних об'єктів басейну р. Кальміус - 60,4 тис. т забруднюючих речовин (без сухого залишку); до поверхневих водних об'єктів басейну р. Самара - 4,1 тис. т. забруднюючих речовин (без сухого залишку).

В межах Донецької області негативний вплив на формування якості води в р. Сіверський Донець мають скиди підприємств безпосередньо в р. Казенний Торець та його основний приток – Кривий Торець. В басейн річки Казенний Торець здійснюють скиди 45 підприємств з загальним об'ємом скиду – 86,9 млн. мз, з них 18% (15,4 млн. мз) забруднених.

Найбільшими забруднювачами поверхневих водних об'єктів басейну р. Казенний Торець є підприємства: Горлівське, Мирноградське, Костянтинівське, Торецьке і Дружківське ВУВКГ та Донецьке РВУ КП «Компанія «Вода Донбасу», на які приходиться 94% від скиду забруднених зворотних вод по басейну.

Значний вплив на формування якості води у р. Сіверський Донець має р. Бахмутка. У басейн р. Бахмутка здійснюють скид 12 підприємств з загальним об'ємом скиду 3,6 млн. м³, з яких 0,3 млн. м³ (8%) забруднених зворотних вод, скид шахтно-кар'єрних вод у басейні склав 0,3 млн. м³ (8% від скиду по басейну).

Аналіз скиду зворотних вод показує, що найбільший об'єм скиду зворотних вод здійснюється до Азовського моря – 72% від загального скиду по басейну (467,1 млн. м³) та водних об'єктів басейну р. Кальміус – 26% (171,6 млн. м³), з яких безпосередньо до р. Кальміус скидається 125,6 млн. м³ (73% від скиду до басейну р. Кальміус). Найбільший об'єм скиду зворотних вод здійснюється підприємством галузі «чорна металургія» ПАТ «Меткомбінат «Азовсталь» (м. Маріуполь) – 551,2 млн. м³ (82% від скиду по басейну), з яких 153,8 млн. м³ складають забруднені зворотні води (86% від скиду забруднених зворотних вод по басейну).

Аналіз скиду зворотних вод галузями економіки свідчить, що 91% (593,4 млн. м³) скидається промисловістю, основну частку скиду по якій – 99,9% (593 млн. м³) складають скиди зворотних вод підприємствами чорної металургії; 7,7% (55,2 млн. м³) скидається підприємствами житлово-комунального господарства, іншими галузями – 0,51 млн. м³.

Аналіз скиду зворотних вод по басейнам річок свідчить, що найбільший об'єм скиду зворотних вод припадає на поверхневі водні об'єкти басейну р. Самара – 95%. Найбільший об'єм скиду зворотних вод скидається підприємствами вугільної промисловості – 70% (35,8 млн. м³). Аналіз скиду зворотних вод галузями економіки свідчить, що 72% (36,7 млн. м³) скидається промисловістю, основну частку скиду по якій – 98% (35,8 млн. м³) складають скиди зворотних вод підприємствами вугільної промисловості; 17% (8,7 млн. м³) скидається підприємствами житлово-комунального господарства, іншими галузями – 11% від загального скиду по басейну.

По території Донецької області протікає три транскордонні річки: Сіверський Донець (контрольні створи в с. Єремівка на кордоні Харківської та Донецької областей та с. Дронівка на кордоні Донецької та Луганської областей), Міус (контрольний створ в с. Дмитрівка) та Кринка (контрольний створ в с. Успенка) на кордоні Донецької та Ростовської областей.

Контроль за гідрологічним та гідрохімічним станом цих річок здійснює Сіверсько-Донецьке басейнове управління водних ресурсів.

З 2 півріччя 2014 року, у зв'язку з соціально-політичною обстановкою, яка склалася на території Донецької та Луганської областей, моніторингові дослідження у створах річок Міус та Кринка не здійснюються у зв'язку з тим, що створи знаходяться на непідконтрольній уряду України території.

Сіверсько-Донецьке басейнове управління водних ресурсів в рамках системи державного моніторингу довілля у відповідності з постановами Кабінету Міністрів України від 20.07.1996 №815 і від 30.03.1998 №391 здійснює нагляд за якісним станом поверхневих вод, в тому числі на підконтрольній уряду України території Донецької області.

У 2017 році поверхневі води у створах вздовж водотоку річки Сіверський Донець на території Донецької області на основі Інтегрального показника якості води (категорія) відносяться переважно до III класу якості 4 категорії (задовільні, слабо забруднені). Найбільш забрудненими притоками на основі Інтегрального показника якості води (категорія) є річки: Казенний Торець і Бахмутка, які відповідають III класу якості 5 категорії (посередні, помірно забруднені). Концентрації сольових показників, біогенних, органічних, специфічних речовин незначно коливаються на рівні минулого року та середньобагаторічних показників. Відзначається перевищення середньорічних ГДК (згідно «Узагальненого переліку гранично допустимих концентрацій (ГДК) та орієнтовно безпечних рівнів впливу») по: БСК5 1,5-2,2 ГДК, азоту амонійному до 2,8 ГДК, залізу загальному до 2,2 ГДК, марганцю 2,8-11,3 ГДК, міді 2,5-4,3 ГДК, нафтопродуктам до 2,4 ГДК, нітратам до 5,2 ГДК, хрому (VI) – 3,8-7,5 ГДК, цинку 1,3-2,6 ГДК. Кисневий режим задовільний. Вміст радіонуклідів стронцію-90 та цезію-137 значно нижче від встановлених нормативів. Вміст токсикологічних інгредієнтів в створах по руслу р. Сіверський Донець нижчий за межу визначення методик; в створах суббасейнів – значно нижче встановлених ГДК.

По бактеріологічних показниках в р. Сіверський Донець в цілому обстановка задовільна, але у притоках Казенний Торець і Бахмутка відзначається підвищений вміст по бактеріологічних показниках. По загальній чисельності фітопланктону та вмісту біомаси перевищень норми не відзначалось.

У 2017 році поверхневі води у створах басейну р. Кальміус на основі Інтегрального показника якості води (категорія) відносяться до III класу якості 5 категорії (задовільні, помірно забруднені) у гирлах річок Кальміус і Кальчик та III класу якості 4 категорії (задовільні, слабо забруднені). Вміст основних показників по мінералізації,

органічних, біогенних та специфічних речовин залишається на рівні минулого року та у межах середньобагаторічних значень. Спостерігається перевищення нормативів ГДК по: БСК5 1,5-1,8 ГДК, азоту амонійному до 4,5 ГДК, залізу загальному 2,4-2,6 ГДК, марганцю 9,6-11,2 ГДК, міді 4,6-7 ГДК, нафтопродуктам 1,9-3,5 ГДК, нікелю – 3,4 ГДК, нітратам до 16 ГДК, хрому (VI) – 2,5-4,5 ГДК, цинку 3,7-3,9 ГДК. Кисневий режим задовільний. Вміст радіонуклідів стронцію-90 та цезію-137 значно нижче від встановлених нормативів.

У 2017 році поверхневі води у створах басейну р. Самара каналу Дніпро - Донбас на основі Інтегрального показника якості води (категорія) відносяться до III класу якості 4 категорії (задовільні, слабо забруднені) і 5 категорії (задовільні, помірно забруднені). Вміст основних показників по мінералізації, органічних, біогенних та специфічних речовин залишається на рівні минулого року та у межах середньобагаторічних значень. Спостерігається перевищення нормативів ГДК по БСК5 1,6-1,9 ГДК, залізу загальному 1,8-3 ГДК, марганцю 3,4-13,9 ГДК, міді 2,1-5,4 ГДК, нафтопродуктам до 2,8 ГДК, хрому (VI) – 4,5-7,5 ГДК, цинку 2-4,9 ГДК. Кисневий режим задовільний. Вміст радіонуклідів стронцію-90 та цезію-137 значно нижче від встановлених нормативів. За показниками чисельності фітопланктону та вмісту біомаси перевищень норми не відзначалось.

В цілому за результатами спостережень у 2017 році якісний стан поверхневих водних об'єктів басейнів Сіверський Донець, Кальміус та Самара в межах Донецької області на рівні 2016 року, концентрації забруднюючих речовин коливаються в межах середньобагаторічних значень, без тенденції до погіршення.

Таким чином, в Донецькій області в 2016-2018 роках спостерігається стійке навантаження на водне середовище завдяки недостатній ефективності роботи очисних споруд, незадовільного стану каналізаційних мереж і споруд зливової каналізації, забрудненню водних об'єктів скидами забруднюючих речовин із зворотними водами промислових підприємств і підприємств житлово-комунального господарства та недостатньо розвинутій системі екологічного моніторингу водних ресурсів.

1.5 Оцінка стану земельних ресурсів

Відповідно до державної статистичної звітності з кількісного обліку земель площа земель Донецької області складає 2651,7 тис. га.

Станом на 01.01.2016 за основними видами угідь землі розподілялись наступним чином:

- 2094,0 тис. га (79,0%) – сільськогосподарські землі (в тому числі 2041,1 тис. га сільськогосподарських угідь, з них 1652,8 тис. га ріллі);
- 204,1 тис. га (7,7%) – ліси та лісовкриті землі;
- 200,3 тис. га (7,6%) – забудовані землі;
- 10,1 тис. га (0,4%) – відкриті заболочені землі;
- 100,2 тис. га (3,8%) – відкриті землі без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом;
- 42,5 тис. га (1,6%) – води.

З усіх земель:

- 86,6 тис. га – землі природоохоронного призначення;
- 1,0 тис. га – землі оздоровчого призначення;
- 3,8 тис. га – землі рекреаційного призначення;
- 3,2 тис. га – землі історико-культурного призначення.

Структура земельного фонду Донецької області в 2016-2018 роках наведена в таблиці 1.5.1.

Таблиця 1.5.1 – Структура земельного фонду Донецької області

Основні види земель та угідь	2016 рік		2017 рік		2018 рік	
	усього*, тис. га	% до загальної площі території	усього**, тис. га	% до загальної площі території	усього**, тис. га	% до загальної площі території
Загальна територія , у тому числі:	2651,7	100	-	-	-	-
1. Сільськогосподарські угіддя, з них:	2041,1	77,0	-	-	-	-
рілля	1652,8	62,3	-	-	-	-

перелоги	0,7	0,003	-	-	-	-
багаторічні насадження	57,9	2,2	-	-	-	-
сіножаті і пасовища	329,7	12,4	-	-	-	-
2. Ліси і інші лісовкриті площі	204,1	7,7	-	-	-	-
з них вкриті лісовою рослинністю	189,6	7,1	-	-	-	-
3. Забудовані землі	200,3	7,5	-	-	-	-
4. Відкриті заболочені землі	10,1	0,4	-	-	-	-
5. Відкриті землі без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом (піски, яри, землі, зайняті зсувами, щебенем, галькою, голими скелями)	100,2	3,8	-	-	-	-
6. Інші землі	94,5	3,6	-	-	-	-
Усього земель (суша)	2609,3	98,4	-	-	-	-
Території, що покриті поверхневими водами	42,4	1,6	-	-	-	-

*- згідно з листом Головного управління Держгеокадастру у Донецькій області від 22.05.2019 № 3-5-0.2-28/2-19.

** - дані відсутні.

За результатами досліджень стану ґрунтів Донецької області найбільша деградація присуща слабозвиненим ґрунтам, які сформувались на щільних породах, на елювії щільних порід, крутих схилах, де є умови розвитку ерозійних процесів. Вміст гумусу, елементів живлення рослин таких видів ґрунтів низький та дуже низький, водний режим недостатній для нормального розвитку рослин. Загальна площа таких ґрунтів, які можуть належати до деградованих та малопродуктивних на території, підконтрольній уряду України, понад 12,3 тис. гектарів.

За 2017 рік Донецькою філією державної установи «Інститут охорони ґрунтів України» (ДФ ДУ «Держґрунтохорона») обстежено 41,7 тис. га сільськогосподарських угідь, відібрано 2,21 тис. зразків ґрунту, виготовлено агрохімічних картограм на площу 41,7 тис. га та обстежено 10,3 тис. га інших ділянок для особистого підсобного господарства.

Середньозважений вміст гумусу в Донецькій області – 4,3%, ґрунтів з середнім вмістом - 1,53%, підвищеним – 24,52%, високим – 59,23%, дуже високим – 14,71%.

Середньозважений вміст легкогідролізуємого азоту в ґрунтах області становить 94,3 мг/кг. Вміст рухомих форм фосфору в ґрунтах області становить 112,3 мг/кг. Середньозважений вміст рухомих сполук калію в області становить 141,4 мг/кг (високий). Площа ґрунтів по області з низьким вмістом - 2,02%, середнім – 38,53%, підвищеним – 43,42%, високим та дуже високим – 16,2%. Забезпеченість ґрунтів області рухомими формами сірки середнього ступеня становить 6,12 мг/кг ґрунту.

Наявність в ґрунтах важких металів, залишків пестицидів та радіонуклідів в Донецькій області на природному рівні не перевищує ГДК. Рівень радіоактивного забруднення ґрунтів цезієм-137 знаходиться на природному рівні.

За даними обстеження 2017 року на території Донецької області в останні роки суттєво зменшилось внесення органічних добрив, які є вагомим джерелом повернення в ґрунт гумусу, елементів живлення рослин та відтворення мікробіологічного середовища.

Дані про порушені, відпрацьовані та рекультивовані землі Донецької області наведені в таблиці 1.5.2.

Таблиця 1.5.2 – Стан земель Донецької області

Землі	2016 рік	2017 рік	2018 рік
Порушені, тис. га	25,076	-	25,122
% до загальної площі території	-	-	-

Відпрацьовані, тис. га	4,935	-	4,952
% до загальної площі території	-	-	-
Рекультивовані, тис. га	0,0398	-	0,0677
% до загальної площі території	-	-	-

Дані про динаміку деградаційних процесів за 2016-2018 роки відсутні.

Дані про динаміку зміни площі зрошуваних земель наведені в таблиці 1.5.3.

Таблиця 1.5.3 – Площі зрошуваних земель Донецької області

Зрошені землі	2016 рік		2017 рік		2018 рік	
	усього, тис. га	% від загальної площі	усього, тис. га	% від загальної площі	усього, тис. га	% від загальної площі
Площа зрошуваних земель, на якій забезпечено належне функціонування інфраструктури зрошувальних систем	4,2	5	4,6	6	4,6	6
у тому числі систем крапельного зрошення	1,7	2	1,6	2	1,7	2

Характеристика ґрунтів за вмістом гумусу, азоту, фосфору та калію за результатами агрохімічної паспортизації для земель сільськогосподарського призначення згідно з листом Донецької філії ДУ «Держґрунтохорона» від 07.06.2019 № 158-5.01/150 наведена в таблицях 1.5.4 – 1.5.7.

Таблиця 1.5.4 - Характеристика ґрунтів за вмістом гумусу

Площа ґрунтів, %						Середньозважений показник, %
дуже низький < 1,1	низький 1,1-2,0	середній 2,1-3,0	підвищений 3,1-4,0	високий 4,1-5,0	дуже високий > 5,0	
-	79,5 га (0,15%)	4770 га (9,0%)	25895,8 га (48,86%)	20018,1 га (37,77%)	2236,6 га (4,22%)	4,02

Таблиця 1.5.5 - Характеристика ґрунтів за вмістом азоту, що легко гідролізується

Площа ґрунтів, %				Середньозважений показник, мг/кг ґрунту (Корнфілд)
дуже низький < 100	низький 101,0-150,0	середній 151,0-200,0	підвищений > 200	
20929,7 га (39,49%)	29197,7 га (55,09%)	2872,6 га (5,42%)	-	123,7

Таблиця 1.5.6 - Характеристика ґрунтів за вмістом рухомих сполук фосфору

Площа ґрунтів, %						Середньозважений показник, мг/кг ґрунту (Чіріков)
дуже низький < 20	низький 21-50	середній 51-100	підвищений 101-150	високий 151-200	дуже високий > 200	
-	1505,2 га (2,84%)	19562,3 га (36,91%)	23738,7 га (44,79%)	7404,1 га (13,97%)	789,7 га (1,49%)	111,3

Таблиця 1.5.7 - Характеристика ґрунтів за вмістом рухомих сполук калію

Площа ґрунтів, %						Середньозважений показник, мг/кг ґрунту (Чиріков)
дуже низький ≤ 20	низький 21-40	середній 41-80	підвищений 81-120	високий 121-180	дуже високий > 180	
-	-	3291,3 га (6,21%)	19742,5 га (37,25%)	27438,1 га (51,77%)	2528,1 га (4,77%)	

Характеристика ґрунтів за вмістом азоту за нітрифікаційною здатністю Донецькою філією ДУ «Держґрунтохорона» не надана.

1.6 Аналіз стану геологічного середовища та надр

Мінерально-сировинна база Донецької області майже на 48,6% складається з горючих корисних копалин (кам'яне вугілля, метан вугільних родовищ і газ вільний), друге місце належить неметалічним корисним копалинам, провідними з яких є гірничохімічні, гірничорудні та нерудні для металургії.

У межах області у Лиманському районі розташоване одне газове родовище – Дробишівське із затвердженими запасами і ресурсами C1+C2+C3 - 1092 млн. мз.

Запаси кам'яного вугілля на території Донецької області в межах Донецького басейну зосереджені у 400-х об'єктах і становлять: балансових категорій А+В+С1 – 13457,2 млн. т, з них коксівного – 6880,4 млн. т, антрацитів – 2060,2 млн. т.

В області налічується 173 шахти, виробнича потужність яких становить 41,7 млн. т вугілля на рік, а балансові запаси вугілля категорій А+В+С1 – 4620,8 млн. т. 30 шахт області відпрацьовують вугілля на підконтрольній уряду України території, виробнича потужність яких становить 16,6 млн. т вугілля на рік, а балансові запаси вугілля категорій А+В+С1 – 2086,5 млн. т. Видобуток вугілля у 2017 році склав 6,01 млн. т. Загальний видобуток по області наданий без врахування даних по шахтах, розташованих на непідконтрольній уряду України території (шахти не звітують на протязі 3-х років). 49 шахт Донецької області виробничою потужністю 26,4 млн. т/рік мають на балансі коксівне вугілля, запаси якого складають 2470,1 млн. т (52,6% від загальних запасів шахт), з них на підконтрольній уряду України території 19 шахт мають на балансі коксівне вугілля, запаси якого складають 1080,1 млн. т; 89 шахт області потужністю 8,5 млн. т/рік з запасами антрацитів – 671,9 млн. т (14,3% від загальних запасів шахт) розташовані на непідконтрольній уряду України території. Глибина експлуатації вугільних пластів в області коливається від 20 до 1420 м, середня глибина становить 795 м. Резерв розвіданих ділянок для будівництва типових шахт у Донецькій області представлений 14 ділянками з виробничою потужністю 31,3 млн. т.

Запаси вугілля на резервних ділянках складають 3076,5 млн. т, з них коксівного – 1640,3 млн. т, антрацитів – 555,0 млн. т. На підконтрольній уряду України території розташовані 8 ділянок з загальними запасами 2204,7 млн. т. Резерв розвіданих ділянок для реконструкції і продовження терміну служби діючих підприємств (резерв групи „б”) у Донецькій області представлений 26 ділянками з виробничою потужністю 9,0 млн. т. Запаси вугілля на резервних ділянках групи „б” складають 917,7 млн. т, з них коксівного – 433,6 млн. т, антрацитів – 183,7 млн. т. На підконтрольній уряду України території розташовано 12 ділянок з загальними запасами 420,0 млн. т. У Донецькій області на підконтрольній уряду України території обліковано 27 ділянок, перспективних для розвідки, з запасами 1985,0 млн. т, з них коксівного – 342,8 млн. т. Невідпрацьовані запаси вугілля 74-х закритих шахт області кількістю А+В+С1 – 716 млн. т складають 5,3% від загальних запасів області. На підконтрольній уряду України території розташовані 8 ділянок з загальними запасами 2204,7 млн. т.

Загальна кількість запасів метану по 142 родовищах, облікованих у Державному балансі, – 190520,36 млн. мз, з яких запаси категорії С1 – 69939,32 млн. мз. Запаси метану родовищ підконтрольної уряду України території становлять 72527,82 млн. мз, з них С1 – 10727,93 млн. мз.

Кількість запасів метану, вміщеного у вугіллі 18 шахт, діючих на підконтрольній уряду України території, становлять С1+С2 – 31335,69 млн. мз, з них С1 – 10043,2 млн. мз. Супутньою корисною копалиною у кам'яному вугіллі, крім метану, є германій. У вугіллі, видобутому у 2017 році, нараховувалось 7,4 т германію. Останніми роками германій з вугілля не вилучається через відсутність необхідного обладнання, а видобуток германію в складі вугілля є технологічно вимушеним.

Металічні корисні копалини представлені рудами заліза, ртуті, літію, цирконію та розсіяними елементами (германій). Руди заліза представлені 1 родовищем, яке не розробляється. Руди ртуті представлені 7 родовищами, з яких до 1995 року розроблялось Микитівське родовище. У балансі запасів корисних копалин

Донецької області значаться 238 (з врахуванням родовищ геологічного вивчення) родовищ неметалевих корисних копалин. У 2017 році проводився видобуток корисних копалин на 47 родовищах (з врахуванням родовищ геологічного вивчення з дослідно-промисловою розробкою) родовищ нерудної сировини. Видобуток неенергетичних матеріалів провадився за 14 видами, серед яких найважливішими для області та держави є нерудні корисні копалини для металургії (флюсові і доломітизовані вапняки, вогнетривкі глини, доломіти), гірничо-хімічні корисні копалини (кам'яна сіль), будівельні корисні копалини (гіпс, будівельне каміння і крейда). Разом з тим не проводився видобуток (або підприємства не звітували) по 6 видах корисних копалин, промислові запаси яких оцінені та ураховані в Державному балансі корисних копалин по Донецькій області, серед яких: камінь облицювальний, сировина для виробництва мінеральних пігментів, графіт, сировина польовошпатова, інші.

Крім вказаних родовищ з балансовими запасами на території області розвідано, опошукано або обстежено близько 250 родовищ та проявів мінеральної сировини, які не обліковуються у Державному балансі, та виявлені перспективні площі багатьох видів неметалевих корисних копалин. У межах перспективних площ можливе відкриття промислових родовищ, які в майбутньому можуть значно зміцнити мінерально-сировинну базу області. Частина з них (особливо невеликі родовища і прояви) несанкціоновано розробляються малими підприємствами, колективними господарствами та місцевим населенням для власних потреб.

Дані щодо кількості родовищ та видобутку корисних копалин в Донецькій області в 2016 та 2017 роках наведені в таблиці 1.6.1.

Таблиця 1.6.1 - Кількість родовищ та видобуток корисних копалин

Види корисних копалин	Загальна кількість родовищ по роках		Родовища, на яких вели видобуток по роках		Одиниця виміру	Видобуток сировини в 2017 р. (без втрат)	Балансові запаси А+В+С1 станом на 01.01.2018
	2016	2017	2016	2017			
1	2	3	4	5	6	7	8
Вугілля	402	400	174	173	млн. т	6,0	13457,208
Метан вугільних родовищ	141	142	74	75	млн. м ³	66,7	69939,32
Германій	109	109	47	47	т	7,4	16996,5
Сіль кухонна	3	3	2	2	тис. т	1794,6	10685832
Крейда для хім. пром.	2	2	0	0	тис. т	-	44211,8
Глина бентонітова	1	1	1	1	тис. т	62,39	2915,18
Фосфорит зернистий / фосфорит- глауконітова руда	2	2	0	0	тис. т	-	86556/4032
Фарбова сировина	1	1	0	0	тис. т	-	588,74
Графіт	1	1	0	0	тис. т	-	135
Каолін	5	5	2	2	тис. т	505,17	60314,8
Глина вогнетривка	21	22+1**	13	19	тис. т	5878,77***	476317,8***
Кварцит та кварц	2	2	0	0	тис. т	-	6783,92
Доломіт для металургії	6	6	1	1	тис. т	758	259065
Вапняк флюсовий	7	7	3	1	тис. т	2334	830351,7
Вапняк доломітизований	4	4	2	1	тис. т	1452	380095
Плавикий шпат	1	1	0	0	тис. т	-	1230,8
Пісок формувальний	5	5	2	3	тис. т	17,6	250962,88
Цементна сировина	7	7	0	0	тис. т	-	560504

Крем'яна сировина	1	1	0	0	тис. т	-	683
Вапняк на вапно	1	1	0	0	тис. т	-	9818
Гіпс і ангідрит	12+2**	12+2**	2***	4	тис. т	960,3	345492
Крейда будівельна	13	13	2	2	тис. т	55,79	196829,4
Сировина скляна і фарфоро-фаянсова	5	4	0	0	тис. т	-	27782
Пісок будівельний	27	27	4***	5***	тис. м ³	276***	276649,5***
Камінь облицювальний	6	6	0	0	тис. м ³	-	15058
Керамзитова сировина	2	2	0	0	тис. м ³	-	18134
Камінь будівельний	31	31	3***	3***	тис. м ³	255,2***	733420,3***
Петрургійна сировина	2	2	0	0	тис. т	-	26038
Глина тугоплавка	8	4	1	1	тис. т	87,4	55018,4
Цегельно- черепична сировина	63	63	2***	2***	тис. м ³	31,3***	194335***
Води підземні, прісні Родовища ділянки	43 99	43 99	26 42	25 40	тис. м ³ / добу	76,185	1083,513
Води підземні, мінеральні Родовища ділянки	13 16	13 16	1 1	0 0	тис. м ³ / добу	0	8,377
Води дренажні Родовища ділянки	13 15	13 15	0 0	0 0	тис. м ³ / добу	0	55,797

** - родовища, що розвідуються, *** - без врахування підприємств, що не звітували

На території Донецької області розвинуті наступні екзогенні процеси: зсуви, карст, підтоплення, абразія, просідання над гірничими виробками, ерозійні явища.

Зсуви на території Донецької області поширені, головним чином, у південній частині області – на узбережжі Азовського моря, у північній - на крутих схилах ріки Сіверський Донець та її притоках, а поодинокі зсувні процеси зустрічаються також на крутих схилах річок та крупних балок. У межах Донецької області нараховується 189 зсувів, які свого часу були виділені, обстежені та занесені в каталог, з них 87 зсувів характеризуються як активні. В 2017 році було виконане одноразове обстеження зсувних ділянок у північній частині Донецької області та зсувів узбережжя Азовського моря.

На півночі Донецької області було виконане обстеження ділянок III категорії «Стародубівка» та «Андріївка» та п'яти ділянок чергового обстеження народногосподарських об'єктів «Привілля», «Октябрський», «Серебрянка», «Миколаївка» та «Святогірря». В цілому на півночі області активних зрушень на ділянках розвитку зсувів не спостерігалось на відміну від Приазов'я.

На півдні області були обстежені дві ділянки II категорії «Білосарайська» та «Маріупольська», «Широкинська» ділянка II категорії не обстежувалася через її розташування на території, невідконтрольній уряду України. Також були обстежені чотири ділянки III категорії: «Мелекине», «Комсомольський Пляж», «Піщане» та «Бабах-Тарама»; п'ять ділянок чергового обстеження народногосподарських об'єктів: «Урзуф», «Юр'івка (схід)», «Нова Ялта», «б. Клинова та правий берег р. Кальчик» м. Маріуполь.

На ділянці II категорії «Білосарайська» активні процеси спостерігалися на 10-х зсувах. Активність проявлялася в руйнуваннях раніше відокремлених блоків, вивалів порід з обривчастих стінок зриву, обваленням язикової

частини зсувів на пляж, подекуди деформацій підпірних стінок, відділенні дрібних блоків від плато, утворенні цирків другого порядку, деформації спускових доріг на пляж. На автодорозі Маріуполь-Урзуф в місці перетинання основною тріщиною відділення зсуву №90 відзначається розривна тріщина з шириною розкриття 3-5 см та перепадом пліч – 10 см.

На ділянці II категорії «Маріупольська» на зсуві №105 напроти б. 19 по вул. Севастопольська ширина розкриття тріщини відділення блоку становила 10 см, зміщення блоку – 15 см; на зсуві №106 свідченням повільних пластових деформацій є розходження бетонного забору у східній частині готелю «Європейський»; посування відзначалися на зсуві №108, де у весняний період в язиковій частині відбувалося зміщення ґрунту на будівлі по пер. Чехова та вул. Узвіз Артема.

На ділянці III категорії «Бабах-Тарама» зсувний процес протікає активно. Відбувається руйнування нижньої сходини зсуву з обваленням суглинків на пляж. На середній сходинці також відбувається зміщення ґрунтів до низу до 2 м. В уступі верхньої сходинки навесні 2017 р. утворилася опущена тріщина розтягання шириною розкриття 10 см та перепадом пліч до 1,4 м.

На ділянці III категорії «Мелекине» зсувні тріщини активні, ширина розкриття їх становить від 10 см до 1 м, перепад пліч – до 1 м, висота валів випирання перед блоками від 0,5 м до 3 м. Аварійна ділянка дороги перекрита. Просідання блоку на дорозі становить 0,6-0,8 м. Більша частина будинків по вул. Братів Щербань, Гагаріна та Центральна несуть сліди деформацій у тому чи іншому ступені: наявність розривних тріщин, перекося віконних та дверних отворів та інше. Тріщини на будівлях шириною розкриття до 1,5 см, зашпаровані тріщини відновлюються. На східному закінченні ділянки нижня частина спланованої ділянки зсувного схилу (від уступу середньої сходинки до кліфу) є суцільною зоною дроблення ґрунту. На спланованому схилі розташовані житлові будинки, до яких підведена ЛЕП. На момент обстеження спостерігалось відхилення будинку у бік плато. В зимово-весняний період зона дроблення очевидно буде зазнавати ріст вгору по схилу та її розширення буде нести загрозу розташованим там будівлям та комунікаціям. На б/в «Сонячний» відзначається деформація стаціонарних будівель. Будиночки, розташовані нижче по схилу, поступово рухаються донизу. Опори високовольтної ЛЕП нахилені у бік плато під кутом 70°.

На ділянці III категорії «Комсомольський Пляж» відбувається дроблення та руйнування блоків, що відокремилися раніше, з просуванням на нижчу сходинку. При активному просуванні блоку 1913 року відділення на його східному закінченні можливе виникнення загрози будівлям у с. Піщане.

В районі б. 38 по вул. Дачній на ділянці III категорії «Піщане» утворилася зона просідання з тріщиною до 3 см завширшки та глибиною понад 0,3 м. Просідання ґрунту спричинило запрокидання північної сторони б. 22 у бік зони просідання, на східній стіні будинку розкрилася тріщина до 1 мм. По вул. В. Морська б. 67 продовжується повільне наповзання ґрунтів язика зсуву на двір, а також відбувається активне зміщення ґрунтів у вигляді дрібних блоків на північну сторону б. 59 та б.71.

Ділянки чергового обстеження народногосподарських об'єктів в зонах впливу зсувів:

— ділянка «Урзуф» - деформації спостерігаються на спусковій дорозі на територію ДОЦ «Дружба» у місці перетинання основною тріщиною. Величина просідання становить 0,3 м, бетонні плити підпірної стінки здвинуті у бік моря на 10-15 см. На б/в «Сонячна» спостерігається деформація плит спускової дороги та їх просідання по нижньому плечу основної тріщини. На б/в «Дельфін» навесні в стінці зриву сформувалася опливіна до 10 м вгору та 20 м в підшві вірогідно через підрізку осипу при вирівнюванні полотна дороги;

— ділянка «Юр'ївка» (схід) - на спусковій дорозі до ДОЦ «Лазурний» та «Золотий Колос» - деформація з перепадом пліч 30 см;

— ділянка «Нова Ялта» - на б/в «Перлина» спостерігається наповзання глинистого ґрунту на корпусу, на стінах просліджуються різноспрямовані тріщини шириною розкриття до 5 см. Спускова асфальтна дорога до с. Нова Ялта при перетинанні з основною тріщиною відділення деформована з перепадом пліч 35-40 см. Деформована також дорога уздовж територій б/в «Нептун» та «Азовочка», частково деформований паркан б/в «Нептун». Опори ЛЕП біля баз нахилені в бік моря під кутом 70°. На б/в «Красна Гвоздика» асфальтна дорога біля воріт і далі по базі деформована валом видавлювання з перепадом пліч до 70-80 см, паркан і ворота бази деформовані;

— ділянка «Балка Клинова» м. Маріуполь - на стінах будинків по пер. Танковий та вул. Черняхівського відзначаються старі та нові розривні тріщини шириною розкриття до 8 см, заліковані тріщини відновлюються. Зсувна тріщина, яка протягується від пров. Танковий до пров. Zenітний, має свіже розкриття до 5 см. По вул. Зеленстрой б. 7 зсувом зруйнований сарайчик і частина присадибної території обвалилася до низу, тут також готується до відділення невеликий блок 1,5 м завширшки;

— ділянка «Правий берег р. Кальчик» м. Маріуполь - в 30 м на південь від б. 153 по вул. Торгова відбулося відділення невеликого блоку від плато шириною до 2,5 м, який зміщений по вертикалі на 1,5 м. По вул. Річна від б. 19 до б. 47 на стінах будинків та господарських будівель відзначаються тріщини до 5 мм. Інтенсивність абразійного процесу залежить від гідрологічного режиму моря. У 2017 р. спостереження за абразією та параметрами пляжу проводилися по 29 абразійних створах.

На зсувних типах берегів відмив ґрунтів кліфу зсувних схилів спостерігався по 5-ти створах. Сумарний річний відступ верхньої бровки кліфу склав (на 1 п.м. берега) від 0,0 м до 3,6 м. Обсяг відмитого ґрунту в кліфу зсувних схилів (на 1 п.м. берега) склав від 2,52 м³ до 10,5 м³.

На берегах морських піщаних кіс та терас протягом 2017 р. відмив спостерігався по трьох створах. Величина відступу берега на Білосарайській косі за рік в середньому складала від 0,5 м до 6 м, а обсяг відмитого матеріалу – від 0,47 м³ до 2,23 м³ на 1 п.м. берега. Максимальний відступ берега та максимальна величина обсягу відмитого матеріалу спостерігалась на Білосарайській косі по створу №14 (південна частина коси, східний берег). Разом з тим по створу №16, розташованому також на східному боці коси, спостерігалось накопичення піщаного матеріалу, що протягом 5-х років становило 4,77 м³, або в середньому 1,19 м³ за рік.

Однією з причин розвитку зсувів є абразійна дія хвиль моря під час нагоних штормів. Активна абразія спостерігалась в кліфі напроти с. Бабах-Тарама, а також у східній частині ділянки II категорії «Білосарайська», подекуди пляж практично був відсутній і кліф зазнає відмиву.

Одним з небезпечних екзогенних процесів, які розвиваються на території Донецької області, є карст. На території Донецької області карстуючі породи розповсюджені на площах Лиманського, Слов'янського, Бахмутського, Старобешівського, Волноваського, Новоазовського та Мангушського районів. Площа розповсюдження порід, здатних до картування, складає 3102 км², що становить 11,7% території Донецької області. Каталог по розвитку карстових процесів за звітний період нараховує 386 карстових форм, дві з яких утворилися протягом 2017 року.

Роботи по вивчення карстових процесів у 2017 році проводилися в межах північної частини Донецької області на території Бахмутського, Слов'янського та Лиманського районів. Карстологічні спостереження протягом звітного року були проведені на двох ділянках II категорії (Слов'янській, Артемівській); 4 ділянках III категорії (Соледарській, Покровській, Володарській-Північній, Артемівській) та двох ділянках чергового обстеження народногосподарських об'єктів (Комишуваській, Дронівській) в межах виділеного фінансування. Обстеження по кожній з ділянок було виконано одноразово.

Процеси вилуговування на карстових ділянках, а разом з ним і утворення карстових форм на поверхні, відбувається з різною швидкістю. В пермських гіпсоносних та соленосних відкладах карстові процеси мають найбільше поширення і швидкість розвитку. Такі ділянки розташовані на схилах рр. Бахмутка, Мокра та Суха Плотва, Казенний Торець та Горілий Пень.

На території окремих ділянок, де розвиваються карстові процеси, спостереження не проводилися через небезпечний підхід до ділянок, а також пересування по них. Через це відсутня інформація про карстову ситуацію на площах ділянок з розвитком техногенного типу карсту, де в минулому кожен рік фіксувалося утворення нових карстових форм, а Бахмутівська ділянка чергового обстеження народногосподарських об'єктів у зоні впливу карсту взагалі розташована на території, непідконтрольній уряду України, і тому останній раз обстежувалась у 2013 році.

Протягом звітного року карстовими спостереженнями були охоплені 149 карстових форм площею 0,8984 км², з яких 27 воронок площею 0,038 км² характеризуються активним станом, тимчасово стабільними вважаються 75 воронок площею 0,84 км², 45 воронок площею 6067,03 м² є поховані. У 2017 році було зафіксоване утворення двох нових воронок площею 28,86 м².

Територія Слов'янської ділянки II категорії характеризується сульфатно-соляним типом карсту, як на ділянках розвитку техногенного карсту (мульда осідання над колишнім розсолопромислом ВО «Хімпром»), так і на ділянках розвитку природного карсту – територія колишнього Учгоспу та прилягаюча до нього. Нових поверхневих карстових форм на території ділянки не виявлено. Всі точки спостереження перебували у тимчасово-стабільному стані як у межах мульди осідання, так і на ділянках природного карсту. Незважаючи на стабільність розмірів карстових форм, не можна сказати про стабільність карстового процесу над зоною вилуговування колишнього розсолопромислу ВО «Хімпром», де процеси здвигу земної поверхні продовжуються. Наслідками таких процесів є наявність різнонаправлених тріщин на стінах житлових будинків та спорудах загального користування (школа, церква, забудова Слов'янського курорту), відновлення залікованих тріщин з шириною розкриття від волосяних до 5 мм. Деформація будівель переважно

спостерігається у віконних, дверних отворах, фундаментах, а також в місцях стику основних стін з верандами та іншими прибудовами.

На будинках з новим облицюванням стін, а також після виконання утеплення стін нових деформацій не спостерігалось.

Окремі опори ЛЕП, які проходять біля воронко-озер (Рапне, Сліпне, Вейсове, Левадне), мають невеликий різноспрямований нахил, а полотно автодороги біля озер в поперечних тріщинах та вибоїнах. Руйнування бетонних плит, якими викладені береги навколо озера Рапне, продовжується, деякі з них - до повного знищення.

Поверхня ділянки з розвитком природного карсту в районі колишнього Учгоспу за звітний період нових значних деформацій, пов'язаних з карстовою діяльністю, не зазнала, тому характеризується тимчасово стабільним станом.

Артемівська ділянка II категорії характеризується розвитком сульфатно-соляного, сульфатного та сульфатно-карбонатного типів карсту як природно-історичного, так і техногенного.

Карстові спостереження на ділянках з розвитком природно-історичного, сульфатно-карбонатного типу карсту було проведено в районі населених пунктів Іванград, Зайцеве, Отрадівка. В селі Іванград в західній його околиці в підніжжі корінного схилу зафіксовано нову карстову воронку в діаметрі 5*5,3 м з водою в донній частині, глибина до води до 1,0 м. Східний борт воронки обривистий, не задернований, з тріщиною заколу шириною до 10 см, західний борт (зі сторони р. Бахмутка) трохи розмитий з білими розводами та солеросами. На решті обстеженої території карстова ситуація характеризується як тимчасово стабільна. У м. Соледар на території природного сульфатно-соляного карсту, ускладненого техногенним фактором карстові воронки засипані і нових деформацій на місцях засипки не спостерігалось.

В межах розвитку техногенно-активізованого типу карсту карстологічне спостереження було проведено на полі діючої шахти компанії ТДВ «Сініат», на полі колишньої шахти №2, що на схід від сел. Михайлівка м. Соледар, на території колишніх гіпсових та соляних шахт ім. Урицького та Новокарфагенського розсолопромислу, де активні карстові процеси на припиняються. У східній частині с. Стряпівка в 1,5 м від ґрунтової дороги утворився новий провал діаметром 3,2 м, глибиною до 15,0 м. Воронка колодязеподібна зі стрімчастими бортами. В донній частині відкривається провальний простір візуально ширший ніж діаметр воронки, зорієнтований з півночі на південь, вологий.

На полі діючої шахти компанії ТДВ «Сініат» на момент спостереження проводилися роботи по рекультивації двох провальних воронко, а місця двох інших похованих воронко густо задерновані без ознак нових деформацій. Біля вентиляційного стовбура шахти ТДВ «Сініат» ще одна просадка над колишньою засипаною воронкою густо заросла трав'янистою рослинністю, але по контуру просідання спостерігається тріщина відриву з перепадом пліч до 0,5 м. В зону впливу карсту попадають орні землі, на яких знаходяться провальні форми на відстані 350-500 м на південний захід від автомагістралі Харків-Ростов.

Активні карстові процеси не припиняються і на полі колишньої шахти №2, що на схід від сел. Михайлівка м. Соледар. Під вплив карстових процесів на даній території попадають автотраса Бахмут-Лисичанськ, а також висовольтні ЛЕП-330 та ЛЕП-500.

Всі ділянки III категорії (Соледарська, Покровська, Володарська-Північна та Артемівська) характеризуються наявністю активних проявів карстового процесу.

Соледарська ділянка характеризується розвитком сульфатного типу карсту як техногенно-активізованого, так і природного. Карстові воронки, що розташовані на території з розвитком природного типу карсту без ознак нових деформацій, характеризуються стабільним станом. Майже всі воронки на площі з розвитком техногенно-активізованого типу карсту на момент спостереження були тимчасово-стабільними, так як не зазнали деформацій, або похованими під суглинистим шаром вскришного матеріалу з гіпсових кар'єрів. Дві провальні воронки є активними з обривистими бортами та свіжими вивалами порід в них, а також утворенням тріщини відслонення в середній частині борту з шириною розкриття до 10 см. Провальні явища відбуваються неподалік від житлових та господарських будівель сел. Михайлівка, що безпосередньо є небезпечним для проживання там людей.

Покровська ділянка розташована в межах розвитку техногенно- активізованого сульфатно-карбонатного типу карсту. З 24 воронко, що знаходяться під наглядом, тільки дві є активними, решта або тимчасово стабільні, або засипані суглинистим матеріалом, задерновані, не деформовані. В активних воронках відмічаються вивали порід з утворенням склепінь в бортах, відслонення порід у вигляді дрібних блоків. Дно окремих провальних форм досягає глибини гірничих виробок або спрямоване в міжпластовий простір в бік житлової забудови.

Найкоротша відстань від воронки до осель становить 25-30 м. Таке сусідство становить потенційну загрозу мешканцям, що там проживають.

Володарська-Північна ділянка характеризується сульфатно-соляним типом карсту, де під наглядом знаходяться провальні-компенсаційні воронки, 6 з яких заповнені водою і знаходяться на полі колишньої шахти ім. Шевченка по видобутку солі. П'ять провальних воронки з семи характеризуються активним станом. Ширина розкриття коливається від 20 см до 1,7 м. Видима глибина становить до 1,0 м. Ширина блоків відриву становить 2-8 м. Воронки, що характеризуються тимчасово стабільним станом, нових зрушень чи деформацій на момент обстеження не зазнали.

Під вплив дії карсту попадає залізниця як місцевого так і міжнародного значення, а також дачні ділянки.

Артемівська ділянка характеризується сульфатно-соляним типом карсту і охоплює північно-східну, східну та південну частини м. Бахмута. Активні воронки спостерігаються у північно-східній та східній частинах м. Бахмута, у кількісному вираженні їх всього залишилося 4 з 38 воронки. Декілька воронки не були обстежені через небезпечний прохід до них. В воронках з активними карстовими процесами спостерігаються обривисті, незадерновані борти, переважно у верхній частині з висипанням ґрунту з під дерену, що призводить до утворення невеликих склепінь. В бортах окремих воронки спостерігаються тріщини відшарування з шириною розкриття до 5 см. Кількість карстових форм на обстеженій території, які характеризуються як тимчасово стабільні, зрівнялася з кількістю похованих воронки, по 16 штук.

Під дію карстового процесу на ділянці попадають як житлові, господарські споруди, комунікаційні мережі, так і інша забудова, через те, що деякі воронки знаходяться на відстані 30-50 м від них. Це може бути загрозою як для забудови, так і для проживання місцевого населення.

Чергове обстеження народногосподарських об'єктів у зоні впливу карсту на протязі 2017 року були проведені на Дронівській та Камишевській ділянках.

Дронівська ділянка характеризується розвитком сульфатно-карбонатного типу карсту з заляганням карстуючих порід (вапняки, доломіти) під плейстоценовими відкладами. Маршрути проходять по забудованій території с. Дронівка, а також вдовж відрізка залізниці Харків-Ростов, які попадають в зону впливу карсту.

Поверхневих карстопроявів на час проведення спостереження не зафіксовано.

На стінах житлових будинків, розташованих поряд з залізницею, спостерігаються вертикальні тріщини з шириною розкриття 3-4 см. Зі сторони залізниці тріщини були заліковані, але волосяні тріщини знову поновилися. На спорудах загального користування (школа, сільрада, церква, клуб з магазином), розташованих поряд з зупинкою «Прилежний», спостерігаються тріщини, переважно вертикальні, шириною від 0,5 до 3 см, відмічається руйнування окремих цеглин цегляної кладки стін. Ці споруди потребують негайного ремонту, хоч би косметичного. Окремі дерев'яні опори місцевої ЛЕП мають незначний різноспрямований нахил. На віддаленні від залізниці також спостерігається деформація житлових будинків та прибудинкової забудови переважно в дверних та віконних отворах, розтріскування стін з максимальною шириною до 4,0 см. Також є покинуті будинки, які стають непридатними для проживання через поступове їх руйнування. На відремонтованих та відреставрованих будівлях деформацій не відзначалося. Асфальтове покриття вул. Шкільна, Мічуріна, а також насипні дороги без розриву суцільності. Спостерігаються невеликі вибоїни та ямки по вул. Шкільна, можливо від часу.

На Камишевській ділянці чергового обстеження народногосподарських об'єктів у зоні впливу карсту було виконано обстеження у липні місяці 2017 року. Камишевська ділянка характеризується розвитком карбонатного (крейдового) типу карсту. На момент обстеження воронка, що знаходиться в с. Богородичне на території приватної садиби, засипана суглинистим ґрунтом та відходами сільськогосподарської діяльності без нових деформацій. На стінах житлового будинку, а також на господарських прибудовах відмічаються тріщини від 5 мм до 3 см. Будівля сільської школи, що розташована неподалік, на момент обстеження не ремонтувалася. На стінах спостерігаються тріщини від волосяних до 2 см, заліковані раніше поновлюються. Карстові форми, що знаходяться в с. Дробишеве біля залізниці (напрямок на Харків), характеризувалися стабільним станом без ознак нових деформацій. На житлових будинках та господарських спорудах, розташованих по вулицях Форпосна та Східна, які прилягають до залізниці, спостерігаються тріщини з шириною розкриття від декількох мм до 1,5-2,0 см. Тріщини відмічаються в віконних, дверних та кутових частинах забудов. Будинки з новим облицюванням - без видимих деформацій.

На будівлі ст. «Форпосна» на свіжопобілених стінах спостерігаються різноспрямовані волосяні тріщини, а також обсипання побілки.

Спостереження за режимом рівнів ґрунтових вод показують тісний зв'язок з атмосферними опадами, тобто коливання рівнів носить такий же циклічний характер, як і опади. У 2016 році паводкові, меженні,

середньорічні рівні ґрунтових вод в основному знаходилися у межах середньобагаторічних величин. У гідрогеологічній провінції Донецької складчастої області величина зниження паводкових (H_3) рівнів ґрунтових вод в середньому склала $-0,21$ м, середньорічних (H_{cp}) – $0,16$ м, межених (H_5) – $0,29$ м.

В басейні ріки Сіверський Донець рівні, як і раніше, продовжують займати положення нижче середньобагаторічних величин. Аналогічна ситуація склалась і в басейні р. Казенний Торець в м. Слов'янськ. На Успенській ділянці (Амвросіївський район, басейн р. Кринка) екстремальні рівні підземних вод у 2016 р. продовжували знаходитися нижче середньобагаторічних величин.

Підтоплені ділянки по території Донецької області за даними багаторічних досліджень минулих років зафіксовані у містах Святогірськ, Лиман, Слов'янськ, Сіверськ, Краматорськ, Дружківка, Білозерськ, Костянтинівка, Бахмут, Покровськ, Горлівка, Єнакієве, Авдіївка, Ясинувата, Хрестівка, Курахово, Красногорівка, Мар'їнка, Донецьк, Макіївка, Харцизьк, Іловайськ, Вугледар, Амвросіївка, Старобешеве, Кальміуське, Бойківське, Маріуполь, Велика Новоселівка, Волноваха загальною площею 22998,8 га. Найбільш підтопленими є міста Слов'янськ (72% від загальної площі), Білозерськ (72,2%), Бойківське (100%), Велика Новоселівка (35,0%), Сіверськ (29,4%).

Підтоплення відноситься до зональної та локальної зміни природного режиму першого від денної поверхні водоносного горизонту підземних вод і тому моніторинг найбільш підтоплених ділянок міст і міських агломерацій повинен здійснюватися постійно.

1.7 Аналіз стану тваринного світу

Видовий склад фауни Донецької області нараховує понад 25 тисяч видів тварин різноманітних систематичних груп, з яких більше 24 тисяч видів представлені безхребетними тваринами (моллюсками, комахами, багатоніжками, павукоподібними, ракоподібними, черв'яками та іншими). Хребетні тварини представлені рибами та круглоротими, амфібіями - 9 видів, рептиліями - 12 видів. На території області постійно перебуває та відмічається на прольотах, зальотах, зимівлі та міграціях понад 300 видів птахів, майже 50 видів ссавців.

Згідно з даними фахівців 197 видів тварин (з них 118 видів - хребетні), які перебувають на території області, занесені до Червоної книги України. Понад 190 видів є рідкісними, зникаючими, ендемічними, реліктовими і мають особливу наукову, природоохоронну та іншу цінність.

56 видів фауни занесені до додатків Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення (CITES); 846 видів занесені до додатків Конвенції про охорону дикої флори і фауни і природних середовищ існування в Європі (Бернської конвенції); 157 видів занесений до додатків Конвенції про збереження мігруючих видів диких тварин (Боннської конвенції, CMS); 83 видів охороняються відповідно до Угоди про збереження афро-євразійських мігруючих водно-болотних птахів (AEWA); 14 видів охороняються відповідно до Угоди про збереження кажанів в Європі (EUROBATS).

В «Перелік видів тварин, що підлягають особливій охороні на території Донецької області», затверджений наказом Міністерства екології та природних ресурсів України від 11.09.2017 № 333 та зареєстрований в Міністерстві юстиції України від 29.09.2017 № 1202/31070, занесені 185 видів тварин: 120 видів безхребетних та 65 видів хребетних тварин.

В 2017 році видано «Червону книгу Донецької області: тваринний світ», до якої увійшли відомості про 189 види тварин Червоної книги України, що перебувають на території області, та 185 видів тварин, які занесені до Переліку видів тварин, що підлягають особливій охороні на території Донецької області.

Дослідження популяції тварин, які охороняються та які з'явилися чи зникли в Донецькій області, не проводилися.

Популяції чужорідних тварин в 2016-2018 роках не досліджувалися, заходи контролю чисельності не проводилися.

В таблиці 1.7.1 наведений перелік видів тварин, які охороняються в Донецькій області.

Таблиця 1.7.1 - Види тваринного світу, що охороняються

Види тваринного світу	2016 рік	2017 рік	2018 рік
Загальна кількість видів тварин, занесених до Червоної книги України, од.	18 ₁ 108 ₂ 86 ₃	29 ₁ 108 ₂ 86 ₃	56 ₁ 109 ₂ 86 ₃

Загальна кількість видів тваринного світу на території області, що охороняються, од.	-	374	374
Кількість видів тварин, занесених до додатків до Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення (CITES), од.	41 ₂ 44 ₃	41 ₂ 43 ₃	6 ₁ 41 ₂
Кількість видів тварин, занесених до додатків до Конвенції про охорону дикої флори і фауни та природних середовищ існування в Європі (Бернська конвенція), од.	4 ₁ 181 ₂ 247 ₃	4 ₁ 181 ₂ 247 ₃	30 ₁ 182 ₂ 236 ₃
Кількість видів тварин, занесених до додатків до Конвенції про збереження мігруючих видів диких тварин (Боннська конвенція, CMS), од.	1 ₁ 114 ₂ 148 ₃	1 ₁ 114 ₂ 148 ₃	11 ₁ 115 ₂ 149 ₃
Кількість видів тварин, що охороняються відповідно до Угоди про збереження афро-євразійських мігруючих водно-болотних птахів (AEWA) од.	54 ₂	54 ₂ 97 ₃	55 ₂
Кількість видів тварин, що охороняються відповідно до Угоди про збереження популяцій європейських кажанів (EUROBATS), од.	1 ₁ 12 ₂ 6 ₃	1 ₁ 12 ₂ 6 ₃	1 ₁ 12 ₂

1 - дані УСПЗ; 2 - дані НПП «Святі Гори»; 3 - дані НПП «Меотида»

Динаміка чисельності основних видів мисливських тварин в 2016-2018 роках наведена в таблиці 1.7.2.

Таблиця 1.7.2 - Динаміка чисельності основних видів мисливських тварин (особів)*

Види мисливських тварин	2016 рік	2017 рік	2018 рік
Кабан	608	715	631
Олень	46	60	73
Козуля	1668	1918	1960
Заєць	38996	47703	48096
Лисиця	1561	2823	2365
Фазан	22900	27100	27900
Сіра куріпка	30800	35600	37200
Лось	13	12	14
Вовк	5	8	2

* - за даними Екологічного паспорту Донецької області за 2018 рік

В таблиці 1.7.3 наведені дані щодо добування основних видів мисливських тварин в Донецькій області за 2016-2018 роки.

Таблиця 1.7.3 – Добування основних видів мисливських тварин (особів)*

Рік	Види мисливських тварин	Затверджений ліміт добування	Видано ліцензій	Добуто	Не використано ліцензій	Причина невикористання
2016	кабан	10				Заборона полювання
	заєць	31				
	фазан	49				
	лисиця*	-	-	13	-	-
2017	кабан	10	-	-	-	-
	заєць	52	-	-	-	-
	фазан	59	-	-	-	-
	лисиця*	-	-	17	-	-
2018	кабан	11	Згідно з розпорядженням голови облдержадміністрації, керівника обласної військово-цивільної адміністрації від			
	заєць	56				

	фазан	57	08.11.2018 № 1320/5-18 «Про заборону здійснення полювання у мисливський сезон 2018/2019 років» заборонено відкриття сезону полювання 2018/2019 років на всі види мисливських тварин на території Донецької області до завершення Операції об'єднаних сил
	лисиця	48	

*- дані НПП «Святі Гори»

В таблиці 1.7.4 наведені дані щодо динаміки вилову риби в Донецькій області за 2016-2018 роки.

Таблиця 1.7.4 - Динаміка вилову риби*

Рік	Назва водного об'єкта	Затверджений ліміт вилову, т/рік	Фактичний вилов, т/рік
2016	Анадольське водосховище	10,43	11,904
	Артемівське-2 водосховище	12,95	12,95
	Берхівське водосховище	-	-
	Біленьке водосховище	5,0	5,0
	Верхньокаменське водосховище	12,40	6,0
	Вуглегірське водосховище	302,0	-
	Ганнівське водосховище	6,45	1,02
	Донське водосховище	23,7	23,686
	Захар'ївське водосховище	-	-
	Званівське водосховище	8,7	-
	Знаменівське водосховище	13,29	13,29
	Карлівське водосховище (нижня ділянка)	18,13	18,13
	Карлівське водосховище (верхня ділянка)	-	-
	Катеринівське водосховище	-	-
	Кіровське водосховище	36,162	23,872
	Клебан-Бикське водосховище	32,2	-
	Красногорівське водосховище	13,5	1,552
	Курахівське водосховище	130,1	40,88
	Курахово-Родинське водосховище	24,4	2,289
	Мануйлівське водосховище	16,66	16,66
	Мар'євське водосховище	13,1	-
	Мар'їно-Осиковське водосховище	20,7	20,7
	Марківське водосховище	10,83	10,656
	Маячківське водосховище	43,7	43,7
	Миколаївське – 1 водосховище	12,16	12,16
	Миколаївське водосховище	99,5	99,5
	Миронівське водосховище	81,56	18,253
	Новоєлизаветівське водосховище	15,0	15,0
	Новопольське водосховище	8,85	-
	Октябрське водосховище	19,5	11,275
	Олександрівське – 1 водосховище	10,85	10,85
	Первомайське водосховище	20,1	20,1
	Петрівське водосховище	6,850	-
Приморське водосховище	20,1	20,1	
Приозерне водосховище	3,0	3,0	
Русиноярське водосховище	11,35	11,220	
Садовське водосховище	18,4	2,350	
Сеняньське водосховище	4,3	-	

Рік	Назва водного об'єкта	Затверджений ліміт виліву, т/рік	Фактичний вилів, т/рік
	Сергіївське водосховище	15,78	15,78
	Стародубівське водосховище	-	-
	Водойма-охолоджувач №1 Слов'янської ТЕС	102,32	42,184
	Водойма-охолоджувач №2 Слов'янської ТЕС	29,12	29,12
	Трудове водосховище	36,4	1,712
	Червоноскольське водосховище	11,99	9,618
	Черкаське водосховище	-	-
	Усього	1281,532	574,511
2017	Анадольське водосховище	10,43	10,028
	Артемівське-2 водосховище	15,95	15,95
	Берхівське водосховище	1,89	1,89
	Біленьке водосховище	5,0	5,0
	Верхньокаменське водосховище	12,40	7,444
	Вуглегірське водосховище	826,0	-
	Ганнівське водосховище	-	-
	Донське водосховище	23,7	22,857
	Захар'ївське водосховище	1,631	1,631
	Званівське водосховище	8,7	-
	Знаменівське водосховище	13,29	13,29
	Карлівське водосховище (нижня ділянка)	22,3	22,3
	Карлівське водосховище (верхня ділянка)	-	-
	Катеринівське водосховище	2,75	-
	Кіровське водосховище	11,430	12,746
	Клебан-Бикське водосховище	-	-
	Красногорівське водосховище	-	-
	Курахівське водосховище	130,1	70,199
	Курахово-Родинське водосховище	24,4	1,398
	Мануйлівське водосховище	16,66	1,561
	Мар'євське водосховище	13,1	-
	Мар'їно-Осиковське водосховище	20,7	-
	Марківське водосховище	4,3	4,3
	Маячківське водосховище	43,7	43,7
	Миколаївське – 1 водосховище	-	-
	Миколаївське водосховище	134,5	118,936
	Миронівське водосховище	81,56	2,792
	Новоєлизаветівське водосховище	15,0	15,0
	Новопольське водосховище	8,85	-
	Октябрьське водосховище	20,0	7,576
	Олександрівське – 1 водосховище	10,85	10,85
	Первомайське водосховище	20,1	20,1
	Петрівське водосховище	6,850	-
Приморське водосховище	20,1	20,1	
Приозерне водосховище	3,0	3,0	
Русиноярське водосховище	11,35	11,314	
Садовське водосховище	-	-	
Сенянське водосховище	4,3	-	

Рік	Назва водного об'єкта	Затверджений ліміт вилу, т/рік	Фактичний вилу, т/рік
	Сергіївське водосховище	15,78	15,78
	Стародубівське водосховище	2,951	2,951
	Водойма-охолоджувач №1 Слов'янської ТЕС	102,32	65,716
	Водойма-охолоджувач №2 Слов'янської ТЕС	34,7	17,885
	Трудове водосховище	36,4	36,4
	Червоноскольське водосховище	19,58	13,605
	Черкаське водосховище	7,54	7,54
	Усього	1764,162	603,839
2018	Анадольське водосховище	10,43	10,43
	Артемівське-2 водосховище	15,95	15,773
	Берхівське водосховище	2,89	2,89
	Біленьке водосховище	5,0	-
	Верхньокаменське водосховище	12,40	6,794
	Вуглегірське водосховище	831,0	-
	Ганнівське водосховище	-	-
	Донське водосховище	23,7	23,666
	Захар'ївське водосховище	2,776	2,776
	Званівське водосховище	0,12	0,12
	Знаменівське водосховище	13,29	13,29
	Карлівське водосховище (нижня ділянка)	26,6	26,6
	Карлівське водосховище (верхня ділянка)	34,5	34,5
	Катеринівське водосховище	3,41	-
	Кіровське водосховище	15,48	15,48
	Клебан-Бикське водосховище	-	-
	Красногорівське водосховище	12,91	0,518
	Курахівське водосховище	139,0	103,242
	Курахово-Родинське водосховище	24,4	1,8
	Мануйлівське водосховище	-	-
	Мар'євське водосховище	13,1	-
	Мар'їно-Осиковське водосховище	20,7	-
	Марківське водосховище	4,3	4,3
	Маячківське водосховище	43,7	43,7
	Миколаївське – 1 водосховище	2,79	2,79
	Миколаївське водосховище	200,0	98,5
	Миронівське водосховище	81,56	2,144
	Новоєлизаветівське водосховище	15,0	15,0
	Новопольське водосховище	8,85	-
	Октябрьське водосховище	20,0	15,273
	Олександрівське – 1 водосховище	10,85	10,85
	Первомайське водосховище	20,1	20,1
	Петрівське водосховище	6,85	-
Приморське водосховище	20,1	20,1	
Приозерне водосховище	3,0	3,0	
Русиноярське водосховище	11,35	11,332	
Садовське водосховище	3,144	3,144	
Сенянське водосховище	0,029	0,027	

Рік	Назва водного об'єкта	Затверджений ліміт вилову, т/рік	Фактичний вилов, т/рік
	Сергіївське водосховище	15,78	15,78
	Стародубівське водосховище	5,079	-
	Водойма-охолоджувач №1 Слов'янської ТЕС	102,32	102,32
	Водойма-охолоджувач №2 Слов'янської ТЕС	34,7	34,7
	Трудове водосховище	36,4	-
	Червонооскольське водосховище	19,58	11,855
	Черкаське водосховище	7,64	7,64
	Усього	1880,778	680,434

* - за даними Екологічного паспорту Донецької області за 2018 рік

В таблиці 1.7.5 наведені дані щодо кількості виявлених фактів браконьєрства на території Донецької області в 2016-2018 роках.

Таблиця 1.7.5 - Кількість виявлених фактів браконьєрства*

Роки	Виявлено фактів браконьєрства, од.
2016 рік	700
2017 рік	846
2018 рік	1102

* - за даними Екологічного паспорту Донецької області за 2018 рік

1.8 Аналіз стану рослинного світу

Рослинний світ Донецької області у зв'язку з її географічним розміщенням представлений, в першу чергу, степовими рослинними формаціями і частково лісостеповими та заплавами. За багатством флори, різноманітністю і унікальністю видів дикорослих рослин не поступається іншим регіонам України, навіть таким, як Карпати і Крим. Але саме на південному сході України він зазнав найбільшої антропогенної трансформації внаслідок інтенсивного розвитку промисловості та сільського господарства, високого рівня урбанізації території. Тому збереження біорізноманітності флори є актуальною проблемою в регіоні.

Природні трав'яні екосистеми дуже змінилися внаслідок високого відсотку розорення території області та подекуди надмірного випасу худоби. Цілинні рештки природного степового травостою збережені у відносно невеликій кількості на територіях природно-заповідного фонду і окремими ділянками по балках та крутосхилах, де менше відбувається господарське навантаження на флору.

Сучасний склад флори Донецької області – це 1930 видів судинних рослин, що відносяться до 653 родів, 136 родин, серед яких 93 ендемічних і субендемічних (рівень ендемізму флори області складає 15% - близько 250 видів), є види з дуже вузькими і локальними ареалами – 11 приазовських і 10 донецьких ендеміків. Раритетну фракцію флори складають 369 видів судинних рослин, тобто близько 19% від загальної кількості, в тому числі 23 ймовірно зниклих в Донецькій області. Серед раритетних видів флори Донецької області 138 видів внесено до Червоної книги України, 7 – до Світового червоного списку, 41 вид – до Європейського червоного списку, 12 видів охороняються Бернською конвенцією, а 285 охороняються на регіональному рівні. 220 видів з раритетної фракції флори (58,7% від їх загальної кількості) відомі у регіоні лише з 1-3 місцезнаходжень.

Фіторізноманітність на території Донецької області нерівномірна: найбільше видове багатство на Донецькому кряжу (близько 1600 видів), найменше – у басейнах малих річок, що відносяться до системи Дніпра (близько 800 видів); на території донецького Північного Приазов'я зростають близько 1220 видів, а на територіях, прилеглих до основного русла Сіверського Донця, близько 1200 видів.

Більше 90% видів флори відмічалось на територіях і об'єктах природно-заповідного фонду різних категорій, 82% - на територіях об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного значення.

Значним видовим різноманіттям характеризується рослинний світ національного природного парку «Святі Гори». Тут зосереджено більше третини фітоценотичного різноманіття рослинного покриву південного сходу України. На території НПП «Святі Гори» виявлено 89 видів ґрунтових водоростей, 69 – лишайників, 1052 види грибів. На території НПП «Святі Гори» зростають 4 види вищих рослин, занесених до списку Бернської конвенції, 18 видів вищих рослин, занесених в різні категорії Європейського червоного списку та 142 види вищих рослин, занесених до регіонального червоного списку. Спеціальні заходи для охорони цих видів не розроблялися, вони охороняються на території НПП у комплексі як частина природи.

Рослинний світ НПП «Меотида» нараховує 731 вид судинних рослин, які об'єднані в 324 роди, 84 родини і 4 відділи. Аборигенна фракція рослинного світу налічує 587 видів, що складає 80,3% від спонтанної флори НПП. Синантропну фракцію флори утворюють 227 видів, які складаються із апофітної (аборигенної) і адвентивної груп, до яких віднесено 83 (11,4%) і 144 (19,7%) видів відповідно.

Флора НПП «Меотида» включає значну кількість вузькоареальних таксонів (53 види), що вказує на своєрідність флори парку, 51 вид судинних рослин охороняються на регіональному рівні.

Рослинність парку представлена різнотравно-типчакково-ковилевими степами та їх петрофітним і геміпсамофітним (на косах) варіантами, луками, галофітними, літоральними, синантропними, прибрежно-водними і водними угрупованнями.

До складу рослинного світу НПП «Меотида» входять 33 види, занесені до Червоної книги України, 11 – до Червоної книги МСОП, 20 – до Європейського Червоного списку (1991), 2 – до Додатку I Бернської конвенції. Разом – 52 види.

В таблиці 1.8.1 наведені дані щодо видів рослин та грибів, що охороняються у Донецькій області.

Таблиця 1.8.1 - Види рослин та грибів, що охороняються

Види рослин та грибів	2016 рік	2017 рік	2018 рік
Загальна кількість видів рослин та грибів регіону, од.	2370 ₂ 659 ₃	2370 ₂ 720 ₃	2370 ₂ 736 ₃
Кількість видів рослин та грибів, занесених до Червоної книги України, од.	59 ₁ 56 ₂ 31 ₃	60 ₁ 56 ₂ 31 ₃	61 ₁ 56 ₂ 39 ₃
Кількість видів рослин, занесених до Переліку видів рослин, що підлягають особливій охороні на території регіону, од.	145 ₂	21 ₁ 145 ₂	71 ₁ 145 ₂ 60 ₃
Кількість видів рослин та грибів, занесених до додатків до Конвенції про охорону дикої флори і фауни та природних середовищ існування в Європі, од.	5 ₂ 1 ₃	5 ₂ 1 ₃	5 ₂ 3 ₃
Кількість видів рослин та грибів, занесених до додатків до Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення (CITES), од.	9 ₂	9 ₂	1 ₁ 9 ₂ 1 ₃

1- дані УСПЗ; 2 - дані НПП «Святі Гори»; 3 - дані НПП «Меотида»

В таблиці 1.8.2 наведені дані щодо динаміки охорони, невиснажливого використання та відтворення дикорослих рослин та грибів в Донецькій області в 2016-2018 роках.

Таблиця 1.8.2 - Динаміка охорони, невиснажливого використання та відтворення дикорослих рослин та грибів

Рік	Усього видів рослин та грибів, занесених до Червоної книги України, од.	Усього рослинних природних угруповань, занесених до Зеленої книги України, од.	Кількість видів рослин та грибів, занесених до Червоної книги України, відтворених на територіях та об'єктах ПЗФ, назва (українська, латинська), од.	Кількість популяцій видів рослин та грибів, занесених до Червоної книги України, які зникли, назва (українська, латинська), од.
2016	138	17	0	0
2017	56	17	1 вид, Півонія тонколиста <i>Paeonia tenuifolia</i> L.	0
2018*	0	0	0	0

*- дикорослі рослини та гриби, які занесені до ЧКУ, не підлягали спеціальному використанню та відтворенню

Чужорідна фракція флори Донецької області налічує 413 видів (12% флори регіону). Відмічено значне збільшення кількості адвентивних видів за останню чверть століття. Більшість адвентивних видів не представляють загрози рослинному покриву території регіону і не впливають суттєво на стан природних комплексів. Такі види ростуть невеликими популяціями у антропогенних екотопах. Деякі періодично заносяться та зникають внаслідок низької екологічної пристосованості до місцевого клімату (на теперішній час 33 види вважаються ймовірно зниклими). Але є ряд видів, що дуже впливають на екосистеми Донбасу внаслідок масового розмноження та освоєння різних місцезростань, у тому числі проникаючі до природних непорушених та малопорушених рослинних угруповань. Близько 20% чужорідних видів виявляють інвазійну активність.

Чужорідні види рослин флори Донецької області, які проявляють тенденцію до експансії, такі:

- сімейство макові (мак сумнівний, щетинистий, пухленький);
- сімейство руткові (рутка лікарська, дрібноквіткава, Шлейхера, Вайланта);
- сімейство ночесвітні (оксибафус ночесвітний);
- сімейство гвоздиків (лещиця Павла);
- сімейство щирицеві (щириця біла, лободовидна, лободова, хвостата, відігнута, Палмера, волосиста, Пауела, загнута, брудна, колюча, целозія гребінчаста);
- сімейство лободові (лобода запашна);
- сімейство капустяні (хрінниця густоцвіта, сухоребрик Ірію);
- сімейство кропивові (кропива жалка);
- сімейство товстолисті (скельноочиток відхилений);
- сімейство онагрові (енотера хрестоцвіта, обманлива, Глазіу, Гельшера, червоностеблова, верболиста, козлятник лікарський, чина бульбиста);
- сімейство квасеницеві (жовтоквасениця рожкова, пряма);
- сімейство виноградні (дикий виноград п'ятилисточковий);
- сімейство жимолостеві (жимолость татарська);
- сімейство айстрові (амброзія полинолиста, багаторічна, трироздільна; полин Турнефорта; череда обліствлена; коніза канадська; чорнощир звичайний; галінсога дрібноцвіта, кропиволиста; гринделія розчепірена; соняшник бульбистий; жовтозілля клейке; золотушник канадський, запізнений; нетреба ельбінська, західна, борозниста, звичайна; вербезіна енцелієвидна);
- сімейство пасльонові (дурман метелеподібний, фіолетовий);
- сімейство огірочникові (липучка шорстка);
- сімейство ранникові (вероніка тьяна, персидська);

- сімейство глухокропивні (м`яточник чорний; жабрій ладанний);
- сімейство тонконогові (нерівноквітник неплідний, покрівельний; метлюг звичайний; бромус польовий, мінливий, житній, розчепірений);
- сімейство жабурникові (елодея канадська).

Дані щодо лісового фонду Донецької області в розрізі земель цільового призначення та категорій земель наведені в таблиці 1.8.3.

Таблиця 1.8.3 – Лісовий фонд регіону в розрізі земель цільового призначення та категорій земель (станом на 01.01.2019 року)

№ з/п	Постійні лісокористувачі, власники лісів, інші землекористувачі, у користуванні яких є лісові ділянки, землі запасу	Загальна площа, га	Лісові землі, тис. га						усього лісових земель
			вкриті лісовою рослинністю		не вкриті лісовою рослинністю				
			усього	із них лісові культури	Незімкнуті лісові культури	зруби	галявини, біополяни	лісові дороги, просіки, розриви	
I. Землі лісгосподарського призначення									
	ДП «В-Анадольське ЛГ»	10016	8,505	7,652	0,193	0,024	0,52	0,278	9,52
	ДП «Лиманське ЛГ»	27123	20,2	11,8	1,2	0,9	1,9	0,7	24,9
	ДП «Покровське ЛГ»	9363,1	6,8	2,2995	1,2446	0,0258	1,2868	0,0059	9,3631
	ДП «Слов`янське ЛГ»	18429,12	16,7	5,3	0,2	0,05	0,35	0,17	17,47
	ДП «Приазовське ЛГ»	11571,41	7,103	6,84	0,308	0,009	0,839	0,172	8,431
	Разом по ДООУЛМГ	76502,63	59,308	33,8915	3,0916	1,0088	4,8958	1,3259	69,6841
	КП «Компанія «Вода Донбасу»	10565	22,37	1905	-	6	376	270	2889
	Разом	87067,63	81,678	35,7965	3,0916	1,0094	5,2718	1,5959	72,5731
II. Землі природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення									
	ДП «В-Анадольське ЛГ»	2564,2	2,108	1,626	0,017		0,07	0,119	2,314
	ДП «Лиманське ЛГ»	19650	15,1	8,2	0,7	0,5	1,1	0,5	17,9
	ДП «Покровське ЛГ»	844,7	6,3163	0,4325		0,0124	0,3466	0,002	0,8447
	ДП «Слов`янське ЛГ»	9637,64	8,3	1,9	0,1	0,03	0,31	0,1	8,84
	ДП «Приазовське ЛГ»	2573,81	2,12	1,199	0,006		0,114	0,053	2,293
	Разом по ДООУЛМГ	35270,36	33,9443	13,3575	0,823	0,5424	1,9406	0,774	32,1917
	КП «Компанія «Вода Донбасу»	25	-	-	-	-	-	-	-
	Разом	35295,36	33,9443	13,3575	0,823	0,5424	1,9406	0,774	32,1917
III. Землі іншого призначення									
	ДП «В-Анадольське ЛГ»	-	-	-	-	-	-	-	-
	ДП «Лиманське ЛГ»	-	-	-	-	-	-	-	-
	ДП «Покровське ЛГ»	-	-	-	-	-	-	-	-
	ДП «Слов`янське ЛГ»	-	-	-	-	-	-	-	-
	ДП «Приазовське ЛГ»	-	-	-	-	-	-	-	-
	Разом по ДООУЛМГ	-	-	-	-	-	-	-	-

Дані щодо нелісових земель та земель лісгосподарського призначення Донецької області наведені в таблиці 1.8.4.

Таблиця 1.8.4 - Нелісові землі, землі лісгосподарського призначення (станом на 01.01.2019 року)

№ з/п	Постійні лісокористувачі, власники лісів	лісовідновлення, га							Загальна площа нелісових земель, га	
		Рілля	Сінокоси	Пасовища	Піски	Болота	Води	Яри, схили, кар'єри		Інші нелісові землі
1	ДП «В-Анадольське ЛГ»	167	38	5		60	10		217	497
2	ДП «Лиманське ЛГ»	38,9	350,7	16,8	0,9	947	171,9		693,9	2220,1
3	ДП «Покровське ЛГ»	6	6			137,1	2,9	536,8	1,1	689,9
4	ДП «Словянське ЛГ»	30,6	2,0	24,0	0,9	113,6	64,4		714,6224	950,1224
5	ДП «Приазовське ЛГ»	187	11	9		51	59		2823	3140
6	Разом по ДООУЛМГ	429,5	407,7	54,8	1,8	1308,7	308,2	536,8	4449,6224	7497,1224
7	КП «Компанія «Вода Донбасу»	203	5	-	113	95	3966	112	3182	7676
8	Разом	632,5	412,7	54,8	114,8	1403,7	4274,2	648,8	7631,6224	15173,1224

В Донецькій області заборонені рубки головного користування в лісах області відповідно до пункту 2.9. «Правил рубок головного користування», затверджених Наказом Державного комітету лісового господарства України від 23.12.2009 №364 та згідно з Проектами організації і розвитку державних лісгосподарських підприємств.

Дані щодо лісовідновлення в Донецькій області за 2016-2018 роки наведені в таблиці 1.8.5.

Таблиця 1.8.5 – Лісовідновлення (у розрізі лісокористувачів, власників лісів)

№ з/п	Органи державної влади, постійні лісокористувачі, власники лісів,	лісовідновлення, га			усього
		у тому числі:			
		посадка лісу, га	посів лісу, га	природне поновлення лісу, га	

1	3	4	5	6	7
2016 рік					
1	Держлісагентство				
1.1	ДП «Лиманський лісгосп»	104,2	-	250,3	354,5
1.2	ДП «Великоанадольський лісгосп»	3	-	-	3
1.3	ДП «Слов`янський лісгосп»	30,7	-	-	30,7
Усього	за Держлісагентством	137,9	-	250,3	388,2
2	Мінприроди	6,35	-	4,9	11,25
	Разом	144,25		255,2	399,45
2017 рік					
1	ДП «Лиманське ЛГ»	168,8	-	82,8	251,6
2	ДП «Слов`янське ЛГ»	1,4	-	-	1,4
3	Мінприроди	1,2	-	-	1,2
	Разом	171,4	-	82,8	254,2
2018 рік					
1	ДОУЛМГ				
1.1	ДП «В-Анадольське ЛГ»	0,7			0,7
1.2	ДП «Лиманське ЛГ»	128,9	30,6	106,4	265,9
1.3	ДП «Покровське ЛГ»				
1.4	ДП «Слов`янське ЛГ»	4,5		17	21,5
1.5	ДП «Приазовське ЛГ»				
Усього	по ДОУЛМГ	134,1	30,6	123,4	288,1
2	НПП «Святі Гори»	2,95			2,95
	Разом	137,105			291,105

В таблиці 1.8.6 наведені дані щодо лісорозведення (створення нових лісових насаджень) в Донецькій області за 2016-2018 роки.

Таблиця 1.8.6 - Лісорозведення (створення нових лісових насаджень) (в розрізі державних органів влади)

№ з/п	Органи державної влади, постійні лісокористувачі, власники лісів,	Створення нових лісових насаджень, га							
		лісорозведення, га						природне само заліснення земель, га	усього створено нових лісів, га
		посадка, га	посів, га	у тому числі					
				заліснення мало-продуктивних (непродуктивних) земель, га	заліснення ярів, балок, кар'єрів, га	створення нових полезахисних лісових смуг, га	заліснення інших земель, га		
2016 рік									
1	Держлісагентство								
1.1	ДП «Лиманський лісгосп»	114	-	-	-	-	-	-	114
1.2	ДП «Приазовський лісгосп»	6,2	-	-	-	-	-	-	6,2
	Усього за Держлісагентство	120,2	-	-	-	-	-	-	120,2
2017 рік*									
1	ДП «В-Анадольське ЛГ»	-	-	6,0	-	-	-	-	6,0
2	ДП «Лиманське ЛГ»	-	-	-	-	-	-	-	-
3	ДП «Слов`янське ЛГ»	-	-	4,0	-	-	-	-	4,0
	Разом по ДООУЛМГ	-	-	10	-	-	-	-	10
2018 рік*									
1	ДП «В-Анадольське ЛГ»	-	-	-	-	-	-	33,5	33,5
2	ДП «Лиманське ЛГ»	-	-	-	-	-	21,6	-	21,6
3	ДП «Покровське ЛГ»	-	-	-	-	-	-	-	5
4	ДП «Слов`янське ЛГ»	-	-	16,5	-	-	-	-	16,5
5	ДП «Приазовське ЛГ»	-	-	-	-	-	-	33,5	33,5
	Разом по ДООУЛМГ	-	-	16,5	-	-	26,6	33,5	76,6

*- дані наведені з Екологічних паспортів Донецької області за 2017 та 2018 роки; підсумкові показники отримані шляхом сумачії даних, наведених у таблиці

Дані щодо вирубування деревини при здійсненні лісгосподарських заходів в Донецькій області в 2016-2018 роках наведені в таблиці 1.8.7. В таблиці 1.8.8 наведені дані щодо загиблих лісових культур, насаджень та незімкнутих лісових культур природного відновлення в Донецькій області за 2016-2018 роки.

Таблиця 1.8.7 - Проведення лісгосподарських заходів

Рік	Площа, га/Ліквідна деревина, тис. м3						
	рубки догляду	лісовідновні рубки	санітарні рубки	розрубка ліній електропередач, автомобільних доріг тощо	розчистка ліній електропередач, автомобільних доріг тощо	інші рубки	усього рубок
2016	2567,1	333,7	224,04	-	117,025	-	3241,865
	1833,995	4010,821	830,167		416,829		7091,812
2017	636,9	-	3198,0	-	14	14,39	2700,16
	6687,389		70,739		0,235	640,235	7359,701
2018	640		3110,8	-	29,57	130,57	3910,97
	10,5336		56,6803		0,9601	61,9438	70,125

Таблиця 1.8.8 - Загиблі лісові культури, насадження та незімкнуті лісові культури природного відновлення

	2016 рік	2017 рік	2018 рік
1. усього загиблих лісових насаджень, га	1987,45	Дані, наведені в Екологічному паспорті Донецької області за 2017 рік та у Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Донецькій області у 2017 році	212,6
у тому числі від:			
пожеж	32,43		-
несприятливих погодних умов	1847,92		95,9
хвороб та шкідників лісу	8,5		-
господарської діяльності людини	55,0		17,7
1.1 з них загиблих лісових культур, га	1656,52		212,6
у тому числі від:	14,4		-
пожеж			
несприятливих погодних умов	1535,02		95,9
хвороб та шкідників лісу	8,5		-
господарської діяльності людини (забудова, ЛЕП, кар'єри, газопроводи тощо)	55,0		17,7
Інше	43,6		100
2. Усього загиблих незімкнутих лісових насаджень, га	-		303,5

1.9 Аналіз стану природно-заповідного фонду

Природно-заповідний фонд (далі - ПЗФ) Донецької області станом на 01.01.2019 має у своєму складі 148 територій та об'єктів фактичною площею 97261 га (3,67% території області).

У 2018 році частина об'єктів ПЗФ продовжує залишатись на території області, де органи державної влади тимчасово не здійснюють свої повноваження, в тому числі Донецький ботанічний сад (м. Донецьк), РЛП «Донецький кряж» (Амвросіївський та Шахтарський райони), «Зуївський» (м. Харцизьк) та окремі ділянки Українського степового природного заповідника (відділення «Хомутовський степ» (Новоазовський район), «Кальміуське» (Бойківський район)), частина НПП «Меотида» та РЛП «Меотида» (Новоазовський район).

В 2016 році затверджене розпорядження голови Донецької облдержадміністрації, керівника обласної військово-цивільної адміністрації від 01.03.2016 №144, в якому визначені індикативні показники щодо

збільшення площі природно-заповідного фонду в Донецькій області у період до 2020 року для кожного району та міста.

В 2017 році оголошено 4 нові території природно-заповідного фонду місцевого значення в Добропільському районі Донецької області загальною площею 407,9 га. Розроблено 36 проектів створення об'єктів природно-заповідного фонду Донецької області. 3 райдержадміністраціями області було узгоджено створення протягом 2018-2019 р.р. 30 нових об'єктів природно-заповідного фонду області загальною площею майже 3 тис. га. В 2017 році розпорядженням голови облдержадміністрації, керівника обласної військово-цивільної адміністрації від 20.12.2017 №1697/5-17 «Про перейменування ботанічного заказника місцевого значення Крейдяна рослинність у села Кірове» змінено назву ботанічного заказника місцевого значення «Крейдяна рослинність у села Кірове на «Крейдяна рослинність у села Свято-Покровське» (площею 342,3 га).

На підставі розроблених та узгоджених у 2017 році матеріалів, протягом 2018 року розпорядженнями голови облдержадміністрації, керівника обласної військово-цивільної адміністрації було створено 25 об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення загальною площею 3751,13 га, зокрема, в Добропільському (2), Костянтинівському (2), Слов'янському (2), Бахмутському (1), Великоновосілківському (1), Покровському (4), Волноваському (2), Олександрівському (5), Нікольському (6) районах та м. Краматорськ (1).

Одночасно у 2018 році було розроблено проекти створення 30 нових об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення на загальній площі 3341,7 га. В таблиці 1.9.1 наведений перелік цінних природних територій, що резервуються для створення нових або розширення існуючих об'єктів ПЗФ в Донецькій області.

Таблиця 1.9.1 - Перелік цінних природних територій, що резервуються для створення нових або розширення існуючих об'єктів ПЗФ

Рішення про резервування	Назва території/об'єкта, яку/який запропоновано створити	Площа, га	Місцезнаходження	Підприємство, установа чи організація, у віданні яких перебувають території
Постанова Верховної ради України «Про Програму перспективного розвитку заповідної справи в Україні» від 22.09.1994 №177/94-ВР	Український степовий природний заповідник Український степовий природний заповідник	1420	Донецька область	Національна академія наук України

В таблиці 1.9.2 наведені дані про водно-болотні угіддя міжнародного значення, які знаходяться в Донецькій області.

Таблиця 1.9.2 - Водно-болотні угіддя міжнародного значення

Кількість, од.	Усього, тис. га	% від загальної площі території
2	3,4	0,13

В таблиці 1.9.3 наведений розподіл територій та об'єктів природно-заповідного фонду (ПЗФ) Донецької області за їх значенням, категоріями та типами (станом на 01.01.2019 року).

В таблиці 1.9.4 наведена динаміка структури природно-заповідного фонду Донецької області за 2016-2018 роки.

Таблиця 1.9.4 - Динаміка структури природно-заповідного фонду

Категорії територій та об'єктів ПЗФ	На 01.01.2017 року		На 01.01.2018		На 31.12.2018	
	кількість, од.	площа, га	кількість, од.	площа, га	кількість, од.	площа, га
Природні заповідники	1	3033,2	1	3033,2	1	3033,2
Біосферні заповідники	-	-	-	-	-	-

Категорії територій та об'єктів ПЗФ	На 01.01.2017 року		На 01.01.2018		На 31.12.2018	
	кількість, од.	площа, га	кількість, од.	площа, га	кількість, од.	площа, га
Національні природні парки	2	61326,4531	2	61326,4531	2	61326,4531
Регіональні ландшафтні парки	6	28927,3129	6	28927,3129	6	
Заказники загальнодержавного значення	7	4628,6	7	4628,6	7	4628,6
Заказники місцевого значення	47	10141,4187	51	10549,3187	75	14300,3987
Пам'ятки природи загальнодержавного значення	10	236	10	236	10	236
Пам'ятки природи місцевого значення	30	469,34	30	469,34	31	469,392
Заповідні урочища	12	800,7	12	800,7	12	800,7
Ботанічні сади загальнодержавного значення	1	203	1	203	1	203
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення	3	30,00	3	30,00	3	30,00
РАЗОМ	119	109796,025	123	110203,925	148	113955,057
Фактична площа ПЗФ*		93101,8847		93509,7847		97260,9167
% фактичної площі ПЗФ від площі адміністративно-територіальних одиниць		3,51		3,53		3,67

* - сумарна площа територій та об'єктів ПЗФ без урахування площі тих об'єктів ПЗФ, що входять до складу територій інших об'єктів ПЗФ

Категорії об'єктів ПЗФ	Об'єкти ПЗФ									% площі окремих категорій до загальної площі ПЗФ
	загальнодержавного значення			місцевого значення			разом			
	кількість, од.	площа, га		кількість, од.	площа, га		кількість, од.	площа, га		
		усього	у тому числі надана в постійне користування		усього	у тому числі надана в постійне користування		усього	у тому числі надана в постійне користування	
Пам'ятки природи, усього	10	236 (156)	-	30	469,34(10)	-	40	705,34 (166)	-	0,64
у тому числі:										
комплексні	-	-	-	2	10,2(5)	-	2	10,2(5)	-	0,009
ботанічні	3	45(18)	-	11	414,3652	-	14	459,3652(18)	-	0,42
зоологічні	-	-	-	1	(5)	-	1	(5)	-	0,003
гідрологічні	2	(62)	-	7	9,22	-	9	71,22(62)	-	0,06
геологічні	5	35(76)	-	10	30,56	-	15	65,56(76)	-	0,06
Заповідні урочища	-	-	-	12	800,7	-	12	800,7	-	0,73
Ботанічні сади	1	203	203	-	-	-	1	203	203	0,18
Дендрологічні парки	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва	-	-	-	3	30,0	-	3	30,0	-	0,027
Зоологічні парки	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
РАЗОМ	21	69427,2531 (1528,6)	14534.6	130		-	148	113955,057	14534,6*	100,00

1.10 Аналіз стану поводження з відходами

Донецька область характеризується наявністю гірничодобувної, металургійної, енергетичної та інших галузей промисловості, діяльність яких призводить до накопичення великих обсягів промислових відходів. Динаміка утворення відходів від промислових підприємств області наведена в таблиці 1.10.1.

Таблиця 1.10.1 – Динаміка утворення промислових та побутових відходів

Показник, тис. т	2016 рік	2017 рік	2018 рік
Загальна кількість утворених відходів I-IV класу небезпеки	20205,7	22434,6	24110
Кількість промислових відходів, що утилізується, I-IV класу небезпеки	3758,0	5395,5	6671,5
Загальна кількість утворених побутових відходів	527,097	602,127	515,818
Накопичення побутових відходів	27625,645*	26073,29*	28153,317*

*- обсяг захоронення на полігонах (звалищах) всього згідно форми № 1-ТПВ «Звіт про поводження з твердими побутовими відходами»

Як видно з таблиці 1.10.1, кількість відходів, що утворюється від промислових підприємств області, має тенденцію до збільшення, що свідчить про зростання обсягів виробництва основної продукції. У відсотках до загальної кількості утворення відходів в Україні обсяг утворення відходів I-IV класів небезпеки в Донецькій області складає 6,8%. Обсяг утворення відходів I-III класів небезпеки – 152,6 тис. т, що у відсотках до загальної кількості в Україні складає – 21,6%. Рівень утилізації відходів за 2018 рік складає 27,7 % від утворених.

В Донецькій області спостерігається високий рівень щільності населення 157 осіб на 1 кв. км, що призводить до утворення значної кількості побутових відходів.

Основним способом поводження з побутовими відходами залишається захоронення на полігонах/звалищах. Загальна кількість спеціально відведених для захоронення побутових відходів місць складає 25 одиниць.

В Донецькій області реалізуються заходи Програми поводження з відходами на 2016-2020 роки, якою передбачено створення мережі з 4 регіональних центрів утилізації відходів та 5 регіональних комплексів утилізації відходів, до складу яких увійдуть регіональні полігони ТПВ, сміттесортувальні та сміттєперевантажувальні станції, підприємства з переробки відходів, а також рекультивация звалищ, які вичерпали свій ресурс.

Загальні показники поводження з відходами в Донецькій області за 2016-2018 роки наведені в таблиці 1.10.2.

Таблиця 1.10.2 - Динаміка основних показників поводження з відходами I-IV класів небезпеки

№ з/п	Показники	2016 рік, тис. т	2017 рік, тис. т	2018 рік*, тис. т
1	Утворено	20205,7	22434,6	24110,0
2	Одержано від інших підприємств	7621,4	3513,0	3059,3
3	Спалено	27,2	4,0	3,9
3.1	у тому числі з метою отримання енергії	22,9	0,3	0,3
4	Використано (утилізовано)	3758,0	5395,5	6671,5
5	Направлено в сховища організованого складування (поховання)	8775,3	15590,7	15038,4
6	Передано іншим підприємствам	3236,1	1586,3	9754,2
7	Втрати відходів внаслідок витікання, випаровування, пожеж, крадіжок	4,9	5,8	6,0
8	Наявність на кінець звітного року у сховищах організованого складування та на території підприємств	864761,1	864109,2	901480,2

* - згідно попередніх даних, опублікованих на веб-сайті Головного управління статистики у Донецькій області, без урахування частини території, де органи державної влади тимчасово не здійснюють свої повноваження

Основними накопичувачами промислових відходів в Донецькій області в 2018 році являлися:

- ПРАТ «МАРІУПОЛЬСЬКИЙ МЕТАЛУРГІЙНИЙ КОМБІНАТ ІМЕНІ ІЛЛІЧА» - відходи II та IV класу;
- ПРАТ «МК «АЗОВСТАЛЬ» - відходи II-IV класів.

Інфраструктура місць видалення відходів за критеріями екологічної безпеки в 2018 році наведена в таблиці 1.10.3.

Інформація щодо впровадження роздільного збирання ресурсоцінних компонентів твердих побутових відходів в Донецькій області наведена в таблиці 1.10.4.

Згідно даним, наведеним в Екологічному паспорті Донецької області за 2018 рік, інфраструктура з утилізації та оброблення відходів, в тому числі пункти приймання/збирання зношених шин, пункти приймання/збирання відходів електронного та електричного обладнання, пункти приймання транспортних засобів на утилізацію, пункти та установки централізованого знешкодження медичних відходів, на території Донецької області відсутні.

На території Донецької області в 2018 році 37 суб'єктів підприємницької діяльності займалися діяльністю по збиранню та заготівлі відходів як вторинної сировини.

Роздільний збір небезпечних відходів у складі побутових відходів (приймання/збирання/вилучення небезпечних відходів у складі побутових від населення) в Донецькій області в 2018 році згідно даним Екологічного паспорта Донецької області за 2018 рік не впроваджений.

Дані щодо наявності непридатних або заборонених до використання пестицидів на території Донецької області наведені в таблиці 1.10.5.

Таблиця 1.10.5 - Динаміка наявності непридатних або заборонених до використання пестицидів

Донецька область (без урахування території області, де органи державної влади тимчасово не здійснюють свої повноваження)	2016 рік	2017 рік	2018 рік
Наявність пестицидів, т	14,908	16,408	4,908*

* - за даними Екологічного паспорта Донецької області за 2018 рік

Таблиця 1.10.3 - Інфраструктура місць видалення відходів(МВВ) за критерієм екологічної безпеки

№ з/п	Назва одиниці адміністративно-територіального устрою регіону (район)	Місця видалення відходів категорії Г – надзвичайно небезпечні		Місця видалення відходів категорії В - небезпечні		Місця видалення відходів категорії Б – помірно небезпечні		Місця видалення відходів категорії А – мало небезпечні	
		діючі, од.	закриті, од.	діючі, од.	закриті, од.	діючі, од.	закриті, од.	діючі, од.	закриті, од.
1	м. Авдіївка	-	1	1	-	1	-	1	-
2	м. Мирноград	-	-	2	-	1	-	-	-
3	м. Єнакієве	-	-	7	1	2	-	-	-
4	м. Зугрес	-	-	1	-	1	-	-	-
5	м. Маріуполь	5	3	4	2	-	-	-	-
6	м. Костянтинівка	-	-	2	-	-	-	1	-
7	м. Торецьк	1	1	7	10	1	-	-	-
8	м. Волноваха	-	-	1	-	-	-	-	-
9	м. Слов'янськ	-	-	-	1	-	-	-	-
10	м. Добропілля	-	-	4	1	2	-	-	-
11	м. Бахмут	-	-	3	-	1	-	-	-
12	м. Дружківка	-	-	4	-	-	-	-	-
13	м. Краматорськ	-	-	7	1	3	1	-	-
14	м. Докучаєвськ	-	-	3	2	-	-	-	-
15	м. Вугледар	-	-	4	-	-	-	-	-
16	м. Селидове	-	-	4	-	1	-	-	-
17	м. Покровськ	-	-	1	-	1	1	-	-
18	м. Світлодарськ	-	-	1	-	-	-	1	-
19	м. Соледар	-	-	-	-	3	1	-	-
20	м. Харцизьк	-	-	-	-	1	-	-	-
21	м. Макіївка	2	-	3	-	-	-	-	-
22	Волноваський р-н	-	-	10	1	1	-	2	-
23	Покровський р-н	-	-	2	-	2	-	-	-

№ з/п	Назва одиниці адміністративно-територіального устрою регіону (район)	Місця видалення відходів категорії Г – надзвичайно небезпечні		Місця видалення відходів категорії В - небезпечні		Місця видалення відходів категорії Б – помірно небезпечні		Місця видалення відходів категорії А – мало небезпечні	
		діючі, од.	закриті, од.	діючі, од.	закриті, од.	діючі, од.	закриті, од.	діючі, од.	закриті, од.
24	Слов'янський р-н	-	-	1	-	1	-	-	-
25	Бахмутський р-н	-	-	3	-	3	-	1	-
26	Старобешівський р-н	-	-	3	1	-	-	1	-
27	Добропільський р-н	-	-	5	2	-	-	-	-
28	Олександрівський р-н	-	-	5	-	-	-	-	-
29	Мар'їнський р-н (м. Курахове)	-	-	3	2	3	-	-	-
30	Мангушський р-н	-	-	1	-	1	-	-	-
31	Нікольський р-н	-	-	-	-	-	-	-	-
32	Великоновосілівський р-н	-	-	-	-	-	-	-	-
33	Ясинуватський р-н	-	-	2	-	-	-	-	-
	Всього: 170	8	5	94	24	29	3	7	0

* - на підставі даних обласного реєстру місць видалення відходів

Таблиця 1.10.4 - Впровадження роздільного збирання ресурсоцінних компонентів твердих побутових відходів

№ п/п	Найменування населеного пункту	Загальна кількість мешканців у населеному пункті, тис. осіб	Населення, яке охоплено роздільним збиранням побутових відходів		Рік запровадженн я роздільного збирання ТПВ	Загальний об'єм ТПВ, що утворюється у населеному пункті, тис. мз на рік	Об'єм ресурсоцінних компонентів побутових відходів, що збираються роздільним методом, тис. мз на рік	Кількість контейнерів для роздільного збирання за видами окремих компонентів	Перелік компонентів ТПВ, які збираються окремо, та їх обсяги
			тис. осіб	%					
МІСТА									
1	м. Добропілля	60,5	20,5	34	2017-2018	60,3	7,45	48	полімери - 7407 м ³ скло – 50 м ³
2	м. Маріуполь (та с. Сартана, с. Талаківка, с. Старий Крим)	471,0	0	0	0	1646,0	0	0	0
3	м. Авдіївка	22,0	0	0	0	35,2	0	0	0
4	м. Мирноград	49,6	32	64	2018	0	0	58	скло, пластик
5	м. Костянтинівка	69,1	0	0	0	35,0	0	0	0
6	м. Селидове	19,3	7,3	37,8	2018	33,9	0,015	11	папір – 6 м ³ скло – 8 м ³ пластик – 0,6 м ³
7	м. Слов'янськ	112,8	40,0	35,3	2005	200,9	48,9	128	скло, папір
8	м. Бахмут	74,692	37,495	50	2016	109,57	46,78	153	ПЕТ -47,87 Папір – 2,4 Скло – 3,07
9	м. Вугледар	15,0	15,0	100	2017	36,712	9,848	60	20 - скло, папір, метал, 20 - ганчір'я,

№ п/п	Найменування населеного пункту	Загальна кількість мешканців у населеному пункті, тис. осіб	Населення, яке охоплено роздільним збиранням побутових відходів		Рік запровадження роздільного збирання ТПВ	Загальний об'єм ТПВ, що утворюється у населеному пункті, тис. мз на рік	Об'єм ресурсоцінних компонентів побутових відходів, що збираються роздільним методом, тис. мз на рік	Кількість контейнерів для роздільного збирання за видами окремих компонентів	Перелік компонентів ТПВ, які збираються окремо, та їх обсяги
			тис. осіб	%					
									20 - пластик
10	м. Дружківка	66,7	4,7	7	2018	89,4	0,001	25	скло, пластик
11	м. Краматорськ	205,3	29,4	14,3	2018	312,6	0,283	96	папір - 2,02 т пластик - 7,71 т скло - 53,44 т металобрухт - 3,65 т
12	м. Покровськ	62,104	30,521	49	2018	137,147	0,675	75	пластик
13	м. Новгородівка	14,8	10,8	73,5	2017	29,0	0,004	16	скло, пластик
14	м. Торецьк	68,3	33,7	49,3	0	26,0-28,0	0	9	папір, пластик; скло – у 3-х школах міста
РАЙОНИ									
1	Бахмутський р-н (смт Миронівське)	по району – 66,763 6,400	6,400	100	2018	4,095		42	ПЕТ-пляшки
2	Великоновосілівський р-н смт. Велика Новосілка	6,976	1,65	24	2018	3,637	668,5	29	пластик
	с. Благодатне	0,592	0,045	8	2018	0,066	-	5	пластик

№ п/п	Найменування населеного пункту	Загальна кількість мешканців у населеному пункті, тис. осіб	Населення, яке охоплено роздільним збиранням побутових відходів		Рік запровадженн я роздільного збирання ТПВ	Загальний об'єм ТПВ, що утворюється у населеному пункті, тис. мз на рік	Об'єм ресурсоцінних компонентів побутових відходів, що збираються роздільним методом, тис. мз на рік	Кількість контейнерів для роздільного збирання за видами окремих компонентів	Перелік компонентів ТПВ, які збираються окремо, та їх обсяги
			тис. осіб	%					
	с. Керменчик	1,1	0,1	10	2018	2,64	-	4	пластик
	с. Новодонецьке	0,34	0,1	5	2018	0,816	-	3	пластик
	с. Новомайорське	0,477	0,1	5	2018	1,145	-	3	пластик
	с. Красна Поляна	3,993	1	25	2018	2,3	-	6	пластик
3	Волноваський р-н	98,492 (м. Волноваха 23,380)	0	0	0	170,4	0	0	0
4	Добропільський р-н (с. Ганнівка)	0,9	0,9	100	2017		0	22	12- ПЕТ-пляшки; 10-скло
	Добропільський район (с. Красноярське)	0,5	0,5	100	2019		0	2	скло, ПЕТ-пляшки
	Добропільський район (с. Світле)	0,9	0,9	100	2019		0	8	скло, ПЕТ-пляшки
	Добропільський район (с. Шевченко)	0,4	0,4	100	2019		0	2	скло, ПЕТ-пляшки
5	Костянтинівський р-н	8,56	0	0	0	13,27	0	0	0
6	Покровський р-н	30,6	4,5	14,6	2018	46,05	0	41 шт. – 0,75 м ³ 41 шт. –	Макулатура, картон, скло, полімери

№ п/п	Найменування населеного пункту	Загальна кількість мешканців у населеному пункті, тис. осіб	Населення, яке охоплено роздільним збиранням побутових відходів		Рік запровадженн я роздільного збирання ТПВ	Загальний об'єм ТПВ, що утворюється у населеному пункті, тис. мз на рік	Об'єм ресурсоцінних компонентів побутових відходів, що збираються роздільним методом, тис. мз на рік	Кількість контейнерів для роздільного збирання за видами окремих компонентів	Перелік компонентів ТПВ, які збираються окремо, та їх обсяги
			тис. осіб	%					
								1.1 м ³	
7	Олександрівський р-н (5 насел.пунктів)	5,3	0	0	0	6,8	0	0	0
8	Мангушський р-н (смт Мангуш)	район – 25,83 смт Мангуш – 7,99	6,2	100	2015	8,0	3,2	-	склобій, ПЕТ-пляшки; папір
	Мангушський р-н (с. Мелекіне)	1,134	350	28	2013	6,3	2,5	30	склобій, ПЕТ-тара, папір
9	Слов'янський р-н	18,9	0	0	0	2,77	0	0	0
10	Ясинуватський р-н (32 насел.пункти)	13,837	0	0	0	10,928	0	0	0
11	Нікольський р-н (смт Нікольське)	27,9	2,6	9,3	2018	1,343	0,280	18	ПЕТ-пляшки
12	Мар'їнський р-н (17 насел.пунктів)	79,0	0	0	0	61,636	0	0	0
ОБ'ЄДНАНІ ТЕРИТОРІАЛЬНІ ГРОМАДИ (ОТГ)									

№ п/п	Найменування населеного пункту	Загальна кількість мешканців у населеному пункті, тис. осіб	Населення, яке охоплено роздільним збиранням побутових відходів		Рік запровадженн я роздільного збирання ТПВ	Загальний об'єм ТПВ, що утворюється у населеному пункті, тис. мз на рік	Об'єм ресурсоцінних компонентів побутових відходів, що збираються роздільним методом, тис. мз на рік	Кількість контейнерів для роздільного збирання за видами окремих компонентів	Перелік компонентів ТПВ, які збираються окремо, та їх обсяги
			тис. осіб	%					
1	Андріївська ОТГ (5 насел.пунктів)	2,,138	0	0	0	1,286	0	0	0
2	Іллінівська ОТГ	6,216	1,051 (школи та дошкільні заклади)	1,19	2018	-	-	контейнери у школах	пластик
3	Званівська ОТГ (6 насел. пунктів)	3,02	0	0	0	1,92	0	0	0
4	Лиманська ОТГ (36 насел.пунктів)	21,0 (м. Лиман)	5	24	2018	9,99	0	17	ПЕТ-пляшки
5	Миколаївська ОТГ (3 насел.пункти)	17,074	0	0	0	17,844	0	0	0
6	Сіверська ОТГ (4 насел. пункти)	13,778	7,3	52,98	2018	1,538	-	50	пластик, скло
7	Соледарська ОТГ (в складі: м. Соледар та 9 насел.пунктів)	21	10,8	51	2014	18	0,005	35	ПЕТ-пляшки
8	Черкаська ОТГ (11 насел.пунктів)	10,793	0	0	0	22,602	0	0	0
	Шахівська ОТГ (14 насел.пунктів)	3,036	0	0	0	1,998	0	0	0
	с. Шахове	780	0	0	0	0.7	0	0	0

№ п/п	Найменування населеного пункту	Загальна кількість мешканців у населеному пункті, тис. осіб	Населення, яке охоплено роздільним збиранням побутових відходів		Рік запровадженн я роздільного збирання ТПВ	Загальний об'єм ТПВ, що утворюється у населеному пункті, тис. мз на рік	Об'єм ресур- соцінних компонентів побутових відходів, що збираються роздільним методом, тис. мз на рік	Кількість контейнерів для роздільного збирання за видами окремих компонентів	Перелік компонентів ТПВ, які збираються окремо, та їх обсяги
			тис. осіб	%					
	с. Володимирівка	554	0	0	0	0.366	0	0	0
	с. Никанорівка	339	0	0	0	0.316	0	0	0
	с. Новоторецьке	353	0	0	0	0.208	0	0	0
	с. Торецьке	290	0	0	0	-	0	0	0
	с. Нове Шахове	141	0	0	0	0.132	0	0	0
	с. Вільне	54	0	0	0	-	0	0	0
	с. Іванівка	57	0	0	0	0.138	0	0	0
	с. Дорожне	63	0	0	0	0.138	0	0	0
	с. Суворове	53	0	0	0	0	0	0	0
	с. Бойківка	75	0	0	0	0	0	0	0
	с. Коптеве	61	0	0	0	0	0	0	0
	с. Маяк	166	0	0	0	0	0	0	0
	с. Панківка	50	0	0	0	0	0	0	0
10	Олександрівська ОТГ (42 насел.пункти)	12,9	0	0	0	0,711	0	0	0

Дані щодо спеціалізованих підприємств, які мають ліцензію на здійснення операцій у сфері поводження з небезпечними відходами (утилізація непридатних пестицидів) та які утилізували в 2018 році 11,5 т пестицидів, відсутні в Екологічному паспорті Донецької області за 2018 рік.

1.11 Аналітичний огляд існуючих програм розвитку охорони навколишнього природного середовища Донецької області

Перелік регіональних природоохоронних програм Донецької області в період 2016-2018 років наведений в таблиці 1.11.1.

1.11.1 Виконання програм в 2016 році

➤Розділ «Охорона навколишнього природного середовища» Програми економічного і соціального розвитку Донецької області на 2016 рік

«Програмою економічного та соціального розвитку Донецької області на 2016 рік» передбачалось виконання 217 природоохоронних заходів, в тому числі по розділу «Охорона навколишнього природного середовища» було заплановано 11 природоохоронних заходів щодо охорони атмосферного повітря, на які заплановані витрати на суму 71018,00 тис. грн.:

- за рахунок коштів підприємств – 71018,00 тис. грн.;
- за рахунок коштів фондів охорони навколишнього природного середовища міст та районів – 00,00 тис. грн.

Фактично реалізовано заходів на суму 249869,80 тис. грн., що склало 351,84% від запланованої суми, а саме:
– ПРАТ «Маріупольський металургійний комбінат ім. Ілліча» – «Реконструкція газоочищення агломашини №1–12 на зоні спікання та зоні охолодження (заміна першої ступені газоочищення зони спікання а/м №№4,5,7)». Завершено черговий етап реконструкції

Таблиця 1.11.1 - Перелік регіональних (місцевих) природоохоронних програм

№ з/п	Програма	Ким прийнята	№ та дата прийняття	2016 рік			2017 рік			2018 рік		
				виділено, тис. грн.	фактично профінансовано, тис. грн.	% фінансування	виділено, тис. грн.	фактично профінансовано, тис. грн.	% фінансування	виділено, тис. грн.	фактично профінансовано, тис. грн.	% фінансування
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1.	Розділ «Охорона навколишнього природного середовища» Програми економічного і соціального розвитку Донецької області на 2016 рік	Розпорядження голови Донецької обласної державної адміністрації, керівника обласної військово-цивільної адміністрації	№ 249 від 01.04.2016	588 489,45	564 450,42	95,92						
2.	Розділ «Охорона навколишнього природного середовища» Програми економічного і соціального розвитку Донецької області на 2017 рік	Розпорядження голови Донецької обласної державної адміністрації, керівника обласної військово-цивільної адміністрації	№ 172 від 23.02.2017 (зі змінами).				1637289,20	1011150,19	61,76			

Продовження таблиці 1.11.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
3.	Програма поведження з відходами в Донецькій області на 2016-2020 роки	Розпорядження голови Донецької обласної державної адміністрації, керівника обласної військово-цивільної адміністрації	№ 836 від 22.09.2016 (із змінами № 885 від 02.08.2017)	102 463,21	60 670,12	59,21	608071,8	246212,1	40,5	423646,54	202045,42	47,69
4.	Програма розвитку регіональних ландшафтних парків Донецької області на період до 2015 року та прогноз до 2020 року	Рішення Донецької обласної ради	№ 6/17-425 від 24.12.2012	13 866,20	4 588,04	33,09	32000,00	19833,40	61,98	40159,0	19332,45	48,14
5.	План дій з охорони навколишнього природного середовища Донецької області на 2013-2020 роки	Рішення Донецької обласної ради	№ 6/21-509 від 30.05.2013				321105,30	175996,16	54,81	545933,92	314272,28	57,57

Продовження таблиці 1.11.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
6.	Регіональна цільова програма щодо здійснення розчистки та регулювання русел річок на 2018-2022 роки	Розпорядження голови Донецької обласної державної адміністрації, керівника обласної військово-цивільної адміністрації	№ 1123/5-18 від 10.09.2018							169649,7	100189,74	59,06
7.	Програма поводження з промисловими відходами в Донецькій області на 2018-2020 роки	Розпорядження голови Донецької обласної державної адміністрації, керівника обласної військово-цивільної адміністрації	№ 1580/5-18 від 28.12.2018							196684,5	212663,40	108,12
8.	Чисте повітря Донеччини 2018-2020 роки та прогноз до 2030 року	Розпорядження голови Донецької обласної державної адміністрації,	№ 1571/5-18 від 28.12.2018							35950,90	31928,40	88,81

аглофабрики, після капітального ремонту та заміни газоочисного устаткування запущена агломашинна №4 проектною потужністю 1 млн. тонн агломерату на рік. Після демонтажу старого фільтра на агломашині встановлено обладнання нового покоління виробництва компанії Termokimik Corporation (Італія). Витрати підприємства склали 241829,00 тис. грн.;

– ТОВ «Краматорський феросплавний завод» – «Установлення обладнання аспіраційних установок ливарного двору та підбункерного приміщення системи шихтоподачі». Здійснено закупівлю частини обладнання аспіраційних установок, витрати підприємства склали 7545,00 тис. грн.;

– ПАТ «Українська залізниця» – «Впровадження 2-х когенераційних установок потужністю 2,6 МВт». По заході встановлено когенераційну установку потужністю 1,3 МВт, що дозволить зменшити викиди окислу азоту на 25%, оксиду вуглецю на 45%. Витрати підприємства на реалізацію цього заходу склали 356,60 тис. грн.;

– ПАТ «Українська залізниця» – «Реконструкція ПГУ від заточувальних верстатів на механічній дільниці». Захід виконано, що дозволило збільшити ступень очищення викидів і зменшити вплив на навколишнє середовище на 0,33 т/рік. Витрати підприємства на виконання заходу склали 113,10 тис. грн.

Протягом 2016 року підприємствами–основними забруднювачами атмосферного повітря Донецької області були виконані наступні природоохоронні заходи, які спрямовані на покращення стану атмосферного повітря:

✓ ПАТ «Авдіївський коксохімічний завод»:

– реконструкція газоочисних установок з очищення вентвипадків УСГК №4 коксового цеху №4;

– будівництво установки каталітичного знешкодження вентиляційних викидів;

– захід з відновлення геометрії кладки на 19 камерах коксування з використанням керамічного наплавлення (коксова батарея № 7);

– роботи щодо виконання відновлення геометрії кладки на 24 камерах коксування коксової батареї № 8 перенесено на 2017 рік;

✓ СО ПАТ «Донбасенерго» Слов'янська ТЕС:

– змонтоване обладнання по заході «Реконструкція енергоблоку ст. №7 потужністю 800 МВт» II черга реконструкції «Встановлення системи моніторингу вихідних забруднюючих речовин за реконструйованим електрофільтром №7 корпус «А», в 2017 році планується проведення гарантійних випробувань (стадія виконання 71%);

✓ ПРАТ «МК «Азовсталь»:

– розпочато реконструкцію систем аспірації відділення десульфуризації чавуну конвертерного цеху з заміною очисного апарату: розробка проектнокошторисної документації, стадія виконання 5% (термін виконання заходу перенесено на 2020 рік);

– розпочато реконструкцію систем аспірації міксерів № 1, 2 конвертерного цеху з заміною очисного апарату: розробка проектно-кошторисної документації, стадія виконання 8% (термін виконання заходу перенесено на 2021 рік);

– розпочато реконструкцію аспіраційних установок ділянки сипких і феросплавів конвертерного цеху з заміною очисних апаратів: розробка проектно-кошторисної документації, стадія виконання 8% (термін виконання заходу перенесено на 2021 рік);

✓ ПРАТ «ММК ім. Ілліча»:

– реконструкція або заміна існуючих пилоочищувальних споруд на більш сучасні зі збільшенням ефективності не нижче 99% та забезпеченням на виході концентрації речовин у вигляді суспендованих твердих частинок не більше 50 мг/м³ для конвертера №2;

– впроваджено систему азотоподавлення пилу міжконусних просторів доменних печей ДП-5 з метою недопущення злипання газоходів, по яким доменний газ із міжконусного простору попадає до загального газоходу доменного газу.

З метою покращення стану водних об'єктів в Програму було включено 37 водоохоронних заходів, на реалізацію яких були заплановані витрати у розмірі 240037,28 тис. грн., фактично реалізовано заходи на суму 130979,91 тис. грн. (54,57% від запланованої суми.) за рахунок коштів обласного фонду охорони навколишнього природного середовища:

– виконано перший етап реконструкції очисних споруд м. Артемівськ - замінено старе технологічне обладнання, проведено реконструкцію інженерних мереж і систем очисних споруд, реконструкцію систем механічного очищення, будівлі насосної станції, станції решіток, первинних та вторинних відстійників, 4-х аеротенків, систем біологічної очистки, а також побудовано цех по зневодненню сирого осаду; витрати на реалізацію цього заходу з обласного фонду охорони навколишнього природного середовища склали 32657,71 тис. грн., з фонду ОНПС міста – 27994,63 тис. грн.;

- виконані в повному обсязі заходи з реконструкції самопливних каналізаційних колекторів «Північний» та «Південний» с. Новатор (здійснено заміну аварійних ділянок каналізаційних 162 колекторів довжиною 979 м та 1045 м (труби ПВХ Ø 315 x 7,7 мм), що дозволить попередити виникнення аварійних ситуацій); витрачено на реалізацію заходів з обласного фонду ОНПС 2557,66 тис. грн.;
  - реалізовано захід «Будівництво самопливного каналізаційного колектору по вул. Леніна з КНС1а м. Костянтинівка» із сумою фінансування з обласного фонду ОНПС 1303,80 тис. грн., що дозволить зменшити забруднення стічних вод;
  - виконано перший етап реконструкції міських очисних споруд каналізації м. Костянтинівка. Результатом виконання заходу є зменшення скиду забруднюючих речовин на 34 т/рік. Сума витрат на реалізацію заходу у 2016 році з обласного фонду ОНПС склала 17500,35 тис. грн.;
  - проводились роботи з реконструкції каналізаційної насосної станції №5 з заміною насосного обладнання м. Костянтинівка із фінансуванням з обласного фонду ОНПС в сумі 1707,86 тис. грн.;
  - виконано перший та другий етапи реконструкції очисних споруд м. Миколаївка. В рамках реалізації заходу відремонтовано споруди механічної очистки стічних вод, вторинні відстійники та споруди біологічної очистки стічних вод, аеротенки. Обсяг фінансування за рахунок коштів обласного фонду ОНПС склав 5961,72 тис. грн.;
  - проведено реконструкцію мереж водовідведення міста Краматорська прокладанням трубопроводів методом горизонтально спрямованого буріння по вул. Гв. Кантемирівців, вул. Металургійній (під трамвайними шляхами) та вул. Вознесенського із загальним обсягом фінансування з обласного фонду ОНПС 2337,44 тис. грн. Реалізація цих заходів дозволить не допустити забруднення ґрунту та підземних вод стічною водою на ділянках 43, 51,5 та 139 п.м. відповідно;
  - розпочато реконструкцію очисних споруд каналізації с. Красне Артемівського району із фінансуванням з обласного фонду ОНПС в сумі 8932,19 тис. грн.;
  - проведено реконструкцію КНС «Чапаєва» вул. Чапаєва, 16 в м. Лиман з обсягом фінансування з обласного фонду ОНПС 1285,70 тис. грн.;
  - виконано реконструкцію самопливного каналізаційного колектору по вул. Полярна в м. Слов'янськ (друга черга) за рахунок коштів обласного фонду ОНПС в сумі 3954,14 тис. грн., що дозволить збільшити потужність колектору, безперешкодно пропускати стічні води з мікрорайонів «Артема» та «Лісний» м. Слов'янськ і виключити негативний вплив забруднених стоків на навколишнє природне середовище при аварійних витоках. Програмою було заплановано 13 заходів з охорони і раціонального використання земельних ресурсів на загальну суму 53268,80 тис. грн. На реалізацію заходів фактично витрачено 73324,67 тис. грн., що склало 137,65% від запланованої суми.
- В Добропільському районі реалізовані наступні заходи:
- «Рекультивация порушених земель ПРАТ «А/Т Глини Донбасу» із сумою фінансування 10704,00 тис. грн. за рахунок коштів підприємства;
  - «Рекультивация порушених земель ПАТ Веско» із сумою фінансування 3896,00 тис. грн. за рахунок ПАТ «Веско»;
  - «Рекультивация порушених земель ПРАТ Вогнеупорнеруд», витрати підприємства склали 16172,00 тис. грн.;
  - «Рекультивация порушених земель ТОВ «Донкерампромси́ривина», витрати підприємства склали 86,00 тис. грн.
- У Слов'янському районі здійснено рекультивацию порушених земель із сумою фінансування:
- за рахунок ПАТ «Веско» 19369,50 тис. грн., що дасть змогу відновити 8,5 га земель;
  - за рахунок ПАТ «Дружківське рудоуправління» - 12667,47 тис. грн., що дасть змогу відновити 19,7 га земель.
- За рахунок коштів обласного фонду ОНПС розділу «Охорона навколишнього природного середовища» Програми економічного і соціального розвитку Донецької області 2016 рік проведено:
- 7-8 липня 2016 року на базі НПП «Святі Гори» відбулась наукова конференція за темою: «Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття як складова екологічного та патріотичного виховання населення України» загальною вартістю 90 тис. грн. За результатами конференції видано збірку матеріалів доповідей та статей. Конференція висвітлювалась в засобах масової інформації;
  - в рамках заходу «Екологічними стежками рідної України» еколого-натуралістичні експедиції для учнівської молоді Донеччини та західних регіонів України по екологічним стежкам заповідних місць: Львівщини (НПП «Яворівський» та «Сколівські Бескиди»), Волині (НПП «Шацький») та Закарпаття (НПП «Синевир» та «Ужанський»). 23 листопада 2016 року у Святогірську відбулось підсумкова обласна конференція за результатами освітньо-виховного заходу «Екологічними стежками рідної України». По плану закладено 800,0 тис. грн., фактично витрачено 709,8 тис. грн.;

– з метою збереження червонокнижних та рідких для Донецької області видів тварин та рослин надруковано 3 види календарів: настінний, настільний, кармані, загальною кількістю 10,5 тис. грн.; листівки для пропаганди роздільного збору сміття кількістю 100 тис. примірників, євро-буклети «Рослини та тварини Червоної книги України» - 1500 примірників та плакати «Правила поведінки на територіях національних природних парків» в кількості 500 примірників. Поліграфічна продукція безкоштовно розповсюджена серед бібліотек, учбових закладів різного рівня, державних органів, природоохоронних установ та громадських організацій та об'єднань екологічного спрямування.

В 2016 році з метою збереження та сталого використання біотичного та ландшафтного різноманіття видів тваринного і рослинного світу, занесених до Червоної книги України або тих, які охороняються, відповідно до міжнародних договорів та регіональних програм з охорони навколишнього природного середовища, оголошено 2 нові території природно-заповідного фонду місцевого значення загальною площею 142,7 га. Флора на цих територіях налічує близько 180 видів, з них 5 видів занесені до Червоної книги України та 2 види включені до Переліку видів рослин, що охороняються на території Донецької області.

Спільно з науковцями національних природних парків «Меотида» та «Святі Гори», а також Українського степового природного заповідника, підготовлено проект переліку тварин, які потребують особливої охорони (крім червонокнижних) на території Донецької області, до якого увійшло 193 видів. Проект переліку направлено на затвердження до Міністерства екології та природних ресурсів України.

В 2016 році на утримання регіональних ландшафтних парків «Клебан-Бик» та «Краматорський» витрачено 4,48 млн. грн. У 2016 році було затверджено нову редакцію Проекту організації території РЛП «Клебан-Бик», охорони, відтворення та рекреаційного використання його природних комплексів та об'єктів. Протягом 2016 року на території «Візитцентру» РЛП «Краматорський», з метою створення умов для освітньо-виховної діяльності, відкрито та укомплектовано відповідними приладдями Екологоосвітній центр.

У відповідності до Програми економічного і соціального розвитку Донецької області землевпорядними організаціями області щорічно виконується природоохоронний захід «Розроблення та впровадження регіональної програми та схеми розвитку екологічної мережі». Фінансування та виконання даного заходу протягом 2016 року не здійснювалось.

Програмою на 2016 рік планувались та виконувались заходи з озеленення населених пунктів, в тому числі реконструкція об'єктів зеленого будівництва, озеленення територій, проведення інвентаризації зелених насаджень:

- створено нових зелених насаджень – 49,9 га;
- проведено ландшафтну реконструкцію насаджень - 712,385 га;
- проведено догляд за насадженнями - 4778,8 га.

З метою покращення стану у сфері поводження з відходами Програмою соціального та економічного розвитку Донецької області на 2016 рік було заплановано 35 заходів на загальну суму 33 952,88 тис. грн., а саме: з державного бюджету 0,0 тис. грн., з обласного бюджету 21 919,18 тис. грн., з бюджетів міст та районів 10 639,10 тис. грн., за кошти підприємств 744,60 тис. грн., з інших джерел 650,0 тис. грн. Фактично реалізовано на суму 44 387,22 тис. грн., а саме: з обласного бюджету 14 545,19 тис. грн., з бюджетів міст та районів 3 491,53 тис. грн., за кошти підприємств 1186,80 тис. грн., з інших джерел 25 163,70 тис. грн., що склало понад 130,7%.

Велись роботи з забезпечення знешкодження накопичувача рідких токсичних відходів (стадія біологічного очищення) ПРАТ «МК «Азовсталь» в с. Сартана, с запланованих на цей захід 920,0 тис. грн. фактично реалізовано на суму 2219,20 тис. грн. за рахунок коштів підприємства.

Для зменшення обсягів накопичених відходів у шламонакопичувачі ПРАТ «МК «Азовсталь» проводились роботи з видалення, підготовки та відвантаження шламу споживачам, с запланованих 6000,0 тис. грн. на цей захід реалізовано на суму 4547,60 тис. грн. за рахунок коштів підприємства.

На установках АМСОМ ПРАТ «МК «Азовсталь» проводилась переробка металургійних шлаків. Так, з утворених 1788271,785 т шлаків, перероблено 212290,035 т, а 1575981,750 т розміщено в місцях видалення відходів підприємства.

За напрямом «Наука, інформація, освіта, міжнародне співробітництво та моніторинг охорони навколишнього природного середовища» Програмою було передбачено виконання 72 заходів на загальну суму 77124,62 тис. грн. У 2016 році було розроблено схеми санітарного очищення міст:

- Мирноград (із фінансуванням за рахунок фонду ОНПС міста в сумі 165 94,56 тис. грн.);
- Торецьк (із фінансуванням за рахунок фонду ОНПС міста в сумі 50,00 тис. грн.);
- Покровськ (із фінансуванням за рахунок фонду ОНПС міста в сумі 163,51 тис. грн.).

Розроблено проекти «Організація автоматизованого посту контролю на р. Сіверський Донець, в місці

централізованого водозабору для потреб Донецької області» та «Організація автоматизованого посту контролю на ділянці р. Сіверський Донець вище питного водозабору в канал Сіверський Донець - Донбас (565 км)», що дозволить забезпечити отримання своєчасної оперативної інформації про зміни якості та кількості води у річці. Загальна сума витрат с обласного фонду ОНПС на розробку проектів - 283,83 тис. грн.

З метою пропаганди охорони навколишнього середовища в басейні р. Сіверський Донець, виховання екологічної свідомості населення та дбайливого ставлення до водних об'єктів басейну р. Сіверський Донець у 2016 році було проведено науково-практичну конференцію, засідання Басейнової ради р. Сіверський Донець та конкурсу творчих робіт "Сіверський Донець - очима молоді" в рамках відзначення Дня Сіверського Донця – 2016. На цей захід з обласного фонду ОНПС було виділено 72,42 тис. грн.

У м. Маріуполь реалізовано захід «Запровадження міської системи моніторингу навколишнього природного середовища» із сумою фінансування із фонду ОНПС міста 410,80 тис. грн. У вересні 2016 року було введено в експлуатацію пересувну лабораторію «Атмосфера», яка є невід'ємною складовою міської системи моніторингу та дозволяє здійснювати моніторинг стану атмосферного повітря в житлових районах міста. Результати замірів щодо стану атмосферного повітря та про прогнозовані несприятливі метеорологічні умови для розсіювання викидів в атмосферне повітря розміщуються на сайті міської ради. З метою підвищення рівня екологічної свідомості молоді проведенні заходи щодо пропаганди охорони навколишнього природного середовища "Екологічними стежками рідної України" за рахунок коштів обласного фонду ОНПС в сумі 709,80 тис. грн.

➤ Програма розвитку регіональних ландшафтних парків Донецької області на період до 2015 року та прогноз до 2020 року

Дані щодо виконання Програми відсутні.

➤ Програма поводження з відходами в Донецькій області на 2016-2020 роки

Для подолання негативних тенденцій в сфері поводження з відходами в Донецької області розроблена та затверджена Програма поводження з відходами в Донецькій області на 2016-2020 роки. Програму розроблено відповідно до стратегічних цілей та завдань Стратегії розвитку Донецької області на період до 2020 року.

Департамент екології та природних ресурсів відповідно до розпорядження голови облдержадміністрації від 18.11.2014 №694 здійснює координацію діяльності комунального підприємства «Донецький регіональний центр поводження з відходами» (далі КП «ДРЦПВ»). Програмою передбачено, що КП «ДРЦПВ» стане основою для регіонального центру утилізації відходів для північної групи міст області та буде пілотним серед заходів по реалізації Програми.

Програмою передбачено:

– будівництво 4 регіональних центрів утилізації побутових відходів в складі регіональної сортувальної лінії, комплексу для виготовлення сертифікованого альтернативного палива, комплексу для термічної переробки відходів, комплексу для біологічної переробки відходів, регіонального полігону ТПВ для неутилізованих відходів (північний центр в м. Краматорськ, південний центр в м. Маріуполь, східний центр в м. Курахове, західний центр в м. Покровськ);

– будівництво 5 регіональних комплексів поводження з відходами в складі регіональної сортувальної лінії та регіонального полігону ТПВ;

– будівництво 5 сміттеперевантажувальних станцій з елементами сортування для попереднього сортування відходів в складі регіональних центрів утилізації відходів – вилучення скла, ПЕТ, металу;

– залучення коштів інвесторів для розвитку галузі поводження з побутовими відходами;

– закриття (після будівництва регіональних об'єктів поводження з відходами) полігонів ТПВ та сміттєзвалищ області, на яких не забезпечується захист довкілля, та їх подальша рекультивация;

– розробка інформаційно-агітаційних матеріалів щодо організації європейського поводження з відходами, в тому числі, з роздільного збирання побутових відходів, використання енергетичного та ресурсного потенціалу твердих побутових відходів, перероблення відходів;

– проведення інформаційно-агітаційних заходів (семінари, тренінги, інформація в ЗМІ, тощо) для підвищення екологічної свідомості населення;

– запровадження роздільного збирання побутових відходів в населених пунктах області.

Обсяг фінансування заходів, передбачений Програмою на 2016 рік - 32452,08 тис. грн.; фактичний обсяг фінансування заходів в 2016 році склав 61715,92 тис. грн., а саме:

– з державного бюджету – 0,0 тис. грн.;

– з обласного бюджету 16693,32 тис. грн.;

– з бюджетів міст та районів 16789,90 тис. грн.;

– з інших джерел 28232,70 тис. грн.

Тобто, фінансування заходів до обсягів передбачених Програмою складає 190%.

Серед виконаних у 2016 році заходів Програми:

- відкриття реконструйованого відділу сортування твердих побутових відходів КП «Донецький регіональний центр поводження з відходами» у м. Краматорськ;
- придбання машин для збору, транспортування, розміщення відходів для КП «Донецький регіональний центр поводження з відходами» та інших комунальних підприємств області (11 сміттевозів з об'ємами кузовів 16 мз, 18 мз, 40 мз, 8 мз) на загальну суму 12684,04 тис. грн.;
- придбання комунальним підприємствам контейнерів для збору побутових відходів (2076 контейнерів об'ємами 8 мз, 1,1 мз, 0,24 мз) на загальну суму 62364,03 тис. грн.;
- в містах та районах області облаштовано 44 контейнерних майданчика на загальну суму 180,99 тис. грн.

На 2016 рік було заплановано складання схем санаторної очистки для 15 міст та районів області, фактично розроблено 7 схем на суму 545,77 тис. грн., не виконано запланований захід у містах Краматорськ, Лиман, Селидове, Слов'янськ, Святогірськ, Миколаївка, у Бахмутському та Слов'янському районах.

Незважаючи на вжиті заходи, території міст знаходяться у незадовільному стані, існуюча система санітарної очистки не забезпечує регулярного вивозу і знешкодження побутових відходів, що призводить до виникнення стихійних сміттєзвалищ. Процент охоплення населення області санітарною очисткою складає 80%.

1.11.2 Виконання програм в 2017 році

➤ Програма економічного і соціального розвитку Донецької області на 2017 рік

Програмою передбачалось виконання 156 природоохоронних заходів, на фінансування яких було заплановано 1637289,20 тис. грн.; реалізовано природоохоронних заходів на суму 1011150,19 тис. грн., що склало 61,76% від запланованої суми.

Програмою було передбачено виконання 7 заходів з охорони атмосферного повітря, на які було заплановано 436570,30 тис. грн.; фактично реалізовано заходів на суму 457563,67 тис. грн. (104,81% від запланованої суми):

✓ ПрАТ «ММК ім. Ілліча»:

– завершено капітальний ремонт конвертера №2 з повною реконструкцією пилогазоочисного обладнання із фінансуванням за рахунок коштів підприємства на суму 6012,00 тис. грн., в ході якого встановлено новий корпус конвертера, проведено заміну котла-утилізатора і газоочистки агрегату, що дозволить знизити кількість викидів пилу і газів в атмосферу майже в три рази;

– продовжено реконструкцію аглофабрики, в ході якої виконано заміну першої ступені газоочищення зони спікання а/м №№5,7. Продовжено будівництво комплексу очищення димових газів від сполук сірки, а також установка циклонів та рукавних фільтрів агломашин №7-9. Витрати підприємства на реалізацію заходу склали 438838,0 тис. грн.;

– виконано проект реконструкції газоочищення міксера №3 і №4 та машини скачування шлаку в ККЦ;

✓ ПАТ «Новокраматорський машинобудівний завод»:

– в повному обсязі проведено реконструкцію термічної печі в фасоноливарному цеху №1, що дозволить зменшити викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря. Витрати підприємства на реалізацію заходу склали 12564,57 тис. грн. (109,93% від запланованої суми).

Програмою було передбачено 28 водоохоронних заходів, на реалізацію яких було заплановано 387838,80 тис. грн.; фактично реалізовано заходів на суму 102057,34 тис. грн. (26,31% від запланованої суми):

– завершено реконструкцію очисних споруд у м. Костянтинівка (перший етап в повному обсязі було виконано в 2016 році), на яку з обласного фонду охорони навколишнього природного середовища (далі фонд ОНПС) витрачено 18391,11 тис. грн.;

– завершено реконструкцію очисних споруд с. Іванівське Бахмутського району, на яку у поточному році витрачено 6420,57 тис. грн. (субвенція з обласного фонду ОНПС до місцевого бюджету надана у 2016 році).

Реалізація заходу дозволить підвищити ефективність очистки забруднених стоків до нормативних показників (БПК₅ 3 мг/л; ХПК 5-15 мг/л; зважені речовини 5 мг/л), поліпшення навколишнього природного середовища;

– завершено реконструкцію очисних споруд с. Добропілля Добропільського району (у звітному періоді витрачено 4452,86 тис. грн. з обласного фонду ОНПС та 494,94 тис. грн. – з місцевого фонду ОНПС);

– продовжено реконструкцію очисних споруд в м. Вугледар (сума витрат з обласного фонду ОНПС - 12721,29 тис. грн.);

– продовжено будівництво очисних споруд в смт. Очеретине Ясинуватського району (сума витрат з обласного фонду ОНПС - 24943,57 тис. грн.);

– продовжено реалізацію проектів у м. Маріуполь:

- «Водовідвід від пр. Нахімова по Кленовій балці у Приморському районі м. Маріуполя. II пусковий комплекс. 2 черга. (будівництво)» (за рахунок коштів фонду ОНПС міста в сумі 2490,70 тис. грн.);

- «Водовідвід від пр. Нахімова по Кленовій балці в Приморському районі м. Маріуполя. II пусковий комплекс. 3 черга. Центральний відрог (будівництво)» (на виконання заходу з обласного фонду ОНПС витрачено 22511,40 тис. грн.).

Програмою заплановано 5 заходів з охорони і раціонального використання земельних ресурсів на загальну суму 35119,40 тис. грн.; фактично реалізовано заходи на суму 76395,88 тис. грн., що складає 217,53% від запланованої суми.

У звітному періоді в Добропільському районі за рахунок коштів підприємств здійснено рекультивацію порушених земель:

– ПрАТ «Вогнеупорнеруд» на суму 23735,22 тис. грн.;

– ПАТ «Веско» на суму 1104,03 тис. грн.;

– ПрАТ «А/Т Глини Донбасу» на суму 679,0 тис. грн.

Реалізація цих заходів дозволить повернути у суспільне виробництво 22,6 га земель.

В Слов'янському районі здійснено рекультивацію порушених земель із сумою фінансування 26110,95 тис. грн. за рахунок коштів ПАТ «Дружківське рудоуправління» та рекультивацію порушених земель ПАТ «Веско» на суму 24766,68 тис. грн. за рахунок коштів підприємства.

Програмою було передбачено виконання 33 заходів з охорони природних ресурсів, ресурсів тваринного світу та збереженню природно-заповідного фонду на суму 305142,30 тис. грн., з яких фактично реалізовано заходів на суму 101556,90 тис. грн. (33,28% від запланованої суми).

У звітному періоді реалізовано заходи з озеленення міст і сіл Донецької області. На території міст Покровськ, Добропілля, Маріуполь, Селидове, Краматорськ, Слов'янськ, Бахмут та Торецьк, смт. Миронівське Бахмутського району, населених пунктів Великоновосілківського, Добропільського, Мангушського, Мар'їнського, Волноваського районів придбано та висаджено дерев, кущів та квітів за рахунок фондів ОНПС міст та районів (8235,59 тис. грн.), коштів підприємств (984 тис. грн.) та інших джерел (366,53 тис. грн.).

У м. Слов'янську триває робота по створенню районного парку «Лісний» на площі близько 16 га. Витрати на реалізацію заходу з міського бюджету склали 130 тис. грн. на проведення інвентаризації та впорядкування території. У 2017 році продовжено реалізацію заходів з озеленення населених пунктів області, у т.ч. з реконструкції парків в містах Краматорськ, Костянтинівка, Курахове, Маріуполь, Покровськ, смт. Олександрівка та бульвару в м. Вугледар, на які з обласного фонду ОНПС витрачено 49816,13 тис. грн.

Станом на 31.12.2017 на утримання регіональних ландшафтних парків «Клебан-Бик» та «Краматорський» витрачено 19560,54 тис. грн. з обласного фонду ОНПС, на утримання регіонального ландшафтного парку «Слов'янський курорт» – 564,36 тис. грн. з інших джерел.

Програмою було заплановано виконання 27 заходів щодо раціонального використання і зберігання відходів виробництва і побутових відходів на загальну суму 369195,20 тис. грн.; фактично реалізовано заходи на суму 203854,51 тис. грн. (55,22% від запланованої суми).

У 2017 році велись роботи з забезпечення знешкодження накопичувача рідких токсичних відходів (стадія біологічного очищення) ПРАТ «МК «Азовсталь» в с. Сартана, с запланованих на цей захід 920,0 тис. грн., фактично реалізовано на суму 1938,80 тис. грн. за рахунок коштів підприємства.

Для зменшення обсягів накопичених відходів у шламонакопичувачі ПРАТ «МК «Азовсталь» проводились роботи з вилучення, підготовки та відвантаження шламів споживачам, с запланованих 7740,0 тис. грн. на цей захід, реалізовано на суму 7424,40 тис. грн. за рахунок коштів підприємства.

На захід «Переробка шлакових відвалів на обладнанні АМСОМ» ПРАТ «МК «Азовсталь» на 2017 рік було заплановано 45000,00 тис. грн., фактично реалізовано на суму 55706,60 тис. грн.

Так, з утворених 2019338,534 т доменних та конвертерних шлаків, перероблено на продукцію 204356,26 т та 1814982,274 т розміщено в місцях видалення відходів підприємства.

Програмою було заплановано виконання 56 заходів з екологічної освіти, розробки відповідних наукових досліджень, дослідно-конструкторських робіт та розробки проектної документації на загальну суму 103423,20 тис. грн.; реалізовано заходів на суму 69721,89 тис. грн. (67,41% від запланованої суми).

За напрямком «Моніторинг навколишнього природного середовища» за рахунок коштів обласного фонду ОНПС в сумі 12593 тис. грн. забезпечено встановлення 6 автоматизованих постів моніторингу довкілля відповідно до вимог законодавства Європейського союзу, які було дообладнано для збільшення спектру показників моніторингу (23745,90 тис. грн.).

З метою вчасного, оперативного та ефективного реагування, попередження виникнення лісових пожеж, моніторингу якісних та кількісних змін у лісах Донецької області у наслідок техногенних або стихійних лих за рахунок коштів обласного фонду ОНПС в сумі 2472 тис. грн. придбано систему ГІС FIELD - MAP та гексакоптер, презентація яких відбулась 21.12.2017 у м. Краматорськ.

В ході реалізації за рахунок коштів обласного фонду ОНПС заходів щодо пропаганди охорони навколишнього природного середовища проведені конференції та семінари, спрямовані на відновлення та збереження водних ресурсів, охорону атмосферного повітря, щодо пропаганди збереження біорізноманіття та природно-заповідного фонду, видано поліграфічну продукцію з екологічної тематики та організовано дослідницькі подорожі школярів «Екологічний поїзд», до біосферного заповіднику «Асканія–Нова», до Національних парків Закарпатської області, до Дендрологічного парку "Софіївка" (м. Умань), до Фельдман-екопарку (м. Харків), до соляних шахт (м. Соледар).

25–27 травня у відділенні «Кам'яні Могили» Українського степового природного заповідника в рамках заходів з відзначення 90-річчя заповідника «Кам'яні Могили» відбулась Всеукраїнська науково-практична конференція «Природна та історико-культурна спадщина району заповідника «Кам'яні Могили». Конференція проходила за підтримки Національної академії наук України, Донецької облдержадміністрації, Нікольської райдержадміністрації та Нікольської районної ради за кошти обласного фонду ОНПС в сумі 144,8 тис. грн.

За рахунок коштів обласного фонду ОНПС в сумі 302,10 тис. грн. з метою підвищення рівня екологічної свідомості населення підготовлено та видано науково-інформаційний довідник «Заповідник «Кам'яні Могили» - природна та духовна святиня України" (з нагоди 90-річчя створення заповідника «Кам'яні Могили»)

У вересні 2017 року за рахунок коштів обласного фонду ОНПС в сумі 236,95 тис. грн. проведено науково-практичну конференцію, засідання Басейнової ради р. Сіверський Донець та конкурсу творчих робіт «Сіверський Донець - очима молоді» в рамках відзначення Дня Сіверського Донця-2017 та науково-технічну конференцію з нагоди 20-річчя створення Національного природного парку «Святі Гори».

➤ Програма розвитку регіональних ландшафтних парків Донецької області на період до 2015 року та прогноз до 2020 року

Дані щодо виконання Програми відсутні.

➤ Програма поводження з відходами в Донецькій області на 2016-2020 роки

Програмою на 2017 рік передбачено заходів на суму 608,07 млн. грн., у тому числі за рахунок обласного бюджету (обласного фонду охорони навколишнього природного середовища) на 315,36 млн. грн.

Усього на заходи Програми у минулому році витрачено 246,21 млн. грн., у тому числі за рахунок коштів обласного фонду охорони навколишнього природного середовища – 178,44 млн. грн.

Реалізовані наступні заходи:

– розпочато розробку проектно-кошторисної документації на будівництво сміттесортувальних станцій в Олександрівському та Покровському районах, загальна вартість проектів за результатами закупівель послуг складає 1,75 млн. грн. У 2017 році виконано робіт на 1,24 млн. грн., що складає 71% від загальної вартості;

– розпочато розробку проектно-кошторисної документації на будівництво сміттеперевантажувальних станцій у містах Бахмут та Торецьк, Добропільському та Слов'янському районах. Загальна вартість проектів за результатами закупівель послуг складає 3,53 млн. грн. У 2017 році виконано робіт на 2,18 млн. грн., що складає 62% від загальної вартості;

– за результатами відкритих торгів на суму 35,77 млн. грн. придбано 11 сміттевозів для оновлення парку сміттевозів у містах та районах області. Сміттевози у встановленому порядку передані для подальшої роботи до військово-цивільної адміністрації м. Торецьк, Бахмутської, Лиманської, Мирноградської, Покровської та Соледарської міських рад, Мангушської та Олександрівської селищних рад, Волноваської та Добропільської райдержадміністрацій. У військово-цивільних адміністраціях міст Красногорівка та Мар'їнка придбано техніку для збору та транспортування побутових відходів на 8,08 млн. грн. Усього за рахунок усіх незаборонених

законодавством джерел у 2017 році придбано 18 одиниць техніки для збору та транспортування побутових відходів та витрачено 83,07 млн. грн., що складає 76% від запланованого обсягу фінансування;

- виконавчими органами міських рад та райдержадміністраціями області придбано 5504 одиниць контейнерів для збору побутових відходів на суму 26,39 млн. грн., що складає 93% від запланованого обсягу фінансування;
- виконавчими органами міських рад та райдержадміністраціями збудовано 31 контейнерний майданчик на загальну суму 327,60 тис. грн., що складає 21,3% від запланованого фінансування;
- розпочато будівництво регіональних полігонів ТПВ у містах Краматорськ, Курахове, Волноваха). Будівництво II черги регіонального полігону ТПВ в м. Краматорськ розпочато 3 серпня 2017 року. Загальна вартість будівництва складає 134,96 млн. грн. У 2017 році виконано робіт на 89,71 млн. грн., що складає 66% від загального обсягу фінансування. Виконання заходу буде завершено у 2018 році. Будівництво регіонального полігону ТПВ у м. Курахове розпочато у жовтні 2017 року. Загальна вартість будівництва складає 27,17 млн. грн. У 2017 році виконано робіт на 8,15 млн. грн., що складає 30% від загального обсягу фінансування. Виконання заходу буде завершено у 2018 році. Будівництво I черги регіонального полігону ТПВ у м. Волноваха – проведено коригування проектно-кошторисної документації. Вартість будівництва I черги полігону складає 55,51 млн. грн. Захід планується реалізувати у 2018 році. Роботи по проектуванню полігонів ТПВ були заплановані також у м. Маріуполь та у Мангушському районі. Усього запланований обсяг фінансування заходів з проектування та будівництва спеціалізованих полігонів для захоронення ТПВ склав 221,27 млн. грн., з них фактично використано 99,33 млн. грн., що складає 45% від запланованого фінансування;
- виконавчими органами міських та райдержадміністраціями проведено роботу по розробці схем санітарного очищення територій. Запланований обсяг фінансування 4,20 млн. грн. Фактично використано 1,07 млн. грн., що складає 25 % від запланованого обсягу фінансування;
- на виконання заходів з інформування населення у 2017 році було заплановано 237,50 тис. грн., з них використано 178,60 тис. грн., що складає 75% від запланованого обсягу фінансування;
- по заході Програми «Впровадження системи поводження з медичними відходами» розпочато розробку проектно-кошторисної документації на реконструкцію відділу сортування твердих побутових відходів комунального підприємства «Донецький регіональний центр поводження з відходами» у м. Краматорськ для розміщення обладнання з переробки (утилізації) медичних відходів. Загальна вартість проекту за результатами закупівель послуг складає 875,85 тис. грн. У 2017 році виконано робіт на 37,0 тис. грн., що складає 4,2% від загальної вартості. Виконання заходу буде продовжено у 2018 році;
- по заході Програми «Придбання установок, обладнання для перероблення та знешкодження ртутьвмісних відходів» було виділено 32 млн. грн. За результатами відкритих торгів на суму 31,8 млн. грн. придбано мобільну установку для переробки люмінесцентних та енергозберігаючих ламп «System Herborn».

➤ План дій з охорони навколишнього природного середовища Донецької області на 2013-2020 роки
Дані щодо виконання Програми відсутні.

1.11.3 Виконання програм в 2018 році

➤ Програма розвитку регіональних ландшафтних парків Донецької області на період до 2015 року та прогноз до 2020 року

Дані щодо виконання Програми відсутні.

➤ Програма поводження з відходами в Донецькій області на 2016-2020 роки

Програмою на 2018 рік передбачено заходів на суму 693,7 млн. грн., у тому числі за рахунок обласного бюджету (обласного фонду охорони навколишнього природного середовища) на 315,36 млн. грн.; витрачено 202,05 млн. грн., у тому числі за рахунок коштів обласного фонду охорони навколишнього природного середовища – 154,03 млн. грн.:

- завершено розробку проектно-кошторисної документації на будівництво сміттесортувальної станції у Олександрівському районі. Отримано позитивний висновок з оцінки впливу на довкілля планованої діяльності, висновок комплексної будівельної експертизи проекту будівництва. Розпочаті будівельні роботи;
- продовжується проектування сміттесортувальної станції у Покровському районі;
- продовжується проектування та будівництво сміттесортувальних станцій у м. Вугледар та Мар'їнському районі;

- завершено проектування сміттєперевантажувальних станцій у містах Бахмут, Торецьк, Добропільському районі, отримані висновки комплексної будівельної експертизи;
- триває розробка проектно-кошторисної документації на будівництво сміттєперевантажувальної станції у Слов'янському районі;
- велась робота по оновленню сміттєвозного парку за рахунок місцевих бюджетів та інших джерел: Програмою передбачено придбання у 2018 році 190 сміттєвозів на 418,4 млн. грн., фактично придбано 12 сміттєвозів вартістю 33,2 млн. грн., з них 9 сміттєвозів об'ємом кузова, що передбачений Програмою;
- велась робота з оновлення контейнерного господарства за рахунок місцевих бюджетів та інших джерел: Програмою заплановано придбати 15668 од. контейнерів на 28,7 млн. грн., фактично придбано 2305 одиниць контейнерів загальною вартістю 12,3 млн. грн., з них 1338 контейнерів об'ємом, що передбачений Програмою;
- за рахунок коштів обласного фонду охорони навколишнього природного середовища придбано 6 одиниць контейнерів об'ємом 8 м³ для КП «Донецький регіональний центр поводження з відходами» на суму 1,48 млн. грн.;
- за рахунок місцевих бюджетів та інших джерел Програмою заплановано облаштувати 920 контейнерних майданчиків на суму 2,2 млн. грн., фактично облаштовано 39 контейнерних майданчиків загальною вартістю 827,7 тис. грн.;
- завершено розробку проекту рекультивації полігону ТПВ у м. Слов'янськ, загальна фактична вартість проекту складає 680 тис. грн. На відкритих торгах у системі Prozorro визначено виконавця робіт, повідомлено про намір укласти договір, вартість робіт за результатами закупівлі складає 102,2 млн. грн.;
- завершено ліквідацію несанкціонованого сміттєзвалища біля с. Богородичне Слов'янського району з наступною рекультивацією порушених земель;
- проведені роботи з рекультивації та закриття полігонів за рахунок місцевих бюджетів та інших джерел у м. Мирноград, Сіверській та Іллінській об'єднаних територіальних громадах;
- завершено будівництво регіонального полігону в м. Краматорськ, II черга будівництва – загальна фактична вартість будівництва складає 132,1 млн. грн.;
- проведено нарощування геомембрани на I черзі регіонального полігону в м. Краматорськ, вартість заходу склала 1,98 млн. грн.;
- будівництво регіонального полігону твердих побутових відходів в м. Курахове розпочато у жовтні 2017 р. Загальна вартість будівництва складає 28,9 млн. грн. Виконання заходу планується завершити до кінця 2019 р.;
- будівництво регіонального полігону твердих побутових відходів площею 10 га у південно-східній частині м. Волноваха Донецької обл. (коригування), I черга – вартість будівництва 1 черги полігону складає 55,5 млн. грн. Будівництво розпочато у березні 2018 р. Виконання заходу планується завершити до кінця 2019 р.;
- проектування та будівництво спеціалізованого полігону для захоронення відходів у м. Маріуполь за рахунок місцевого бюджету та інших джерел;
- розробка схем санітарного очищення у містах Бахмут, Костянтинівка, Краматорськ, Бахмутському, Добропільському, Мар'їнському, Ясинуватському районах, Сіверській, Олександрівській, Шахівській об'єднаних територіальних громадах - захід реалізується за рахунок місцевих бюджетів та інших джерел. Всього у 2018 році на витрачено 2,1 млн. грн.;
- проведення заходів відповідно до стратегії інформування населення - захід реалізується за рахунок місцевих бюджетів та інших джерел. Усього на заходи з інформування населення у 2018 році витрачено 104,25 тис. грн.;
- розробка проекту реконструкції відділу сортування твердих побутових відходів комунального підприємства «Донецький регіональний центр поводження з відходами» у місті Краматорськ для розміщення обладнання з переробки (утилізації) медичних відходів, загальна вартість проекту складає 876 тис. грн. На реалізацію заходу у 2018 році за рахунок коштів обласного фонду охорони навколишнього природного середовища витрачено 25,17 тис. грн.;
- придбання установок, обладнання для перероблення та знешкодження ртутьвмісних відходів - за рахунок коштів обласного фонду охорони навколишнього природного середовища використано 2,4 млн. грн. Фінансування заходів Програми «Розробка інвестиційних проектів регіональних центрів», «Створення електронної бази даних ТПВ і системи автоматизованого моніторингу відходів», «Проектування і будівництво комплексу (піролізна установка, РДФ паливо, метантенки)» у 2018 році не здійснювалося.

➤ Програма поводження з промисловими відходами в Донецькій області на 2018-2020 роки

У рамках Програми у 2018 році передбачено виконання заходів 6 з 8 заходів на 258,6 млн. грн.; фактично витрачено 212,7 млн. грн., що складає 82,4% від запланованого обсягу фінансування. Усі заходи фінансувалися за рахунок коштів суб'єктів господарювання.

Заходи з переробки та повторного використання відходів металургійного виробництва реалізовувалися ПрАТ «МК "АЗОВСТАЛЬ» та ПрАТ «ММК ІМ. ІЛЛІЧА». Запланований на 2018 рік обсяг фінансування, передбачений Програмою, склав 257 млн. грн., фактично витрачено 211,3 млн. грн., що складає 82,3% від запланованого Програмою обсягу фінансування. Зазначені заходи направлені на переробку доменних, конвертерних, мартенівських шлаків, а також повторне використання металургійних шлаків при виробництві агломерату.

Заходи з переробки відходів збагачення вугілля реалізуються на ПАТ «ДТЕК Октябрська ЦЗФ». Запланований на 2018 рік обсяг фінансування, передбачений Програмою, склав 1,06 млн. грн., фактично витрачено 1,33 млн. грн., що складає 126% від запланованого Програмою обсягу фінансування. Зазначені заходи направлені на використання відходів збагачення вугілля в якості вторинних матеріальних ресурсів.

Заходи з переробки відходів хімічного виробництва реалізуються ПрАТ «АКХЗ». Запланований на 2018 рік обсяг фінансування, передбачений Програмою, склав 489,3 тис. грн., фактично витрачено 1,4 тис. грн., що складає 0,29% від запланованого Програмою обсягу фінансування. Зазначені заходи направлені на удосконалення обладнання, що використовується в процесі переробки.

Фінансування заходів щодо ведення обліку утворення, знешкодження, утилізації та видалення відходів, їх паспортизації, а також наукових досліджень щодо можливості утилізації відходів добування та збагачення вугілля (породи гірської) у 2018 році не планувалося.

➤ Чисте повітря Донеччини 2018-2020 роки та прогноз до 2030 року

Усього на заходи Програми у 2018 році заплановано 35950,90 тис. грн.; витрачено 31928,4 тис. грн., за рахунок коштів промислових підприємств області.

За результатами 2018 року промисловими підприємствами області виконані наступні заходи:

✓ ПрАТ «Авдіївський коксохімічний завод»:

- проведено ремонт пічних камер з використанням керамічного направлення для усунення прососів з камер в опалювальні простінки коксових батарей для забезпечення досягнення перспективних технологічних нормативів по коксовим батареям. Запланований обсяг фінансування 134466 тис. грн.; фактично використано 28666 тис. грн., що складає 21,3% від запланованого обсягу фінансування;

- підключено в колекторну систему або азотоподавлення. В 2018 році виконано переоснащення сховищ системою азотоподавлення викидів смолоперегінного цеха. Запланований обсяг фінансування 3142,2 тис. грн.; фактично використано 2903,8 тис. грн., що складає 92,4% від запланованого обсягу фінансування;

- технічне переоснащення газоочисного обладнання із забезпеченням концентрації речовин у вигляді суспендованих твердих частинок на виході 50 мг/м³. Захід в стадії реалізації, через відсутність підрядної організації виконання заходу перенесено на 2019 рік. Запланований обсяг фінансування 205,1 тис. грн.;

✓ ТОВ «СП «Свинець»:

– з метою підвищення рівня ефективності пилогазоочищення виконано заміну рукавів на рукавному фільтрі РК-720. Запланований обсяг фінансування 350,00 тис. грн.; фактично використано 358,6 тис. грн., що складає 102,5 % від запланованого обсягу фінансування.

➤ Регіональна цільова програма щодо здійснення розчистки та регулювання русел річок на 2018-2022 роки

Згідно Програми у 2018 рік було заплановано фінансування 18 природоохоронних заходів на загальну суму 169 649,70 тис. грн., у т.ч. за рахунок коштів обласного бюджету – 155 843,70 тис. грн., коштів місцевих бюджетів – 5 506,00 тис. грн., інших джерел – 8 300,00 тис. грн.

За результатами 2018 року було профінансовано 11 природоохоронних заходів Програми на загальну суму 100 189,74 тис. грн. за рахунок обласного бюджету. Кошти місцевих бюджетів та інших джерел у 2018 році на реалізацію Програми не виділялись.

Виконання заходу «Водовідвід від пр. Нахімова по Кленовій балці у Приморському районі м. Маріуполя, II пусковий комплекс, 3 черга. Центральний відрог (будівництво)» завершено.

Серед семи природоохоронних заходів, відповідальним виконавцем яких згідно Програми є департамент екології та природних ресурсів облдержадміністрації:

– два заходи профінансовані в обсягах, передбачених Програмою («Реконструкція очисних споруд м. Часів Яр, у тому числі розробка проектно-кошторисної документації» та «Реконструкція очисних споруд м. Лиман, у тому числі розробка проектно-кошторисної документації»);

– три заходи профінансовані частково («Укріплення берегів та розчистка русел р. Казенний Торець в межах м. Краматорськ (в районі «Саду Бернацького»)), «Укріплення берегів та розчистка русел р. 2-га Біленька в м. Краматорськ (в районі «Саду Бернацького»)) та «Реконструкція об'єднаних очисних споруд м. Мирноград, у тому числі розробка проектно-кошторисної документації»), а термін договорів щодо їх виконання подовжено;

– два заходи не фінансувались взагалі («Розчистка р. Казенний Торець та її приток, у тому числі розробка проектно-кошторисної документації» та «Реконструкція каналізаційних очисних споруд м. Торецьк, у тому числі розробка проектно-кошторисної документації»).

Щодо заходу «Розчистка р. Казенний Торець та її приток, у тому числі розробка проектно-кошторисної документації» у 2018 році чотири рази розміщувалось оголошення щодо закупівлі вищезазначених робіт, але кожного разу торги визнавались такими, що не відбулися (відсутність заявок на участь у торгах, подання заявки лише одним учасником та двічі пропозиції всіх учасників було відхилено).

Через визнання попередніх торгів такими, що не відбулися, договір на виконання робіт щодо розробки проектно-кошторисної документації за заходом «Реконструкція каналізаційних очисних споруд м. Торецьк, у тому числі розробка проектно-кошторисної документації» було укладено лише у вересні 2018 року. Виконання заходу за цим договором триває у 2019 році.

Серед шести природоохоронних заходів, відповідальним виконавцем яких згідно Програми є департамент капітального будівництва облдержадміністрації:

– п'ять заходів профінансовані частково («Будівництво блочних очисних споруд і мереж водовідведення с. Яковлівка Бахмутського району», «Будівництво очисних споруд господарсько-побутових стоків з будівництвом підвідних мереж каналізації в смт. Очеретине Ясинуватського району Донецької області», «Будівництво очисних споруд господарсько-побутових стоків з будівництвом підвідних мереж каналізації в смт. Желанне Ясинуватського району Донецької області», «Реконструкція очисних споруд міста Вугледар (коригування)», «Реконструкція очисних споруд м. Слов'янськ (коригування)», а термін договорів щодо їх виконання подовжено;

– захід «Реконструкція каналізаційних споруд м. Красногорівка, у тому числі розробка проектно-кошторисної документації» не фінансувався.

У зв'язку з необхідністю виконання додаткових видів робіт за заходом «Будівництво очисних споруд господарсько-побутових стоків з будівництвом підвідних мереж каналізації в смт. Очеретине Ясинуватського району Донецької області» проектно-кошторисна документація була відкоригована вже після затвердження Програми, тому обсяг його фінансування є більшим, ніж передбачено Програмою. Виконання вищезазначеного заходу подовжено на 2019 рік.

Захід «Розчистка річки Солоня поблизу села Жовте, Новотроїцької сільської ради, Покровського району, у тому числі розробка проектно-кошторисної документації», відповідальним виконавцем якого є Новотроїцька сільська рада Покровського району, у 2018 році не фінансувався.

«Заходи щодо підтримання санітарного стану річок, а саме: забезпечення екологічного безпечного видалення золошлакових відходів, покращення якості води у відстійника», відповідальним виконавцем якого є ТОВ «Краматорськтеплоенерго», у 2018 році не фінансувалися.

«Заходи щодо відновлення і підтримання сприятливого гідрологічного режиму річок, а саме: розчищення русел малих річок м. Краматорська (р. Біленька, р. Маячка, р. Бичок)», відповідальним виконавцем якого є Краматорська міська рада, у 2018 році не фінансувалися.

«Заходи щодо відновлення і підтримання сприятливого гідрологічного режиму та санітарного стану річок. Розчистка русла р. Грузька», відповідальним виконавцем якого є Золотоколядзька сільська рада Добропільського району, у 2018 році не фінансувалися.

➤ План дій з охорони навколишнього природного середовища Донецької області на 2013-2020 роки Дані щодо виконання Програми відсутні.

1.12 Огляд системи моніторингу навколишнього середовища Донецької області

Одним з найважливіших напрямків діяльності в сфері охорони навколишнього природного середовища є моніторинг довкілля та надання достовірної екологічної інформації про стан навколишнього природного середовища, тому департаментом екології та природних ресурсів Донецької облдержадміністрації у 2017 році створена сучасна «Автоматизована система моніторингу довкілля Донецької області».

Метою та завданням системи моніторингу довкілля Донецької області є:

- забезпечення прийняття управлінських рішень по зменшенню викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря;
- отримання оперативної інформації про стан довкілля в режимі ON-LINE;
- забезпечення поліпшення оперативності та інформаційного обслуговування користувачів на всіх рівнях;
- забезпечення якісного обґрунтування виконання природоохоронних заходів підприємствами забруднювачами;
- забезпечення сприятливих умов проживання і здоров'я населення.

Автоматизована система дозволяє імпортувати дані із спеціалізованих форматів газоаналізаторів, пиломірів та хроматографів та здійснювати експорт у формати національної системи моніторингу, а також передавати на зберігання інформацію, що надходить від автоматизованих постів контролю. Система будується по модульному принципу, що дає можливість її удосконалення та розширення. Дані автоматизованої системи моніторингу навколишнього природного середовища в Донецькій області можуть використовуватись при розробці природоохоронних заходів, формуванні поточної звітності для органів державної влади, контролюючих органів, органів місцевого самоврядування, здійсненні прогнозів стану навколишнього природного середовища, проведенні наукових досліджень, тощо.

Автоматизована система моніторингу довкілля у Донецькій області в 2019 році працює в режимі дослідної експлуатації і включає:

✓ Опорні пости спостереження за станом атмосферного повітря:

- ОАПС-01 м. Краматорськ, вул. Ювілейна, 34;
- ОАПС-02 м. Маріуполь, пр. Металургів, 112;
- ОАПС-03 м. Маріуполь, пр. Перемоги, 4;
- ОАПС-04 м. Миколаївка, Комунальне підприємство міської ради;
- ОАПС-05 м. Бахмут, вул. Маріупольська, 2а;
- ОАПС-06 м. Курахове, вул. Мечнікова, 14;
- ОАПС-07 смт. Новолуганське, вул. Садова, 30, водоочисна станція.

Опорні пости спостереження за станом атмосферного повітря дозволяють контролювати показники забруднення атмосферного повітря за шкідливими речовинами (пил; оксид вуглецю; оксиди азоту: NO, NO₂, NO_x; діоксид сірки; озон. ОАПС-02 дозволяє контролювати також фенол; формальдегід; бензол; толуол; орто-ксилол; мета-ксилол); контролювати метеорологічні параметри атмосферного повітря (швидкість вітру; напрямок вітру; температуру; відносну вологість; атмосферний тиск).

✓ Мережа постів спостереження за станом атмосферного повітря на кордонах СЗЗ:

- м. Краматорськ - 10 постів спостереження;
- м. Маріуполь - 13 постів спостереження;
- м. Миколаївка - 3 поста спостереження;
- м. Бахмут – 2 поста спостереження;
- м. Курахове – 3 поста спостереження;
- м. Дружківка – 4 поста спостереження;
- м. Костянтинівка – 4 поста спостереження;
- смт. Новолуганське – 2 поста спостереження;
- м. Соледар – 1 пост спостереження;
- м. Покровськ – 2 поста спостереження;
- м. Волноваха – 4 поста спостереження;
- м. Торецьк – 2 поста спостереження.

Мережа постів спостереження за станом атмосферного повітря на кордонах СЗЗ дозволяє контролювати показники забруднення атмосферного повітря за шкідливими речовинами (пил; оксид вуглецю; діоксид азоту; діоксид сірки; озон); контролювати метеорологічні параметри атмосферного повітря (швидкість вітру; напрямок вітру; температуру; відносну вологість; атмосферний тиск; інтенсивність опадів).

✓ Пости спостереження за станом поверхневих вод (глибинні виміри):

- АПС 9701 - Гідропост1. м. Святогірськ, вул. Набережна, будинок рятувальної станції, вище питного водозабору;
- АПС 9702 - Гідропост2. смт. Райгородок, вул. Східна, 1-а (плотина), в місці центрального водозабору.

Пости спостереження за станом поверхневих вод (глибинні виміри) дозволяють контролювати показники забруднення поверхневих вод за наступними показниками: каламутність; забарвленість; абсорбція при $L=254$ нм; нітрати (селитра); хімічне споживання кисню; біохімічне споживання кисню; нітриту; розчинний кисень; азот амонійний NH_4-N ; калій; водневий показник; температура води; провідність; завислі речовини.

✓ Пост спостереження за станом морської води:

- АПС 32701 - АПС1 МВ. Автоматизований пост спостереження за станом морської води. Акваторія ТОВ «СРЗ».

Пост спостереження за станом морської води дозволяє контролювати показники забруднення морських вод за наступними показниками: каламутність; електропровідність; солоність; щільність; швидкість звуку; концентрація кисню; насичення повітря; тиск води; температура води.

Автоматизована система моніторингу дозволяє вести бази даних показників забруднення атмосферного повітря та метеопараметрів, а також забруднення поверхневих та морських вод; підвищити ефективність екологічного контролю за рахунок автоматизації процесу реєстрації інформації, її передачі, обробки, аналізу та зберігання; забезпечує інформування громадськості та населення про стан навколишнього природного середовища.

Інформація щодо вимірів розміщена на офіційному сайті департаменту екології та природних ресурсів Донецької облдержадміністрації в режимі ON-LINE. Окрім цього, сайтом передбачено відображення середньодобових концентрації забруднюючих речовин за останні 30 днів по всіх містах, де встановлені стаціонарні пости.

Також для оперативного контролю за станом атмосферного повітря по оксидам вуглецю (CO), оксидам азоту (NO, NOx, NO₂), сірчистого ангідриду (SO₂), аміаку (NH₃), сірководню (H₂S), пилу (фракції ТЧ 10.0, ТЧ 2.5, ТЧ 1, ТЧ 4, загальний пил) атмосферному тиску, напрямку вітру, температурі та вологості проводиться моніторинг стану забруднення атмосферного повітря міст та районів Донецької області за допомогою сучасної пересувної екологічної лабораторії.

Для забезпечення систематичних спостережень рівня води та гідрохімічних показників стану поверхневих водних об'єктів у зонах підвищеного ризику в басейні р. Сіверський Донець, у тому числі в рамках кризового моніторингу, створена автоматизована система контролю водних ресурсів, яка включає в себе 2 автоматизованих гідропоста на р. Сіверський Донець вище та в місці забору в канал Сіверський Донець-Донбас. Гідропости збудовані. Інформація щодо проведених вимірів відображається в режимі ON-LINE на сервері «Автоматизованої системи моніторингу довкілля Донецької області».

Також для контролю аварійних викидів забруднюючих хімічних речовин (хлору) та оперативного виявлення хімічної аварії на потенційно небезпечному підприємстві (хлоропровод, фільтрувальна станція), оперативної оцінки масштабу та напрямку хімічних викидів придбано 2 пересувних поста хімічного контролю із можливістю встановлення на пересувному транспортному засобі (в тому числі БТР).

Для збору і систематизації інформації про стан кількісних та якісних показників лісових насаджень, детальної оцінки асортименту структури лісу (високоточний вимір висоти, товщини профілю стовбура, крони кожного дерева, товщини бокових гілок), визначення запасів лісгосподарської одиниці, породного складу, здійснення відводу лісосіки, інвентаризації або вибіркового перерахунку, визначення ділянок лісу, які пошкоджені, створення бази даних з відображенням динаміки змін зазначених показників, своєчасного виявлення та попередження фактів самовільної рубки лісів, незаконного добування диких тварин, локалізації лісових пожеж, а також збору та обробки інформації щодо асортименту структури лісу придбана система ГІС FIELD-MAP та гексакоптер.

В таблиці 1.12.1 наведені дані щодо мережі спостережень за станом довкілля Донецької області за 2016-2018 роки.

Таблиця 1.12.1 - Мережа спостережень за станом довкілля

Рік	Кількість точок спостережень, од.								
	атмосферне повітря	стаціонарні джерела викидів в атмосферне повітря	поверхневі води	джерела скидів зворотних вод у поверхневі води	морські води	джерела скидів зворотних вод у морські води	підземні води	джерела скидів зворотних вод у глибокі підземні водоносні горизонти	грунти
Державна Азовської морської екологічної інспекції у Донецькій області									
2016	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2017	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2018	-	-	5	-	12	-	-	-	-
Департамент екології та природних ресурсів Донецької облдержадміністрації									
2016	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2017	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2018	6	-	2	-	-	-	-	-	-

Транскордонні системи спостережень відсутні.

Мережа моніторингових спостережень поверхневих водних об'єктів протягом 2017 року складала 18 створів:

- Басейн р. Сіверський Донець – 11 створів (в т.ч. 1 на водосховищі і 1 у місці питного водозабору),
- Басейн річок Приазов'я – 3 створів (в т.ч. 1 на водосховищі і 1 у місці питного водозабору),
- Басейн р. Дніпро – 4 створи (в т.ч. 1 на водосховищі).

Аналіз якісного стану поверхневих водних об'єктів в басейнах річок Сіверський Донець, Приазов'я та Дніпро в межах Харківської, Донецької та Луганської областей виконано за показниками:

- гідрохімічними (сольові, 32 органічні, біогенні, специфічні, у т.ч. пріоритетні – нікель, кадмій, свинець і ртуть, та розчинні гази);
- радіологічними (штучні радіонукліди стронцій-90 і цезій-137);
- бактеріологічними (індекс лактозопозитивної кишкової палички ЛКП і загальне мікробне число ЗМЧ);
- токсикологічними (хлорорганічні пестициди та триазинові гербіциди, у т.ч. 5 пріоритетних)
- гідробіологічними (чисельність фітопланктону і вміст біомаси).

Моніторинг рослинного світу, який здійснюється в Донецькій області, дозволяє отримувати постійні дані щодо:

- кількості видів рослин та грибів області;
- кількості видів рослин та грибів, занесених до Червоної книги України;
- кількості видів рослин, занесених до Переліку видів рослин, що підлягають особливій охороні на території області;
- кількості видів рослин та грибів, занесених до додатків до Конвенції про охорону дикої флори і фауни та природних середовищ існування в Європі;
- кількості видів рослин та грибів, занесених в додатки до Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення (CITES);
- видів інвазійних (чужородних) рослин;
- інше.

Моніторинг тваринного світу, який здійснюється в Донецькій області, дозволяє отримувати постійні дані щодо:

- кількості видів тварин, занесених до Червоної книги України;
- кількості видів тваринного світу на території області, що охороняються;
- кількості видів тварин, занесених в додатки до Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення (CITES);
- кількості видів тварин, занесених в додатки до Конвенції про охорону дикої флори і фауни та природних середовищ існування в Європі (Бернська конвенція);
- кількості видів тварин, занесених в додатки до Конвенції про збереження мігруючих видів диких тварин (Боннська конвенція, CMS);
- кількості видів тварин, що охороняються відповідно до Угоди про збереження афро-євразійських мігруючих водно-болотних птахів (AEWA);

- кількості видів тварин, що охороняються відповідно до Угоди про збереження популяцій європейських кажанів (EUROBATS);
- видів тварин, що охороняються, в області;
- чисельності основних видів мисливських тварин;
- чисельності добування основних видів мисливських тварин;
- динаміки вилову риби;
- кількості виявлених фактів браконьєрства;
- інше.

1.13 Аналіз стану системи моніторингу Донецької області

Виходячи з даних таблиці 1.12.1 можна зробити висновок, що тільки два суб'єкти моніторингу в 2016-2018 роках проводили систематичні спостереження за станом довкілля, а саме ДУ «Донецький ОЛЦ МОЗ України» - за станом атмосферного повітря, поверхневих, морських та підземних вод та Сіверсько-Донецьке басейнове управління водних ресурсів – за станом поверхневих вод. Всі інші суб'єкти моніторингу не проводили довгострокових систематичних спостережень або відсутні відомості про проведення ними таких спостережень. Згідно з Директивою 2008/50/ЄС спостереження за станом атмосферного повітря не виконуються за сірководнем, а згідно з Постановою КМУ від 9 березня 1999 р. N 343 «Про затвердження Порядку організації та проведення моніторингу в галузі охорони атмосферного повітря» - за свинцем та його неорганічними сполуками (в перерахунку на свинець), бенз(а)піреном, формальдегідом, радіоактивними речовинами за переліком, погодженим Мінприроди, МОЗ, ДСНС, ДАЗВ. Крім того, пости спостереження повинні контролювати показники та інгредієнти атмосферних опадів (сульфати, хлор, азот амонієвий, нітрати, гідрокарбонати, натрій, калій, кальцій, магній, рН, кислотність).

Згідно з Постановою КМУ від 19 вересня 2018 р. № 758 «Про затвердження Порядку здійснення державного моніторингу вод», державний моніторинг передбачає спостереження за масивами підземних вод (підземні водні об'єкти або їх частини), в тому числі за зонами (територіями), які підлягають охороні, який в Донецькій області здійснюється з суб'єктами моніторингу, а саме:

- ДУ «Донецький ОЛЦ МОЗ України»;
- КП «Компанія «Вода Донбасу» (тільки у 2016 році);
- ДРГП «Донецькгеологія» (тільки у 2017 році).

Наукові дослідження з моніторингу та обстеження сільськогосподарських угідь на території Донецької області здійснюється Донецькою філією державної установи «Інститут охорони ґрунтів України» (ДФ ДУ «Держґрунтохорона»). Лабораторно-аналітичні роботи для Донецької філії ДУ «Держґрунтохорона» виконують атестовані лабораторії Херсонської та Черкаської філії ДУ «Держґрунтохорона», акредитовані відповідно до вимог ДСТУ ISO/IEC 17025:2006.

На виконання Постанови Кабінету Міністрів України від 20 серпня 1993 р. №661 «Положення про моніторинг земель», дані щодо моніторингу поширення процесів деградації земель та площі, на якій виробляються органічна продукція та сировина, Головним управлінням Держгеокадастру у Донецькій області не надані.

Відсутні дані систематичних спостережень за:

- станом земель (агрохімічна паспортизація земельних ділянок, зйомка, обстеження і вишукування), виявлені у стану земель зміни, а також дані щодо проведення оцінки процесів, пов'язаних із змінами родючості ґрунтів (розвиток водної і вітрової ерозії, втрата гумусу, погіршення структури ґрунту, заболочення і засолення), заростання сільськогосподарських угідь, забруднення земель пестицидами, важкими металами, радіонуклідами та іншими токсичними речовинами.
- станом берегових ліній річок, морів, озер, заток, водосховищ, лиманів, гідротехнічних споруд;
- процесами, пов'язаними з утворенням ярів, зсувів та інш.;
- станом земель населених пунктів, територій, зайнятих нафтогазодобувними об'єктами, очисними спорудами, гноєсховищами, складами паливно-мастильних матеріалів, добрив, стоянками автотранспорту, захороненням токсичних промислових відходів, а також іншими промисловими об'єктами.

Дані про динаміку деградаційних процесів за 2016-2018 роки відсутні.

Також відсутня інформація про карстову ситуацію на площах ділянок з розвитком техногенного типу карсту, де в минулому кожен рік фіксувалося утворення нових карстових форм.

Дослідження популяції тварин, які охороняються та які з'явилися чи зникли в Донецькій області, не проводилися.

Популяції чужорідних тварин в 2016-2018 роках не досліджувалися, заходи контролю чисельності не проводилися.

З метою вдосконалення діючої в Донецькій області системи моніторингу довкілля, пропонується наступне:

- збільшення кількості пунктів спостереження;
- розширення кількісного та якісного складу показників спостереження за змінами всіх складових навколишнього природного середовища;
- розробка спеціалізованих ГІС;
- автоматизація збору, обробки, аналізу, зберігання екологічної інформації про стан довкілля;
- технічне переоснащення аналітичних лабораторій та постів спостереження за європейськими стандартами;
- впровадження комп'ютерного моделювання процесів у навколишньому середовищі, що відбуваються під дією антропогенного впливу;
- підвищення ефективності екологічних програм;
- підвищення ролі громадськості у розв'язанні екологічних проблем, проведенні екологічної політики та реалізації принципів збалансованого розвитку.

2. АНАЛІЗ СТАНУ ДОВКІЛЛЯ ТА СИСТЕМИ МОНІТОРИНГУ ЛУГАНСЬКОЇ ОБЛАСТІ ЗА 2016-2018 РОКИ

2.1 Відомості про документи, що стали підставою для розробки Звіту

При розробці Звіту були враховані вимоги наступних нормативно-правових актів України:

- Законів України «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про охорону атмосферного повітря», «Про відходи», «Про тваринний світ», «Про рослинний світ», «Про природно-заповідний фонд України», «Про регулювання містобудівної діяльності»;
- Земельного Кодексу України, Водного Кодексу України, Кодексу України «Про надра»,
- Постанови Ради Міністрів УРСР від 28 квітня 1990 р. № 100 «Про порядок і періодичність обнародування відомостей про екологічну, в тому числі радіаційну обстановку та стан захворювання населення»;
- «Положення про державну систему моніторингу довкілля», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30 березня 1998 р. № 391 із змінами, затвердженими постановою Кабінету Міністрів України від 16 травня 2001 р. №528;
- «Положення про моніторинг земель», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 20 серпня 1993 р. №661;
- «Про затвердження Порядку здійснення державного моніторингу вод», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2018 р. №758;
- «Порядок організації та проведення моніторингу в галузі охорони атмосферного повітря», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 9 березня 1999 р. №343;
- Указу Президента України від 12 січня 2015 р. №5 «Про Стратегію сталого розвитку «Україна - 2020»;
- Протоколу про реєстри викидів та перенесення забруднювачів, ратифікований Законом України від 03.02.2016 № 980-VIII;
- Розпорядження Кабінету Міністрів України від 30 листопада 2016 р. №909 «Про затвердження Плану дій із впровадження Ініціативи «Партнерство «Відкритий Уряд» у 2016-2018 роках»;
- Розпорядження Кабінету Міністрів України від 3 квітня 2017 р. №275 «Про затвердження середньострокового плану пріоритетних дій Уряду до 2020 року та плану пріоритетних дій Уряду на 2017 рік»;
- Розпорядження Кабінету Міністрів України від 20 вересня 2017 р. №649 «Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні»;
- Директиви Європейського Парламенту та Ради від 21.05.2008 №2008/50/ЄС «Про якість атмосферного повітря та чистіше повітря для Європи»;
- Директиви №2004/107/ЄС «Про миш'як, кадмій, ртуть, нікель та поліциклічні ароматичні вуглеводні у атмосферному повітрі»;
- Директиви Європейського Парламенту та Ради від 14.03.2007 №2007/2/ЄС «Про створення інфраструктури просторової інформації в Європейському Співтоваристві (INSPIRE)».

Звіт розроблений з урахуванням даних, наведених в Екологічних паспортах Луганської області за 2016-2018 роки, в Регіональних доповідях про стан навколишнього природного середовища в Луганській області у 2016-2017 роках та на офіційних сайтах Луганської обласної державної адміністрації, Департаменту екології та природних ресурсів Луганської обласної державної адміністрації, Державної служби статистики України та Головного управління статистики у Луганській області.

2.2 Фізико-географічна та демографічна характеристика Луганської області

Луганська область розташована на сході України у басейні середньої течії річки Сіверський Донець. Максимальна відстань з півночі на південь складає 275 км, із заходу на схід – 170 км, площа – 26,7 тис. кв. км. (4,4% території України). На півночі, сході та півдні межі області співпадають з державним кордоном України. Тут вона межує з Белгородською, Воронежською та Ростовською областями Російської Федерації. На південному заході її землі межують з Донецькою, а на північному заході – з Харківською областями України.

Територія області представляє собою переважно хвилясту рівнину на лівобережній частині долини Сіверського Донця. На півдні розташований Донецький кряж. В лівобережній частині області простягається Старобільська рівнина.

На крайній півночі в межі області заходять вибалки Середньоруського узгір'я. Абсолютні висоти тут поступово знижуються (від 216 до 50 м) на південь і південний захід до долини Сіверського Донця. Вздовж лівого берега ріки тягнеться порівняно неширока (16-18 км) терасова рівнина, вкрита, головним чином пісками, місцями сформованими в дюни. Найбільш характерною рисою Донецького кряжа є чергування пагорбкуватих водороздільних площин з глибокими крутобережними річковими долинами і сухими балками. Найвища точка – Могила Мечетна – 367 м. В долині рік Міуса й Нагольної висота Донецького кряжа знижується і східні схили переходять в Приазовську берегову рівнину. Північні схили кряжа поступово знижуються в напрямі до Сіверського Донця.

Ландшафтний покрив Луганської області складають чорноземи, що сформувалися в результаті дернового процесу ґрунтоутворення, який розвивається під лугово-степовою рослинністю. У північній частині поширені чорноземи звичайні середньо- та малогумусні. В південній – чорноземи звичайні середньо- та малогумусні, дернові щебенюваті ґрунти. В долині Сіверського Дінця – чорноземні, дернові піщані ґрунти. Щорічне формування надземної та підземної маси рослинного походження та її розкладання в умовах недостатньої вологи обумовлюють значну кількість гумусу, глибина якого варіюється від 50 до 130 см.

Для Луганської області характерні два типи ландшафтів – степовий та лісовий. Ліса займають 8,6% території області та розповсюджені вкрай нерівномірно. Основні масиви лісу знаходяться у басейнах річок Сіверський Донець та Айдар (Кремінський та Станично-Луганський райони). Більш ніж 250 тис. га складають штучні ліси, представлені полезахисними полосами, захисні ліси та зелені смуги навколо крупних міст. Найбільшу площу займають степи, понад 87% території області.

Клімат Луганської області помірно континентальний з помітно вираженими посушливо-суховійними явищами. Формується він під впливом порівняно великої кількості сонячної радіації, домінування континентального повітря помірних широт та відстані від океанів та морів та характеризується доволі спекотним літом із посухою та помірно холодною зимою із нестійким сніговим покривом. Температурний режим нестійкий і протягом року характеризується значними коливаннями. Зміна сезонів здійснюється поступово, без різких перепадів. Тривалість безморозного періоду 150 – 170 днів. За результатами багаторічних досліджень максимальна температура повітря не перевищувала +40°C, мінімальна не падала нижче за –42°C. Найхолодніший місяць – січень, найтепліший – липень. Середня багаторічна температура січня становить –3,8°C, липня – +22,4°C. Загальна кількість опадів за 2018 рік склала 2617,7 мм.

Чисельність наявного населення в Луганській області (за оцінкою) на 1 січня 2019 року становила 2151,8 тис. осіб.

Впродовж 2018 року чисельність населення зменшилася майже на 16 тис. осіб, у т. ч. внаслідок природного скорочення на 10339 осіб і на 5630 осіб – за рахунок міграційного скорочення (таблиця 2.2.1).

Таблиця 2.2.1 - Рух населення Луганської області

Роки	Кількість живонароджених, осіб	Кількість померлих, осіб	Природний приріст, скорочення (–) осіб	Міграційний приріст, скорочення (–), осіб
------	--------------------------------	--------------------------	--	---

2016	6485	14097	-7612	-2487
2017	5973	14314	-8341	-19147
2018	5652	15991	-10339	-5630

Зміни в структурі захворюваності та аналіз причин смертності (таблиця 2.2.2) дозволяють опосередковано зробити висновки про тенденції в забрудненні навколишнього середовища.

Таблиця 2.2.2 – Динаміка зниження чисельності населення

Рік	Всього померлих	За окремими причинами:					
		хвороби системи кровообігу	новоутворення	зовнішні причини смерті	хвороби органів травлення	хвороби органів дихання	деякі інфекційні та паразитарні хвороби
2016	14097	9598	1640	644	651	409	180
2017	14314	9699	1711	647	681	364	171
2018	15991	10913	1925	690	727	382	165

2.3 Оцінка стану атмосферного повітря

На території Луганської області розташовані підприємства енергетичної, вугільної, хімічної промисловості. Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря залежать від обсягів виробництва підприємств галузей енергетики, вугільної, хімічної промисловості, стану житлово-комунального господарства, діяльності автотранспорту та інших виробництв.

Також основними чинниками високого рівня забруднення повітряного басейну області є використання у виробництві застарілого енергоємного обладнання та технологій, відсутність ефективних технологій уловлювання забруднюючих речовин, збільшення автомобільного парку та низька якість дорожнього покриття, відсутність прибиральної дорожньої техніки, та як результат висока запиленість в районах проживання населення.

Характеризуючи стан атмосферного повітря у цілому по Луганській області, необхідно відзначити його поліпшення на протязі 2016-2018 років, адже багато промислових підприємств знизили свою виробничу потужність, а деякі взагалі зупинили роботу. За інформацією Головного управління статистики у Луганській області у 2017 році викиди забруднюючих речовин у атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення порівняно з 2016 роком зменшились на 51,7% та становили 75,1 тис. т. Крім того, від стаціонарних джерел забруднення в атмосферне повітря надійшло 4,2 млн. т (на 56,7% менше порівняно з 2016 роком) діоксиду вуглецю – основного парникового газу, який впливає на зміну клімату.

Протягом 2018 року також спостерігається зменшення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря по відношенню до попереднього року на 37,9% внаслідок зменшення виробничої потужності підприємств. Також зниження кількості викидів за ці роки обумовлене відсутністю інформації по території, невідконтрольній уряду України.

Дані щодо динаміки обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря Луганської області за 2016-2018 роки наведені в таблиці 2.3.1.

Таблиця 2.3.1 - Динаміка обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря

Показники	2016 рік	2017 рік	2018 рік
Викиди забруднюючих речовин та парникових газів від стаціонарних джерел, тис. т	155,5	75,1	46,7
Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел у розрахунку на км ² , т	5,8	2,815	1,7
Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел у розрахунку на одну особу, кг	70,7	34,4	21,6

Дані щодо викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря Луганської області за 2016-2018 роки за видами економічної діяльності наведені в таблиці 2.3.2.

Таблиця 2.3.2 - Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря за видами економічної діяльності

Види економічної діяльності	Обсяги викидів за регіоном, тис. т		
	2016 рік	2017 рік	2018 рік
Усі види економічної діяльності, у тому числі:	155,5	75,1	46,7
Сільське, лісове та рибне господарство	0,7	0,4	0,4
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	22,8	15,1	15,0
Переробна промисловість	52,9	11,4	2,4
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	75,9	46,3	26,9
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	-	0,0	0,0
Будівництво	0,1	0,0	0,0
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	0,1	0,0	0,0
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	2,4	1,2	1,4
Тимчасове розміщування й організація харчування	-	0,0	0,0
Інформація та телекомунікації	-	-	0,0
Фінансова та страхова діяльність	-	-	0,0
Операції з нерухомим майном	-	-	0,0
Професійна, наукова та технічна діяльність	-	0,1	0,0
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	-	-	-
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	0,3	0,4	0,4
Освіта	-	-	0,0
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	0,3	0,2	0,2
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	-	-	0,0
Надання інших видів послуг	-	-	-

Динаміка викидів в атмосферне повітря від стаціонарних джерел по окремим населеним пунктам Луганської області наведена в таблиці 2.3.3.

Таблиця 2.3.3 - Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення у регіоні по окремим населеним пунктам (тис. т)

Назва населених пунктів	2016 рік	2017 рік	2018 рік
Всього по області	155,5	75,1	46,7
м. Лисичанськ	16,6	16,45	13,4
м. Рубіжне	1,7	1,7	1,64
м. Северодонецьк	0,7	0,63	0,6

В складі загального забруднення атмосферного повітря найбільш поширеними забруднюючими речовинами є сірки діоксид, оксид вуглецю, двоокис азоту, тверді частинки, метан.

Дані щодо динаміки забруднення атмосферного повітря, в тому числі по найпоширеніших речовинах, за 2016-2018 роки наведені у таблиці 2.3.4.

Таблиця 2.3.4 - Динаміка забруднення атмосферного повітря, в тому числі по найпоширеніших речовинах

Найменування забруднюючої речовини	Обсяги викидів, т		
	2016 рік	2017 рік	2018 рік
Викиди забруднюючих речовин усього,	155465,4	75125,0	46657,2
у тому числі:			

метали та їх сполуки	339,7		15,0
з них			
свинець	5,0	1,9	1,4
мідь	2,4	1,7	0,8
нікель	1,6	1,2	0,9
хром	2,1	1,6	1,2
цинк	6,2	4,3	2,8
арсен	1,7	1,4	1,1
метан	3982,7	2401,3	2392,2
неметанові леткі органічні сполуки	4177,3	3856,9	635,8
оксид вуглецю	53796,3	16321,8	11726,8
діоксид та інші сполуки сірки	62861,8	33739,1	16599,8
з них			
діоксид сірки	61968,5	33255,6	16134,6
сполуки азоту	13262,4	8311,7	7171,5
з них			
оксиди азоту ₂	12909,7	8081,2	6922,1
оксид азоту	89,2	57,4	47,7
аміак	245,3	162,7	198,4
речовини у вигляді твердих суспендованих частинок	17004,7	10425,6	8108,1
стійкі органічні забруднювачі	0,7	2,9	2,0
з них			
поліароматичні вуглеводні (ПАВ)	0,0	2,4	1,4
інші	0,7	9,0	6,0
Крім того, діоксид вуглецю, млн. т	9,8	4,2	3,2

На території області найбільшими забруднювачами довкілля (в контексті найбільшого впливу на стан повітряного басейну міст) є: ВП «Луганська теплова електрична станція» ТОВ «ДТЕК Східенерго», ПрАТ «Северодонецьке об'єднання Азот», ПрАТ «ЛИНІК».

Однією з основних причин забруднення атмосферного повітря є низький рівень оснащення джерел викидів пилогазоочисним обладнанням. Значно впливає на забруднення атмосфери відсутність установок по вловлюванню газоподібних сполук, а саме: діоксиду сірки, діоксиду азоту, оксиду вуглецю, летючих органічних сполук та інших. Зазначені речовини надходять в повітря від котелень, які працюють на кам'яному вугіллі, добування та переробки корисних копалин, виробництва мінеральної продукції, діяльності виробництва та оброблення деревини та інше.

Інформація щодо транскордонного забруднення атмосферного повітря Луганської області за 2016-2018 роки відсутня.

Дані щодо середньорічного вмісту забруднюючих речовин в атмосферному повітрі міст Луганської області за 2016-2018 роки наведений у таблиці 2.3.5.

Таблиця 2.3.5 - Вміст забруднюючих речовин в атмосферному повітрі міст

Назва забруднюючої речовини	2016 рік		2017 рік		2018 рік	
	Середня концентрація, мг/м ³ (частка ГДК)	Максимальна з разових концентрацій, мг/м ³ (частка ГДК)	Середня концентрація, мг/м ³ (частка ГДК)	Максимальна з разових концентрацій, мг/м ³ (частка ГДК)	Середня концентрація, мг/м ³ (частка ГДК)	Максимальна з разових концентрацій, мг/м ³ (частка ГДК)
1	2	3	4	5	6	7
Лисичанськ						
Пил	0,1 0,67 ГДК	0,3 0,6 ГДК	0,1 0,67 ГДК	0,3 0,6 ГДК	0,1 0,67 ГДК	0,2 0,4 ГДК

Діоксид сірки	0,02 0,4 ГДК	0,046 0,09 ГДК	0,20 4 ГДК	0,049 0,1 ГДК	0,19 3,8 ГДК	0,042 0,08 ГДК
Оксид вуглецю	4 1,33 ГДК	5 1 ГДК	4 1,33 ГДК	5 1 ГДК	4 1,33 ГДК	5 1 ГДК
Діоксид азоту	0,03 0,75 ГДК	0,08 0,4 ГДК	0,03 0,75 ГДК	0,07 0,35 ГДК	0,03 0,75 ГДК	0,06 0,3 ГДК
Хлористий водень	0,06 0,3 ГДК	0,16 0,8 ГДК	0,06 0,3 ГДК	0,16 0,8 ГДК	0,06 0,3 ГДК	0,14 0,7 ГДК
Аміак	0,02 0,5 ГДК	0,05 0,25 ГДК	0,02 0,5 ГДК	0,03 0,15 ГДК	0,02 0,5 ГДК	0,1 0,5 ГДК
Формальдегід	0,012 4,0 ГДК	0,021 0,6 ГДК	0,01 3,33 ГДК	0,02 0,57 ГДК	0,009 3 ГДК	0,021 0,6 ГДК
Севєродонецьк						
Пил	0,1 0,67 ГДК	0,6 1,2 ГДК	0,1 0,67 ГДК	0,3 0,6 ГДК	0,1 0,67 ГДК	0,2 0,4 ГДК
Діоксид сірки	0,019 0,38 ГДК	0,042 0,09 ГДК	0,019 0,38 ГДК	0,040 0,08 ГДК	0,018 0,36 ГДК	0,043 0,09 ГДК
Діоксид азоту	0,02 0,5 ГДК	0,07 0,35 ГДК	0,02 0,5 ГДК	0,06 0,3 ГДК	0,02 0,5 ГДК	0,06 0,3 ГДК
Хлористий водень	0,06 0,3 ГДК	0,14 0,7 ГДК	0,06 0,3 ГДК	0,14 0,7 ГДК	0,06 0,3 ГДК	0,14 0,7 ГДК
Аміак	0,02 0,5 ГДК	0,07 0,35 ГДК	0,02 0,5 ГДК	0,03 0,15 ГДК	0,02 0,5 ГДК	0,06 0,3 ГДК
Формальдегід	0,01 3,3 ГДК	0,021 0,6 ГДК	0,009 3 ГДК	0,024 0,69 ГДК	0,009 3 ГДК	0,021 0,6 ГДК
Рубіжне						
Пил	0,1 0,67 ГДК	0,5 1,0 ГДК	0,1 0,67 ГДК	0,3 0,6 ГДК	0,1 0,67 ГДК	0,3 0,6 ГДК
Діоксид сірки	0,019 0,38 ГДК	0,041 0,08 ГДК	0,019 0,38 ГДК	0,041 0,08 ГДК	0,018 0,36 ГДК	0,035 0,07 ГДК
Оксид вуглецю	5 1,67 ГДК	6 1,2 ГДК	5 1,67 ГДК	6 1,2 ГДК	5 1,67 ГДК	6 1,2 ГДК
Діоксид азоту	0,02 0,5 ГДК	0,07 0,35 ГДК	0,02 0,5 ГДК	0,06 0,3 ГДК	0,02 0,5 ГДК	0,06 0,3 ГДК
Хлористий водень	0,06 0,3 ГДК	0,14 0,7 ГДК	0,06 0,3 ГДК	0,14 0,7 ГДК	0,05 0,25 ГДК	0,14 0,7 ГДК
Формальдегід	0,01 3,3 ГДК	0,02 0,6 ГДК	0,009 3 ГДК	0,017 0,48 ГДК	0,009 3 ГДК	0,021 0,6 ГДК
Анілін	0,02 0,67 ГДК	0,07 1,4 ГДК	0,02 0,67 ГДК	0,05 1 ГДК	0,02 0,67 ГДК	0,05 1 ГДК

Інформація щодо стану радіаційного забруднення атмосферного повітря Луганської області за 2016-2018 роки відсутня.

Луганська область не має власного виробництва озоноруйнівних речовин. Експорт та імпорт озоноруйнівних речовин та продукції, що їх містить, підлягає ліцензуванню.

2.4 Оцінка стану водних ресурсів

У гідрографічному відношенні вся територія Луганщини на підконтрольній уряду України території розташована у межах басейну Сіверського Дінця – основної і найбільшої річки області, яка із загальної довжини 1073 км на протязі 233,9 км перетинає область з північно-західного у південно-східному напрямку.

Загальна водозбірна площа річок басейну Сіверського Дінця на підконтрольній території становить 18,07 тис. кв. км, де протікають 5 з 7-ми середніх річок, це лівобережні притоки – Красна, Айдар, Деркул, Повна та верхня

частина Луганки, загальною довжиною 514,5 км, та 50 малих річок загальною довжиною 1150,6 км. Крім цього протікає 50 струмків загальною довжиною 183,3 км.

Річкова мережа в області слабо розвинута, коефіцієнт гущини річкової мережі складає 0,11 км/кв. км, що нижче середнього по Україні (0,39 км/кв. км), найслабше розвинута в басейні р. Деркул.

Річки в області рівнинного типу з високою весняною повінню і низькою літньо-осінньою меженню. У посушливі роки на окремих ділянках малих річок спостерігається пересихання від декількох до 40 днів, а в суворі зими – перемерзання від 11 до 21 дня.

На території Луганської області, підконтрольній уряду України, у попередні роки розчищено 338,1 км річок.

Поверхневий стік річок формується переважно за рахунок весняного сніготанення. Дощове живлення незначне, тому в літній період живлення річок забезпечується підземними водами.

Природний режим річок викривляється впливом господарської діяльності. В результаті регулювання стоку в 2-3 рази зменшилась періодичність затоплення заплавл.

Господарська діяльність особливо впливає і на льодовий режим річок, скиди стічних і термальних вод. Максимальна товщина льоду на річках досягає 73 см.

Перекид води між основними басейнами здійснюється при перекачці питної та зрошувальної води.

На промисловій території Луганської області в річки попадає значна кількість шахтних вод, що впливає на їх режим, особливо загострилася ситуація в період закриття шахт.

Джерелами водопостачання населення та галузей економіки в області є поверхневі та підземні води. Основним поверхневим джерелом прісної води на території області є р. Сіверський Донець з притоками, але потреби області в воді за рахунок місцевого стоку покриваються не повністю.

З 1984 року дефіцит водних ресурсів області частково покривався за рахунок перекачки дніпровської води, яка подавалась в р. Сіверський Донець по каналу Дніпро-Донбас. В останні роки поповнення дніпровською водою р. Сіверський Донець здійснювалося лише в період проведення водообміну в Краснопавлівському водосховищі (Харківська область). В 2016 році водообмін води у водосховищі проводився, але скиди в р. Сіверський Донець не здійснювалися.

У річкових долинах підконтрольної уряду України території області налічується 291 природне озеро, з яких 85 мають власну назву, та експлуатуються штучно створені 46 водосховищ і 218 ставків, загальний об'єм яких складає 192,512 млн. куб. м.

Мережа водойм Луганської області відіграє суттєву роль у регулюванні річкового стоку. В останні роки значна кількість водойм використовується для риборозведення на умовах оренди.

За площею водної поверхні та об'ємом води водосховища області порівняно невеликі. До найбільших з них відносяться Сватівське – 12,5 млн. куб. м та став-охолоджувач №3 СО «Луганська ТЕС» ТОВ «Східенерго» – 16,0 млн. куб. м.

Щорічно на гідрографічній мережі підконтрольної уряду України території області може формуватись поверхневих вод від 305,14 млн. куб. м в маловодний рік 95% забезпеченості до 403,33 млн. куб. м в середній маловодний рік та 868,21 млн. куб. м в середній по водності рік, з яких 50-80% припадає на період весняної повені та 18-30% на літній період – це місцеві водні ресурси.

У приходній статті водного балансу області значне місце має транзитний стік, що потрапляє на територію області з сусідніх вище розташованих областей. Обсяг транзиту у середній рік орієнтовно становить 3278,84 млн. куб. м/рік, у середній маловодний рік 75% забезпеченості – 2347,64 млн. куб. м/рік та у маловодний рік 95% забезпеченості – 1406,88 млн. куб. м/рік.

Луганська область у басейні Сіверського Дінця є найбільш навантаженою територією. Забезпеченість місцевими водними ресурсами в області на 1 кв. км складає від 47,94 тис. куб. м в середній по водності рік до 16,85 тис. куб. м в рік 95% забезпеченості, в той час як по Україні – 86,8 тис. куб. м/рік; водозабезпеченість населення території в середній по водності рік становить 0,85 тис. куб. м/чол., в маловодний рік – 0,30 тис. куб. м/чол. проти 1,01 тис. куб. м/чол. в середньому по Україні.

Забезпеченість ресурсами підземних вод підконтрольної уряду України території Луганської області порівняно рівномірна. Підземні води у структурі водоспоживання у 2017 році склали 53,8%.

Прогнозні ресурси підземних вод становлять 4634,6 тис. куб. м/добу.

Затверджені експлуатаційні запаси – 1851,315 тис. куб. м/добу або 39,9% від прогнозних.

Основні запаси підземних вод приурочені до тріщинно-карстової зони крейдяно-мергельних порід верхньої крейди. Практичне значення для господарсько-питного водопостачання області мають підземні води водоносних горизонтів кам'яновугільних і головним чином верхньо-крейдяних відкладень, які зосереджені на 70% території області – лівобережжі Сіверського Дінця.

Ця зона характеризується значними запасами води, незначною глибиною залягання, високою водністю свердловин. Найбільші дебіти свердловин (до 160,0 л/с) спостерігаються у заплаві р. Сіверський Донець. Основне живлення підземні води одержують за рахунок атмосферних опадів. На протязі року воно розподіляється нерівномірно та приурочено головним чином до весняного періоду (танення снігу, паводки) и меншою мірою до осіннього.

Дані щодо водокористування в Луганській області за 2016-2018 роки наведені в таблиці 2.4.1.

Таблиця 2.4.1 - Динаміка водокористування

Показники	Одиниця виміру	2016 рік	2017 рік	2018 рік
Забрано води з природних джерел, усього, у тому числі:	млн. мз	145,1	79,11	96,19
поверхневої	млн. мз	44,04	42,56	48,57
підземної	млн. мз	101,1	36,55	47,63
морської	млн. мз	-	-	-
Забрано води з природних джерел у розрахунку на одну особу	мз	-	-	-
Використано свіжої води, усього	млн. мз	69,29	50,56	64,59
у тому числі на потреби:				
господарсько-питні	млн. мз	13,98	13,76	13,40
виробничі	млн. мз	51,40	35,56	49,00
сільськогосподарські	млн. мз	0,747	-	-
зрошення	млн. мз	-	0,031	0,995
рибогосподарські	млн. мз	2,906	0,402	1,303
Використано свіжої води у розрахунку на одну особу	мз	-	-	-
	млн. мз	14,09	13,83	15,19
Втрачено води при транспортуванні	% до забраної води	10	17	16
Скинуто зворотних вод, усього	млн. мз	83,7	42,23	43,76
у тому числі:				
у підземні горизонти	млн. мз	-	-	-
у накопичувачі	млн. мз	0,392	0,003	0,094
на поля фільтрації	млн. мз	0,752	0,592	0,693
у поверхневі водні об'єкти	млн. мз	82,68	41,50	42,93
не віднесених до водних об'єктів	млн. мз	1,020	0,727	0,832
Скинуто зворотних вод у поверхневі водні об'єкти, усього, з них:	млн. мз	82,68	41,50	42,93
нормативно очищених, усього	млн. мз	3,343	1,883	3,004
у тому числі:				
на спорудах біологічного очищення	млн. мз	0,034	0,034	0,036
на спорудах фізико-хімічного очищення	млн. мз	-	-	-
на спорудах механічного очищення	млн. мз	3,309	1,849	2,968
нормативно (умовно) чистих без очищення	млн. мз	8,057	6,470	5,572
забруднених, усього	млн. мз	19,14	18,46	17,94

у тому числі: недостатньо очищених	млн. мз	17,67	17,01	16,99
без очищення	млн. мз	1,474	1,451	0,957
Без категорії (ШП)	млн. мз	52,14	14,68	16,40
Скинуто зворотних вод у поверхневі водні об'єкти у розрахунку на одну особу	млн. мз	-	-	-

Дані щодо використання води в Луганській області за видами економічної діяльності в 2016-2018 роках наведені в таблиці 2.4.2.

Таблиця 2.4.2 - Використання води за видами економічної діяльності

Види економічної діяльності	2016 рік		2017 рік		2018 рік	
	усього, млн. м ³	% економії свіжої води за рахунок оборотної	усього, млн. м ³	% економії свіжої води за рахунок оборотної	усього, млн. м ³	% економії свіжої води за рахунок оборотної
1	2	3	4	5	6	7
Усього за регіоном	69,29	93,74	50,56	93,36	64,59	93,12
За видами економічної діяльності						
у тому числі:						
промисловість	29,56	94,38	22,28	94,14	20,00	94,22
житкомгосп та побутове	38,10	-	26,60	-	42,24	-
сільське господарство	0,863	-	0,985	-	1,718	-
інші	0,767	-	0,695	-	0,632	-

На долю промисловості в 2017 роки приходилося 46% (36,75 млн. мз) загального забору води з природних водних об'єктів, з яких підприємствами вугільної промисловості використали 43% (15,91 млн. куб. м), електроенергетики – 34% (12,56 млн. куб. м), хімічної та нафтохімічної промисловості – 7% (2,771 млн. куб. м), деревообробної промисловості – 12% (4,327 млн. куб. м), інші – 4%.

На долю комунального господарства приходилося 52% (41 млн. куб. м) загального забору води з природних водних об'єктів.

Головним підприємством, яке здійснювало забір води з поверхневих водних об'єктів (р. Сіверський Донець) для забезпечення водою споживачів Луганської області в 2017 році було підприємство КП «Попаснянський Районний Водоканал». У 2017 році забір води цим підприємством склав 19,09 млн. куб. м або 47% від забору з поверхневих джерел по галузі.

У таблиці 2.4.3 наведені дані щодо скидання забруднюючих речовин із зворотними водами у поверхневі водні об'єкти Луганської області за 2016-2018 роки.

Таблиця 2.4.3 - Скидання забруднюючих речовин із зворотними водами у поверхневі водні об'єкти

Перелік скинутих забруднюючих речовин	2016 рік	2017 рік	2018 рік
	обсяг забруднюючих речовин	обсяг забруднюючих речовин	обсяг забруднюючих речовин
тис. тон			
Азот амонійний	0,055	0,054	0,064
БСК 5	0,208	0,211	0,202
Завислі речовини	0,270	0,288	0,265

Нітрати	0,415	0,268	0,285
Нітрити	0,020	0,014	0,014
Сульфати	4,108	3,656	3,387
Сухий залишок	16,50	14,60	13,56
Хлориди	2,674	2,548	2,443
ХСК	1,055	1,087	0,963
ТОН			
Алюміній	0,461	0,278	0,129
Анілін	0,018	0,014	0,010
Залізо	5,632	5,362	5,239
Кальцій	107,7	66,64	115,37
Магній	8,375	-	6,325
Метанол	0,302	0,266	0,218
Мідь	0,044	0,091	0,028
Нафтопродукти	2,031	2,210	1,764
Нікель	0,062	0,143	0,128
Свинець	0,016	0,012	0,010
СПАР	2,176	2,123	2,005
Феноли	0,060	0,027	0,0264
Формальдегіди	0,031	0,027	0,022
Фосфати	70,39	58,48	47,64
Хром загальний	0,120	0,108	0,082
Цинк	0,677	0,337	0,226

Зі зворотними водами до поверхневих водних об'єктів басейну р. Сіверський Донець на території Луганської області за даними державної статистичної звітності за формою 2-ТП (водгосп) у 2017 році було скинуто 8,26 тис. т забруднюючих речовин, із них провідними галузями економіки: промисловість – 4,63 тис. т (56%) та комунальне господарство – 3,63 тис. т (34%).

З II півріччя 2014 року контроль якості у прикордонних створах транскордонних водних об'єктів не здійснюється, оскільки ці створи розташовані на непідконтрольній уряду України території.

Сіверсько-Донецьке басейнове управління водних ресурсів в рамках системи державного моніторингу довкілля у відповідності з постановами Кабінету Міністрів України від 20.07.1996 №815 і від 30.03.1998 №391 здійснює нагляд за якісним станом поверхневих вод, в тому числі на підконтрольній уряду України території Донецької області.

Мережа моніторингових спостережень поверхневих водних об'єктів в Луганській області протягом 2017 року складала 6 створів в басейні р. Сіверський Донець.

Аналіз якісного стану поверхневих водних об'єктів в басейнах річки Сіверський Донець, виконується за гідрохімічними (сольові, органічні, біогенні, специфічні, у т.ч. пріоритетні – нікель, кадмій, свинець і ртуть, та розчинні гази), радіологічними (штучні радіонукліди стронцій-90 і цезій-137) та токсикологічними (хлорорганічні пестициди та триазинові гербіциди, у т.ч. 5 пріоритетних) показниками.

У 2017 році поверхневі води у створах вздовж водотоку річки Сіверський Донець на території Луганської області на основі Інтегрального показника якості води (категорія) відносяться до III класу якості 4 категорії (задовільні, слабко забруднені). Річки Нижня Біленька та Верхня Біленька на основі Інтегрального показника якості води (категорія) відносяться III класу якості 5 категорії (посередні, помірно забруднені).

Концентрації сольових показників, біогенних, органічних, специфічних речовин трохи коливаються на рівні минулого року та середніх багаторічних показників. Відзначається перевищення середньорічних ГДК (згідно «Узагальненого переліку гранично допустимих концентрацій (ГДК) та орієнтовно безпечних рівнів впливу») по: БСК₅ 1,6-2,1 ГДК, азоту амонійному 2,3-3,9 ГДК (у притоках), алюмінію 1,1-1,5 ГДК (у притоках), залізу загальному 1,1-2,3 ГДК, марганцю 2,7-3,7 ГДК, міді 2,1-2,4 ГДК, нафтопродуктам 1,1-1,3 ГДК (у притоках), нітратам 1,4-6,9 ГДК, хрому (VI) – 3,1-6 ГДК, цинку до 2,2 ГДК.

Кисневий режим задовільний.

Вміст радіонуклідів стронцію-90 та цезію-137 значно нижче від встановлених нормативів. Вміст токсикологічних інгредієнтів в створах по руслу р. Сіверський Донець нижчий за межу визначення методик; в створах суббасейнів – значно нижче встановлених ГДК.

В цілому за результатами спостережень у 2017 році якісний стан поверхневих водних об'єктів басейну річки Сіверський Донець в межах Луганської області на рівні минулого року, концентрації забруднюючих речовин коливаються в межах середньобагаторічних значень без тенденції до погіршення.

За даними досліджень вміст радіонуклідів варіював: по стронцію-90 – від 0,0205 Бк/куб. дм до 0,045 Бк/куб. дм; по цезію-137 – від 0,0325 Бк/куб. дм до 0,038 Бк/куб. дм, що значно нижче від встановлених нормативів «Допустимих рівнів вмісту радіонуклідів ^{137}Cs та ^{90}Sr у продуктах харчування та питній воді» (2,0 Бк/куб. дм).

Інформація щодо гідробіологічної оцінки якості вод та стану гідробіоценозів відсутня.

Всього на території Луганської області розташовано 4 водозабори, які здійснюють забір поверхневої води для потреб питного водопостачання населення (у т.ч. 1 резервний), з них на підконтрольній уряду України території розташовано 2 питних водозабори (у т.ч. 1 резервний) КП «Попаснянський Районний Водоканал».

Спостереження за станом якості вод питних водозаборів проводяться у 2 створах, розташованих на р. Сіверський Донець:

– р. Сіверський Донець, с. Білогорівка, 469 км (питний водозабір на Луганську область, ЗФС КП «Попаснянський Районний Водоканал»):

- ХСК – 18,65 мгО₂/куб. дм;
- БСК₅ – 3,24 мгО₂/куб. дм;
- азот амонійний – 0,25 мг/куб.дм;
- сухий залишок – 1100,3 мг/куб. дм;
- нітрати – 8,64 мг/куб. дм (у 2016 році – 8,83 мг/куб. дм);
- фосфати – 1,18 мг/куб. дм;
- солі важких металів:
  - залізо загальне – 0,11 мг/куб. дм;
  - марганець – 0,037 мг/куб. дм;
  - кобальт – 0,0066 мг/куб. дм;
  - хром₆₊ – 0,0031 мг/куб. дм;
  - цинк – 0,0084 мг/куб. дм;
  - мідь – 0,0023 мг/куб. дм;
  - хром₃₊ – 0,0015 мг/куб. дм;
- розчинений кисень – 9,7 мгО₂/куб. дм (у 2016 році – 9,58 мгО₂/куб. дм);
- жорсткість – 9,08 ммоль/куб. дм.

Значення інтегрального показника – 3,85, якість води відноситься до III класу 4 категорії (задовільні, слабо забруднені).

– р. Сіверський Донець, с. Світличне, 406 км (резервний питний водозабір КП «Попаснянський Районний Водоканал»):

- ХСК – 19,52 мгО₂/куб. дм;
- БСК₅ – 3,74 мгО₂/куб. дм;
- азот амонійний – 0,36 мг/куб. дм;
- сухий залишок – 1203,9 мг/куб. дм;
- нітрати – 9,96 мг/куб. дм;
- фосфати – 1,35 мг/куб. дм;
- солі важких металів:
  - залізо загальне – 0,16 мг/куб. дм;
  - марганець – 0,034 мг/куб. дм;
  - кобальт – 0,0074 мг/куб. дм;
  - хром₆₊ – 0,0055 мг/куб. дм;
  - цинк – 0,019 мг/куб. дм;
  - мідь – 0,0021 мг/куб. дм;
  - хром₃₊ – 0,002 мг/куб. дм;
- розчинений кисень – 9,37 мгО₂/куб. дм;
- жорсткість – 10,18 ммоль/куб. дм.

Значення інтегрального показника – 4,00, якість води відноситься до III класу 4 категорії (задовільні, слабо забруднені).

За даними ДУ «Луганський обласний лабораторний центр МОЗ України» усього на контрольованій Україною частині території області у 2017 році знаходилося приблизно 358 водопроводів питного водопостачання, з них 118 сільських і 173 локальних.

Підземні води є основним джерелом централізованого питного водопостачання області. Із 358 водозаборів 357 відносяться до підземних джерел централізованого питного водопостачання. Підземні води більшості водозаборів не відповідають вимогам 1-2 класу якості води згідно ДСТУ 4808:2007 «Джерела централізованого питного водопостачання. Гігієнічні та екологічні вимоги щодо якості води і правила вибирання» за показниками, що характеризують загально-санітарні хімічні показники (як правило, за показниками загальної жорсткості та сухого залишку, в окремих випадках за вмістом сульфатів, хлоридів, нітратів та інших інгредієнтів) відносяться до підземних джерел централізованого питного водопостачання 3-4 класу якості води. Через відсутність сучасних технологій очистки води у водопровідну мережу подається вода, яка в 41,9% досліджених проб у 2017 році за фізико-хімічними показниками не відповідала вимогам ДСанПіН 2.2.4-171-10 «Гігієнічні вимоги до води питної, призначеної для споживання людиною» та ДСТУ 7525:2014 «Вода питна. Вимоги та методи контролювання якості».

Крім підземних вод для господарсько-питного водопостачання використовуються вода із поверхневої водойми – водозабір Західної фільтрувальної станції (ЗФС) з р. Сіверський Донець у створі, розташованому в районі смт. Білогорівка Попаснянського району. Очистка річної води здійснюється на очисних спорудах ЗФС. Водозабір ЗФС характеризується нестабільністю якості води та за загально-санітарними хімічними (сухий залишок, жорсткість загальна, сульфати) та окремими мікробіологічними показниками не відповідає вимогам 1-3 класу якості води згідно ДСТУ 4808:2007 «Джерела централізованого питного водопостачання. Гігієнічні та екологічні вимоги щодо якості води і правила вибирання». Нестабільною є якість води у водозабір ЗФС і за мікробіологічними показниками, зокрема за індексом колифагів. У 2017 році число колифагів сягало рівня 2000 БУО в куб. дм води (середнє значення 725 БУО/куб. дм), при нормативному показнику для 3-го класу якості води не більше 100 БУО/куб. дм.

До актуальних проблем питного водопостачання області відноситься і вторинне мікробне забруднення питної води в водопровідних мережах (за даними «Національної доповіді про якість питної води та стан питного водопостачання в Україні у 2015 році» 51,8% водопровідних мереж області потребують заміни, а показник аварійності на водопровідних мережах складає 9,29 аварій на 1 км мережі) та води нецентралізованих джерел питного водопостачання.

За даними моніторингових спостережень, населення області забезпечується питною водою із систем централізованого питного водопостачання, що характеризується нестабільністю якості за санітарно-хімічними та мікробіологічними показниками. У 2017 році з 4968 досліджених проб з систем централізованого питного водопостачання за мікробіологічними показниками 1,83% проб води не відповідали вимогам ДСанПіН 2.2.4.171-10 «Гігієнічні вимоги до води питної, призначеної для споживання людиною» та ДСТУ 7525:2014 «Вода питна. Вимоги та методи контролювання якості». У порівнянні з 2016 роком питома вага проб, що за мікробіологічними показниками (загальні колиформи) не відповідала санітарно-гігієнічним нормативам, зменшилась на 1,47% (у 2016 році питома вага нестандартних проб становила 3,3%). При цьому найбільший відсоток нестандартних проб із водопроводів за мікробіологічними показниками виявлено у Новопсковському (5,8%), Біловодському і Попаснянському (по 3,2%), Станично-Луганському (2,6%), Білокуракінському (2,1%) районах та місті Лисичанську (4,4%).

В окремих пробах у питній водопровідній воді міста Лисичанська, деяких населених пунктів Біловодського, Попаснянського, Міловського, Марківського, Станично-Луганського районів виявлено *E. Coli* та ентерококи, що свідчить про грубі порушення вимог чинного законодавства у водозабезпеченні населення питною водою та епідемічну небезпеку водопровідної води. Мікробне забруднення питної води централізованого водопостачання пов'язане з вторинним забрудненням води в водопровідних мережах через їхній незадовільний технічний стан та високу аварійність.

Через грубе порушення ВП «Старобільський технікум Луганського національного аграрного університету» вимог санітарних норм і правил з експлуатації відомчого водопроводу, що привело до мікробного забруднення води, у с. Веселе Старобільського району у вересні 2017 року був зареєстрований спалах гострого гастроентероколіту (захворіло 54 особи).

2.5 Оцінка стану земельних ресурсів

Загальна площа земель Луганської області становить 1831,882 тис. га, у тому числі за деякими категоріями та угіддями:

- сільгоспугіддя загалом - 1406,189 тис. га;
- ліси та інші лісовкриті площі - 244,443 тис. га;
- землі природоохоронного призначення - 74,59 тис. га;
- землі водного фонду - 16,1 тис. га;
- землі рекреаційного призначення - 0,651 тис. га;
- забудовані землі - 50,5 тис. га;
- відкриті землі без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом (піски, яри, землі під зсувами, щебенем, галькою, голими скелями) – 66,4 тис. га.

Землі характеризуються різноманітністю ґрунтів, частина їх має несприятливі водно-фізичні і хімічні властивості. Відповідно до матеріалів державного земельного кадастру динаміка структури земельного фонду області наведена у таблиці 2.5.1.

Дані щодо площ земель, зайнятих під водоохоронні зони та прибережні смуги водних об'єктів в Луганській області в 2016-2018 роках наведені в таблиці 2.5.2.

Таблиця 2.5.2 - Водоохоронні зони та прибережні захисні смуги водних об'єктів

Показник	2016 рік	2017 рік	2018 рік
Загальна площа встановлених водоохоронних зон водних об'єктів, га	-	-	-
з них: які внесено до державного земельного кадастру	-	-	-
Загальна площа прибережних захисних смуг водних об'єктів, га	1,4174	1,4174	1,4174
з них: які внесено до державного земельного кадастру	-	-	-

Дані щодо порушених, відпрацьованих та рекультивованих земель Луганської області за 2016-2018 роки наведені в таблиці 2.5.3.

Сільськогосподарська освоєність Луганської області у 2018 році складає 76,76%, частка ріллі в загальній площі сільськогосподарських угідь становить 53,15%.

За даними Державного земельного кадастру в області в 2018 році враховано 2,123 тис. га порушених земель, з них 1,103 тис. га – відпрацьованих земель, які підлягають рекультивациі.

У 2018 році рекультивациі порушених земель не проводилась.

Таблиця 2.5.1 - Структура земельного фонду регіону

Основні види земель та угідь	На 01.01.2017		На 01.01.2018		На 01.01.2019	
	Усього, тис. га	% до загальної площі	Усього, тис. га	% до загальної площі	Усього, тис. га	% до загальної площі
Загальна територія, у тому числі:	1876,1	100	1876,1	100	1876,1	100
1. Сільськогосподарські угіддя, з них:	1427,4	76,08	1427,4	76,08	1427,4	76,08
- рілля	997,2	53,15	997,2	53,15	997,2	53,15
- перелоги	15,2	0,673	15,2	0,673	15,2	0,673
- багаторічні насадження	12,6	0,7	12,6	0,7	12,6	0,7
- сіножаті і пасовища	402,4	21,45	402,4	21,45	402,4	21,45
2. Ліси та інші лісовкриті площі	244,443	13,34	244,443	13,34	244,443	13,34
3. Забудовані землі	55,5	2,93	55,5	2,93	55,5	2,93
4. Відкриті заболочені землі	15,1	0,8	15,1	0,8	15,1	0,8
5. Відкриті землі без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом (піски, яри, землі зайняті зсувами, щебенем, галькою, голими скелями)	74,2	3,96	74,2	3,96	74,2	3,96
6. Інші землі	35,2	1,88	35,2	1,88	35,2	1,88
Усього земель (суша)	1860,1	99,14	1860,1	99,14	1860,1	99,14
Території, що покриті поверхневими водами	16,052943	0,856	16,052943	0,856	16,052943	0,856

Таблиця 2.5.3 - Порушені, відпрацьовані та рекультивовані землі

Землі	2016 рік	2017 рік	2018 рік
Порушені, тис. га	1,938	1,956	2,123
% до загальної площі території	0,103	0,104	0,11
Відпрацьовані, тис. га	0,969	0,969	1,103
% до загальної площі території	0,052	0,052	0,06
Рекультивовані, тис. га	-	-	0
% до загальної площі території	-	-	0

Основною причиною повільних темпів проведення робіт з поліпшення малопродуктивних угідь та деградованих земель є відсутність актуальних даних по якісних і кількісних характеристиках земель. Роботи з якісної оцінки сільськогосподарських угідь області проводились у 1996 році, були визначені площі дефляційно-небезпечних угідь, з них еродованих, підданих водній та вітрової ерозії та інші. Протягом 1997-2018 років комплексні роботи з якісної оцінки земель не проводились.

Матеріали обстеження ґрунтів Луганської області свідчать, що значна частина ґрунтів малопридатна для сільськогосподарського використання за своїм генетичним походженням (ґрунти на пісках, піщаниках, сланцях та ін.), ознакам засолення, щербистості і заболочування. Тривале використання земель для сільськогосподарських потреб без належних агротехнічних заходів призвело до фізико-хімічної деградації ґрунтів, тому що з інтенсивними ерозійними процесами спостерігається комплекс таких негативних факторів, як зниження вмісту гумусу, поживних речовин та інше (таблиця 2.5.4).

Внаслідок реформування земельних відносин у сільськогосподарському виробництві зруйнована система заходів щодо охорони земель від негативних факторів: порушені ґрунтозахисні сівозміни, не вживаються заходи по боротьбі з бур'янами, не вносяться органічні добрива, тощо.

В процесі діяльності гірничодобувної промисловості, несанкціонованого видобування корисних копалин відкритим способом відбувається порушення земель на значних площах, що також призводить до деградації.

Таблиця 2.5.4 - Поширеність процесів деградації земель

Види деградованих земель	За роками					
	2016 рік		2017 рік**		2018 рік	
	Площа земель, підданих впливу, тис. га	% від загальної площі регіону	Площа земель, підданих впливу, тис. га	% від загальної площі регіону	Площа земель, підданих впливу, тис. га	% від загальної площі регіону
Дефляційно небезпечні землі (с/г угіддя)	-	-	-	-	-	-
Землі (с/г угіддя), піддані водній ерозії	294,80	-	294,80	-	294,80	-
Землі (с/г угіддя), піддані сумісній дії водної та вітрової ерозії	-	-	-	-	910,30	-
Землі (с/г угіддя) з кислими ґрунтами	-	-	-	-	-	-
Землі (с/г угіддя) із засоленими ґрунтами	-	-	-	-	-	-
Землі (с/г угіддя) із солонцюватими ґрунтами	-	-	-	-	-	-
Землі (с/г угіддя) із солонцевими комплексами	-	-	-	-	-	-
Землі (с/г угіддя) осолоділі	-	-	-	-	-	-
Землі (с/г угіддя) перезволожені	-	-	-	-	-	-

Землі (с/г угіддя) заболочені	-	-	—	—	—	—
Землі (с/г угіддя) кам'яністі	-	-	—	—	—	—
Землі, що піддані зсувам	-*	-*	3,121	0,16	3,121	0,16
Землі над породами, що здатні до карстування, у тому числі під од. карстопроявів	-*	-*	1,97	0,1	1,97	0,1
Забруднені землі (с/г угіддя), які не використовуються у с/г виробництві	-*	-*	—	—	—	—
Землі, що перебувають у стані консервації	-*	-*	6,22	0,33	6,22	0,33
Підтоплені землі	-*	-*	11,28	0,6	11,28	0,6
Порушені землі	-*	-*	2,123	0,11	2,123	0,11

*- інформація відсутня;

**- *Протягом 2017 року обстеження щодо виявлення деградованих земель не проводилась, тому інформація надана на підставі даних з «Программы защиты почв от водной и ветровой эрозии, других видов деградации земель», виконаної на замовлення головного управління Держгеокадастру у Луганській області.

Одним із факторів посилення антропогенного впливу на земельні ресурси є забруднення ґрунтів, зокрема, радіонуклідами, важкими металами і іншими компонентами. В процесі діяльності гірничодобувної промисловості відбувається порушення земель на значних площах, що призводить до деградації.

Станом на 01.01.2017 на території області площа земель під відкритими розробками та кар'єрами, шахтами, які експлуатуються, складає 774,95 га, під відпрацьованими розробками та кар'єрами, закритими шахтами, відвалами, териконами, які не експлуатують, складає 1291,75 га (таблиця 2.5.5).

Таблиця 2.5.5 - Землі під відкритими розробками, кар'єрами, шахтами та відповідними спорудами в розрізі адміністративно-територіальних одиниць*

Адміністративні утворення	Землі під відкритими розробками, кар'єрами, шахтами та відповідними спорудами		
	всього	відкриті розробки та кар'єри, шахти, які експлуатуються	інші (під відпрацьовані розробки та кар'єри; закриті шахти; відвали, терикони, які не експлуатують)
Біловодський район	1,2000	0	1,2000
Білокуракинський район	121,2000	90,5000	30,7000
Кремінський район	111,6626	18,5000	93,1626
Марківський район	13,8551	13,8551	
Міловський район	5,4900		5,4900
Новоайдарський район	8,6954		8,6954
Новопсковський район	80,2800	23,2800	57,0000
Попаснянський район	1002,3557	463,1761	539,1796
Сватівський район	179,1530		179,1530
Станично-Луганський район	193,5228	43,5228	150,000
Старобільський район	84,3295		84,3295
Троїцький район	24,5000		24,5000
м. Лисичанськ	240,4593	122,1160	118,3433
м. Рубіжне			
м. Северодонецьк			
Луганська область	2066,7034	774,9500	1291,7534

* - дані надані на адміністративно-територіальні одиниці, де органи державної влади здійснюють свої повноваження

За результатами гідрогеологічних обстежень на території області спостерігається понад 2000 га явно підтоплених земель та понад 8000 га потенційно підтоплених.

В зонах дій меліоративних систем (осушувальних) знаходяться 14 підтоплених населених пунктів, з них сім в Білокуракинському, три в Новоайдарському, один в Сватівському і три в Старобільському районах.

Загострює ситуацію з підтопленням закриття вугільних шахт, що пов'язано з припиненням водовідливу. Це активізує процеси підтоплення на території шахтарських міст і селищ.

Важливою екологічною проблемою є несанкціоновані звалища навколо населених пунктів, які щорічно поглинають значні площі земель і негативно впливають на них, стають небезпечним джерелом отруєння довкілля.

Площі порушених, відпрацьованих та рекультивованих земель наведені у таблиці 2.5.6.

Таблиця 2.5.6 - Заходи щодо охорони та відтворення земельних ресурсів

Площі (тис. га) деградованих та забруднених земель, що передбачені для:		У 2017 році, тис. га			Загальна площа земель станом на 01.01.2017, тис. га	
консервації	рекультивациі	законсервовано, у т. ч. шляхом:		рекультивовано	законсервованих	рекультивованих
		залуження	заліснення			
6,000	0,955	-	-	-	-	-

Характеристика ґрунтів за вмістом гумусу, фосфору та калію за результатами агрохімічної паспортизації (раз на 5 років) наведена в таблицях 2.5.7 – 2.5.10. Дані щодо вмісту азоту за нітрифікаційною здатністю в ґрунтах відсутні.

Таблиця 2.5.7 - Характеристика ґрунтів за вмістом гумусу

Район	Площа ґрунтів, %						Середньозважений показник, %
	дуже низький < 1,1	низький 1,1-2,0	середній 2,1-3,0	підвищений 3,1-4,0	високий 4,1-5,0	дуже високий > 5,0	
Біловодський	-	-	0,1	54,2	45,7	-	3,86
Білокуракинський	-	-	0,5	25,4	73,9	0,2	4,1
Кремінський	(останні 5 років не обстежувався)						
Марківський	-	-	-	33,5	66,5	-	4,19
Міловський	-	-	-	52,7	47,3	-	3,94
Новоайдарський	-	-	4,9	70,6	24,5	-	3,38
Новопсковський	-	-	0,2	37	62,8	-	4,18
Попаснянський	-	-	3,2	76,2	20,6	-	3,26
Сватівський	-	-	-	20,3	79,6	0,1	4,44
Станично-Луганський	-	-	2,3	65,1	32,6	-	3,77
Старобільський	-	-	-	46,9	53,1	-	3,94
Троїцький	-	-	-	10,6	89,4	-	4,65
Усього	-	-	0,9	43	56,1	0,03	4,01

Таблиця 2.5.8 - Характеристика ґрунтів за вмістом азоту, що легко гідролізується

Район	Площа ґрунтів, %	Середньозважений
-------	------------------	------------------

	дуже низький < 100	низький 101,0- 150,0	середній 151,0- 200	підвищений >200	показник, мг/кг ґрунту (Корнфілд)
Біловодський	32,2	67,8	-	-	105
Білокуракинський	26,2	73,6	0,2	-	111
Кремінський	(останні 5 років не обстежувався)				
Марківський	21,5	78,5	-	-	112
Міловський	49	51	-	-	101
Новоайдарський	60	40	-	-	95
Новопсковський	23,9	76,1	-	-	110
Попаснянський	58,5	41,5	-	-	90
Сватівський	25,9	73,7	0,4	-	112
Станично- Луганський	59,3	40,6	0,1	-	96
Старобільський	26,9	73	0,1	-	108
Троїцький	17,2	81,2	1,6	-	116
Усього	35,9	63,9	0,2	-	106

Таблиця 2.5.9 - Характеристика ґрунтів за вмістом рухомих сполук фосфору

Район	Площа ґрунтів, %						Середньо- зважений показник, мг/кг ґрунту (Чиріков)
	дуже низький < 20	низький 21-50	середній 51-100	підвищений 101-150	високий 151-200	дуже високий > 200	
Біловодський	0,1	15,5	75,7	8	0,7		71
Білокуракинський	0,3	17,9	73,9	7,6	0,3		69
Кремінський	(останні 5 років не обстежувався)						
Марківський	0,4	24,8	71	3,6	0,2		63
Міловський	0,2	25,4	66,9	6,5	0,8	0,2	67
Новоайдарський	1,4	19,4	67,9	9,2	1,7	0,4	73
Новопсковський		17,8	73,4	7,2	1,1	0,5	70
Попаснянський	2,1	37,9	53,6	5,4	1		58
Сватівський	0,3	15,3	74,2	9,1	0,7	0,4	74
Станично- Луганський	0,2	9,7	72,3	12,7	2,4	2,7	82
Старобільський		10,4	80,2	8,8	0,4	0,2	75
Троїцький	0,1	19,8	68,1	11,7	0,3		71
Усього	0,6	19,4	69,6	8,8	1	0,6	71

Таблиця 2.5.10 - Характеристика ґрунтів за вмістом рухомих сполук калію

Район	Площа ґрунтів, %						Середньозва- жений показник, мг/кг ґрунту (Чиріков)
	дуже низький < 20	низький 21-40	середній 41-80	підвищений 81-120	високий 121-180	дуже високий > 180	
Біловодський			6,9	69,7	23	0,4	107
Білокуракинський		0,4	24	64,3	10,4	0,9	96
Кремінський	(останні 5 років не обстежувався)						
Марківський			21,8	68,7	9,1	0,4	96

Міловський			6,5	55	37	1,5	118
Новоайдарський		0,6	27,5	56,4	15,1	0,4	96
Новопсковський			9,4	70,6	18,4	1,6	106
Попаснянський			24,4	63,1	12,3	0,2	92
Сватівський		0,1	29,7	56,6	13	0,6	100
Станично-Луганський		0,5	11,4	62	24	2,1	109
Старобільський			12,9	77,4	9,6	0,1	101
Троїцький			14,7	68,8	16,4	0,1	102
Усього		0,2	17,6	64,7	16,7	0,8	102

2.6 Аналіз стану геологічного середовища та надр

Мінерально-сировинна база Луганській області складається з багатьох корисних копалин, основними з яких є вугілля, підземні води (прісні, технічні, мінеральні, шахтні та ін.), неметалеві корисні копалини.

Підземні води є основним джерелом господарсько-питного централізованого водопостачання населення та підприємств Луганській області. У зв'язку з тим, що Луганська область відноситься до регіонів з особливим техногенним навантаженням, склалась несприятлива екологічна обстановка, яка негативно впливає на гідродинамічний та гідрохімічний стан підземних вод.

В межах підконтрольної уряду України території Луганської області запаси вугілля та супутніх германію та газу-метану у вугіллі зосереджені в надрах Лисичанського, Мар'ївського та у Старобільського геолого-промислових районів. Запаси вугілля Лисичанського та Мар'ївського геолого-промислових районів розвідуються та інтенсивно експлуатуються. Супутні германій та газ-метан у вугіллі не видобуваються. Для забезпечення зростання видобутку енергетичного вугілля найбільш перспективним в Луганській області є Старобільський геолого-промисловий район, який до цього часу не освоєний промисловістю.

Вугілля Лисичанського, Мар'ївського та Старобільського геолого-промислових районів відноситься до марок Д, ДГ, Г, Ж, тому основний напрямок використання вугілля – енергетичний. Вугілля Мар'ївського геолого-промислового району (при відповідних показниках якості вугілля) може бути придатним для коксування.

Золи вугілля можуть використовуватися для виробництва наповнювачів, в тому числі для бетонів.

Станом на 01.01.2018 року Державним балансом запасів корисних копалин (вугілля) обліковано 54 вугільних родовища, які розробляють 12 шахт різної форми власності, які знаходяться на території підконтрольної уряду України. Балансові запаси вугілля категорій А+В+С₁ у 54 вугільних родовищах становлять 3671,0 млн. т, категорії С₂ – 1 277,5 млн. т.

Вугілля марок Г, Ж восьми вугільних родовищ Мар'ївського геолого-промислового району придатне для коксування, тому може використовуватися у коксохімічній промисловості. Станом на 01.01.2018 року запаси коксівного вугілля становлять 462, 9 млн. т.

Шахтний фонд представлений шахтами з виробничою потужністю від 100 до 700 тис. т вугілля за рік.

Розробка вугілля ведеться на глибинах 580-900 м.

Забезпеченість промисловими запасами вугілля діючих шахт змінюється в широких межах – від 30 до 133 років. Вугілля пластів Лисичанського, Мар'ївського та Старобільського геолого-промислових районів є германієносним.

Германій як супутній компонент можливо вилучати при видобутку та використанні кам'яного вугілля.

Кількість запасів германію до недавніх часів були засекречені.

На даний час германій вугільних родовищ Луганської області при видобутку та використанні кам'яного вугілля не вилучається.

В межах підконтрольної уряду України території Луганської області запаси германію оцінені в коксівному вугіллі по 2 родовищах і енергетичному вугіллі по 25 вугільних родовищах, в тому числі по 8 діючих шахтах. Станом на 01.01.2018 року Державним балансом запасів корисних копалин (германій у кам'яному вугіллі) Луганської області обліковані запаси германію за категоріями у кількості: С₁ – 8,4 тис. т, С₂ – 4,6 тис. т марок вугілля Д, ДГ, Г та Ж.

Газоносні вугільні родовища враховуються як нетрадиційні джерела вуглеводородних газів. Метан вугільних родовищ при перерахунку на умовне топливо займає 3-4 місце у світі після вугілля, газу, нафти і може розглядатися як компонент паливно-енергетичної сировинної бази.

Загальні запаси та ресурси метану кам'яновугільних родовищ Луганської області підраховані на глибинах від 500 м до 1300 м. Кількість метану, яка міститься у гірських породах та вугіллі, плавно збільшується при зростанні ступеня метаморфізму вугілля від довгопламеневих до пісних та антрацитів (напівантрацитів). Тому вугільні товщі, які складені вугіллям марок від довгопламеневих до пісних вважаються потенційно газоносними.

В межах Луганської області (територія, що підконтрольна уряду України) запаси газу-метану оцінені по 14 вугільних родовищах Лисичанського та Мар'ївського геолого-промислових районах, в тому числі по 6 діючих шахтах. Станом на 01.01.2018 року Державним балансом запасів корисних копалин (газу (метан) вугільних родовищ) Луганської області обліковані запаси газу (метану) за категоріями у кількості : С₁ –5601,6 млн. куб. м, С₂ –5377 млн. куб. м.

На даний час роботи з дегазації та вилучення газу-метану з вугільних пластів великих шахт ПАТ «Лисичанськвугілля» та ДП «Первомайськвугілля» не ведуться.

Станом на 01.01.2018 року в Луганській області нараховується 51 ділянка родовищ питних підземних вод, експлуатаційні запаси яких складають 1222,583 тис. куб. м/добу за категоріями А+В+С₁.

Крім цього, в межах області експлуатується 4 водозабори з продуктивністю >1,0 тис. куб. м /добу на незатверджених запасах підземних вод.

За даними держобліку на території Луганської області у 2017 році всього відібрано підземних вод 114,242 тис. куб. м/добу, з них прісних підземних вод 57,781 тис. куб. м/добу з затвердженими запасами.

У 2017 році підземні води Луганської області використовувались на господарсько-питні цілі у кількості 62,78 тис. куб. м/добу, на виробничо-технічні потреби – 7,469 тис. куб. м/добу.

Розташування родовищ будівельних матеріалів обумовлено геологічною будовою північної території Луганської області, літологічним складом порід.

Родовища будівельного піску та цегельно-черепична сировина (глина, суглинок, аргіліти, сланці глинисті, пісок) в основному зосереджені на лівобережжі р. Сіверський Донець.

Запаси неметалічних корисних копалин території Луганської області, що знаходиться поза межами проведення АТО, які обліковані Державними балансами запасів корисних копалин України станом на 01.01.2015 року включають 55 родовищ та становлять 241964,9 тис. куб. м (у т. ч. за категоріями: А - 38072,9 тис. куб. м, В - 72016 тис. куб. м, С₁ - 131876 тис. куб. м), категорії С₂ – 22179,5 тис. куб. м, за балансові – 129111 тис. куб. м.

Родовища неметалічних корисних копалин Луганської області за видами сировини підрозділяються на такі групи:

- гіпс та ангідрит (1 родовище);
- глина тугоплавка (3 родовища);
- сировина керамзитова (1 родовище);
- крейда будівельна (8 родовищ);
- сировина карбонатна для соди (крейда) (1 родовище);
- пісок будівельний (17 родовищ);
- пісок для пісочниць локомотивів (1 родовище);
- сировина для мінеральних фарб (1 родовище);
- сировина цегельно-черепична (глина, суглинок, аргіліти, сланці глинисті, пісок) (22 родовища).

Гіпсовий камінь придатний для виготовлення гіпсу будівельного I сорту та для виробництва в'язучих речовин. З полтавської глини (нижній неоген) можливе отримання 18-щілинних каменів керамічних, плитки глазурованої для внутрішнього облицювання, фасадної плитки (з додаванням 8-10% шамоту). Глини Марківського родовища придатні для виробництва плитки для підлог, облицювальних керамічних плит, каналізаційних труб та інших грубокерамічних виробів.

Запаси аргілітів, алевролітів та глинистих пісковиків ділянки Вікторівського родовища можуть використовуватися у якості сировини для виробництва керамзитового гравію марок 450-500 (ГОСТ 9559-76).

Крейда придатна для виробництва кальцинованої соди. Крейда, не кондиційна для содового виробництва, придатна для випалювання вапна, для виробництва будівельного вапна I-II сорту.

Північ Луганської області має значні запаси будівельних пісків. Серед них переважають кварцові, дрібнозернисті, глинисті або пілуваті піски і різноманітні піски різних генетичних типів. Широке застосування піски знайшли у промисловості будівельних матеріалів, для виробництва будівельних розчинів, придатні для виробництва силікатної цегли марки по міцності «100» (ГОСТ 379-69), для заповнювача у чашечні бетони без

збагачення, будівельних розчинів та для штукатурних та кладочних розчинів, використання у дорожньому будівництві як баластного матеріалу, виготовлення ячеєво-бетонних виробів об'ємною масою 600 кг/куб. м марки «50» (ГОСТ 11118-73) та об'ємною масою 850 кг/куб. м марки «25» (ГОСТ 5742-76), виробництві ніздрюватих бетонів, як компонент в'язучого для щільного силікатного бетону, та для благоустрою, рекультивації та планування територій, як дрібний заповнювач у бетон за вмістом глинистих домішок менше 3%, марка бетону 110, за перевитрачання цементу може бути отримана марка бетону 400.

Колір вохри від світло-жовтого до темно-жовтого. Вохри, згідно з ДСТ 8019-71, придатні для виробництва сухої вохри марок Б та О-2. Супутньо вивчені та доказані придатність глин для виробництва плитки для підлог, облицювальних плит, каналізаційних виробів.

Випробування довели придатність всіх літологічних різновидів цегельної сировини для виготовлення цегли марок 50, 75, 100, 125, 150.

Підземні води – важливий компонент геологічного середовища, що динамічно змінюється під впливом зовнішніх навантажень. Роль підземних вод надзвичайно важлива в житті та діяльності людини.

Водопостачання Луганської області будується в основному на використанні підземних вод тріщинуватої зони мергельно-крейдової товщі верхньокрейдового віку. В басейні р. Сіверський Донець експлуатується 23 великих питних водозаборів.

Північна частина області, де є наявності стійкі запаси прісної підземної води, забезпечується водою цілодобово.

На зміни якості води на водозаборі впливає також підтягування підземних вод (за рахунок розвитку депресії), які в непорушених умовах фільтрації не брали участі у формуванні хімічного складу вод водоносного горизонту, що експлуатується.

В басейні р. Сіверський Донець в межах Луганської області підземні води розділяються на два яруси водоносних комплексів:

- нижній, який включає тріасовий та кам'яновугільний водоносні горизонти;
- верхній, який охоплює тріщинувату обводнену зону порід верхньої крейди та водоносні горизонти четвертинних, неогенових та палеогенових відкладень, що залягають вище.

Підземні води верхнього ярусу гідравлічно пов'язані між собою і з зоною інтенсивного водообміну, де вони знаходяться під дренажним впливом річок.

У відкладах верхньокрейдового віку за станом на 01.01.2018 року нараховується 51 затверджених родовищ (ділянок) питних підземних вод, експлуатаційні запаси яких склали 1222,583 тис. куб. м/добу за категоріями А+В+С₁.

Крім цього, на території області експлуатується 4 водозабори (Метьолкінський, «Лісова Дача», Чмирівський, Щастинський) з продуктивністю >1,0 тис. куб. м/добу на незатверджених запасах підземних вод.

За даними держобліку на території Луганської області у 2017 році було всього відібрано 114,242 тис. куб. м/добу, з них прісних підземних вод 57,781 тис. куб. м/добу з затвердженими запасами.

За звітний рік підземні води Луганської області використовувались для різних потреб у кількості 70,703 тис. куб. м/добу, із них на господарсько-питні цілі – 62,78 тис. куб. м/добу; на виробничо-технічні потреби – 7,469 тис. куб. м/добу; на сільськогосподарське водопостачання – 0,027 куб. м/добу; на розлив – 0 тис. куб. м/добу; на зрошення – 0 тис. куб. м/добу. Скидалось без використання 0,427 тис. куб. м/добу. Складна суспільно-політична ситуація на території Луганської області, відсутність фінансування моніторингу підземних вод за рахунок державного та обласного бюджетів обумовили суттєве скорочення обсягу даних з використання та режиму підземних вод за 2017 рік. Значна кількість водокористувачів надала неповні дані через форс-мажорні обставини або з невідомих обставин (через відсутність даних при отриманні дозволу на спецводокористування). Все це значною мірою ускладнює аналіз стану водокористування.

Спостереження за якістю підземних вод на водозаборах свідчать про те, що розвідані кондиційні води збереглись лише на 2-х водозаборах (Смолянинівському, Кудряшівському). Запаси їх складають 76, 658 тис. куб. м/добу. Водовідбір кондиційних вод у 2017 році склав 2,838 тис. куб. м/добу.

Підземні води більшої частини водозаборів не відповідають вимогам ДСанПіНу 2.2.4-400-10 по загальній жорсткості та сухому залишку.

Деякі водозабори експлуатуються з дозволу санітарних органів, але не всі водозабори мають дозволи державних органів на подачу води населенню такої якості.

На підставі наявних даних можна зробити наступні висновки:

- в межах заплави р. Сіверський Донець, де працюють більшість великих водозаборів, сухий залишок підземних вод складає 0,2–0,8 г/куб. дм, загальна жорсткість 2,4–9,7 ммоль/куб. дм.

У 2017 році не працювали Світличанський (Правобережна група свердловин) та Борівський I водозабори.

Погіршення якості води по жорсткості на 4,4 ммоль/куб. дм визначається на Щастинському водозаборі;

– на надзаплавних терасах р. Сіверський Донець експлуатується 7 водозаборів: Міський, «Лісова Дача», Метьолкінський, Борівський II, Воеводівський, Світличанський (Капітанівська група) та Заводський. Показники якості води на водозаборах змінюються в межах: сухий залишок 0,2–0,4 г/куб. дм, загальна жорсткість – 2,8–4,4 ммоль/куб. дм. Найгірший показник сухого залишку визначається на Заводському водозаборі і складає 1,56 г/куб. дм.

Погіршення показників по жорсткості від 0,13 до 2,65 ммоль/куб. дм відмічається на водозаборах: Воеводівському, Світличанському (Капітанівська група), Метьолкінському, «Лісова Дача»;

– в межах лівобережних приток р. Сіверський Донець сухий залишок підземних вод на водозаборах складає 0,2–1,3 г/куб. дм, загальна жорсткість – 2,8–13,2 ммоль/куб. дм. Найкраща якість води відмічається на 4-х водозаборах: Житлівському, Кудряшівському, Смолянинівському, Кремінських каптажах, де сухий залишок змінюється в межах 0,2–0,4 г/куб. дм, загальна жорсткість – 2,8–6,6 ммоль/куб. дм. Найгірша якість підземних вод на Сватівському водозаборі – сухий залишок складає 1,30 г/куб. дм, загальна жорсткість – 13,2 ммоль/куб. дм;

– підземні води на водозаборі правобережної притоки р. Сіверський Донець Малорязанцівському не відповідають нормам ДСанПіНу: сухий залишок складає 1,1 г/куб. дм, загальна жорсткість – 10,04 ммоль/куб. дм. У звітному році водозабір знаходився у резерві, якщо він буде в роботі, то якість підземних вод буде ще гіршим.

В Луганській області розвідано і оцінено 4 родовища мінеральних вод (з ділянками – 5), балансові запаси яких складають 1,2612 тис. куб. м/добу. Три ділянки родовищ мінеральних вод з затвердженими запасами (Новопсковське, Новорозсошанське та Старобільське) знаходяться в експлуатації. Мінеральні води використовуються для бальнеологічних потреб та на розлив, як лікувально-столові (питні). У 2017 році було використано 0,02 тис. куб. м/добу мінеральних вод з затвердженими запасами. Таким чином, запаси мінеральних вод області освоєні тільки на 2%.

Запаси дренажних шахтних вод затверджені на одній ділянці шахти «Чорноморка» у кількості 2,3 тис. куб. м/добу за категорією «В». Відбір затверджених дренажних вод у 2017 році складав 1,524 тис. куб. м/добу. Шахтні води разом з затвердженими дренажними водами скидалися у кількості 43,539 тис. куб. м/добу.

Виснаження підземних вод у межах звітної території в 2017 році не зафіксовано. Якщо не відбудеться будівництва водовідливного комплексу потужністю на 1366–1500 куб. м/год. на шахті «Золоте» ДП «Первомайськвугілля», то існуватиме загроза виникнення техногенної катастрофи внаслідок підтоплення діючих вугледобувних підприємств і території навколо шахт та міст шахтними водами. На теперішній час проводяться роботи по відкатці шахтних вод.

Згідно з природним 12-річним кліматичним циклом спостерігається маловодний період, що обумовлює загальне зниження рівнів підземних вод, і відповідно, погіршення їх гідрохімічного стану.

Всі вищевказані обставини обумовлюють необхідність подальшого проведення робіт з моніторингу підземних вод на підконтрольній уряду України території Луганської області в максимально можливих обсягах.

В 2017 році роботи з моніторингу екзогенних геологічних процесів полягали в проведенні інженерно-геологічного обстеження підтоплених територій. Було обстежено с. Мілуватка Сватівського району. Площа обстеження складала 4,0 кв. км. Роботи по обстеженню зсувів і проявів карсту в 2017 році не проводилися. В зв'язку з цим інформація про підтоплені території (таблиця 2.6.1) надається з врахуванням робіт, виконаних у 2017 році, по карстових процесах і зсувах (таблиці 2.6.2 та 2.6.3 відповідно) – за даними досліджень, які проводилися в попередні роки.

Таблиця 2.6.1 - Підтоплення територій по районах

№ з/п	Адреса процесів підтоплення	Ураженість підтоплених територій, кв. км	Населений пункт
1	2	3	4
1	Білокуракинський район	1,60	смт. Білокуракине
2	-//-	0,90	с. Олексіївка
3	-//-	0,80	с. Заїківка

4	-//-	0,70	с. Луб'янка
5	-//-	1,10	с. Павлівка
6	-//-	1,50	с. Нещеретове
7	-//-	0,9	с. Курячівка
8	Біловодський район	1,50	с. Городище
9	-//-	1,05	с. Данилівка
10	-//-	0,86	с. Шуліківка
11	-//-	0,10	с. Новодеркул
12	Кремінський район	4,90	с. Новомикільське
13	Новоайдарський район	0,02	с. Денежникове
14	-//-	0,30	с. Олексіївка
15	Міловський район	1,50	с. Калмиківка
16	-//-	0,02	с. Мусіївка
17	-//-	2,50	с. Стрільцівка
18	Новопсковський район	3,53	с. Новорозсош
19	Попаснянський район	0,16	сел. Малорязанцеве
20	-//-	0,05	сел. Лисичанський
21	-//-	0,20	сел. Білогорівка
22	-//-	0,48	с. Голубівське
23	-//-	0,13	сел. Комишуваха
24	-//-	0,01	смт. Врубівка
25	Севєродонецька міська рада	0,64	сел. Сінецький
26	-//-	1,96	с. Воєводівка
27	-//-	0,19	с. Лісна Дача
28	-//-	0,23	с. Павлоград
29	-//-	0,37	с. Щедрищеве
30	-//-	3,00	с. Борівське
31	-//-	1,25	с. Сиротине
32	Сватівський район	1,19	с. Гончарівка
33	-//-	0,51	сел. Комсомольський
34	-//-	4,0	с. Мілуватка
34	-//-	1,02	с. Містки
36	-//-	4,45	смт. Нижня Дуванка
37	-//-	2,58	с. Преображенне
38	Ровеньківській виконавчий комітет	0,12	с. Платонівка
39	-//-	0,06	с. Благівка
40	Станично-Луганський район	8,8	смт. Станично-Луганське
41	-//-	0,11	с. Нижня Вільхова
42	-//-	0,65	с. Войтове
43	-//-	0,49	с. Михайлівка
44	-//-	0,05	с. Благовіщенка
45	-//-	0,20	с. Плотина
46	-//-	5,67	с. Валуйське
47	Старобільський район	3,63	с. Підгорівка
48	-//-	0,34	с. Курячівка
49	-//-	0,46	с. Ганнівка
50	-//-	1,14	с. Байдівка
51	-//-	0,08	с. Кринички

52	-//-	3,75	с. Лиман
53	-//-	3,46	с. Половинкине
54	-//-	5,15	с. Шульгинка
55	Троїцький район	11,81	с. Новочервоне
56	-//-	5,38	с. Покровське
57	-//-	12,71	с. Тарасівка
Усього		110,26	57

Таблиця 2.6.2 - Карстові процеси на території Луганської області

№ з/п	Адреса (місцезнаходження) карсту	Ураженість територій карстами, тис. кв. км	Напіввідкритий	Закритий	Кількість карстів, од.
1	Луганська область, лівобережжя ріки Сіверський Донець	19,7	6,7	13,0	-

Таблиця 2.6.3 - Зсувні процеси на території Луганської області

№ з/п	Адреса (місцезнаходження) зсувів	Ураженість територій зсувами, кв. км	Кількість зсувів, од.
1	Біловодський район	0,01	3
2	Білокуракинський район	0,07	8
3	Кремінський район	0,033	10
4	Марківський район	0,165	21
5	Міловський район	0,05	5
6	Новопсковський район	0,04	5
7	Сватівський район	0,834	61
8	Станично-Луганський район	0,019	2
9	Старобільський район	0,066	15
10	Троїцький район	1,47	74
11	м. Лисичанськ	0,364	35
Усього:		3,121	239

З найбільш розвинутих екзогенних геологічних процесів є підтоплення, яке призводить до погіршення санітарних умов проживання населення, збільшення захворювань, забруднення питної води, активізації розвитку небезпечних геологічних процесів, пошкодження житлових та промислових будівель, споруд та інженерних мереж.

Що стосується зсувних процесів, то вони розвинуті переважно у північно-західній частині області на лівобережжі ріки Сіверський Донець. Найбільш уражені зсувами території Сватівського (0,834 кв. км), Марківського (0,165 кв. км) та Троїцького (1,47 кв. км) районів. Ці зсуви є наслідком ерозійних процесів і відіграють провідну роль у рельєфоутворенні території, а також генетично пов'язані з ними.

Зсуви техногенного походження, розташовані у місті Лисичанську, знаходяться у стадії тимчасової стабілізації і завдають загрозу народногосподарським об'єктам (автомобільна дорога, житлові будинки та присадибні ділянки). Загальна площа їх складає 0,36 кв. км.

2.7 Аналіз стану тваринного світу

Фауна Луганської області відрізняється розмаїтним видовим складом. На території області зустрічається один вид круглоротих, 48 видів риб, 9 видів земноводних, 12 видів плазунів, 281 вид птахів та 77 видів ссавців.

Видова чисельність тваринного світу Луганщини доволі різноманітна (таблиця 2.7.1). На території області станом на 01.01.2019 нараховується 139 видів тварин, які перебувають під загрозою зникнення і занесені до Червоної книги України. Ці види потребують систематичної роботи щодо виявлення місць їхнього перебування, проведення постійного спостереження за станом популяцій та наукових досліджень з метою розробки наукових основ їхньої охорони та відтворення.

Таблиця 2.7.1 - Види тварин, що охороняються в Луганській області

Види тваринного світу	2016 рік	2017 рік	2018 рік
1	2	3	4
Загальна кількість видів тварин, занесених до Червоної книги України, од.	139	139	139
Загальна кількість видів тваринного світу на території області, що охороняються, од.	380	380	380
Кількість видів тварин, занесених до додатків до Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення (CITES), од.	42	42	42
Кількість видів тварин, занесених до додатків до Конвенції про охорону дикої флори і фауни та природних середовищ існування в Європі (Бернська конвенція), од.	307	307	307
Кількість видів тварин, занесених до додатків до Конвенції про збереження мігруючих видів диких тварин (Боннська конвенція, CMS), од.	132	132	132
Кількість видів тварин, що охороняються відповідно до Угоди про збереження афро-євразійських мігруючих водно-болотних птахів (AEWA), од.	70	70	70
Кількість видів тварин, що охороняються відповідно до Угоди про збереження популяцій європейських кажанів (EUROBATS), од.	14	14	14

У Луганській області затверджений оновлений Перелік видів хребетних тварин, що підлягають особливій охороні на території Луганської області, який нараховує 67 видів тварин.

Види, занесені до Переліку, зустрічаються на території України переважно в межах східних областей України та є вразливими саме на території області. У якості такого критерію використано рекомендацію Міжнародного Союзу Охорони Природи (МСОП) про те, що охоронний статус мають отримувати види, чисельність, розмір ареалу або інші ключові популяційні показники яких зменшилися у обсязі «20% за 10 років або 3 генерації». Для деяких видів ці зміни є значно більшими внаслідок антропогенних змін середовища. До Переліку включено види, що є загалом рідкісними і уникають трансформованих людиною ландшафтів, у тім числі агроценозів, урбоценозів та інших видозмінених внаслідок людської діяльності типів екосистем.

Дані щодо видів тварин, які охороняються і які з'явилися чи зникли в регіоні за останні три роки відсутні.

Рішеннями Луганської обласної ради надані у користування мисливські угіддя ДП «Біловодське ЛМГ», ДП «Білокуракинське ЛМГ», ДП «Кремінське ЛМГ», ДП «Новоайдарське ЛМГ», ДП «Станично-Луганське ДЛМГ», ДП «Старобільське ЛМГ», ДП «Старобільське ЛМГ», Станично-Луганській РО УТМР, Троїцькій РО УТМР, Міловській РО УТМР, Рубіжанській МО УТМР, Попаснянській РР ТМР, Мисливсько-спортивному клубу «БАЙБАК», ГО Старобільське ТМР, ФГ «Привілля Д.А.К.».

Обласною державною адміністрацією погоджено проекти організації і розвитку мисливського господарства: ДП «Біловодське ЛМГ», ДП «Білокуракинське ЛМГ», ДП «Кремінське ЛМГ», ДП «Новоайдарське ЛМГ», ДП «Станично-Луганське ДЛМГ», Мисливсько-спортивному клубу «БАЙБАК», ФГ «Привілля Д.А.К.», АФ «Калмичанка», ГО Старобільське ТМР, Троїцька РО УТМР.

Слід відмітити, що в Луганській області органи лісового господарства одночасно виконують функції:

- державного регулювання в галузі ведення мисливського господарства;
- державного контролю за веденням мисливського господарства;
- користувачів 36 відсотків мисливських угідь області.

В області є традиційним індивідуальне та колективне полювання на польову та водно-болотну пернату дичину, індивідуальне та колективне полювання на хутрових звірів, колективне та облавне полювання на парнокопитних тварин, на вовка.

Згідно статті 28 Закону України «Про мисливське господарство та полювання» користувачі мисливських угідь забезпечують упорядкування мисливських угідь, наданих їм у користування. Нові користувачі мисливських угідь мають провести їх упорядкування у строки встановлені законодавством України.

Основним показником рівня ведення мисливського господарства є динаміка чисельності мисливських видів тварин в угіддях, яка за 2016-2018 роки наведена в таблиці 2.7.2. Максимальний ефект від ведення мисливського господарства досягається при чисельності фауни, близькій до оптимальної, що обумовлено можливістю експлуатувати запаси дичини без шкоди для її відтворення.

Таблиця 2.7.2 - Динаміка чисельності основних видів мисливської тварин (особів)

Види мисливських тварин	2016 рік	2017 рік	2018 рік*
1	2	3	4
Лось	21	17	21
Олень європейський	69	62	57
Олень плямистий	87	95	95
Козуля	3368	3590	3670
Кабан	195	407	197
Заєць-русак	32439	34543	33529
Білка	46	66	201
Ондатра	1620	1662	2174
Бобер	634	873	1356
Байбак	18815	18725	19261
Лисиця	2417	2871	2705
Вовк	103	73	83
Єнотовидний собака	258	299	507
Борсук	210	384	629
Видра	113	73	152
Куниця кам'яна	268	352	618
Куниця лісова	425	666	837
Гуси	200	280	259
Качки	12956	14974	19787
Кулики	4360	4368	5563
Голуби	27218	14355	27944
Фазан	10261	11846	12945
Сіра куріпка	16524	11212	14713
Перепілка	32530	37920	30127
Лебеді	57	68	111
Лиска	13741	17042	12330

* - у 2018 році не проводилась таксація на угіддях мисливського резерву на площі 281.4 тис. га

Динаміка добування основних видів мисливських тварин та вилову риби на території Луганської області за 2016-2018 роки наведена в таблицях 2.7.3 та 2.7.4.

Таблиця 2.7.3 - Добування основних видів мисливських тварин (особів)

Рік	Види мисливських тварин	Затверджений ліміт добування	Видано ліцензій	Добуто	Не використано ліцензій	Причина невикористання
2016*	Копитні	-	-	3	-	-

	Хутрові	-	-	676	-	-
	Перната дичина	-	-	-	-	-
2017*	Копитні	-	-	1	-	-
	Хутрові	-	-	1272	-	-
	Перната дичина	-	-	-	-	-
2018**	Олень плямистий	11	11	11	-	-
	Козуля	113	113	39	72	Заборона полювання в зв'язку з введенням на території області військового стану

* - дані наведені з Екологічного паспорту Луганської області за 2017 рік;

** - дані наведені з Екологічного паспорту Луганської області за 2018 рік

Таблиця 2.7.4 - Динаміка вилову риби

Рік	Назва водного об'єкта	Затверджений ліміт вилову, т/рік	Фактичний вилов, т/рік
1	2	3	4
2016	-	-	200
2017	-	-	266
2018	-	-	188,91

Станом на 01.01.2018 діяльність, пов'язану з рибним господарством здійснювали 34 юридичних та фізичних осіб, з яких 24 суб'єкта на водоймах площею понад 10 га та 10 - на водоймах площею менше 10 га.

Виллов водних біоресурсів в 2017 році здійснювали 18 Спеціальних Товарних Рибних Господарств:

– загальний обсяг вселення – 0,4623 млн. екз. (план – 0,7732 млн. екз.);

– виконання плану – 59,8%;

– загальний вилов – 220,14 т. (план – 303,3 т.);

– виконання плану – 72,6%;

– загальна рибопродуктивність – 163,97 кг/га, що дорівнює середній рибопродуктивності водойм СТРГ, яка була до початку збройного конфлікту на території Луганської області;

– рибопродуктивність за рахунок вселених видів риб – 149,9 кг/га.

Сучасна фауна риб басейну середньої течії Сіверського Дінця в основному представлена прісноводними (98,2%) та прохідними і напівпрохідними формами (1,8%), а такі прісноводні риби як лящ, судак і плітка почасти, представлені в Сіверському Дінці напівпрохідними формами, оскільки на нерест піднімаються в гору по річці, досягаючи її приток, хоча нагулюються в притоках Дону.

Враховуючи щільність популяції риб різних екологічних груп, можна вважати, що істотне екологічне значення в стаді риб Сіверського Дінця в даний час мають в основному представники прісноводних риб (крім риб, що мають статус «дуже рідкісних»). З прохідних риб екологічно значущим є тільки рибець.

Серед видів тварин, занесених до Червоної книги, на території Луганської області зустрічаються 52 видів комах, 15 – риб, 5 – плазунів, 35 – птахів та 22 видів ссавців.

В Луганській області на цей час знайдено близько 10 чужорідних видів комах (Американський білий метелик *Nyctantia punctata*, Колорадський жук *Leptinotarsa decemlineata* та інш.) та близько 10 видів хребетних тварин (в основному риб та ссавців): Амур білий (*Stenopharyngo donidella*); Товстолобик білий (*Hypophthalmichthys molitrix*); Товстолобик строкатий (*Hypophthalmichthys nobilis*); Сом каналний (*Ictalurus punctatus*); Фазан звичайний (*Phasianus colchicus*); Ондатра звичайна (*Ondatra zibethicus*); Нутрія болотяна (*Myocastor coypus*); Собака енотовидний (*Nyctereutes procyonoides*); Норка американська (*Neovison vison*) та Олень плямистий (*Cervus nippon*).

2.8 Аналіз стану рослинного світу

Природні ландшафти та ресурси Луганщини перебувають під значним техногенним та антропогенним навантаженням. Кліматичні умови степової зони створюють ризики для відтворення та розведення лісів, їх збереження.

На території області зростає 1838 видів рослин, які відносяться до 629 родів і 141 родини. До Червоної Книги України занесені 129 видів переважно степової флори.

Фітоценофонд складають близько 530 асоціацій, об'єднаних у 98 формацій і класів, які відносяться до 9 типів рослинності. Загальним типом рослинності є степи. У зв'язку з тим, що найбільша частина степів розорана, ценотична різноманітність зонального типу збільшена та складає приблизно 102 асоціації, що відноситься до 12 формацій, фітоценози яких збереглися в заповіднику та на землях, непридатних для сільськогосподарського користування. До степового типу рослинності належать також досить специфічні агломеративні співтовариства кам'янистих відслоєнь (на крейдах, вапняках, мергелях, пісковиках, сланцях). У заплавах річок і на дні балок типовою є різноманітна лугова рослинність, а навколо водоймищ розвинута лучно-болотна, болотяна, прибережно-водяна та водяна рослинність.

Для Луганської області досить характерною є синантропна рослинність, розповсюдження якої пов'язане з порушеними місцеперебуваннями – сільськогосподарськими угіддями, урбанізованими територіями, техногенними екотопами (кар'єрами, відвалами тощо).

У Зеленої книги України занесені 26 синтаксонів рослинності Луганської області.

Усе вище викладене свідчить про різноманітність флори. Проте зростаючий антропогенний вплив призводить до різкого збіднення видової та структурної різноманітності рослинного покриву. У зв'язку з цим виникає потреба створення резерватів для збереження генофонду флори й фітоценофонду області.

Негативним фактором впливу на порушення рослинного покриву також є проведення на території області військових дій. Внаслідок утворення вирв від вибухів руйнується ґрунтовий та рослинний покрив і ростуть інвазійні види рослин (злінка канадська, амброзія, лопух та ін.). Гостро стоїть проблема збереження степової рослинності. Через забруднення ґрунтів внаслідок обстрілів (у вирвах ґрунти мають значний вміст важких металів), через що відновлення рослинного покриву дуже повільне.

Разом з тим, не можна стверджувати зникнення видів рослин тільки наслідками антропогенного впливу чи погіршенням умов існування, бо причини цих явищ для багатьох видів вивчено недостатньо. Вчені Луганської області не можуть скоординувати свої дослідження і тому єдиної думки про причини зникнення того чи іншого виду рослин зараз не існує. Потрібні додаткові дослідження для об'єктивної оцінки стану популяцій, облік популяцій рідкісних видів та спостереження за їх станом слід проводити систематично і по усій території, а не епізодично та вибірково.

Луганська область знаходиться на півночі степової зони, природні ліси тут мають інтразональне положення, займають знижені елементи рельєфу – долини річок, схили глибоких балок. Природні лісові масиви в області збереглися на невеликих площах, але саме ці ліси становлять найбільшу цінність, є осередками поширення рідкісних видів і в першу чергу підлягають охороні. Природні ліси відрізняються складною структурою – мають добре виражену ярусність, насичений і різноманітний склад деревних ярусів, розвинутий підлісок, багатовидовий трав'яний покрив з вираженим сезонним розвитком.

Долина головної водної артерії області – Сіверського Дінця в минулому мала суцільне заліснення, на сьогодні природні масиви значно фрагментовані і трансформовані. Природні лісові масиви на боровій терасі Сіверського Дінця і великих річок були майже повністю знищені. Залишки природних борів збереглися в околицях Кремінної і Лисичанська. Значні площі на боровій терасі займають насадження сосни звичайної. Природні терасні ліси області соснові (з *Pinus sylvestris*) з домішкою листяних порід. Схилі долини ліси наявні на правих крутих берегах великих річок (тільки уздовж Сіверського Дінця і Айдара). Долинні ліси – дубові (з *Quercus robur*) з домішкою в'язу (*Ulmus minor*), липи (*Tilia cordata*), осики (*Populus tremula*).

Природні заплавні ліси області представлені дубовими (з *Quercus robur*) і в'язово-дубовими угрупованнями, приуроченими до родючих ґрунтів центральної частини заплави. Найбільш поширеними асоціаціями дубових лісів є конвалієво-дубові, вербозіллево-дубова. Серед в'язово-дубових лісів переважають конвалієво-в'язово-дубові, розхідникові-в'язово-дубові угруповання. Менш поширені заплавні в'язові, осококові, вербові та вільхові ліси. Заплави невеликих річок зайняті стрічковими лісами формації верби білої (*Salix alba*). На півночі області в заплавах фрагментарно поширені осикові угруповання.

Байрачні ліси представлені формацією дуба звичайного (*Quercus robur*), найбільш поширені асоціації – зірочниково-татарськোকленово-дубова, кореневищноосоково-татарськোকленово-дубова, конвалієво-

татарсько-кленово-дубова та ін. Більша частина байрачних дубових лісів має IV-V бонітет, нерідко – V₆ бонітет. За умовами зволоження переважають дубові ліси на свіжих, сухих і дуже сухих ґрунтах.

Отже, пріоритетним в охороні лісів є збереження і надання охоронного статусу природним масивам. Найвищий пріоритет в охороні має бути наданий залишкам борів на піщаній терасі Сіверського Дінця і схиловим масивам на крутих правих берегах Дінця і Айдара. Пріоритетним і виключно важливим також є збереження заплавних і байрачних лісових масивів, що знаходяться у доброму стані – відносно мало трансформовані та зберігають потенціал для відновлення. Наступною задачею в охороні лісів є охорона старовікових насаджень.

Динаміка зміни площ земель лісового фонду за 2016-2018 роки наведена в таблиці 2.8.1.

Таблиця 2.8.1 – Лісовий фонд Луганської області

	Станом на 01.01.2017		Станом на 01.01.2018		Станом на 01.01.2019	
	загальна площа, га	вкриті лісовою рослинністю, га	загальна площа, га	вкриті лісовою рослинністю, га	загальна площа, га	вкриті лісовою рослинністю, га
Усього лісового фонду	238120,344	165487,565	238120,3	152489,6	238100,0	169100,0

В 2017 році спостерігалось зниження площі, вкритою лісовою рослинністю на 12997,965 га у порівнянні з показниками 2016 року та вже в 2018 році ця площа зросла на 16610,4 га та перевищила площу, яка була в 2016 році.

Державними лісгосподарськими підприємствами у 2018 році створено 1015 га лісових культур, в т. ч. лісорозведення – 252 га, природне поновлення лісу – 763 га (таблиця 2.8.2).

Таблиця 2.8.2 - Динаміка лісовідновлення

Показник	2016 рік	2017 рік	2018 рік
Лісовідновлення, лісорозведення на землях лісового фонду, га	1199	1596	1015

Останні роки склалася небезпечна ситуація у лісгосподарській галузі у зв'язку зі збройним конфліктом.

Дані щодо динаміки спеціального використання лісових ресурсів державного значення в Луганській області за 2016-2018 роки наведені в таблиці 2.8.3.

Таблиця 2.8.3 Динаміка спеціального використання лісових ресурсів державного значення

роки	затверджена розрахункова лісосіка, тис. м ³	фактично зрубано разом, тис.м ³	Зрубано по господарствах					
			хвойні		твердолистяні		м'яколистяні	
			розрахункова лісосіка, тис. м ³	фактично зрубано, тис. м ³	розрахункова лісосіка, тис. м ³	фактично зрубано, тис. м ³	розрахункова лісосіка, тис. м ³	фактично зрубано, тис. м ³
2016	33,76	22,668	х	10,64	х	10,8	х	12,320
2017	42,2	22,77	23,04	10,6	8,59	6,8	10,57	4,84
2018*	-	-	-	-	-	-	-	-

* - дані відсутні

Флора області нараховує понад 1684 види рослин (таблиця 2.8.4), що складає більше половини списку флори України. 138 видів потребує повної або часткової охорони.

Таблиця 2.8.4 - Види рослин та грибів, що охороняються в Луганському природному заповіднику

Види рослин та грибів	2016 рік	2017 рік	2018 рік
-----------------------	----------	----------	----------

Загальна кількість видів рослин та грибів регіону, од.	1684*	1684*	1684*
Кількість видів рослин та грибів, занесених до Червоної книги України, од.	-	-	-
Кількість видів рослин, занесених до Переліку видів рослин, що підлягають особливій охороні на території регіону, од.	118	109	109
Кількість видів рослин та грибів, занесених до додатків до Конвенції про охорону дикої флори і фауни та природних середовищ існування в Європі, од.	13	13	13
Кількість видів рослин та грибів, занесених до додатків до Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення (CITES), од.	16	16	16

* - судинні рослини на території Луганської області, без грибів та лишайників (лишайники та лихенофільні гриби – 120 видів; гриби - 416 видів)

В області зростає не менше як 160 видів лікарських рослин, з яких основними заготівельними є безсмертник польовий, глід колючий, спориш звичайний, материнка звичайна, звіробій звичайний, сердечник волохатий, чистотіл звичайний, шипшина собача та інші.

Природні недеревні рослинні ресурси територій природно-заповідного фонду відносяться до пасовищ, сінокісних угідь, та запасів лікарських рослин.

Згідно з режимом об'єктів природно-заповідного фонду природні ресурси використовуються в режимі пасовищ, проводиться викошування. Заготівля лікарських рослин режимом об'єктів природно-заповідного фонду не передбачається (або тільки в окремо означених випадках). В наукових цілях на території об'єктів природно-заповідного фонду проводиться збір рослин (не занесених до Червоної книги України) для проведення досліджень, створення і поповнення гербарію.

На території Луганського природного заповідника НАН України проводяться регулятивні заходи з метою збереження бабака степового шляхом підтримання пасовищного режиму (випасання великої рогатої худоби у кількості 60 голів) на 343 га. Сінокісіння з метою підтримки заповідного режиму степу і протипожежний прокіс не проводилися. Для виконання досліджень і поповнення гербарію було зібрано 210 гербарних листів рослин з 16 родин.

На території Луганського природного заповідника НАН України відновлення рослинного покриву і відтворення природних денеревиних рослинних ресурсів проводиться на ділянках перелогів, що були включені до складу філіалу Стрільцівський степ після розширення території в 2004 р. Заповідник отримав біля 270 га середньорічних перелогів (віком 15-17 років). На 2017 рік перелози заповідника знаходяться на стадії вторинної цілини, на ділянках сформовані вторинні степові і лучно-степові рослинні угруповання. Заповідник проводить стаціонарні спостереження за станом рослинного покриву ділянок, розробляє режимні заходи, необхідні для подальшого відтворення популяцій рідкісних видів і типових рослинних угруповань.

З метою охорони та відтворення видів рослин, що підлягають особливій охороні на території України, в Луганській області проводиться робота по розширенню мережі природно-заповідного фонду.

З метою розширення мережі заповідного фонду області Управлінням екології та природних ресурсів підготовлені проекти створення та розпорядженнями голови обласної держадміністрації оголошені території природно-заповідного фонду місцевого значення, а саме:

- ландшафтний заказник місцевого значення «Великий ліс» площею 152,0000 га;
- гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення «Новокраснянські джерела» площею 0,1000 га;
- комплексна пам'ятка природи місцевого значення «Гора Куца» площею 156,0000 га;
- гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення «Лісова прохолода» площею 0,1000 га.

Проблема поширення чужорідних видів рослин особливо гостро постала в регіонах з високотрансформованим рослинним покривом, яким є Луганська область, густонаселений регіон з розвинутим сільським господарством і транспортною інфраструктурою. Поширення чужорідних видів є частиною глобальних екологічних змін, може нанести значну економічну шкоду і бути небезпечним для здоров'я людини.

За останніми даними в регіоні відомо 377 чужорідних видів судинних рослин з 237 родів і 61 родини. Найбільше представників чужорідних видів серед родин айстрових (Asteraceae), капустних (Brassicaceae) і

злаків (Poaceae), в спектрі родин за числом видів переважає рід щириця (*Amaranthus*). З усіх чужорідних видів 28 є інвазивними, такими що натуралізувалися і активно поширюються по регіону.

Останніми десятиріччями найбільш актуальною проблемою є поширення чужорідних видів з культур. Деякі види вирощувалися тільки в ботанічних садах і пізніше почали широко розповсюджуватися. Ціла низка чужорідних видів поширилася з деревних насаджень, де використовувалися (продовжують використовуватися) екологічно пластичні види не аборигенної флори, переважно північноамериканського походження. Неаборигенні види широко застосовуються в озелененні населених пунктів, в створенні лісосмуг, протиерозійних насаджень тощо.

Найбільш небезпечними для природних комплексів є види, які не тільки поширюються в природні і напівприродні угруповання, а і повністю трансформують ці угруповання, докорінно змінюючи природне середовище. Такі види відносять до категорії видів-трансформерів. Серед найбільш агресивних видів в області – клен ясенелистий (*Acer negundo*), щириця запрокинута (*Amaranthus retroflexus*), амброзія полинолиста (*Ambrosia artemisiifolia*), аморфа чагарникова (*Amorpha fruticosa*), гринделія розчепірена (*Grindelia squarrosa*), в'яз карликовий (*Ulmus pumila*), ясен ланцетний (*Fraxinus lanceolata*), маслинка вузьколиста (*Elaeagnus angustifolia*).

Зазвичай в регіоні такі види утворюють щільні зарості в порушених екоотопах – уздовж шляхів, вздовж залізниць, на пустищах, але нерідко вони займають природні угруповання і утворюють зарості на луках, степових схилах, займають заплавні екотопи тощо. На піщаних ґрунтах дуже активно поширюється і рясно розростається гринделія розчепірена, на піщаних ґрунтах в заплаві Сіверського Дінця поширюється аморфа чагарникова, в заплавних екоотопах поширюються клен ясенелистий і ясен ланцетний, на заплавних луках розростається маслинка вузьколиста, на степових схилах, перелогах розростається в'яз карликовий.

Особливо небезпечними для здоров'я людини є види, що розростаються уздовж доріг, в населених пунктах і призводять до алергічних захворювань (амброзія полинолиста).

В таблиці 2.8.5 наведені дані про інвазійні види рослин на території Луганської області.

Таблиця 2.8.5 - Інформація про інвазійні (чужорідні) види рослин

Назва виду (українська, латинська)	Занесення виду до карантинного списку	Заходи із запобігання розповсюдженню виду
Споробол прихованотичинковий- <i>Sporobolus cryptandrus</i> (Torr.) Gray	-	-
Дворядник муровий – <i>Diploaxis muralis</i> (L.) DC.	Не занесений	контроль стану популяцій
Гісоп лікарський – <i>Hyssopus officinalis</i> L.	не занесений	контроль стану популяцій

В Луганській області налічується 963,724 га зелених насаджень загального користування, у тому числі:

- парків культури та відпочинку – 442,6 га;
- парків міських, районних, житлових районів при житлових будинках – 42,66 га;
- скверів – 121,68 га;
- набережних та бульварів – 32,8 га;
- гідропарків, лугопарків, лісопарків – 28 га;
- інші об'єкти благоустрою – 295,984 га.

З метою забезпечення утримання територій населених пунктів Луганської області у належному стані, їх санітарного очищення, збереження об'єктів загального користування та створення умов, сприятливих для життєдіяльності у 2017 році була проведена щорічна всеукраїнська акція «За чисте довкілля» та у її рамках день благоустрою. За результатами проведення щорічної всеукраїнської акції «За чисте довкілля» на території Луганської області висаджено дерев – 16,058 тис. од., кущів – 8,686 тис. од., упорядковано газонів та квітників – 3,358 тис. кв. м.

2.9 Аналіз стану природно-заповідного фонду

Станом на 01.01.2019 на території, яка контролюється українською владою, розташовано 139 територій та об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного та місцевого значення загальною площею

75494,6263 га, в тому числі 11 територій та об'єктів загальнодержавного значення площею 13454,2164 га та 128 - місцевого значення площею 62040,4099 га (таблиця 2.9.1).

Відношення площі природно-заповідного фонду до території Луганської області складає 3,96 %.

Протягом 2017 року природно-заповідний фонд області збільшився на площу 308,2000 га, а саме:

- ландшафтний заказник місцевого значення «Великий ліс» площею 152,0000 га;
- гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення «Новокраснянські джерела» площею 0,1000 га;
- комплексна пам'ятка природи місцевого значення «Гора Куца» площею 156,0000 га;
- гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення «Лісова прохолода» площею 0,1000 га.

В 2018 році збільшення природно-заповідного фонду не відбувалось.

Станом на 01.01.2018 року на території, яка контролюється українською владою встановлено на місцевості з розробленням відповідної землевпорядної документації межі 89 природно-заповідних об'єктів на загальній площі 22032,7792 га, з них 5663,52 га - загальнодержавного значення та 16369,2592 га – місцевого значення, з них у 2014 році встановлені межі 16 територій та об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення на загальній площі 1187,3388 га.

Таблиця 2.9.1 - Динаміка структури природно-заповідного фонду

Категорії територій та об'єктів ПЗФ	На 01.01.2017*		На 01.01.2018*		На 01.01.2019 *	
	кількість, од.	Площа, га	кількість, од.	Площа, га	кількість, од.	Площа, га
Природні заповідники	1	4815,5164	1	4815,5164	1	4815,5164
Біосферні заповідники						
Національні природні парки	1	7007	1	7007	1	7007
Регіональні ландшафтні парки	1	14011	1	14011	1	14011
Заказники загальнодержавного значення	5	1416,46	5	1416,46	5	1416,46
Заказники місцевого значення	55	41022,6633	56	41174,6633	56	41174,6633
Пам'ятки природи загальнодержавного значення	3	165,24	3	165,24	3	165,24
Пам'ятки природи місцевого значення	47	4065,4178	53	4386,8578	53	4386,8578
Заповідні урочища	19	2600,129	19	2600,1288	19	2600,1288
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення	1	50	1	50	1	50
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення	2	33	2	33	2	33
РАЗОМ	135	75186,43	139	75494,6263	139	75494,6263
Фактична площа ПЗФ *		73929,17		74237,3663		74237,3663
% фактичної площі ПЗФ від площі адміністративно-територіальних одиниць		3,96		3,96		3,96

* - сумарна площа територій та об'єктів ПЗФ без урахування площі тих об'єктів ПЗФ, що входять до складу територій інших об'єктів ПЗФ

В Луганській області водно-болотні угіддя, яким надано статус водно-болотних угідь міжнародного значення, відсутні.

Структура природних ландшафтів Луганської області дуже фрагментована. Це пов'язано з понадмірною розораністю території та невеликою кількістю природних лісів. Попри це, у заплаві та на борових терасах р. Сіверський Донець, а саме у Кремінському, Новоайдарському та Станично-Луганському районах сконцентровані найбільші лісові масиви області, де можливе створення крупного біосферного резервату.

Потенційними об'єктами Смарагдової мережі на території Луганської області є наступні природно-заповідні території та об'єкти:

- Луганський природний заповідник площею 5403,02 га, який складається з 4 філій: філія «Станично-Луганське» площею 498,0 га, розташована у Станично-Луганському районі на території, підконтрольній уряду України, у безпосередній близькості до «лінії зіткнення»; філія «Трьохізбенський степ» площею 3281,0 га, розташована у Слов'янсько-Сербському та Новоайдарському районах на території, підконтрольній уряду України, але у безпосередній близькості до «лінії зіткнення»; філія «Стрільцівський степ» площею 1036,5164 га, розташована у Міловському районі; філія «Провальський степ» площею 587,5 га, розташована у Свердловському районі на території, де органи державної влади тимчасово не здійснюють свої повноваження;
- Регіональний ландшафтний парк «Біловодський» площею 14011,0 га;
- Національний природний парк «Сіверсько-Донецький» площею 7007 га;
- Ботанічний заказник «Крейдяні відслонення» площею 30,0 га;
- Ботанічний заказник «Крейдяні скелі» площею 97,1884 га.

Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва «Парк Дружби» загальнодержавного значення розташований у Новоайдарському районі (с. Перемога) та займає площу 50,0000 га.

До парків-пам'яток садово-паркового мистецтва місцевого значення відносяться:

- Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва «Сватівський парк», розташований у Сватівському районі (біля с. Соснове). Його площа складає 16,0000 га;
- Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва «Мілуватський водолій», розташований у Сватівському районі (біля с. Мілуватка). Площа 17,0000 га.

2.10 Аналіз стану поводження з відходами

На території Луганської області зосереджено велику кількість потужних підприємств найбільш екологічно небезпечних галузей промисловості: вуглевидобувної, хімічної, нафтохімічної, теплової енергетики та інших, котрі характеризуються великою кількістю відходів. При цьому переважна частина відходів не піддається утилізації, а просто потрапляє до місць видалення промислових відходів.

За даними Головного управління статистики у Луганській області, протягом 2018 року на підконтрольній уряду України частині території Луганської області було утворено 557,5 тис. т відходів, що на 13,4% менше, ніж у 2017 році, у тому числі відходів I класу небезпеки – 0,077 тис. т (на 44,9% менше), II класу небезпеки – 0,25 тис. т (на 4,3% більше), III класу небезпеки – 6,4 тис. т (на 5,7% більше), IV класу небезпеки – 550,82 тис. т (на 13,6 менше).

У 2018 році було утилізовано 45,5 тис. т відходів I-IV класів небезпеки, що на 49,6% (44,7 тис. т) менше, ніж у 2017 році.

Обсяг видалених у спеціально відведених місцях чи об'єктах відходів у 2018 році становив 479,4 тис. т.

На кінець 2018 року у спеціально відведених місцях чи об'єктах накопичено 64,8 млн. т відходів.

Динаміка основних показників поводження з відходами I-IV класів небезпеки (за формою статзвітності № 1-відходи) в Луганській області за 2016-2018 роки наведена в таблиці 2.10.1.

Таблиця 2.10.1 - Основні показники поводження з відходами I-IV класів небезпеки

№ з/п	Показники, тис. т	2016 рік	2017 рік	2018 рік
1	Утворено	2456,4	644	557,5
2	Одержано від інших підприємств	589,2	190,3	147,4
3	Спалено	34,2	71,2	30,1
3.1	у тому числі з метою отримання енергії	10,6	60,2	18,8
4	Використано (утилізовано)	562,2	90,2	45,5

5	Направлено в сховища організованого складування (поховання)	2117,5	н.д.	479,4
6	Передано іншим підприємствам	134,2	80,5	57,0
7	Втрати відходів внаслідок витікання, випаровування, пожеж, крадіжок	0,43	0,0001	0,002
8	Наявність на кінець звітного року у сховищах організованого складування та на території підприємств	155913,5	71883	64763,4

Найбільшими утворювачами відходів на підконтрольній уряду України частині області є ТОВ «Рубіжанський Краситель», ПрАТ «ЛИНІК», ВП «Луганська ТЕС» ТОВ «ДТЕК СХІДЕНЕРГО», ПрАТ «Севєродонецьке об'єднання «Азот», ПАТ «Лисичанський склзавод «Пролетарій», ДП «Севєродонецька теплоелектроцентрально», ПАТ «Рубіжанський картонно-тарний комбінат», шахти ПАТ «Лисичанськвугілля» та шахти ДП «Первомайськвугілля».

Додатковим антропогенним навантаженням на довкілля області є місця видалення відходів (таблиця 2.10.2): полігони промислових відходів для складування відходів власного виробництва та відходів інших виробників, накопичувачі промислових відходів, породні відвали, золівідвали теплоелектростанцій, а також полігони побутових відходів. Негативний внесок в екологічний стан довкілля вносять місця видалення багатотоннажних відходів – шахтні відвали, в більшості не діючі, та шламонакопичувачі для відходів збагачування вугілля. Згідно даних вугільних підприємств області на підконтрольній уряду України частині території Луганської області налічується 44 породних відвали, з яких 33 є закритими.

Таблиця 2.10.2 - Інфраструктура місць видалення відходів (МВВ) за критерієм екологічної безпеки

№ з/п	Назва адміністративно-територіальної одиниці (область, район)	Місця видалення відходів категорії Г – надзвичайно небезпечні		Місця видалення відходів категорії В – небезпечні		Місця видалення відходів категорії Б – помірно небезпечні		Місця видалення відходів категорії А – малонебезпечні	
		Діючі, од.	Закриті, од.	Діючі, од.	Закриті, од.	Діючі, од.	Закриті, од.	Діючі, од.	Закриті, од.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	Біловодський район	-	-	-	-	-	-	-	-
2	Білокуракінський район	-	-	-	-	-	-	-	-
3	Кремінський район	-	-	6	5	-	-	-	-
4	Марківський район	-	-	-	-	-	-	-	-
5	Міловський район	-	-	-	-	-	-	-	-
6	Новоайдарський район	-	-	7	2	3	-	-	-
7	Новопсковська селищна територіальна громада	-	-	-	-	-	-	-	-
8	Попаснянський район	-	-	8	16	2	-	1	-
9	Сватівський район	-	-	1	-	-	-	-	-
10	Станично-Луганський район	-	-	-	-	-	-	-	-
11	Старобільський район	-	-	1	-	-	-	-	-
12	Троїцький район	-	-	1	-	-	-	-	-
13	місто Лисичанськ	-	-	14	2	-	-	4	3
14	місто Рубіжне	2	-	2	1	1	-	-	-
15	місто Северодонецьк	-	-	6	2	1	-	-	-
	Всього:	2	-	46	28	7	-	5	3

Накопичений обсяг відходів суттєво впливає на стан довкілля та екологічну безпеку населення. В області відсутні спеціалізовані підприємства по утилізації або нейтралізації небезпечних відходів, які накопичуються на території промпідприємств, на відомчих полігонах та полігонах твердих побутових відходів.

Як і раніше, найбільш екологічно – небезпечним об'єктом області є полігон для видалення промислових відходів хімічних підприємств Лисичано-Рубіжанського регіону. Полігон розташований у Попаснянському районі поблизу с. Вовчоярівка. Експлуатацію та розміщення відходів на полігоні здійснюють ПрАТ «Северодонецьке об'єднання Азот», ТОВ «Науково-виробниче підприємство «Зоря» та ТОВ «Рубіжанський «Краситель».

Інформація щодо стану обліку та паспортизації місць видалення відходів (МВВ) в Луганській області станом на 01.01.2019 року наведена в таблиці 2.10.3.

Згідно даним, наведеним в Екологічному паспорті Луганської області за 2018 рік, інфраструктура з утилізації та оброблення відходів, в тому числі пункти приймання/збирання зношених шин, пункти приймання/збирання відходів електронного та електричного обладнання, пункти приймання транспортних засобів на утилізацію, пункти та установки централізованого знешкодження медичних відходів, на території Луганської області відсутні.

На підконтрольній уряду України частині території Луганської області відсутні спеціалізовані підприємства, що здійснюють діяльність у сфері поводження з небезпечними відходами на території регіону та мають відповідну ліцензію (згідно даних ліцензійного реєстру Мінприроди).

На території Луганської області в 2018 році 8 суб'єктів підприємницької діяльності займалися діяльністю по збиранню та заготівлі відходів як вторинної сировини.

Таблиця 2.10.3 - Стан обліку та паспортизації місць видалення відходів (МВВ)

№ з/п	Назва адміністративно-територіальної одиниці (область, район)	Кількість непаспортизованих МВВ, од.	Кількість паспортизованих МВВ, од.	Паспортизовано МВВ за звітний період, од.
1	Біловодський район	1	-	-
2	Білокуракінський район	1	-	-
3	Кремінський район	-	11	-
4	Марківський район	1	-	-
5	Міловський район	1	-	-
6	Новоайдарський район	1	12	-
7	Новопсковська селищна територіальна громада	2	-	-
8	Попаснянський район	-	27	-
9	Сватівський район	-	1	-
10	Станично-Луганський район	1	-	-
11	Старобільський район	-	1	-
12	Троїцький район	-	1	-
13	місто Лисичанськ	-	23	7
14	місто Рубіжне	-	6	-
15	місто Северодонецьк	-	9	-
	Всього:	8	91	7

Роздільний збір небезпечних відходів у складі побутових відходів (приймання/збирання/вилучення небезпечних відходів у складі побутових від населення) в Луганській області в 2018 році згідно даним Екологічного паспорту Луганської області за 2018 рік не впроваджений.

Особливу групу небезпечних відходів становлять непридатні та заборонені до використання хімічні засоби захисту рослин (пестициди й отрутохімікати), які не можна використовувати за прямим призначенням внаслідок втрати корисних властивостей, закінчення терміну придатності, заборони до застосування, втрати маркування чи змішування. Їх знищення залишається складною проблемою оскільки на території України відсутні ефективні технології знищення чи переробки хімічних засобів захисту рослин. Одним із запропонованих способів локалізації негативного впливу на навколишнє природне середовище та здоров'я населення є збереження хімічних засобів захисту рослин в герметичних контейнерах. Даний спосіб було запроваджено в Біловодському районі, що забезпечує екологічно безпечне довгострокове збереження хімічних засобів захисту рослин до 50 і більше років.

Станом на 01.01.2019 в області налічується 36,5 т заборонених чи непридатних хімічних засобів захисту рослин на території Біловодського, Міловського та Попаснянського районів. (таблиця 2.10.4).

Таблиця 2.10.4 - Поводження з непридатними пестицидами

№ з/п	Район	Перезатарено впродовж року, т	Знешкоджено впродовж року, т	Утворено (виявлено) впродовж року, т	Кількість на кінець року, т
1	Біловодський	0	0	0	30,0
2	Міловський	0	0	0	1,02
3	Попаснянський	0	0	0	5,48
	Усього	0	0	0	36,5

Дані щодо зберігання заборонених і непридатних до використання пестицидів та їх знешкодження в Луганській області станом на 01.01.2019 року наведені в таблиці 2.10.5.

Таблиця 2.10.5 - Стан зберігання заборонених і непридатних до використання пестицидів та їх знешкодження

№ з/п	Назва адміністративно-територіальної одиниці (область, район)	Кількість, т	Кількість складів, од.	Стан складських приміщень		
				Добрий, од.	Задовільний, од.	Незадовільний, од.
1	2	3	4	5	6	7
1	Біловодський	30,0	1	1	-	-
2	Міловський	1,02	1	-	-	1
3	Попаснянський	5,48	2	-	1	1
	Всього:	36,5	4	2	1	1

Транскордонне перевезення небезпечних відходів на території області не здійснювалось.

2.11 Аналітичний огляд існуючих програм розвитку охорони навколишнього природного середовища Луганської області

Перелік регіональних природоохоронних програм Луганської області в період 2016-2018 років наведений в таблиці 2.11.1.

2.11.1 Виконання програм в 2016 році

➤Регіональна програма з охорони навколишнього природного середовища Луганської області на 2016-2018 роки

Всього у 2016 році Програмою (згідно зі змінами) передбачено виконання 80 заходів на загальну суму 215682,728 тис. грн., у тому числі за рахунок коштів:

- Державного бюджету – 89592,108 тис. грн.;
- обласного бюджету – 104750,121 тис. грн.;
- місцевих бюджетів – 8146,358 тис. грн.;
- коштів підприємств – 13094,141 тис. грн.;
- інших джерел – 100,00 тис. грн.

Таблиця 2.11.1 - Перелік регіональних (місцевих) природоохоронних програм

№ з/п	Програма	Ким прийнята	№ та дата прийняття	2016 рік			2017 рік			2018 рік		
				виділено, тис. грн.	фактично профінансовано, тис. грн.	% фінансування	виділено, тис. грн.	фактично профінансовано, тис. грн.	% фінансування	виділено, тис. грн.	фактично профінансовано, тис. грн.	% фінансування
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1.	Регіональна програма з охорони навколишнього природного середовища Луганської області на 2016-2018 роки	затверджена розпорядженням голови облдержадміністратії – керівника обласної військово-цивільної адміністрації	03.06.2016 № 316 зі змінами від 05.08.2016 № 459, від 12.09.2016 № 526, від 16.11.2016 № 675, від 24.11.2016 № 710	215682,728	16001,893	7,42	117346,435	28495,426	24,28	303802,917	29312,469	9,65
2.	Регіональна цільова програма розвитку екологічної мережі Луганської області на 2010-2020 роки	затверджена рішенням Луганської обласної ради	03.12.2009 № 32/19	50,00	50,00	100,00	100,00	100,00	100,00	0,00	0,00	0,00

3.	Регіональна комплексна програма захисту від підтоплення території міст і селищ Луганської області на 2010-2019 роки	затверджена рішенням Луганської обласної ради	03.12.2009 № 32/18	0,00	0,00	0,00	86772,00	0,00	0,00	у 2018 році припинено дію відповідно до розпорядження голови облдержадміністрації – керівника обласної військово-цивільної адміністрації від 14.05.2019 № 378 «Про припинення виконання Регіональної комплексної програми захисту від підтоплення території міст і селищ Луганської області на 2010-2019 роки»		
4.	Регіональна програма поводження з твердими побутовими відходами у Луганській області	затверджена рішенням Луганської обласної ради	29.01.2009 № 26/21 зі змінам від 31.03.2017 № 195 (нова редакція), від 07.08.2017 № 528, від 20.09.2017 № 671, від 22.01.2018 № 50, від 22.06.2018 № 501, від 21.08.2018 № 632.	199,00	59,53	29,91	11330,00	2661,71	23,5	244717,00	11387,187	4,65
5	Регіональна цільова програма моніторингу довкілля Луганської	затверджена розпорядженням голови обласної державної адміністрації –	від 31.07.2018 № 579							300,00	0,00	0,00

	області на період до 2022 року	керівника військово-цивільної адміністрації											
6	Регіональна програма «Питна вода Луганщини» на 2006-2020 роки	затверджена рішенням обласної ради (у новій редакції розпорядження голови обласної державної адміністрації – керівника обласної військово-цивільної адміністрації від 13.06.2017 № 390 зі змінами)	від 23.09.2005 № 20/85	400,00	175,00	43,75	63267,09	44881,5	70,94	106327,45	85127,42	80,06	

За 2016 рік фактично профінансовано 16 заходів на загальну суму 16001,895 тис. грн., в тому числі за рахунок коштів:

- Державного бюджету – 0 тис. грн.,
- обласного бюджету – 6305,598 тис. грн.;
- місцевих бюджетів – 1508,201 тис. грн.;
- коштів підприємств – 8164,096 тис. грн.;
- інших джерел – 24,00 тис. грн.

У 2016 році за напрямом «Охорона і раціональне використання водних ресурсів» Програми передбачено виконання 51 заходу, на які заплановані витрати на суму 181912,570 тис. грн., розпочато та виконано 8 заходів на суму 7163,176 тис. грн.

Згідно з розпорядженням голови обласної державної адміністрації – керівника обласної військово-цивільної адміністрації від 20.09.2016 р. № 547, 13.10.2016 р. № 583 «Про внесення змін до обласного бюджету на 2016 рік» Департаменту житлово-комунального господарства виділено 37543,64 тис. грн. на фінансування 28 заходів, визначених Програмою. Станом на 04.01.2017 року Департаментом житлово-комунального господарства укладено 7 договорів на фінансування частини визначених Програмою заходів на загальну суму 25250,87 тис. грн. та перераховано виконавцям робіт попередню оплату на суму 4845,58 тис. грн.

Частково виконані 3 заходи за рахунок коштів підприємств на суму 2202,596 тис. грн., а саме:

- Реконструкція очисних споруд виробництва № 2 ПАТ "Лисичанський скляозавод "Пролетарій" м. Лисичанськ;
- Утримання та експлуатаційне обслуговування споруд для очистки зворотних вод, що утворюються в промисловості - механічна очистка та знезаражування шахтних стічних вод ДП "Первомайськвугілля" ВП шахта "Золоте", ВП шахта "Карбоніт", ВП шахта "Гірська", ВП шахта "Тошківська";
- Реконструкція каналізаційного колектора, мережі та каналізаційної насосної станції в смт. Петрівка Станично-Луганського району Луганської області.

За напрямом «Охорона атмосферного повітря» заплановано 7 заходів на суму 642,241 тис. грн., фактично профінансовано 1 захід на суму 36,7 тис. грн. – «Утримання та експлуатаційне обслуговування газоочисних установок ДП "Первомайськвугілля" ВП шахта "Карбоніт", ВП шахта "Гірська", ВП шахта "Тошківська"».

За напрямом «Охорона і раціональне використання природних ресурсів» заплановано 7 заходів на суму 25553,350 тис. грн., фактично профінансовано 3 заходи на загальну суму 8457,001 тис. грн., а саме:

- Проведення заходів щодо охорони і раціонального використання земель (створення захисних лісових насаджень на еродованих землях, вздовж водних об'єктів та полезахисних смуг);
- Заходи з озеленення міст, селищ та сіл, Луганська область;
- Проведення заходів щодо охорони природних рослинних ресурсів (ліквідація лісових пожеж та їх наслідків), Луганська область.

За напрямом «Раціональне використання і зберігання відходів виробництва і побутових відходів» на 2016 рік заплановано виконання 3 заходів на загальну суму 5583,100 тис. грн. За звітний період заходи не фінансувались.

За напрямом «Наука, інформація, освіта, підготовка кадрів, екологічна експертиза, організація праці» передбачено проведення 12 заходів на суму 1971,467 тис. грн., фактично профінансовано 4 заходи на загальну суму 345,018 тис. грн., а саме:

- Проведення науково-практичної конференції і засідання Басейнової ради р. Сіверський Донець в рамках відзначення Дня Сіверського Донця;
- Видання регіональної доповіді про стан навколишнього природного середовища;
- Розробка змін до Регіональної програми поводження з твердими побутовими відходами у Луганській області;
- Проведення проектно-вишукувальних робіт по Луганській області в рамках розробки ТЕО "Поліпшення гідрологічного режиму та покращення екологічного стану р. Сіверський Донець в Харківській, Донецькій та Луганській областях".

➤Регіональна цільова програма розвитку екологічної мережі Луганської області на 2010-2020 роки

За 2016 рік фактично профінансовано заходи на загальну суму 50,00 тис. грн. З запланованих регіональною цільовою програмою розвитку екологічної мережі Луганської області у 2016 році зроблено:

- створено 5 нових заповідних територій місцевого та загальнодержавного значення на загальній площі 366,3600 га, в тому числі 4 території природно-заповідного фонду загальнодержавного значення;

- заказник ботанічний загальнодержавного значення «Сафоново» загальною площею 21,7000 га на території Кременського району;
- заказник лісовий загальнодержавного «Церковний ліс» загальною площею 117,6000 га на території Старобільського району Луганської області;
- заказник ландшафтний загальнодержавного значення «Урочище Терське» загальнодержавного значення 123,9000 га на території Станично-Луганського району Луганської області;
- заказник ботанічний загальнодержавного значення «Балка Ковильна» загальною площею 88,2600 га на території Біловодського району Луганської області.

Фінансування передбачено у розмірі 50 тис. грн. Захід профінансовано.

– розроблено проекти створення територій та об'єктів місцевого значення:

- заповідного урочища «Хрящуха» площею 14,9000 га на території Кременського району;
- ландшафтного заказника місцевого значення «Великий ліс» площею 152,0000 га на території Новоайдарського району;
- комплексної пам'ятки природи місцевого значення «Гора Куца» площею 156,0000 га на території Новоайдарського району;
- гідрологічної пам'ятки природи місцевого значення «Лісова прохолода» площею 0,1000 га на території Кременського району;
- гідрологічної пам'ятки природи місцевого значення «Новокраснянські джерела» площею 0,1000 га на території Кременського району.

Фінансування на 2016 рік не передбачено.

– проведено обстеження територій з метою їх заповідання, підготовлено наукові обґрунтування створення таких територій:

- ландшафтного заказника місцевого значення «Великий ліс» на території Новоайдарського району;
- комплексної пам'ятки природи місцевого значення «Гора Куца» на території Новоайдарського району;
- гідрологічної пам'ятки природи місцевого значення «Лісова прохолода» на території Кременського району;
- гідрологічної пам'ятки природи місцевого значення «Новокраснянські джерела» на території Кременського району.

Фінансування на 2016 рік не передбачено.

– підготовлені картографічні матеріали територій та об'єктів, що проектується до включення в екомережі:

- ландшафтного заказника місцевого значення «Великий ліс» площею 152,0000 га на території Новоайдарського району;
- комплексної пам'ятки природи місцевого значення «Гора Куца» площею 156,0000 га на території Новоайдарського району;
- гідрологічної пам'ятки природи місцевого значення «Лісова прохолода» площею 0,1 га на території Кременського району;
- гідрологічної пам'ятки природи місцевого значення «Новокраснянські джерела» площею 0,1 га на території Кременського району.

За рахунок коштів Департамент екології та природних ресурсів облдержадміністрації.

– проведені наукові дослідження територій придатних для заповідання та підготовлені наукові обґрунтування створення:

- ландшафтного заказника місцевого значення «Великий ліс» на території Новоайдарського району;
- комплексної пам'ятки природи місцевого значення «Гора Куца» на території Новоайдарського району;
- гідрологічної пам'ятки природи місцевого значення «Лісова прохолода»;
- гідрологічної пам'ятки природи місцевого значення «Новокраснянські джерела».

За рахунок коштів Департамент екології та природних ресурсів облдержадміністрації. Захід не профінансовано.

➤ Регіональна комплексна програма захисту від підтоплення території міст і селищ Луганської області на 2010-2019 роки

Згідно Програми на 2016 рік передбачено фінансування в сумі 89728 тис. грн, у тому числі:

- кошти підприємств - 0 тис. грн,
- обласний бюджет – 0 тис. грн,
- місцевий бюджет – 22131 тис. грн,
- інші джерела – 16597 тис. грн.,

– державний бюджет – 51000 тис. грн.
Фактично кошти не виділялися.

➤ Регіональна програма поводження з твердими побутовими відходами у Луганській області
Згідно Програми на 2016 рік передбачено фінансування в сумі 11400 тис. грн, у тому числі:

- кошти підприємств - 11300 тис. грн.;
- обласний бюджет – 100 тис. грн.;
- місцевий бюджет – 0 тис. грн.;
- інші джерела – 0 тис. грн.;
- Державний бюджет – 0 тис. грн.

У 2016 році частина коштів затвердженого фінансування (199,0 тис. грн.) використана на розробку змін до Регіональної програми (59,53 тис. грн).

➤ Регіональна програма «Питна вода Луганщини» на 2006-2020 роки

Згідно Регіональної програми на 2016 рік передбачено фінансування в сумі 231189 тис. грн., у тому числі:

- Державний бюджет – 134569 тис. грн.;
- кошти підприємств - 22326 тис. грн.;
- обласний бюджет – 7926 тис. грн.;
- місцевий бюджет – 44543 тис. грн.;
- інші джерела – 21825 тис. грн.

У 2016 році частина коштів затвердженого фінансування (400,0 тис. грн.) використана на розробку змін до Регіональної програми (175,0 тис. грн.).

2.11.2 Виконання програм в 2017 році

➤ Регіональна програма з охорони навколишнього природного середовища Луганської області на 2016-2018 роки

Всього у 2017 році Програмою (згідно зі змінами) передбачено виконання 68 заходів на загальну суму 117346,435 тис. грн., у тому числі за рахунок коштів:

- Державного бюджету – 56244,506 тис. грн.;
- обласного бюджету – 47155,788 тис. грн.;
- місцевих бюджетів – 2390,0 тис. грн.;
- коштів підприємств – 11506,141 тис. грн.;
- інших джерел – 50,00 тис. грн.

За 2017 рік фактично профінансовано 43 заходи на загальну суму 28495,426 тис. грн., в тому числі за рахунок коштів:

- Державного бюджету – 0 тис. грн.;
- обласного бюджету – 18559,017 тис. грн.;
- місцевих бюджетів – 2397,489 тис. грн.;
- коштів підприємств – 7522,560 тис. грн.;
- інших джерел – 16,360 тис. грн.

У 2017 році за напрямом «Охорона і раціональне використання водних ресурсів» Програми передбачено виконання 38 заходів, на які заплановані витрати на суму 75665,245 тис. грн., профінансовано виконання 25 заходів на суму 8650,358 тис. грн.

Департаментом житлово-комунального господарства за рахунок обласного фонду охорони навколишнього природного середовища протягом 2017 року здійснювалось виконання наступних заходів:

– повністю виконано 2 заходи на суму 220,242 тис. грн., а саме:

1. розробка проектно-кошторисної документації "Реконструкція каналізаційних мереж смт. Новоайдар";
2. розробка проектно-кошторисної документації "Реконструкція каналізаційного колектору по вул. Автомобілістів, кв. Дружби Народів, м. Лисичанська".

– 19 заходів на суму 7837,796 тис. грн. виконано частково та їх виконання подовжено на 2018 рік:

1. розробка проекту «Реконструкція очисних споруд у сел. Білокуракине»;
  2. розробка проекту «Реконструкція міських очисних споруд №3 ЛКСП «Лисичанськводоканал» м. Привілля»;
  3. розробка проекту «Реконструкція міських очисних споруд №5 ЛКСП «Лисичанськводоканал» м. Новодружеськ»;
  4. розробка проекту «Реконструкція міських очисних споруд №4 (мікрорайон заводу ГТВ), м. Лисичанськ»;
  5. реконструкція існуючої каналізаційної насосної станції, що розташована за адресою: м. Лисичанськ, вул. Мілицейська, ба, під модульні очисні споруди»;
  6. розробка проектно-кошторисної документації «Реконструкція каналізаційних мереж смт. Новоайдар»;
  7. розробка проектно-кошторисної документації «Реконструкція очисних споруд смт. Новоайдар»;
  8. розробка проекту «Реконструкція очисних споруд с. Тошківка-1, Попаснянський район»;
  9. розробка проекту «Реконструкція очисних споруд м. Золоте-1, Попаснянський район»;
  10. розробка проекту «Реконструкція очисних споруд м. Гірське, Попаснянський район»;
  11. розробка проекту «Реконструкція очисних споруд м. Попасна»;
  12. розробка проекту «Будівництво самопливних колекторів у м. Попасна»;
  13. розробка проекту «Реконструкція очисних споруд м. Золоте-2, Попаснянський район»;
  14. розробка проекту «Реконструкція каналізаційної насосної станції «Мічуріна» з заміною напірного колектору Ду-250 мм довжиною 300 м у м. Попасна»;
  15. розробка проекту «Будівництво каналізаційної насосної станції та напірного колектору від мікрорайону ВРЗ до очисних споруд м. Попасна»;
  16. розробка проекту «Будівництво очисних споруд в селі Валуйське Станично-Луганського району Луганської області»;
  17. розроблення проектно-кошторисної документації «Реконструкція очисних споруд у с. Половинкине Старобільського району Луганської області»;
  18. реконструкція каналізаційної насосної станції № 3 з оптимізацією схеми водовідведення будинків кварталів 2 та 3, м. Щастя»;
  19. реконструкція каналізаційного колектору по вулиці Республіканська, м. Щастя»;
- виконання 6 заходів на суму 8971,789 тис. грн. перенесено на 2018 рік повністю:
1. розробка проекту "Будівництво блочно-модульних очисних споруд у м. Кремінна Луганської області";
  2. розробка проектно-кошторисної документації "Реконструкція існуючої каналізаційної насосної станції, що розташована за адресою: м. Лисичанськ, вул. Мічуріна, 16б під модульні очисні споруди";
  3. розробка проектно-кошторисної документації "Реконструкція каналізаційної насосної станції № 2 по вул. Незалежності (Пролетарська), 44-а, смт. Новоайдар";
  4. розробка проектно-кошторисної документації "Реконструкція каналізаційної насосної станції № 1 по кв. Миру, 10-б, смт. Новоайдар";
  5. реконструкція очисних споруд КП «РВУВКГ" (коригування);
  6. реконструкція каналізаційної насосної станції № 4 з оптимізацією схеми водовідведення будинків кварталу 21, м. Щастя.

За рахунок місцевого бюджету було виконано 2 заходи на суму 157,520 тис. грн., а саме:

- Придбання насосного обладнання для заміни на КНС-3, м. Рубіжне;
- Придбання систем, приладів, оснащення спеціального транспорту для здійснення контролю за кількістю та якістю поверхневих, підземних та стічних вод і скидів шкідливих речовин у водні ресурси, м. Лисичанськ.

Частково виконано 2 заходи за рахунок підприємств на суму 434,8 тис. грн., а саме:

- Реконструкція очисних споруд виробництва № 2 ПАТ "Лисичанський склозавод "Пролетарій";
- Модернізація споруд очистки стічних вод та оптимізація роботи обладнання ПРАТ "ЛИНІК".

За напрямом «Охорона атмосферного повітря» за кошти підприємств заплановано виконання 9 заходів на суму 704,841 тис. грн., фактично профінансовано 3 заходи на загальну суму 163,4 тис. грн. по ДП "Первомайськвугілля" (ВП шахта "Карбоніт", ВП шахта "Гірська", ВП шахта "Тошківська").

2 заходи на суму 62,2 тис. грн., виконавцем яких є ПРАТ "СІВЕРОДОНЕЦЬКЕ ОБ'ЄДНАННЯ АЗОТ", не виконані у зв'язку з простоем підприємства.

4 заходи на суму 445,841 тис. грн., виконавцем яких є ПАТ «Лисичанськвугілля», не здійснені у зв'язку зі значною дорожнечою заходів, скрутним фінансовим становищем підприємства і неможливістю самостійного виділення коштів.

За напрямом «Охорона і раціональне використання природних ресурсів» заплановано 7 заходів на суму 29544,120 тис. грн., фактично профінансовано 4 заходи на загальну суму 18806,170 тис. грн., а саме:

– «Проведення заходів щодо охорони і раціонального використання земель (створення захисних лісових насаджень на еродованих землях, вздовж водних об'єктів та полезахисних смуг)»:

1) на території Біловодського району створено захисних лісових насаджень на еродованих землях на площі 20 га та здійснено висадку лісових культурних насаджень на площі 3,4 га;

2) на території Станично-Луганського району створено 130 га захисних лісонасаджень на непридатних для сільськогосподарського виробництва землях;

– «Охорона земель водного фонду (р. Біленька), Попаснянський район»;

– «Заходи з озеленення міст, селищ та сіл, Луганська область»;

– «Проведення заходів щодо охорони природних рослинних ресурсів (ліквідація лісових пожеж та їх наслідків), Луганська область»: викопування посадматеріала на площі 30 га, механізоване садіння лісу 10 га, садіння ручним способом 20 га, обробка ґрунту під лісові культури 100 га; придбання трактору МТЗ 1221, розпушувача навісного; проведені заходи з ліквідації наслідків лісових пожеж на площі 256,33 га; здійснено придбання радіостанцій, ранцевих вогнегасників, паливно-мастильних матеріалів.

За напрямом «Раціональне використання і зберігання відходів виробництва і побутових відходів» на 2017 рік заплановано виконання 1 заходу – «Розробка проектно-кошторисної документації та виконання робіт «Будівництво полігону твердих побутових відходів у м. Попасна» на загальну суму 8400,0 тис. грн. За звітний період захід не виконано.

За напрямом «Наука, інформація, освіта, підготовка кадрів, екологічна експертиза, організація праці» передбачено проведення 13 заходів на суму 3032,229 тис. грн., фактично профінансовано 10 заходів на загальну суму 875,498 тис. грн., а саме:

1. Запровадження та обслуговування функціонування державної системи моніторингу навколишнього природного середовища.
2. Оснащення пунктів контролю і спостереження за забрудненням атмосферного повітря.
3. Проведення науково-практичної конференції і засідання Басейнової ради р. Сіверський Донець в рамках відзначення Дня Сіверського Донця.
4. Екологічні експедиції: "Рослинність на крейдяних відкладах в районі селища Білогорівка Попаснянського району Луганської області", "Моніторинг ріки Сіверський Донець", "Джерела міста Северодонецька".
5. Залучення учнів навчальних установ до упорядкування та озеленення зелених зон, прибережних смуг, витоків річок, джерел.
6. Проведення еколого-освітніх заходів (тренінгів, майстер-класів, виставок, конференцій, громадських слухань, зелених відеотек, конкурсів, природоохоронних акцій (т. ч. міжнародних), конкурсів, вікторин, відзначення "екологічних" дат та ін.) із широким залученням місцевих громад.
7. Підготовка та видання буклетів, брошур, плакатів, довідників, книг та іншої поліграфічної продукції на екологічну тематику, виготовлення компакт- дисків на екологічну та природоохоронну тематику.
8. Проведення проектно-вишукувальних робіт по Луганській області в рамках розробки ТЕО "Поліпшення гідрологічного режиму та покращення екологічного стану р. Сіверський Донець в Харківській, Донецькій та Луганській областях".
9. Розробка програми автоматизованої системи моніторингу довкілля Луганської області.
10. Розробка змін до Регіональної програми поводження з твердими побутовими відходами у Луганській області.

➤ Регіональна цільова програма розвитку екологічної мережі Луганської області на 2010-2020 роки. Всього у 2017 році Програмою передбачено виконання 6 заходів на загальну суму 500,00 тис. грн., у тому числі за рахунок коштів:

– Державного бюджету – 0,00 тис. грн.;

– обласного бюджету – 500,00 тис. грн.;

– місцевих та районних бюджетів – 0,00 тис. грн.;

– інших джерел – 0,00 тис. грн.

В 2017 році було заплановано та фактично профінансовано 2 заходи на загальну суму 100,00 тис. грн., в тому числі за рахунок коштів:

– Державного бюджету – 0 тис. грн.;

- обласного бюджету – 100,00 тис. грн.;
- місцевих та районних бюджетів – 0,00 тис. грн.;
- інших джерел – 0,00 тис. грн.

З запланованих регіональною цільовою програмою розвитку екологічної мережі Луганської області у 2017 році пріоритетних завдань зроблено:

- створено ландшафтний заказник місцевого значення «Великий ліс»;
- створено три пам'ятки природи, а саме:
  - «Новокраснянські джерела»;
  - «Гора Куца»;
  - «Лісова прохлада»;
- здійснено наукове обґрунтування створення НПП «Кремінські ліси».

➤ Регіональна комплексна програма захисту від підтоплення території міст і селищ Луганської області на 2010-2019 роки

Згідно Програми на 2017 рік передбачено фінансування в сумі 86772 тис. грн, у тому числі:

- кошти підприємств – 0 тис. грн.;
- обласний бюджет – 0 тис. грн.;
- місцевий бюджет – 21160 тис. грн.;
- інші джерела – 16597 тис. грн.;
- державний бюджет – 49015 тис. грн.

Фактично кошти не виділялися.

➤ Регіональна програма поводження з твердими побутовими відходами у Луганській області

Всього у 2017 році Програмою передбачено виконання 10 заходів на загальну суму 11330,00 тис. грн., у тому числі за рахунок коштів:

- Державного бюджету – 7800,00 тис. грн.;
- обласного бюджету – 3140,00 тис. грн.;
- районних, міських (міст обласного значення) бюджетів – 175,00 тис. грн.;
- інших джерел – 215,00 тис. грн.

У 2017 році профінансовано 3 заходи на суму 2661,71 тис. грн., у тому числі за рахунок коштів:

- Державного бюджету – 896,00 тис. грн.;
- обласного бюджету – 0,00 тис. грн.;
- районних, міських (міст обласного значення) бюджетів – 1765,71 тис. грн.;
- інших джерел – 0,00 тис. грн.

Так, за напрямом «Удосконалення системи збирання та перевезення твердих побутових відходів» Програми передбачено 3 заходи, на які заплановані витрати на суму 5400,00 тис. грн. За звітний період профінансовано 2 заходи на суму 1029,09 тис. грн., зокрема:

- оновлення контейнерного господарства у Попаснянському та Старобільському районах;
- оновлення парку смітєвозів у смт. Білокуракино.

Захід «Будівництво п'яти смітєперевантажувальних станцій» не виконано, у зв'язку з відсутністю коштів.

За напрямом «Будівництво та введення в експлуатацію об'єктів поводження з відходами» заплановано 2 заходи на суму 3880,00 тис. грн., які не виконано у зв'язку з відсутністю фінансування.

За напрямом «Заходи для скорочення шкідливого впливу твердих побутових відходів на навколишнє природне середовище» заплановано 1 захід, а саме: «Ліквідація несанкціонованих звалищ», який профінансовано на загальну суму 1632,62 тис. грн.

За напрямом «Нормативно-правове, науково-технічне та інформаційне забезпечення» передбачено 4 заходи на загальну суму 800,000 тис. грн. За звітний період жоден із заходів не профінансовано, у зв'язку з відсутністю коштів.

➤ Регіональна програма «Питна вода Луганщини» на 2006-2020 роки

Всього у 2017 році Програмою передбачено виконання 17 заходів на загальну суму 63267,09 тис. грн., у тому числі за рахунок коштів:

- Державного бюджету – 0,00 тис. грн.;

- обласного бюджету – 49055,39 тис. грн.;
- міських та районних бюджетів – 937,64 тис. грн.;
- інших джерел – 13274,06 тис. грн.

У 2017 році профінансовано 17 заходів на суму 44881,50 тис. грн., у тому числі за рахунок коштів:

- Державного бюджету – 0,00 тис. грн.;
- обласного бюджету – 30898,97 тис. грн.;
- міських та районних бюджетів – 937,64 тис. грн.;
- інших джерел – 13044,88 тис. грн.

Так, у 2017 році були виконані наступні заходи:

- Реконструкція підвідного водоводу від с. Великоцьк до смт. Мілового та розподільної мережі водопостачання у смт. Мілове Міловського району Луганської області;
- Капітальний ремонт водоводу від насосної станції 1 підйому до насосної станції 2 підйому «Лісова дача» у м. Лисичанськ;
- Капітальний ремонт зовнішніх мереж водопостачання с. Парневе Біловодського району Луганської області;
- Реконструкція водоводу по вул. Транспортна, вул. Первомайська та частина вул. Октябрьська в смт. Комишуваха Попаснянського району Луганської області;
- Капітальний ремонт аварійної ділянки водопровідної напорної мережі по пров. Проспектному в м. Сватове Луганської області;
- Капітальний ремонт водопроводу с. Червоноармійське Білокуракинського району Луганської області;
- Капітальний ремонт водогону села Розпасіївка Троїцького району Луганської області (вул. Центральна Бригада, пров. Павловський);
- Капітальний ремонт водогону села Розпасіївка Троїцького району Луганської області (вул. Шевченка, вул. Залізнична);
- Капітальний ремонт водогону села Розпасіївка Троїцького району Луганської області (вул. Успішна);
- Реконструкція мереж водопостачання м. Кремінна з розробкою проектно-кошторисної документації;
- Будівництво каналізаційної насосної станції з мережами з боку схрещення вул. Студентська і Померанчука м. Рубіжне – корегування проекту;
- Реконструкція самопливного каналізаційного колектору по вул. Миру (Пролетарська), м. Старобільськ Луганської області;
- Реконструкція каналізаційного колектору по вул. Гуньяна смт. Біловодськ;
- Капітальний ремонт каналізаційної мережі по вул. Автомобілістів у м. Лисичанську;
- Капітальний ремонт ділянки самопливної каналізаційної мережі по вул. Н. Старобільській між колодязями КК-2-КК-5 в м. Сватове Луганської обл.;
- Капітальний ремонт ділянки каналізаційної мережі по вул. Садова, перехід через залізничну колію у м. Сватове Луганської обл.;
- Розроблення гідравлічної моделі системи водопостачання м. Кремінна та прилеглих сіл.

Заходи «Реконструкція самопливного каналізаційного колектора L=2700 м по вулицям Південна, Луганська, Мала Садова, Коцюбинського, Садова, Буткова, Зарічна до КНС № 1 в м. Старобільськ Луганської області», «Реконструкція самопливного каналізаційного колектора L=850 м по вулицям Миру, Центральна, Велика Садова, Зарічна до КНС № 1 в м. Старобільськ Луганської області» було включено до Державної цільової програми відновлення та розбудови миру в східних регіонах України, заходи «Реконструкція двох Білогорівських магістральних водоводів Ду 600 мм та Ду 500 мм протяжністю 10,8 км кожної ділянки" ЛКСП "Лисичанськводоканал", «Будівництво колектору скидання зворотних вод у р. Сіверський Донець (коригування)», «Реконструкція водопровідної мережі села Веселе Старобільського району, Луганської області», «Капітальний ремонт водогону села Розпасіївка, Троїцького району, Луганської області. Підвідний водопровід», «Капітальний ремонт водогону села Розпасіївка, Троїцького району, Луганської області (вул. Молодіжна, вул. Гагарина)», «Реконструкція системи водопостачання селища Победа Новоайдарського району Луганської області» відібрані для участі в спільному з ЄІБ проекті «Надзвичайна кредитна програма для відновлення України».

2.11.3 Виконання програм в 2018 році

➤ Регіональна програма з охорони навколишнього природного середовища Луганської області на 2016-2018

роки

Всього у 2018 році Програмою (згідно зі змінами) передбачено виконання заходів на загальну суму 303802,917 тис. грн.

За 2018 рік фактично профінансовано 29 заходи на загальну суму 29312,469 тис. грн., в тому числі за рахунок коштів:

- Державного бюджету – 43,800 тис. грн.;
- обласного бюджету – 15243,928 тис. грн.;
- місцевих бюджетів – 3509,613 тис. грн.;
- коштів підприємств – 10515,128 тис. грн.;
- інших джерел – 0,000 тис. грн.

У 2018 році за напрямом «Охорона і раціональне використання водних ресурсів» Програми передбачено виконання 47 заходів, на які заплановані витрати на суму 134428,004 тис. грн., профінансовано виконання 20 заходів на суму 10908,906 тис. грн., а саме:

– Розробка проекту «Реконструкція очисних споруд у сел. Білокуракине» - виготовлено проектну документацію;

Розробка проекту «Будівництво блочно-модульних очисних споруд у м. Кремінна Луганської області» - триває розробка проекту;

– Розробка проекту «Реконструкція міських очисних споруд № 3 ЛКСП «Лисичанськводоканал» м. Привілля» - Проектно-кошторисна документація знаходиться на експертизі;

– Розробка проектно-кошторисної документації «Реконструкція існуючої каналізаційної насосної станції, що розташована за адресою: м. Лисичанськ, вул. Мічуріна, 16б під модульні очисні споруди» - проектно-кошторисна документація знаходиться на експертизі;

– Реконструкція існуючої каналізаційної насосної станції, що розташована за адресою: м. Лисичанськ, вул. Мілицейська, 6а під модульні очисні споруди - будівельні роботи завершено, триває процедура введення об'єкту в експлуатацію;

– Придбання систем, приладів, оснащення, спеціального транспорту для здійснення контролю за кількістю та якістю поверхневих, підземних та стічних вод і скидів шкідливих речовин у водні ресурси, м. Лисичанськ;

– Модернізація споруд з очистки стічних вод та оптимізація роботи обладнання ПРАТ «ЛИНІК», м. Лисичанськ;

– Розробка проектно-кошторисної документації «Реконструкція каналізаційних мереж смт. Новоайдар» - виготовлено проектну документацію;

– Розробка проектно-кошторисної документації «Реконструкція очисних споруд смт. Новоайдар» - виготовлено проектну документацію;

– Розробка проекту «Реконструкція очисних споруд с. Тошківка-1, Попаснянський район» - проектно-кошторисна документація знаходиться на експертизі;

– Розробка проекту «Реконструкція очисних споруд м. Золоте-1, Попаснянський район» - проектно-кошторисна документація знаходиться на експертизі;

– Розробка проекту «Будівництво самопливних колекторів у м. Попасна» - виготовлено проектну документацію;

– Розробка проекту «Реконструкція очисних споруд м. Золоте-2, Попаснянський район» - виготовлено проектну документацію;

– Придбання насосного і технологічного обладнання для заміни на КНС-1, КНС-2, ЦНС, м. Рубіжне;

– Розроблення проектно-кошторисної документації «Реконструкція очисних споруд у с. Половинкине Старобільського району Луганської області» - проектно-кошторисна документація знаходиться на експертизі;

– Реконструкція каналізаційної насосної станції № 4 з оптимізацією схеми водовідведення будинків кварталу 21 (м. Щастя) - триває виконання робіт;

– Реконструкція каналізаційного колектору по вулиці Республіканская (м. Щастя) - триває виконання робіт;

– Паспортизація водоймищ Луганської області - виконано в повному обсязі. Переможець торгів – ТОВ «НТЦ ОБЛВОДГОСППРОЕКТ» розробив паспорти водних об'єктів у кількості 51 одиниця, які погоджені з Державним агентством водних ресурсів України;

– Будівництво самопливного каналізаційного колектору від вул. Миру до очисних споруд смт Мілове - триває виконання робіт;

– Реконструкція самопливного каналізаційного колектору по вул. Мира м. Старобільськ - тривають будівельні роботи з реконструкції.

За напрямом «Охорона атмосферного повітря» заходи не планувалися та не фінансувалися.

За напрямом «Охорона і раціональне використання природних ресурсів» заплановано 8 заходів на суму 162325,87 тис. грн., фактично профінансовано 6 заходи на загальну суму 16047,793 тис. грн., а саме:

- Проведення заходів щодо охорони і раціонального використання земель (створення захисних лісових насаджень на ерудованих землях, вздовж водних об'єктів та полезахисних смуг), Луганська область;
- Охорона земель водного фонду (р. Біленька), Попаснянський район;
- Заходи з озеленення міст, селищ та сіл, Луганська область;
- Заходи щодо охорони тваринного світу та боротьби з браконьєрством (придбання матеріально-технічних засобів тощо), Луганська область;
- Проведення заходів щодо охорони природних рослинних ресурсів (ліквідація лісових пожеж та їх наслідків), Луганська область;
- Заходи з озеленення, а саме: розробка проектів парків (скверів) смт. Біловодська, Мілового, Білокуракиного, Марківки, Новоайдара, Новопскова, Станиці Луганської, Троїцького, міст Сватового, Старобільська, Рубіжного, Лисичанська, Северодонецька, Попасної, Кремінної.

За напрямом «Раціональне використання і зберігання відходів виробництва і побутових відходів» на 2018 рік заплановано виконання 2 заходів на суму 3850,00 тис. грн., а саме:

- Забезпечення екологічно безпечного збирання, перевезення, зберігання, оброблення, утилізації, видалення, знешкодження і захоронення відходів та небезпечних хімічних речовин, в тому числі непридатних або заборонених до використання хімічних засобів захисту рослин та тари з під них, які зберігаються на території Луганської області;
- Розроблення проектно-кошторисної документації «Будівництво системи збору та утилізації біогазу з виробництвом електроенергії в когенераційних установках на полігоні твердих побутових відходів м. Лисичанська Луганської області».

За звітний період заходи не фінансувалися та не виконувалися.

За напрямом «Наука, інформація, освіта, підготовка кадрів, екологічна експертиза, організація праці» передбачено проведення 14 заходів на суму 3199,043 тис. грн., фактично профінансовано 3 заходи на загальну суму 2355,77 тис. грн., а саме:

- Заходи з охорони підземних вод та ліквідації джерел їх забруднення, проведення моніторингу підземних вод;
- Проведення науково-практичної конференції і засідання Басейнової ради р. Сіверський Донець в рамках відзначення Дня Сіверського Донця;
- Розроблення регіональної програми з охорони навколишнього природного середовища Луганської області на 2019-2025 роки.

➤Регіональна цільова програма розвитку екологічної мережі Луганської області на 2010-2020 роки

Всього у 2018 році Програмою передбачено виконання 5 заходів на загальну суму 730,00 тис. грн., у тому числі за рахунок коштів:

- Державного бюджету – 0,00 тис. грн.;
- обласного бюджету – 730,00 тис. грн.;
- місцевих та районних бюджетів – 0,00 тис. грн.;
- інших джерел – 0,00 тис. грн.

Фактично у 2018 році не передбачалось фінансування регіональної цільової програми розвитку екологічної мережі Луганської області на 2010-2020 роки.

У 2017 році Кремінською районною державною адміністрацією спільно з Інститутом агроєкології і природокористування Національної академії аграрних наук України підготовлено «Наукове обґрунтування створення національного природного парку «Кремінські ліси».

З метою подальшої роботи протягом 2018 року робочою групою проводились засідання щодо створення національного природного парку «Кремінські ліси» на території Кремінського району Луганської області.

У грудні 2018 року облдержадміністрація листом від 04.12.2018 №3/10-7279 погодила проект Указу Президента України «Про створення національного природного парку «Кремінські ліси» загальною площею 7269,0000 га земель державної власності, а саме: 3121,0000 га земель, що вилучаються у державного підприємства «Кремінське лісомисливське господарства» та надаються національному природному парку в постійне користування і 4148,0000 га земель, що перебувають у постійному користуванні державного

підприємства «Кремінське лісомисливське господарство» і включаються до складу національного природного парку без вилучення.

➤ Регіональна комплексна програма захисту від підтоплення території міст і селищ Луганської області на 2010-2019 роки

Згідно Розпорядженню голови від 14 травня 2018 року № 378 «Про припинення виконання Регіональної комплексної програми захисту від підтоплення території міст і селищ Луганської області на 2010-2019 роки» дія Програми припинена.

➤ Регіональна програма поводження з твердими побутовими відходами у Луганській області

Всього у 2018 році Програмою передбачено виконання 15 заходів на загальну суму 244717,00 тис. грн., у тому числі за рахунок коштів:

- Державного бюджету – 34050,00 тис. грн.;
- обласного бюджету – 184203,00 тис. грн.;
- районних, міських (міст обласного значення) бюджетів – 26334,00 тис. грн.;
- інших джерел – 130,00 тис. грн.

Фактично профінансовано заходів на загальну суму 11387,187 тис. грн., у тому числі за рахунок коштів:

- Державного бюджету – 4915,80 тис. грн.;
- обласного бюджету – 162,683 тис. грн.;
- районних, міських (міст обласного значення) бюджетів – 6308,704 тис. грн.;
- інших джерел – 0,00 тис. грн.

У 2018 році за напрямом «Удосконалення системи збирання та перевезення твердих побутових відходів» Програми передбачено 3 заходи, на які заплановані витрати на суму 166964,00 тис. грн. За звітний період профінансовано 2 заходи на загальну суму 9441,453 тис. грн., а саме: «Оновлення контейнерного господарства для збирання побутових відходів у м. Рубіжне, Станично-Луганському, Новоайдарському, Старобільському, Попаснянському та Троїцькому районах» та «Оновлення парку сміттєвозів» (придбано один сміттєвоз для смт. Біловодськ та три – для потреб Станично-Луганського району). Захід «Будівництво п'яти сміттєперевантажувальних станцій» не виконано, у зв'язку з відсутністю коштів.

За напрямом «Будівництво та введення в експлуатацію об'єктів поводження з відходами» заплановано 4 заходи на суму 71300,00 тис. грн. За звітний період частково профінансовано 1 захід «Розробка техніко-економічного обґрунтування будівництва центрального об'єкта поводження з відходами» на суму 162,683 тис. грн.

За напрямом «Заходи для скорочення шкідливого впливу твердих побутових відходів на навколишнє природне середовище» заплановано 2 заходи. За звітний період профінансовано 1 захід «Очищення територій населених пунктів області від несанкціонованих сміттєзвалищ» на суму 1783,051 тис. грн.

За напрямом «Нормативно-правове, науково-технічне та інформаційне забезпечення» передбачено 6 заходів на загальну суму 5210,000 тис. грн. За звітний період жоден із заходів не профінансовано, у зв'язку з відсутністю коштів.

➤ Регіональна цільова програма моніторингу довкілля Луганської області на період до 2022 року

Всього у 2018 році Програмою було передбачено виконання 12 заходів на загальну суму 5254,56 тис. грн. за рахунок коштів обласного бюджету.

Розподілом коштів обласного фонду охорони навколишнього природного середовища, передбачених на здійснення природоохоронних заходів у 2018 році, було передбачено фінансування лише одного заходу Програми, а саме: «Розроблення проекту створення мережі спостережних свердловин в шахтах «Золоте», «Гірське» та р. Біленька» на суму 300,00 тис. грн.

У грудні 2018 року було укладено договір зі Східним державним регіональним геологічним підприємством «Схід ДРГП» на виконання робіт з розроблення зазначеного проекту, однак з організаційно-технічних причин виконання цього заходу не відбулося. Решта заходів, передбачених Програмою на 2018 рік, не було виконано у зв'язку із відсутністю відповідного фінансування.

➤ Регіональна програма «Питна вода Луганщини» на 2006-2020 роки

У 2018 році Програмою передбачено виконання 168 заходів на загальну суму 965813,02 тис. грн, у тому числі за рахунок коштів:

- Державного бюджету – 159382,84 тис. грн.;
- обласного бюджету – 45807,01 тис. грн.;
- районних, міських (міст обласного значення) бюджетів – 83623,98 тис. грн.;
- коштів підприємств – 4450,71 тис. грн.;
- інших джерел – 672548,48 тис. грн.

У 2018 році Програмою передбачено фінансування 27 заходів на загальну суму 106327,45 тис. грн, у тому числі за рахунок коштів:

- Державного бюджету – 35398,78 тис. грн.;
- обласного бюджету – 10811,61 тис. грн.;
- районних, міських (міст обласного значення) бюджетів – 4633,35 тис. грн.;
- коштів підприємств – 55483,71 тис. грн.;
- інших джерел – 106327,45 тис. грн.

У звітному періоді 27 заходи Програми профінансовано на суму 85127,42 тис. грн., у тому числі за рахунок коштів:

- Державного бюджету – 14662,43 тис. грн. (становить 9,2% від запланованих коштів);
- обласного бюджету – 10811,61 тис. грн. (23,6%);
- районних, міських бюджетів – 4169,67 тис. грн. (5,0%);
- інших джерел – 55483,71 тис. грн. (8,2%).

Загальний обсяг фінансування з бюджетів всіх рівнів складає 8,8%.

Виконання заходів здійснювалось за наступними напрямками Програми:

- «Підвищення якості води, яка подається споживачам»,
- «Збільшення ефективності використання матеріальних і енергетичних ресурсів»,
- «Підвищення надійності роботи системи водопостачання»,
- «Будівництво нових та заміна/реконструкція існуючих трубопроводів в системі водопостачання»,
- «Підвищення надійності роботи системи водовідведення»,
- «Будівництво нових та заміна/реконструкція існуючих колекторів і мереж в системі водовідведення»,
- «Наукове і проектне забезпечення програми».

В результаті виконання заходів здійснено ремонт/реконструкцію на двох виробничих об'єктах комплексу західної фільтрувальної станції КП «Попаснянський районний водоканал», заміну/реконструкцію існуючих трубопроводів і колекторів в системі водопостачання та водовідведення мм. Лисичанська, Гірське, Золоте, Попасна, Щастя, Кремінна, с. Нижне, с. Нижне-1, с. Новотошківка загальною протяжністю близько 53,5 км, побудовано каналізаційно-насосну станцію з мережами у м. Рубіжному (об'єкт планується ввести в експлуатацію у I півріччі 2019 року), придбано землерийну техніку (екскаватор-навантажувач) для КП «Попаснянський районний водоканал», ЛКСП «Лисичанськводоканал», РКП «Старобільськвода» у кількості 5 одиниць, замінено насосне та інше технологічне обладнання на об'єктах МКП «Сватівський водоканал», КП «Рубіжанське ВУВКГ», КП «Кремінське ВУВКГ», виготовлено проектно-кошторисну документацію на будівництво/реконструкцію споруд і мереж водопровідно-каналізаційного господарства області у кількості 8 проектів.

Основними чинниками, які не дозволили здійснити заходи у 2018 році є: низький рівень фінансування з бюджетів усіх рівнів; необхідність коригування розробленої проектно-кошторисної документації; необхідність розроблення проектно-кошторисної документації для виконання заходу; виконання деяких заходів втратило свою актуальність.

2.12 Огляд системи моніторингу навколишнього середовища Луганської області

На підконтрольній уряду України частині території Луганської області здійснюється регіональний моніторинг довкілля згідно розпорядженню голови обласної державної адміністрації від 06.08.2008 №1024.

Регіональна (обласна) система моніторингу довкілля – це система спостережень, збирання, оброблення, передавання, збереження та аналізу інформації про стан довкілля, прогнозування його змін і розроблення науково обґрунтованих рекомендацій для прийняття рішень про запобігання негативним змінам стану довкілля та дотримання вимог екологічної безпеки. Регіональна (обласна) система моніторингу довкілля є складовою частиною державної системи моніторингу довкілля та національної інфраструктури, сумісною з аналогічними системами інших областей України.

Суб'єктами регіональної системи моніторингу довкілля визначені наступні підприємства та установи:

- Управління екології та природних ресурсів облдержадміністрації; Державна екологічна інспекція у Луганській області;
  - ДУ «Луганський обласний лабораторний центр МОЗ України»;
  - Головне управління Держпродспоживслужби в Луганській області;
  - Луганська філія ДУ «Держгрунтохорона»;
  - Державне підприємство Луганська агролісомеліоративна науково-дослідна станція;
  - Луганське обласне управління лісового та мисливського господарства;
  - Головне управління Держгеокадастру у Луганській області;
  - Луганське обласне управління водних ресурсів;
  - Сіверсько-Донецьке басейнове управління водних ресурсів;
  - Луганський обласний центр з гідрометеорології;
  - Східне державне регіональне геологічне підприємство («Схід ДРГП»);
  - Державне підприємство «Український Державний головний науково-дослідний виробничий інститут інженерно-технічних екологічних вишукувань»;
  - Департамент житлово-комунального господарства Луганської обласної державної адміністрації.
- Дані щодо мережі спостережень за станом довкілля Луганської області наведені в таблиці 2.12.1.

Таблиця 2.12.1 – Мережа спостережень за станом довкілля

Рік	Кількість точок спостережень, од.								
	атмосферне повітря	стаціонарні джерела викидів в атмосферне повітря	поверхневі води	джерела скидів зворотних вод у поверхневі води	морські води	джерела скидів зворотних вод у морські води	підземні води	джерела скидів зворотних вод у глибокі підземні водоносні горизонти	грунти
Державна установа «Луганський обласний лабораторний центр»									
2016	17	-	50	-	-	-	161	-	56
2017	13	-	51	-	-	-	-	-	43
2018	17	-	48	-	-	-	-	-	167
Луганський обласний центр з гідрометеорології									
2016	4	-	10	-	-	-	-	-	-
2017	4	-	10	-	-	-	-	-	-
2018	4	-	10	-	-	-	-	-	-
Сіверсько-Донецьке басейнове управління водних ресурсів									
2016	-	-	6	-	-	-	-	-	-
2017	-	-	6	-	-	-	-	-	-
2018	-	-	6	-	-	-	-	-	-
«Схід ДРГП»									
2016	-	-	-	-	-	-	Державна мережа 42 св. Регіональна мережа 84 св. Обласна мережа 201 св.	-	-
2017	-	-	-	-	-	-	Державна мережа 42 св. Обласна мережа 201 св., але спостереження план. по 80 св.	-	-
2018	-	-	-	-	-	-	Державна мережа 42 св. Регіональна мережа 84 св.	-	-

							Обласна мережа 201 св.		
--	--	--	--	--	--	--	------------------------	--	--

Луганський обласний центр з гідрометеорології (ЛЦГМ) – це комплексна лабораторія спостережень за забрудненням природного середовища у м. Лисичанськ, яка забезпечує проведення спостережень за забрудненням атмосферного повітря у містах Лисичанськ, Северодонецьк та Рубіжне, поверхневих вод суші, ґрунту, збір, обробку та узагальнення даних спостережень. Лабораторія акредитована Державним підприємством «Луганський регіональний науково-виробничий центр стандартизації, метрології та сертифікації», свідоцтво №LC 017 від 12 липня 2016 року.

У підпорядкуванні Луганського обласного центру з гідрометеорології знаходяться 10 місць спостережень атмосферного повітря, з яких 4 діючих поста знаходяться в м. Лисичанськ – 2, м. Северодонецьк – 1, м. Рубіжне – 1, недіючих (пограбованих) постів 1 – м. Северодонецьк, 1 – м. Рубіжне та 4 метеорологічні станції у м. Сватове, смт. Новопсков, м. Біловодськ, смт. Троїцьке, на яких ведуться наступні метеорологічні спостереження:

- 1) кількість, висота та форма хмар, температура и вологість повітря;
- 2) температура поверхні ґрунтів, температура ґрунту на глибині;
- 3) атмосферний тиск;
- 4) напрямок і швидкість вітру, явища погоди;
- 5) небезпечні та стихійні явища погоди;
- 6) кількість і вид опадів, горизонтальна видимість;
- 7) спостереження за радіаційним фоном;
- 8) спостереження за потужністю експозиційної дози гамма-випромінювання;
- 9) візуальні спостереження за хімічним забрудненням повітря;
- 10) інструментальні спостереження за радіаційним забрудненням повітря.

Територіальне розташування місць спостережень атмосферного повітря ЛЦГМ наведено у таблиці 2.12.2.

Таблиця 2.12.2 – Місця спостережень якості атмосферного повітря ЛЦГМ

Об'єкт	Адреса
ПСЗ № 1	м. Лисичанськ, вул. Соборна, 89
ПСЗ № 2	м. Лисичанськ, просп. Перемоги, 157
ПСЗ № 1	м. Северодонецьк, просп. Гвардійський (р-н насосної станції), спостереження за впливом промислової зони
ПСЗ № 2 *Не діючий	м. Северодонецьк, просп. Центральний (р-н школи № 3), спостереження у житлових районах
ПСЗ № 1	м. Рубіжне, перехрестя вулиць Володимирська і Менделєєва, спостереження у житлових районах
ПСЗ № 2 *Не діючий	м. Рубіжне, вул. Шевченко (р-н хлібозаводу), спостереження за впливом промислової зони
Метеорологічні станції	
Троїцьке 34320	Луганська обл., смт Троїцьке, кв. Молодіжний, 33, 92100
Новопсков 34329	Луганська обл., смт Новопсков, вул. Новорозсошанська, 33а, 92303
Сватове 34434	Луганська обл., м. Сватове, кв. Залізничників, 70, 92602
Біловодськ 34440	Луганська обл., смт Біловодськ, вул. Чехова, 9, 92800

*– пограбовані у 90-х роках і на цей час не функціонують

ЛЦГМ веде спостереження за станом поверхневих вод на мережі, яка складається з 10 стаціонарних постів розташованих на підконтрольній уряду України території Луганської області. Територіальне розташування місць спостережень поверхневих вод ЛЦГМ наведено у таблиці 2.12.3.

ДУ «Луганський обласний лабораторний центр Міністерства охорони здоров'я України» (ДУ «ЛОЛЦ МОЗ України») у структурі має акредитовані санітарно-гігієнічні та мікробіологічні лабораторії, які забезпечують виконання досліджень відповідно до галузі акредитації.

Галузь атестації лабораторій, або Перелік вимірювальних можливостей лабораторій відповідно до додатків до Свідоцтва про визначення вимірювальних можливостей відповідають вимогам ДСТУ ISO 10012:2005.

Таблиця 2.12.3 – Перелік пунктів спостережень за забрудненням поверхневих вод суші Луганського ЦГМ

Діючі пости спостережень та показники, що вимірюються р. Сіверський Донець, м. Лисичанськ			
1.	19,8 км вище м. Лисичанськ; 1 км вище м. Привілля; 7 км вище впадіння р. Красна	запах, прозорість, колір, температура, рН, кисень, % насичення киснем, біохімічне споживання кисню, окислення перманганатне, сірководень, діоксид вуглецю, магній, хлориди, сульфати, мінералізація, твердість, гідрокарбонати, натрій, кальцій, фосфор мінеральний, фосфор загальний, кремній, завислі речовини, азот амонійний, азот нітритний, азот нітратний, сума азотних з'єднань, хром б, нафтопродукти, феноли, АСПАР*	* - аніонні синтетичні поверхнево-активні речовини
2.	2,2 км нижче скиду стічних вод ТОВ «Рубіжанський Краситель»		
3.	1 км вище м. Лисичанська; 0,5 км нижче скиду стічних вод ТОВ «НВП «Зоря»		
4.	в межах м. Лисичанська; 0,5 км нижче скиду стічних вод ПрАТ «Азот»		
5.	0,5 км нижче скиду стічних вод ВАТ «Лиссода»		
6.	4 км нижче м. Лисичанська; 7 км нижче впадіння р. Біленька		
р. Біленька, м. Лисичанськ			
1.	0,5 км вище м. Лисичанська; 1 км вище скиду стічних вод ТДВ «Лисичанський желатиновий завод»	-//-	-//-
2.	в межах м. Лисичанська; 0,5 км вище гирла	-//-	-//-
р. Красна, м. Кремінна			
1.	12,3 км вище м. Лисичанська; 0,5 км вище гирла	-//-***	*** - не проводяться аналізи на сірководень і перманганатне окислення
р. Борова, м. Сєвєродонецьк			

1.	2,5 км пн-з від м. Северодонецька; 0,5 км вище гирла р. Борова	-//-***	*** - не проводяться аналізи на сірководень і перманганатне окислення
----	--	---------	--

ДП «Луганський обласний лабораторний центр МОЗ України» контролює якість атмосферного повітря на 4 стаціонарних постах, територіальне розташування яких наведено у таблиці 2.12.4. У таблиці 2.12.5 наведено перелік пріоритетних забруднюючих речовин за якими ведеться контроль за станом атмосферного повітря.

Таблиця 2.12.4 – Пости спостережень за станом атмосферного повітря ДП ЛОЛЦ МОЗ

Об'єкт	Адреса
СП-1	м. Северодонецьк, житловий квартал № 52, просп. Гвардійський, 47 б (в будівлі насосної Замулівського водозабору)
СП-2	м. Северодонецьк, вул. Юності, 2 а, будівля Северодонецької міськрайонної філії ДУ «Луганський обласний лабораторний центр»
СП-3	м. Лисичанськ, просп. Перемоги, 157, будівля Лисичанської міськрайонної філії ДУ «Луганський обласний лабораторний центр МОЗ України»
СП-6	м. Рубіжне, вул. Померанчука, 36, будівля Рубіжанської міськрайонної філії ДУ «Луганський обласний лабораторний центр МОЗ України»

Таблиця 2.12.5 – Перелік пріоритетних забруднюючих речовин за якими ведеться контроль

Назва філії ДУ «ЛОЛЦ МОЗ України»	Місто, район	Перелік забруднюючих речовин за якими ведеться контроль
1	2	3
Северодонецька міськрайонна філія	м. Северодонецьк	<ol style="list-style-type: none"> 1. Азота двооксид 2. Ангідрид сірчистий 3. Кислота сірчана 4. Фенол 5. Формальдегід 6. Аміак 7. Анілін 8. Нітрохлорбензол 9. Хлорид водню 10. Пил 11. Вуглецю оксид 12. Свинець 13. Хром 14. Марганець

Лисичанська міськрайонна філія	м. Лисичанськ	15. Азоту двооксид 16. Ангідрид сірчистий 17. Аміак, 18. Формальдегід 19. Фенол 20. Нітрорхлорбензол 21. Вуглецю оксид
Рубіжанська міськрайонна філія	м. Рубіжне	22. Азоту Двооксид 23. Ангідрид Сірчистий 24. Анілін 25. Нітрохлорбензол 26. Сірководень 27. Сірчана Кислота 28. Фенол 29. Формальдегід

Мережею спостережень Луганського обласного лабораторного центру МОЗ України передбачені моніторингові спостереження:

–за станом забруднення атмосферного повітря населених місць – на 5-ти маршрутних постах 7-ми населених пунктах (міста Северодонецьк, Лисичанськ, Новодружеськ, Рубіжне, Кремінна, Старобільськ та с. Вовчоярівка Попаснянського району);

–за рівнями шуму – в 55 точках 9-ти населених пунктів;

–за станом ґрунту – в 176 точках 64-х населених пунктів.

Збір інформації щодо моніторингових спостережень здійснюється за формами МОЗ України та ДЗ «Український центр з контролю та моніторингу захворювань МОЗ» щомісячно та щоквартально.

Мережа спостережень за станом забруднення відкритих водних підрозділів ДУ «ЛОЛЦ МОЗ України» налічує 49 пунктів спостережень на 22 водних об'єктах у місцях господарсько-питного та культурно-побутового водокористування населення, у т.ч. на р. Сіверський Донець у 9 створах, р. Айдар у 8 створах та інше. Пріоритетне значення надається моніторинговим спостереженням, що характеризують епідемічну безпеку води водних об'єктів. Забезпеченість лабораторій ДУ «ЛОЛЦ МОЗ України» приладами та обладнанням незадовільна. На більшості філій спостерігається відсутність приладів високої чутливості для проведенні лабораторного контролю, що є основними причинами не виконання в повному обсязі програм з моніторингу довкілля.

Сіверсько-Донецьким басейновим управлінням водних ресурсів здійснюється моніторинг якості води у поверхневих водних об'єктах Луганської області по шести створах спостережень, з яких 4 розташовані по руслу р. Сіверський Донець, 2 – на притоках:

–р. Сіверський Донець, 469 км, смт Білогорівка, питний водозабір КП «Попаснянський районний водоканал»;

– р. Сіверський Донець, 444 км вище м. Рубіжне;

– р. Сіверський Донець, 428 км нижче м. Лисичанськ;

– р. Сіверський Донець, 406 км, с. Світличне;

– р. Верхня Біленька, 1 км, м. Лисичанськ;

– р. Нижня Біленька, 1 км, с. Нижнє.

Луганське обласне управління водних ресурсів для забезпечення еколого-меліоративного моніторингу меліорованих земель на підконтрольній уряду України території використовує існуючу спостережну мережу на осушуваних, зрошуваних та на прилеглих до зрошуваних землях.

До складу спостережної мережі входять 316 спостережних свердловин, 244 гирла колекторно-дренажної мережі, стаціонарні ділянки спостережень за ґрунтовими і дренажними водами та точки спостережень за якістю поливної води.

Спостережна мережа на підконтрольній уряду України території охоплює 22828 га зрошуваних земель (з них 2986 га в зоні проведення ООС), 10969 га осушуваних земель та 4196 га дренажних богарних земель прилеглих до зрошуваних (колишніх зрошувальних систем).

На теперішній час лабораторні дослідження виконуються згідно договору з Державним підприємством «Українська геологічна компанія», яка має наявну галузь атестації, тільки по державній мережі свердловин (42 свердловини). Інші лабораторні дослідження планується проводити лабораторією «Схід ДРГП» (м. Слов'янськ), на основні макрокомпоненти. Надалі, у зв'язку з веденням директив ЕС, хімічні аналізи будуть проводитися в лабораторії, яка буде атестована та вибрана Державною службою геології та надр України.

Луганська філія ДУ «Держгрунтохорона» виконує агрохімічну паспортизацію земель сільськогосподарського призначення. За рік обстеження виконуються роботи на площі 80-90 тис. га (один район області). У межах паспортизації у ґрунті визначаються такі показники: вміст гумусу, азоту, що легко гідролізується, рухомого фосфору, обмінного калію, рН ґрунтового розчину, суму поглинутих основ, вміст мікроелементів (марганець, цинк, мідь) та важких металів (свинець, ртуть, кадмій), вміст залишків довгоживучих пестицидів (ДДТ та його метаболіти, гексахлоран, 2,4-амінна сіль), цезій-137 та стронцій-90.

На сьогоднішній день філія не має свого обладнання через те, що лабораторний корпус залишився на тимчасово непідконтрольній уряду України території. Всі аналітичні роботи виконуються у Харківській та Черкаській філіях ДУ «Держгрунтохорона».

Подібна ситуація склалася і з Держпродспоживслужбою. В зв'язку з тим, що Луганська регіональна державна лабораторія ветеринарної медицини, акредитована за міжнародним стандартом (ДСТУ: ISO 17025), залишилася на непідконтрольній уряду України території, сьогодні лабораторії ветеринарної медицини Держпродспоживслужби не мають технічних можливостей проводити наступні моніторингові дослідження довілля:

– ґрунти, вода (радіологічний контроль);

– харчові продукти та корми для тварин (радіологія, мікотоксини, вміст солей важких металів, токсикологія).

Відсутність такої лабораторії на підконтрольній уряду України території унеможлиблює проведення лабораторних досліджень у галузі безпечності харчових продуктів та ветеринарної медицини, санітарного та фітосанітарного нагляду. На теперішній час тривають підготовчі заходи зі створення регіональної лабораторії ветеринарної медицини.

Організаційна взаємодія суб'єктів моніторингу здійснюється Управлінням екології та природних ресурсів Луганської облдержадміністрації (далі – Управління) на підставі постанови Кабінету Міністрів України від 30.03.1998 №391 та Положення, а також укладених між усіма суб'єктами системи моніторингу угод про спільну діяльність під час здійснення моніторингу довілля на відповідному рівні.

Здійснюється оперативне управління інформацією, одержаною на всіх рівнях функціонування системи моніторингу довілля. На основі отриманих даних Управління організує інформаційно-аналітичне забезпечення органів виконавчої влади, підприємств, установ, організацій, громадськості.

З метою підвищення обізнаності населення про поточний стан довілля, на офіційному сайті Управління та на офіційній сторінці Управління у мережі Facebook щомісячно розміщується актуальна та оперативна інформація про стан складових довілля за даними досліджень суб'єктів регіональної системи моніторингу, а саме:

– оперативна інформація про стан атмосферного повітря міст Рубіжне, Лисичанськ та Северодонецьк (кратність перевищення ГДК по наступним забруднюючим речовинам – діоксид сірки, оксид вуглецю, хлористий водень, аміак, формальдегід, анілін);

– зведена інформація про стан поверхневих вод басейну р. Сіверський Донець (річки Верхня та Нижня Біленька, Красна, Борова, ріка Сіверський Донець) та якість води в міжобласному створі (кратність перевищення ГДК по наступним хімічним елементам – завислі речовини, залізо, хлориди, сульфати, фосфати, кальцій, азот амонійний, нітрити, цинк, хром, нафтопродукти).

Транскордонні системи спостережень наразі відсутні.

2.13 Аналіз стану системи моніторингу Луганської області

По результатам огляду діючої системи моніторингу Луганської області виявлені наступні проблеми, а саме:

– морально і фізично застаріле аналітичне обладнання, яке не може забезпечити необхідну точність вимірів та оперативність проведення визначень вмісту забруднюючих речовин;

– відсутність приладів високої чутливості для проведенні лабораторного контролю;

- низька ефективність мобільних можливостей суб'єктів моніторингу;
- відсутність постійного контролю процесів підняття рівнів ґрунтових, артезіанських та шахтних вод, викликаних масовим закриттям шахт в Луганській області;
- недостатня кадрова забезпеченість аналітичних підрозділів суб'єктів моніторингу;
- низька оснащеність транспортними засобами, необхідними для регулярного контролю стану поверхневих вод у віддалених районах області;
- відсутність спостережень за останні 3 роки по свердловинах обласної мережі Східного державного регіонального геологічного підприємства «Схід ДРГП»;
- відсутність моніторингу частини малих річок Луганщини, які зазнають значного антропогенного впливу;
- відсутність чіткого регламенту, який відповідає потребам системи моніторингу за цілим рядом позицій;
- відсутність можливості використання моніторингової інформації в автоматизованому режимі у повному обсязі;
- відсутність механізму погодження однотипних даних, отриманих на регіональній мережі екологічного моніторингу;
- безсистемне зберігання первинних моніторингових даних, отриманих на мережі спостережень, які проводяться суб'єктами моніторингу;
- відсутність єдиного формату та системи збереження інформації;
- інформаційне забезпечення не пристосоване для автоматизованого обміну даними моніторингу;
- відсутня система прогнозування екологічного стану території області.

Окремо слід виділити проблеми в здійсненні моніторингу, які пов'язані з розміщенням лабораторного корпусу Луганської філії ДУ «Держґрунтохорона» та Луганської регіональної державної лабораторії ветеринарної медицини Держпродспоживслужби на тимчасово непідконтрольній уряду України території.

Однак необхідно констатувати, що не дивлячись на ці проблеми, діюча система моніторингу Луганської області дозволяє отримувати достатньо повні дані щодо компонентів природного середовища, які використовуються як Департаментом екології, так і Держадміністрацією, адміністраціями міст та районів при прийнятті рішень щодо охорони довкілля та поліпшення його стану.

Для ефективного функціонування системи моніторингу необхідно, перш за все, реалізація Регіональної цільової програми моніторингу довкілля Луганської області на період до 2022 року в повному обсязі.

3. ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ОБ'ЄДНАНОГО АВТОМАТИЗОВАНОГО ПЛАНУ МОНІТОРИНГУ ЗАБРУДНЕННЯ ДОНЕЦЬКОЇ ТА ЛУГАНСЬКОЇ ОБЛАСТЕЙ УКРАЇНИ

Проаналізувавши сильні та слабкі сторони існуючої автоматизованої системи моніторингу навколишнього природного середовища пропонується:

✓ Моніторинг атмосферного повітря

Об'єкти моніторингу:

- атмосферне повітря, у тому числі атмосферні опади;
- викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря.

Предметом контролю при спостереженні та аналізі стану атмосферного повітря та промислових викидів пропонується:

- склад і вміст шкідливих хімічних речовин в атмосферному повітрі;
- вміст забруднюючих речовин у викидах промислових підприємств, зокрема озоноруйнуючих, обсяги викидів та обмеження на викиди (гранично-допустимі викиди, тимчасово узгоджені викиди);
- фонові концентрації речовин, зокрема у містах, де відсутні пости ДУ «Донецький ОЛЦ МОЗ України»;
- вміст кисню в атмосферному повітрі міст Донецької та Луганської областей;
- склад і вміст шкідливих хімічних речовин у викидах автотранспорту;
- характеристика газоочисного устаткування і технологій газоочистки на підприємствах;
- якісні і кількісні показники опадів;
- метеорологічні показники, у тому числі у висотних шарах атмосфери;
- транскордонний переніс забруднюючих речовин, у тому числі стійких органічних забруднювачів;
- стихійні та небезпечні природні явища (урагани, снігопади, шквали, інше).

Очікуване використання результатів моніторингу:

- забезпечення органів державної влади на місцях, спеціально уповноважених державних органів та причетних суб'єктів господарювання інформацією щодо обсягів викидів забруднюючих речовин;
- сприяння у ліквідації негативних наслідків, спричинених наднормативними викидами;
- забезпечення ефективного екологічного контролю для впровадження заходів щодо зниження викидів шкідливих речовин;
- розробка заходів щодо підвищення ефективності пилогазоочисних установок;
- визначення фонових рівнів забруднення атмосфери;
- отримання інформації про разові та середньодобові концентрації основних і специфічних домішок;
- отримання середньомісячних, середньорічних і багаторічних значень концентрацій забруднювачів в атмосфері;
- забезпечення інформацією для розробки та впровадження заходів щодо скорочення кількості міст з високим і дуже високим рівнем забруднення атмосферного повітря;
- оцінка стану якості атмосферного повітря в населених пунктах при відсутності стаціонарних постів спостережень;
- інструментальні виміри специфічних речовин, що викидаються низькими джерелами, вплив яких обмежений невеликими відстанями;
- сезонні дані про вміст радіоактивних речовин в атмосферному повітрі населених пунктах, внесення їх в електронну базу даних з метою збору, подальшої обробки та аналізу;
- забезпечення безпеки населення;
- інше.

✓ Моніторинг водних ресурсів

Об'єкти моніторингу:

- поверхневі води: природні водойми – озера, водотоки (річки, струмки); штучні водойми – водосховища, ставки, канали, у тому числі водогосподарські системи комплексного призначення;
- підземні води та джерела;
- морські води Азовського моря;
- прибережні зони річок, водосховищ та Азовського моря;
- питна вода централізованих систем водопостачання, артезіанських свердловин;
- джерела забруднення вод - стічні води промислових підприємств, каналізаційних мереж; зливові води; води поверхневого стоку із сільгоспугідь; фільтрація забруднюючих речовин з технологічних водойм та сховищ; втрати продуктів і матеріалів при видобуванні корисних копалин у межах акваторій поверхневих вод; надходження шкідливих речовин з донних відкладень (вторинне забруднення);
- водні екосистеми;
- водні об'єкти у межах природоохоронних територій.

Предметом контролю при спостереженні та аналізі водних ресурсів пропонується:

- водозабезпеченість територій Донецької та Луганської областей;
- водоспоживання, у тому числі із підземних водоносних горизонтів;
- використання води на різні потреби (господарсько-питне водоспоживання, виробничі потреби, зрошення тощо);
- водовідведення у водні об'єкти – загальні об'єми забруднюючих стічних вод, зокрема зливових, забруднюючих речовин;
- водогосподарські баланси;
- фонові концентрації забруднюючих речовин у поверхневих та підземних водних об'єктах;
- склад і вміст забруднюючих речовин (хімічні, бактеріологічні, радіологічні, вірусологічні, гідробіологічні визначення), у тому числі надходження шкідливих речовин з донних відкладень (вторинне забруднення) поверхневих вод суші – у природних та штучних водоймах, у місцях водозаборів для питного водопостачання, водогосподарських системах комплексного призначення, місцях с/г виробництва (залишкова кількість пестицидів і агрохімікатів), місцях скидів забруднених стічних вод, зрошуваних земель, місцях проживання та відпочинку населення, межах природоохоронних територій;
- склад і вміст забруднюючих речовин (хімічні, бактеріологічні, радіологічні, вірусологічні визначення) підземних вод та джерел, у тому числі господарсько-питного використання, внаслідок антропогенного впливу на них (фільтрація забруднюючих речовин з звалищ промислових і побутових

- відходів, залишкова кількість пестицидів і агрохімікатів у місцях с/г виробництва, підприємницько-господарської діяльності, зрошення – глибина залягання та мінералізація ґрунтових вод);
- склад і вміст забруднюючих речовин (хімічні, бактеріологічні, радіологічні, вірусологічні, гідробіологічні визначення) морських вод Азовського моря;
  - склад і вміст забруднюючих речовин (хімічні, бактеріологічні, радіологічні, вірусологічні визначення) у питній воді централізованих систем водопостачання, артезіанських свердловин;
  - склад і вміст забруднюючих речовин у стічних водах промислових підприємств, каналізаційних мереж, зливових водах, водах поверхневого стоку із сільгоспугідь;
  - об'єми скидів промислових підприємств та обмеження на скиди (ГДС), понаднормативні скиди;
  - характеристика водоочисного обладнання і технологій водоочистки на підприємствах;
  - показники підтоплення міст і селищ міського типу та сільських населених пунктів (небезпечне підняття рівня ґрунтових вод);
  - переформування берегів і підтоплення території прибережних зон водосховищ, берегові смуги річок, морів, гідротехнічних споруд;
  - стан малих річок;
  - гідрологічні спостереження на річках, озерах, водосховищах, морські гідрологічні спостереження;
  - гідрологічний прогноз, стихійні та небезпечні природні явища (паводки, повені тощо).
- Очікуване використання результатів моніторингу:
- своєчасне виявлення фактів забруднення водних ресурсів забрудненими стічними водами та забезпечення ефективного екологічного контролю за дотриманням господарюючими суб'єктами екологічних нормативів;
  - контроль за скиданнями забруднюючих речовин в навколишнє середовище;
  - забезпечення органів державної влади на місцях та господарюючих суб'єктів даними моніторингу для впровадження відповідних заходів щодо зниження питомих показників скидів шкідливих речовин, а також щодо підвищення ефективності очисних споруд;
  - сприяння у створенні безпечної екологічної та санітарно-епідеміологічної обстановки в районах скидання стічних вод;
  - оцінка впливу стічних вод на стан водотоків;
  - своєчасне виявлення та прогнозування розвитку негативних процесів, що впливають на якість водних об'єктів з метою розробки заходів щодо запобігання шкідливих наслідків цих процесів;
  - прийняття своєчасних управлінських рішень у сфері використання та охорони водних об'єктів;
  - поліпшення показника індексу забруднення води;
  - розробка та виконання плану-графіка польових обстежень об'єктів руслоочисних робіт на водотоках;
  - запобігання руйнувань берегів, розмивання і замулення русел водотоків;
  - забезпечення безпеки гідротехнічних споруд та інших об'єктів на водотоках;
  - оцінка санітарно-епідеміологічного стану водних об'єктів у місцях масового водокористування населенням;
  - отримання інформації про якість води у водотоках;
  - виявлення причин забруднення водотоків;
  - сприяння у прийнятті рішень щодо поліпшення якості води у водотоках;
  - ліквідація негативних наслідків, спричинених внаслідок погіршення санітарно-епідеміологічного стану водойм;
  - зниження рівня захворюваності населення;
  - оцінка ступеня забруднення річкових вод і донних опадів;
  - забезпечення функціонування спостережної мережі, а також системи збору, обробки та розповсюдження інформації про фактичний та прогнозований стан водотоків;
  - оцінка екологічного стану водотоків в залежності від загального рівня забруднення водної маси;
  - оцінка технічного стану колекторно-дренажних мереж, в тому числі тих, що впадають в річки і природні пониження;
  - розробка рекомендацій щодо поліпшення якості колекторно-дренажних вод;
  - розробка пропозицій по ремонту і відновленню колекторно-дренажних мереж;
  - розробка пропозицій щодо запобігання процесів розмиву та замулення русел;
  - виявлення закономірностей і прогноз формування сезонного і багаторічного гідрогеохімічного і гідродинамічного режиму підземних вод в природних і порушених умовах;

- інформаційне забезпечення державних органів на місцях про сучасний стан підземної гідросфери для попередження розвитку негативних процесів;
- поліпшення контролю за станом і якістю ґрунтових вод на зрошуваних землях;
- інше.

✓ Моніторинг земельних ресурсів

Об'єкти моніторингу:

- землі сільськогосподарського призначення;
- ґрунти у місцях проживання та відпочинку населення;
- ґрунти у зоні впливу промислових підприємств;
- ґрунти земель лісового фонду;
- ґрунти на природоохоронних територіях;
- берегові лінії річок, морів, озер, водосховищ, гідротехнічних споруд (динаміка змін, ушкодження земельних ресурсів);
- порушені землі, у тому числі залежні від водної та вітрової ерозії, підтоплені землі тощо;
- зрошені та осушені землі;
- ґрунти у місцях зберігання та захоронення відходів, отрутохімікатів;
- ґрунти на території промислових підприємств;
- рекультивовані землі;
- ендегенні та екзогенні процеси, які призводять до порушення земель;
- стихійні та небезпечні природні явища (зсуви);
- геохімічний стан ландшафтів;
- геофізичні поля.

Предметом контролю при спостереженні та аналізі земельних ресурсів пропонується:

- структура земельного фонду (сільськогосподарські угіддя, у тому числі: рілля, багаторічні насадження, сіножаті і пасовища; ліси та інші лісовкриті площі, з них: вкритих ліськовою рослинністю; забудовані землі, з них під: житловою забудовою, промисловими об'єктами, громадською забудовою тощо; відкриті заболочені землі, відкриті землі без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом (піски, яри, землі, зайняті зсувами, щебенем, галькою, голими скелями тощо);
- сільськогосподарське освоєння земель;
- розорювання земель;
- якісні та кількісні характеристики орних земель (чорноземи; перезволожені ґрунти; еродовані ґрунти, у тому числі піддані водній та вітрової ерозії, із них слабо, середнє, сильно; кам'яністі ґрунти, у тому числі мало, помірно, багато; кислі ґрунти; механічний склад ґрунтів, у тому числі важкі і середнеглинкові, легкоглинкові, важкосуглинкові, середнесуглинкові, легкосуглинкові, супіщані, піщані і зв'язно-піщані; характеристика за ухилами);
- стан зрошуваних та осушених земель (вторинне підтоплення і засолення тощо);
- прояви ендегенних та екзогенних процесів;
- стан рекультивованих земель;
- якість ґрунтів – концентрації забруднюючих речовин у ґрунтах (хімічні, бактеріологічні, вірусологічні, радіологічні показники) – у місцях виробництва продукції рослинництва, на території промислових підприємств, на території санітарно-захисних зон, у зоні впливу промислових підприємств, транспортних магістралей, у місцях застосування пестицидів і мінеральних добрив, у місцях схову токсичних відходів (на території підприємств, за територією у місцях їх зберігання або захоронення), у ґрунтах місць проживання та відпочинку населення, земель лісового фонду, у тому числі лісосмуг, у місцях зрошення стічними водами, в орних землях (вміст пестицидів, важких металів, механічний склад ґрунтів);
- біологічний стан ґрунтів (вміст золи, кількісний та якісний склад ґрунтової мікрофауни);
- родючість ґрунтів – вміст гумусу, азоту, фосфору, калію, рН.

Очікуване використання результатів моніторингу:

- своєчасне виявлення фактів забруднення земель в районах розташування господарських об'єктів, що впливають на стан ґрунтів;
- забезпечення ефективного екологічного контролю за дотриманням господарюючими суб'єктами законодавства в галузі охорони ґрунтів;

- інформаційне забезпечення органів державної влади на місцях та причетних господарюючих суб'єктів результатами моніторингу для прийняття і реалізації відповідних заходів щодо запобігання забруднення земель;
- своєчасне виявлення факторів забруднення земель залишковими кількостями отрутохімікатів;
- забезпечення державних органів даними моніторингу для впровадження та реалізації відповідних заходів щодо зниження негативного впливу полігонів, накопичувачів, звалищ, відстійників на здоров'я населення та довкілля;
- визначення фонового стану ґрунту;
- оцінка вмісту токсичних металів і радіонуклідів у ґрунтах;
- інформаційне забезпечення спеціально уповноважених державних органів для прийняття та реалізації рішень щодо запобігання забрудненню ґрунтів токсичними речовинами;
- оцінка рівня забруднення ґрунтів викидами промислових підприємств;
- оцінка ефективності використання земель та розробка відповідних заходів;
- виявлення площ з незадовільним меліоративним станом;
- виявлення причин погіршення меліоративного стану земель;
- розробка заходів щодо запобігання подальшій деградації земель;
- отримання інформації щодо екологічних показників ґрунтів;
- прогноз стану та використання земельних ресурсів;
- оцінка родючості ґрунтів зрошуваних земель;
- створення оновлених ґрунтових карт;
- оцінка ступеня засоленості зрошуваних земель;
- розробка заходів щодо скорочення площ засолених в різному ступені земель;
- інше.

✓ Моніторинг біорізноманіття

Об'єкти моніторингу:

- лісова рослинність, у тому числі полезахисні лісосмуги;
- рослинний покрив, у тому числі рослини, занесені до Червоної книги України;
- мисливська фауна, рибні ресурси;
- сільськогосподарські рослини і продукти з них;
- зелені насадження у містах і селищах міського типу;
- природні території та об'єкти з особливим статусом охорони.

Предметом контролю при спостереженні та аналізі біорізноманіття пропонується:

- стан лісової і дикоростучої рослинності, у тому числі занесених до Червоної книги України (видовий склад, показники розвитку та ушкодження рослинності);
- стан і чисельність мисливської фауни;
- стан і чисельність диких тварин, занесених до Червоної книги України;
- стан природних територій та об'єктів з особливим статусом охорони.

Очікуване використання результатів моніторингу:

- ідентифікація територій (включаючи природоохоронні території);
- підготовка характеристик відібраних територій (за напрямками) та складання карт;
- отримання базової інформації за станом індикаторних видів рослин і тварин, яка буде основою для довгострокового локального моніторингу;
- отримання базових даних за видами рослин і тварин, занесених до Червоної книги України;
- збереження і відновлення чисельності популяцій рідкісних об'єктів рослинного і тваринного світу, які знаходяться під загрозою зникнення;
- визначення чисельності найбільш важливих об'єктів рослинного і тваринного світу (мисливських видів тварин) на землях лісового фонду;
- отримання показників за станом основних екологічних систем на території об'єктів природно-заповідного фонду;
- включення отриманих даних до державного кадастру об'єктів тваринного і рослинного світу, а також у звіти по виконанню міжнародних конвенцій;
- інше.

✓ Моніторинг поводження з відходами

Об'єкти моніторингу:

- промислові та побутові відходи усіх класів небезпеки;
- накопичені відходи на підприємствах, у тому числі отримані від інших підприємств;
- використання (утилізації), знешкодження, захоронення, розміщення промислових та побутових відходів;
- полігони, сміттєзвалища, у тому числі неузаконені, мулисті поля тощо;
- місця зберігання отрутохімікатів.

Предметом контролю при спостереженні та аналізі поводження з відходами пропонується:

- обсяги утворення побутових та промислових відходів усіх класів небезпеки;
- обсяги накопичення відходів на підприємствах, у тому числі отриманих від інших підприємств;
- обсяги використання (утилізації), знешкодження, захоронення, розміщення промислових та побутових відходів;
- стан полігонів, сміттєзвалищ, у тому числі неузаконених, мулистих полів тощо (загальна площа, загальний фактичний обсяг, обсяги лімітів на розміщення відходів на даних місцях видалення, обсяги фактично направлених відходів на місце видалення протягом року, кількість місць, що не відповідають діючим нормативам, кількість місць, де здійснюється екологічний моніторинг);
- вплив полігонів, сміттєзвалищ, мулистих полів на стан атмосферного повітря, підземних водоносних горизонтів, поверхневих вод, ґрунтів;
- стан місць зберігання отрутохімікатів.

Очікуване використання результатів моніторингу:

- створення системи локального моніторингу стану навколишнього середовища в місцях розміщення відходів;
- забезпечення зацікавлених сторін інформацією для реалізації заходів, спрямованих на зниження негативного впливу відходів виробництва і споживання на навколишнє природне середовище;
- розроблення територіальних схем поводження з відходами;
- розробка заходів з рекультивациі земель з метою зниження негативного впливу відходів на навколишнє природне середовище і здоров'я населення;
- контроль рівня забруднення ґрунтів отрутохімікатами;
- інше.

✓ Геологічний моніторинг

Об'єкти моніторингу:

- підземні води;
- інженерно-геологічні процеси;
- гірські породи;
- екзогенні та ендегенні геодинамічних процесів;
- геофізичні поля.

Предметом контролю при спостереженні та аналізі стану геологічного середовища пропонується:

- кількісні та якісні показники підземних вод;
  - кількісні та якісні показники гірських порід;
- вмісту та поширення природних і техногенних хімічних елементів та сполук;
- просторові та видові характеристики активності порід;
- фонові та аномальні показники геофізичних полів;
- гідрогеологічні та гідрохімічні показники і властивості підземних вод.

Очікуване використання результатів моніторингу:

- оцінка стану геологічного середовища;
- рекомендації щодо зниження впливу несприятливих геологічних процесів;
- геологічний контроль при експлуатації споруд;
- вивчення еколого-геологічних процесів і визначення їх природних і техногенних факторів;
- прогнозування розвитку еколого-геологічних процесів і розробка рекомендацій з інженерного техногенного захисту територій.
- розробка науково-обґрунтованих рекомендацій для прийняття відповідних рішень щодо об'єкту геомоніторингу;

– інформаційне забезпечення спеціально уповноважених державних органів для прийняття та реалізації рішень щодо об'єкту геомоніторингу.

Пропонований об'єднаний автоматизований план моніторингу забруднення Донецької та Луганської областей реалізує наступні принципи:

– принцип цільової орієнтації, який передбачає, що діяльність різних груп повинна бути спрямована на забезпечення екологічної безпеки та зниження соціально-екологічної напруженості, обумовленої наявністю діючої та/або потенційної загрози;

– принцип оперативності для сучасного, по можливості завчасного, подання інформації органам державного управління для забезпечення екологічної безпеки, партнерам в рамках виконання міжнародних конвенцій і договорів, а так само ЗМІ та населенню для запобігання або зниження соціально-екологічної напруженості у випадку надзвичайної ситуації або її загрози;

– принцип стандартизації та уніфікації технічного забезпечення, використання нових інформаційних технологій для впровадження та використання єдиної термінології, обробки і передачі інформації, у тому числі, використання телебачення, радіо, Інтернету, мобільного зв'язку і т. д.;

– принцип зв'язку з громадськими організаціями;

– принцип вільного доступу до екологічної інформації.